

ΟΙ ΣΟΥΜΕΡΙΟΙ
ΘΕΟΚΡΑΤΙΚΟ
«ΜΟΝΤΕΛΟ»
ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1000

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΚΑΙ ΤΑΦΗ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ίστορικοί «μῦθοι» για τὸ Εἰκοσιένα

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Ἀθήνα.

Τηλέφ.: 3223957, 9841655

Τὰ Γραφεία τοῦ Περιοδικοῦ
λειτουργοῦν πρωινὲς ὥρες
9.30 - 13.30 καθημερινά.

Ἰδρυτὴς-Ἰδιοκτῆτης-
Ἐκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Ἀχιλλέως - Μουσῶν 51
Παλαιό Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία - Ἀτελιέ:
«Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Μάγερ 11, Ἀθήνα, τηλ.: 5221792.

Ἐκτυπώσεις:

Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ

Βιβλιοδεσία:

Κ. ΚΟΝΤΟΓΩΡΓΟΣ

- Τιμὴ ἀντιτύπου: 1000 δρχ.
- Ἑτήσια συνδρομή: 10.000 δρχ.
- Ὁργανισμῶν κ.λπ.: 15.000 δρχ.
- Φοιτητῶν: 7.000 δρχ.
- Ἐξωτερικοῦ: 60 δολλ. ΗΠΑ.
- Οἱ συνδρομὲς προκαταβάλλονται
κατὰ τὴν ἐγγραφή.

**ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ**

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

Ὅλες οἱ συνεργασίες καὶ τὰ
ταχυδρομικὰ ἐμβάσματα στὴ
διεύθυνση:

ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσῶν 51
175 62, Π. Φάληρο, Ἀθήνα.

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς
ποὺ ἀλλάζουν διεύθυνση, νὰ τὸ
γνωστοποιοῦν στοὺς περιοδικούς.

Ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευση
κειμένων τοῦ «Δ», μετὰ τὴν προϋ-
πόθεση ὅτι θὰ ἀναφέρεται ρητῶς
ἡ πηγὴ τους.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 9408:

Τὶ σημαίνει «κάθαροι»;

Δ.Ι.Λ.

ΣΕΛΙΣ 9409:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

**ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ, Κ. ΝΑΛΜΠΑΝΤΗΣ, Α.
ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ, Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Α.
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Α. ΑΙΑΚΙΔΗΣ, Ι. ΚΑΛΦΑΣ, Δ.
ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ.**

ΣΕΛΙΣ 9417:

Ἡ κατάργηση τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ

ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΤΟΚΑΣ

ΣΕΛΙΣ 9421:

Ἀπ' τὰ κόκκαλα...

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΝ

ΣΕΛΙΣ 9425:

*Εἰκοσιένα: τὸ λουλούδι τοῦ Ἑλληνισμοῦ
ποὺ δὲν ἐπρόλαβε νὰ καρποφορήσῃ*

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

ΣΕΛΙΣ 9431:

Πῶς ἄρχισε ἡ ἐπανάσταση στὸ Μοριᾶ

ΗΝΙΟΧΟΣ

ΣΕΛΙΣ 9437:

Ἡ δολοφονία τοῦ Γ. Καραϊσκάκη

ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ

ΣΕΛΙΣ 9441:

Ἀεροφωτογράφιση πυραμίδος Ταϋγέτου

«ΥΠΟΣΜΗΝΑΓΟΣ»

ΣΕΛΙΣ 9445:

Δολοφονία καὶ ταφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου

ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ

ΣΕΛΙΣ 9453:

*Σχέσεις μεταξὺ Ἑλληνικῆς-Βυζαντινῆς
μουσικῆς ἀπὸ μουσικολογικὴ σκοπιά*

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 9458:

Ἐντεταλμένοι ἱοὶ

ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΙΚΟΣ

ΣΕΛΙΣ 9461:

Συνμέριοι: Ἕνας θεοκρατικὸς πολιτισμὸς

ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ

ΣΕΛΙΣ 9471:

*Ἱστορικὸ τῶν προσπαθειῶν ἀναδιώσεως
τῶν νεωτέρων «Ὀλυμπιακῶν» Ἀγώνων*

ΣΑΒΒΑΣ ΚΟΥΜΠΟΥΡΑΣ

ΣΕΛΙΣ 9481:

Ἑλληνικὰ τοπωνύμια σ' ὅλη τὴ Γῆ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΙΚΑ: σελ. 9420 • ΕΛΛΟΓΑ ΚΑΙ
ΜΑΝΤΙΚΑ: σελ. 9429 • ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ: σελ. 9435 • Ο
ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ: σελ. 9440 • ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ:
σελ. 9443 • ΕΘΝΙΚΑ: σελ. 9451 • Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΩΝ
ΑΓΙΩΝ ΠΡΟΠΑΤΟΡΩΝ ΗΜΩΝ: σελ. 9459 • ΤΟ
ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ ΤΟΥ «ΔΑΥΛΟΥ»: σελ. 9478 • Η
ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ. 9481.

ΤΟΜΟΣ ΙΔ' • ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 159 • ΜΑΡΤΙΟΣ 1995

Τί σημαίνει «κάθαρσις»;

Ὁ Πλάτων πρὶν ἀπὸ 2.375 χρόνια παρωμοίᾳζε τὴν Μεσόγειο μὲ λίμνη, ὅλο τὸ μήκος τῶν ὀχθῶν τῆς ὁποίας ἀντὶ θατράχων ἔδριθε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Δὲν ὑπῆρχε τότε οὔτε ἓνας παραμεσόγειος «Ἀλβανός» ἢ «Γιουγκοσλάβος» ἢ «Ἰταλός» ἢ «Γάλλος» ἢ «Ἰσπανός» ἢ «Μαροκινός» ἢ «Ἀλγερινός» ἢ «Τυνήσιος» ἢ «Λίβυς» ἢ «Ἰσραηλινός» ἢ «Σῦρος» ἢ «Λιβανέζος» ἢ «Τοῦρκος» ἢ «Ρώσος» ἢ «Οὐκρανός» ἢ «Ρουμᾶνος» ἢ «Βούλγαρος». Οἱ ὀνομασίες αὐτές δὲν ἀντιπροσώπευαν κανένα ἔθνος ἢ κράτος καὶ στίς πλείστες περιπτώσεις τοὺς ἦταν ἀνύπαρκτες ἀκόμη καὶ ὡς λέξεις. Ποίος εἶναι ὁ ἱστορικός μοχλός, μὲ τὸν ὁποῖο ἀνετράπη ἡ πραγματικότητα ἐκεῖνη, ὥστε σήμερα ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ τότε παμμεσόγειος Ἑλληνισμός τῶν δεκάδων ἑκατομμυρίων νὰ ἔχει περιορισθῇ σὲ 10 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, πὺν κατοικοῦν σ' ἓνα πολλοστημόριο τῆς ἀκτῆς τῆς Μεσογείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἔχουν «φυτρώσει» στὴ θέση του ἐκ τοῦ μηδενὸς δεκάδες «ἔθνη», «κράτη» καὶ «λαοὶ» «μὴ ἑλληνικοί»;

Εἶναι αὐτονοήτως γελοία ἡ ὑπόθεση, ὅτι οἱ Ἕλληνες προσεδλήθησαν ἀπὸ στεριότητα καὶ δὲν διαιωνίζοντο ὡς βιολογικοὶ ὁργανισμοί, ὅπως εἶναι αὐτονοήτως γελοία ἡ ὑπόθεση, ὅτι (παρὰ τοὺς πολυαἰώνους κατατρεγμούς καὶ διωγμούς ἐναντίον τοὺς) ξεκληρίσθηκαν ὅπως τέλος εἶναι αὐτονοήτως γελοία ἡ ὑπόθεση, ὅτι τὰ νέα «ἔθνη» τῆς Μεσογείου μετακινήθηκαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν στίς ἀκτὲς τῆς ἀπὸ ἄλλα σημεῖα τῆς Γῆς κατὰ τίς τελευταῖες δύο χιλιετίες. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν εἶναι καὶ σήμερα ἐκεῖ πὺν ἦσαν πάντοτε.

Κατὰ ἄλλο προδῆλως συνέβη, καὶ συμβαίνει, πὺν ἐδημιούργησε τὸ σημερινὸ φαινόμενο. Αὐτὸ πὺν πράγματι συνέβη καὶ συμβαίνει εἶναι ἡ πνευματικὴ διάσπαση τοῦ ἄλλοτε ἐνιαίου πνευματικῶν Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ μέσω κυρίως τῶν θρησκευτῶν, τῶν δογμάτων, τῶν ἐθνικισμῶν καὶ τῶν κρατισμῶν. Ἡ ἱστορικὴ γνῶσις τῶν συμβάντων καὶ συμβαινόντων ἀπὸ τὴν Ρωμαιοκρατίαν καὶ μέχρι σήμερα ὁδηγεῖ στοὺς ἀναμφίβολο συμπεράσματα, ὅτι στοὺς διάστημα αὐτὸ ὁ Διεθνὴς Ἐξουσιασμός μπόρεσε ἐφευρίσκοντας θρησκευτικὰ, ἰδεολογικὰ καὶ κρατικὰ δόγματα νὰ ἐξουδετερώσῃ πρῶτα τὸ κυρίαρχο Ἑλληνικὸ Πνεῦμα καὶ στὴ συνέχεια νὰ κατακερματίσῃ πνευματικὰ τοὺς Ἕλληνας στρέφοντας τὸν Ἕλληνα «πρωτοΧριστιανὸν» κατὰ τοῦ Ἕλληνος «ὀδοκαθεῖστον», τὸν Ἕλληνα «καθολικόν» κατὰ τοῦ Ἕλληνος «ὀρθοδόξου», τὸν Ἕλληνα «χριστιανόν» κατὰ τοῦ Ἕλληνος «μουσουλμάνου» κ.ο.κ.· στὴ δευτέρῃ φάσει ὁ Διεθνὴς Ἐξουσιασμός μπόρεσε νὰ κατακερματίσῃ πολιτικὰ τὸν Ἑλληνισμό στρέφοντας τὸν Ἕλληνα «γάλλο» κατὰ τοῦ Ἕλληνος «ἰσπανοῦ», τὸν Ἕλληνα «βυζαντινόν» κατὰ τοῦ Ἕλληνος «σλάβου» ἢ «ἄραβος», τὸν Ἕλληνα «ρωμιοῦ» κατὰ τοῦ Ἕλληνος «τούρκου», «βουλγάρου», «ἀλβανοῦ» κ.ο.κ., πράγμα πὺν συμβαίνει καὶ σήμερα – πὺν εἴμαστε πάλι ἔτοιμοι νὰ σφαγοῦμε μὲ τοὺς ἀδελφούς μας γύρω μας χάριν τῶν δογματικῶν εὐρημάτων τοῦ προαιώνιου Διεθνοῦς Μισελληνισμοῦ – καὶ θὰ συμβαίῃ, μέχρις ὅτου θὰ συνεχίζεται ἡ ἰδεολογικὴ «τρικυμία ἐν κρανίῳ», πὺν μᾶς προκάλεσε ὁ ἐξελληνικὸς θρησκευτικὸς ἢ πολιτικὸς δογματισμός.

Καὶ ἡ ἀποκορύφωση τῆς Ἑλληνικῆς Τραγωδίας: Κι ἐμεῖς σήμερα, τὸ θλιβερὸ λείψανον τῶν 10 ἑκατ. τοῦ πάλαι ποτὲ μεγαλειώδους Ἑλληνισμοῦ, πὺν ἐγκλεισθήκαμε στοὺς ἀφελήνιστικὸν μανδρὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κρατιδίου, εἴμαστε ἔτοιμοι νὰ ἀλληλοεξοντωθῶμε χάριν καὶ πάλι τῶν ξένων θρησκευτικοπολιτικῶν μορμολυκειῶν, μὲ τὰ ὁποῖα «τρεφόμεθα» πνευματικὰ καὶ ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων καταντήσαμε ἐδῶ πὺν καταντήσαμε.

Τί σημαίνει «κάθαρσις»;

Δ.Ι.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Μισέλληνες «ήρακλείς» τῆς βυζαντινογενοῦς ναφθαλίνης

Ἰξιάσιμος κ. διευθυντά,

Σὲ κάθετη ἀντίθεση μὲ τὸν Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος, ὅταν εἶδε νὰ προσέρχονται σ' αὐτὸν μερικοὶ Ἕλληνες, ποὺ οἱ μαθητὲς του ἔφεραν κοντά του, ἀνεφώνησε ἐκεῖνο τὸ περίφημο «*νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου*», ὁ ἑστὶ μεθερμηνευόμενον «Οἱ ΔΟΞΑΣΑΝΤΕΣ ΜΕ, ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ» (ἐρμηνευτικὴ μεγαλογράμματὴ ἐπιγραφή, ποὺ βρίσκεται μέχρι σήμερα στὴ μετόπη τοῦ Ἑλληνορθόδοξου κουδουκλίου τοῦ πανίερου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, φυλασσόμενη ἀκοίμητα ὡς «κανόηλα πίστεως» 2.000 περίπου χρόνια ἀπὸ τοὺς Ἑλληνορθόδοξους ἀκρίτες ἀδελφούς μοναχοὺς τῆς ἀγιοταφικῆς ἀδελφότητος), βρίσκονται ἀρχετὰ ἐδάφια τῆς *Παλαιᾶς Διαθήκης*. Τοῦτο περίτρανα ἀπέδειξε μὲ ἀτράνταχτα ἐπιχειρήματα σὲ προηγούμενα ἄρθρα του ὁ «*Δαυλὸς*» (τεύχος 154: «*Ὁ ἀνθελληνισμὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης*» καὶ σὲ ἄλλα). Μὲ ἀφορμὴ τὴν πρωτοποριακὴ αὐτὴ μελέτη ἐπιτρέψατέ μου νὰ καταθέσω καὶ τὴ δική μου μαρτυρία, ὡς ὅλο καὶ ἄρμα πολέμου, κατὰ τοῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος ἔχει σκοπὸ μέσω τοῦ Διεθνοῦς Σιωνισμοῦ καὶ τῶν νεοδωρβάρων τῆς Δύσης νὰ σθίσει, πλὴν ὅμως ματαίως, τίς «*ἡλιόχαρες καὶ ἡλιοπερίχυντες ἀκτίνες τοῦ ἀελίου φωτός*» καὶ τῆς ἀκηλίδωτης λαμπηδόνας τοῦ Ἑλλήνα λόγου καὶ τῆς ἀνώλεθρης ἑλληνικῆς σκέψης καὶ τῆς ἀφθιτης ἀνθρωποκεντρικῆς τέχνης τῶν Ἑλλήνων κλασικῶν.

Χωρὶς λοιπὸν διάθεση νὰ κινδυνολογήσω ἢ νὰ δημαγωγήσω –τέτοιες μεθοδολογίες ἀνήκουν καὶ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ ἐφήμερους καὶ περιστσιακοὺς προπαγανδιστὲς– διᾶζομαι νὰ ἐπισημάνω: Οἱ θέσεις τῶν γραικύλων τῆς «*Νεορθοδοξίας*» μ' αἰχμὴ τοῦ δόρατος τὸν θλιβερὸ παπᾶ-Καντιῶτη, ἀντικανονικὸ τυραννοδεσπότη τῆς Φλώρινας (ποὺ ποτὲ δὲν ἐκλέχθηκε κανονικὰ ἀπὸ τὴν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ διορίσθηκε ἀπὸ ἐπαμελὴ παρασυναγωγὴ, ποὺ παρίστανε τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, τὸν Μάιο τοῦ 1967, διορισμένη καὶ αὐτὴ μὲ Ἀναγκαστικὸ Νόμο τῆς ἀπριλιανῆς δικτατορίας τοῦ 1967– ἐνέργειες καὶ πράξεις καταλυτικῆς τῶν Ἱερῶν Κανόνων), καλλιέργησαν συμφέροντα καὶ ὑπέθαλψαν φιλοδοξίες μὲ ἀποτέλεσμα δύο τραγικὰ ἐπακόλουθα: τὸν ἐκκλησιαστικὸ διχασμὸ τοῦ Ἑλληνορθόδοξου ποιμνίου στίς νευραλγικὲς Μητροπόλεις Φλωρίνης Πρεσπῶν καὶ Ἑορδαίας, Λαρίσης καὶ Τυρνάβου, Τρίκης καὶ Σταγῶν, Ἀττικῆς καὶ Περιχώρων, καθὼς

καὶ τὴν ἀνιστόρητη καὶ ὑποπτη Καντιωτικὴ ἐκστρατεία μεταφορᾶς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ τὴν προαιώνια ἐστία του στὴν Πόλη «*δίκην νομάδος*» σὲ κάποια γωνιὰ τοῦ κρατιδίου μας... Ἀφήνουμε, ὅτι ὁ Καντιωτισμὸς ἐπαίρεται, ὅτι καταστρέφει ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς καὶ ἐπάνω τοὺς τὴν σήμερον ἡμέραν κτίζει κακότεχνα καὶ κακόγουστα ἐκκλησιαστικὰ ντουδάρια (ἴδε: «*Σάλπιγξ Ὁρθοδοξίας*»). Ἀφήνουμε τὸν Καντιωτοκίνητο ἀνεκδιήγητο Σιαμάκη, νὰ κολυμπᾷ στὸ δοῦρκο, τὴ λάσπη καὶ τὰ περιττώματα, ποὺ ἄφθονα παρήγαγε τὸ σκουρασμένο μυαλό του γιὰ τὴν ἡθικὴ ὑπόσταση τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, παθαίνοντας κυριολεκτικὰ ἀμνησία γιὰ τὰ ὁμοφυλοφυλικά παπαδίστικα σκάνδαλα καὶ διαστροφές τῶν τελευταίων χρόνων (Ἰακωβικά, Ἀγιορείτικα, Λαρισαϊκά, Καρδιτσιώτικα, καθὼς καὶ τὰ αἰτητοθύματα μὲ πρωταγωνιστὲς ἀνώτερους καὶ κατώτερους κληρικοὺς). «*Ἐπιλήψαι μὲ ὁ χρόνος διηγούμενον*», καὶ γιαντὸ «*θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου*».

Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἄλλο Ἡρακλᾶ τῆς βυζαντινογενοῦς ναφθαλίνης παπᾶ-Γιώργη Μεταλληνό, καθηγητὴ τῆς δοκαιοσοφίας, τί νὰ πεῖ κανεὶς; Δὲν πρέπει, λέει, νὰ λεγόμεστε Ἕλληνες, ἀλλὰ Γραικοί. Οἱ Ἕλληνες ἦταν κακὰ παιδιὰ, δηλαδὴ περὶ ποὺ ἐρίφια τῆς εἰδωλολατρείας, ἐνῶ καλοὶ εἶναι οἱ Γραικοὶ (ὅπως εἰρωνικά καὶ περιφρονητικά παρατσούκλιασαν οἱ Ρωμαῖοι τοὺς δοξασμένους Ἕλληνες καὶ Γραικία τὴν πανέμορφη γῆ τους). Προτιμᾷ τὸ ὑποπτο ντυνέττο παπᾶ-Γιώργη Μεταλληνοῦ καὶ Δ. Κιτοσίη τὸν ὄρο Γραικία γιὰ τὴν Ἑλλάδα, γιὰτὶ ἴσως κάνει παρήχησι μὲ τὸ Γραικυλία–εἶναι πιὸ κοντὰ τὰ δύο αὐτά! Γιὰ δὲ τὸν φθοροποιὸ ρόλο τοῦ ντυνέττου αὐτοῦ ἃς ἐρωτηθεῖ ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς Νεοκλῆς Σαρρῆς τῆς Παντείου καὶ ὁ πρῶν πρόεδρος τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν κ. Ν. Ἀτζέμγλου.

Ἀλλὰ γιὰ τὴ φθοροποιὸ ἐπίδραση τῶν σωβινιστικῶν-ἐθνικιστικῶν καὶ καθόλου πατριωτικῶν φληναφημάτων ὅλων τούτων τῶν ψευτοϊστορικῶν τῆς «*Νεορθοδοξίας*» τόσο στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ὅσο καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ θὰ ἐπανέλθουμε σύντομα σὺν Θεῷ ἀπὸ τίς στήλες τοῦ φιλοξενοῦ «*Δαυλοῦ*».

Φιλικά
Γιώργος Μουστάκης

Δρ. Θεολογίας-Κοινωνιολογίας, Καθηγητὴς
ὑπεύθυνος Κέντρου «*ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ*»

‘Η ἐγκατάλειψη τῆς ‘Ελληνικῆς Γλώσσας στὴ Γερμανία

Κύριε διευθυντά,

Τώρα, πού δημιουργοῦνται πολυδύναμα εὐρωπαϊκά σχολεῖα μὲ ἑπτὰ γλώσσες, ἡ ‘Ελληνικὴ Γλώσσα ἀπουσιάζει, τὸ ἴδιο ἀργοπεθαίνει καὶ ἡ Γλώσσα τῶν Γλωσσῶν, δηλαδή καὶ ἡ ‘Αρχαία ‘Ελληνικὴ Γλώσσα, ἀλλὰ καὶ ἡ φιλοσοφία, ἀπὸ τὰ γερμανικά Γυμνάσια, παρόλο πού δρισκόμαστε στὴν Εὐρωπαϊκὴ ‘Ενωση καὶ ἡ ‘Ελληνικὴ Γλώσσα προωθείται καὶ ὑποστηρίζεται μὲ τὰ ἄρθρα 126 καὶ 128 τῆς συνθήκης τοῦ Μάαστριχτ. ‘Υστεροῦμε, διότι μέχρι τώρα δὲν ἔχουμε δημιουργήσει γερμανικά σχολεῖα μὲ κέντρο δάρους ὥστε νὰ διδάσκεται ἡ ‘Ελληνικὴ Γλώσσα, ἀλλὰ οὔτε ὑπάρχουν 10-20 ‘Ελληνόπουλα γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ τῆς Νέας ‘Ελληνικῆς Γλώσσας σὲ εὐρωπαϊκά σχολεῖα μὲ περισσότερες γλώσσες. ‘Ετσι θὰ μπορούσαν τὰ ‘Ελληνόπουλα μὲ τὴν ‘Ελληνικὴ ὡς πρώτη ἢ καὶ δευτέρη γλώσσα νὰ σπουδάσουν καὶ στὰ ξένα Πανεπιστήμια καὶ μὲ τὴ γερμανομάθειά τους ν’ ἀκούσαν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ, νὰ δημιουργοῦσαν προγεφυρώματα ἐπιρροῆς στὸ γερμανικὸ χωρὶ, νὰ ἐπηρεάζουν τὶς θετικὲς καὶ ἀρνητικὲς πλευρὲς τοῦ γερμανικοῦ δίου... καὶ ἂς θυμηθοῦμε, ὅτι στὴν ἀρχαιότητα καὶ ἡ ‘Ελληνικὴ Γλώσσα ἦταν ἐργαλεῖο τοῦ ρωμαϊκοῦ ἐπεκτατισμοῦ καὶ αἰτία ἡ λαμπρὴ ἑλληνομάθεια τῶν Ρωμαίων.

Δνὸ Γυμνάσιο τῆς Κολωνίας, πού ἐδίδασκαν ‘Αρχαία ‘Ελληνικά, τὰ ἔχουν ἤδη σταματήσει, διότι λείπουν ἔστω καὶ 10 μαθητές, πού νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ Γλώσσα. Τὸ ἕνα Γυμνάσιο ὅμως πασχίζει νὰ εἰσαγάγει τὰ Νέα ‘Ελληνικά, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουν 10-20 ‘Ελληνόπουλα, γιὰ νὰ συνεχίσουν μὲ τὸ μάθημα τῶν Νέων ‘Ελληνικῶν. ‘Αγωνιοῦν νὰ ἀδελφοποιήσουν τουλάχιστον τὸ Γυμνάσιό τους (μὲ 840 μαθήτριες καὶ μαθητές: 5η-13η τάξη), ἀλλὰ δὲν θρίσκεται οὔτε ἕνα Γυμνάσιο ἀπὸ τὴν πατρίδα μας, πού νὰ θέλει τὴ συνεργασία καὶ τὴν ἀλληλοδοσθεῖα. Γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ μιὰ ἀδελφοποίηση, πρέπει νὰ περιμένει κανεὶς ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς πάρα πολὺ χρόνον καὶ παρόλο πού τὰ προγράμματα συνεργασίας ὑποστηρίζονται ἀπὸ τὴν Ε.Ε. Αὐτὴ τὴ στιγμή ζοῦν στὴ Γερμανία περίπου 360.000 ‘Ελληνες. Γύρω στὶς 50.000 ‘Ελληνόπουλα φοιτοῦν ἐδὼ στὰ σχολεῖα.

Στὴ Γερμανία τὸ κράτος καὶ οἱ δημοτικὲς ἀρχὲς καλοῦν καὶ παροτρύνουν σχολεῖα ὅλων τῶν βαλμίδων νὰ ἀδελφοποιηθοῦν μὲ σχολεῖα τῶν ἄλλων χωρῶν. ‘Η ‘Ελλάδα σὲ αὐτὸν τὸν τομέα ὑστερεῖ πάρα πολὺ. ‘Απὸ τὸ εὐρωπαϊκὸ πρόγραμμα «Πέτρα» ἐπωφελήθηκαν ὡς τὸ 1994 100.000 νέοι καὶ φοιτητές καὶ εἰδικοί ἀπὸ ἀνταλλαγές, ὅμως ἡ ‘Ελλάδα θρίσκεται σὲ τελευταία θέση. Καὶ ὅμως βασικὸ εἶναι γιὰ τοὺς ‘Ελληνες νὰ διατηρηθεῖ τὰ

εὐρωπαϊκά σχολεῖα ἡ ‘Αρχαία ‘Ελληνικὴ Γλώσσα καὶ ἡ Φιλοσοφία καὶ μάλιστα βασικότερο γιὰ τοὺς ‘Ελληνες εἶναι νὰ εἰσαχθεῖ ἡ Νέα ‘Ελληνικὴ Γλώσσα σὲ πολλὰ σχολεῖα καὶ νὰ ἰδρυθοῦν συγκεκριμένα ἰδρύματα στὸ ἐξωτερικὸ, πού νὰ διδάσκουν τὴν ‘Ελληνικὴ Γλώσσα σὲ ‘Ελληνόπουλα τῆς διασπορᾶς ἀλλὰ καὶ σὲ ξένους. Μὲ τὸ ἀνοιγμα τῶν ἀγορῶν στὴν Εὐρωπαϊκὴ ‘Ενωση ὑπάρχει καὶ ἡ συμπληρωματικὴ ἱκανότητα σὲ μιὰ ξένη γλώσσα, τὴν ὁποία ἀποκτὰ κάποιος μὲ ἀναγνωρισμένες ἐξετάσεις στὸ Βιομηχανικὸ καὶ ‘Εμπορικὸ ‘Επιμελητήριο (‘Αγγλικά, Γαλλικά, ‘Ισπανικά).

Μετὰ ὅμως τὴν πολυετὴ ταλαιπωρία καὶ κακὴ, κακὴ ἐμπειρία μὲ τὰ λεγόμενα «ὑποδοθμισμένα» ἀναχρονιστικά «ἐθνικά» μας σχολεῖα, πού ὅλοι οἱ δρόμοι στὰ εὐρωπαϊκά ἀνώτατα ἰδρύματα ἦταν κλειστοί, καὶ ἂν ἀκόμα τώρα ἀναγνωριστοῦν ὡς ἰσότιμα, θὰ ἔχουν οἱ νέοι τεράστια ἐμπόδια γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ καὶ τὴν τεχνικὴ κατάρτιση στὴν Εὐρώπη. Πρέπει ἀκόμα νὰ ἀναφέρουμε, ὅτι εἶναι ἐπίσης τραγικὸ καὶ ἀπελπιστικὸ τὸ γεγονός ὅτι 40% τῶν ‘Ελληνοπαίδων πού ζοῦν στὴ Γερμανία δὲν παρακολουθοῦν οὔτε μιὰ ὥρα τὴν ἐβδομάδα ἑλληνικά. Καὶ ὅμως κατεπιγόντως πρέπει νὰ ἐνσωματωθοῦμε κι ἐμεῖς σὲ εὐρωπαϊκά σχολεῖα μὲ πολλὲς γλώσσες, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ‘Ελληνικῆς ἢ σὲ περιφερειακά σχολεῖα μὲ κέντρο δάρους καὶ πρέπει νὰ γίνει ἡ ‘Ελληνικὴ «γλώσσα ἀπολυτηρίου», ὅπως ἐγινε ἐδὼ καὶ χρόνια σὲ πολλὰ Γυμνάσια ἢ Τουρκικὴ καὶ ἢ Πορτογαλικὴ.

Δὲν ἐπιτρέπεται πλέον γιὰ τὴ χώρα μας, πού θρίσκεται στὴν Εὐρωπαϊκὴ ‘Ενωση δεκαπέντε χρόνια, νὰ ὑστερεῖ τόσο πολὺ σὲ τέτοιες πρωτοπόρες καὶ παραγωγικὲς δραστηριότητες σὲ σύγκριση μὲ ἄλλες χώρες. Καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀφήνουμε νὰ δροῦν οἱ ἄλλοι χωρὶς καὶ τὴ δικὴ μας συμμετοχὴ.

‘Ας προσπαθήσουμε νὰ σώσουμε τὰ κλασσικά σχολεῖα τῆς Γερμανίας μὲ ἐνεργὴ συμμετοχὴ καὶ μὲ τὴν εἰσαγωγὴ τῆς Νέας ‘Ελληνικῆς καὶ ἂς ἀδελφοποιήσουμε πολλαπλὰ σχολεῖα τῆς πατρίδας μας μὲ Γερμανικά σχολεῖα. Βασικὸ ὅμως εἶναι νὰ ἀδελφοποιήσουμε καὶ στὶς 15 χώρες ἐπαγγελματικὲς σχολὲς οικονομικῆς κατευθύνσεως, ὥστε νὰ ἐπωφεληθοῦμε τούτῃ τὴ φορὰ καὶ ἐπιτέλους ἀπὸ τὰ νέα προγράμματα τῆς Εὐρωπαϊκῆς ‘Ενωσης «Σωκράτης» καὶ «Λεονάρντο Ντὰ Βίντσι» (1995-1999).

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοξενία
Κωνσταντῖνος Σ. Ναλμπάντης
 Kyllburger Str. 10 50937
 Κολωνία, Γερμανία

Μαθητές ἀμφισβητοῦν δυναμικὰ τοὺς «Ἰνδοευρωπαίους»

Κύριε διευθυντά,

Πρὶν τρεῖς περίπου μῆνες οἱ μαθητές τοῦ 1ου Λυκείου Βριλησίων ἔμειναν ἀναυδοὶ ἀκούγοντας πὼς καθηγητές τους ἀπαγόρευσαν αὐστηρὰ τὴν ἐλεύθερη ἐκφραση κάποιων ἀποψевων καὶ συγκεκριμένα πὼς ἀπαγορεύθηκε ἡ δημοσίευση στὴν μαθητικὴ ἐφημερίδα τοῦ Λυκείου τους κάποιοι ἄρθρου, ποὺ ἀμφισβητοῦσε τὴν ἐγκυρότητα τῆς «Ἰνδοευρωπαϊκῆς Θεωρίας».

Ἄναυδος ἔμεινα καὶ γὰρ, ὅταν μὲ κάλεσε ἡ διευθύντρια τοῦ Λυκείου στοὺς γραφεῖο της καὶ μοῦ δήλωσε ὅτι, ἂν καὶ εἶχαμε πεῖ, πὼς δὲν θὰ γίνεταί λογικοκρίσια, δὲν μπορεῖ νὰ δημοσιευθεῖ αὐτὸ ἐδῶ τὸ ἄρθρο, καὶ μοῦ ἔδειξε τὸ ἄρθρο μου- κριτικὴ τῆς θεωρίας γιὰ τὴν δῆθεν «Ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ». «Δὲν μπορεῖς ἐσὺ –μοῦ εἶπε–, ἓνας μαθητὴς, νὰ ἀμφισβητεῖς τὰ σχολικὰ βιβλία. Ἀπαγορεύεται. Θὰ μᾶς κυνηγήσει τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας».

Νὰ λοιπὸν κάτι καινούργιο: «Ἀπαγορεύεται ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἐγκυρότητας τῶν σχολικῶν βιβλίων. Δηλαδή οἱ μαθητές θεωροῦνται ὡς μὴ περιλαμβανόμενοι μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν τοῦ κράτους αὐτοῦ ἢ τὸ κράτος δημιουργεῖ καὶ ἐπιβάλλει κάποια «μὴ ἀμφισβητήσιμα» δόγματα;

Τέλος πάντων. Ἐν ὀλίγοις μέσα στοὺς γραφεῖο μαζεύτηκαν καὶ ἄλλοι καθηγητές, γιὰ νὰ υποστηρίξουν τὴν κυρία διευθύντρια. «Τὸ ἄρθρο σου αὐτό, μοῦ εἶπε κάποια καθηγήτρια, εἶναι

ἀνεβασμένον ἐπιπέδου, ἀλλὰ ἂν δημοσιευθεῖ, θὰ υἱοθετήσουν οἱ μαθητές τὰ λεγόμενά του». Σὲ πρότασή μου νὰ δημοσιευθεῖ καὶ ἓνα ἄρθρο τῆς ἰδίας ἢ κάποιου ἄλλου καθηγητῆ, ποὺ νὰ καταρρίπτει τὰ ὅσα ἱσχυρίζομαι καὶ ἔτσι νὰ σωθοῦν οἱ μαθητές ἀπὸ τὴν πλάνη στὴν ὁποία πάω νὰ τοὺς ρίξω, ἡ ἀρνηση ἦταν κατηγορηματικὴ. Τέλος ἡ διευθύντρια ἔδωσε ἐντολὴ νὰ ἐκδοθῇ ἡ ἐφημερίδα χωρὶς αὐτὸ τὸ ἄρθρο.

Φυσικὰ δὲν δεχτήκαμε. Τοὺς ἐκφράσαμε τὴν κατανόησή μας γιὰ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι ὑπόλογοι πρὸς τὸ ὑπουργεῖο καὶ παραιτηθήκαμε ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα.

Ἡ ἀντίδρασις ἀπὸ τὴν μεριά τῶν μαθητῶν ἦταν ἄμεση. Τὴν ἐπόμενη μέρα ἀπὸ τὸ δεκαπενταμελὲς συμβούλιο δίνεται ἀνακοίνωση πρὸς τὸ συμβούλιο τῶν καθηγητῶν, μὲ τὴν ὁποία καταδικάζεται κατηγορηματικῶς ἡ ἀπαγόρευση τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἄρθρου. «Καταλαβαίνουμε, κατέληγε ἡ ἀνακοίνωση, πὼς ἡ ἐνέργεια αὐτὴ ἐπεβλήθη ἀπὸ τὸν φόβο τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ὑπουργείου Παιδείας. Αὐτὸ ποὺ δὲν καταλαβαίνουμε εἶναι, γιὰτι ἐμεῖς οἱ μαθητές πρέπει νὰ εἴμαστε μέτοχοι αὐτῆς τῆς ἐνόχου σιωπῆς».

Παράλληλα συγκροτήθηκε ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ μαθητικοῦ ἀγώνος, μὲ σκοπὸ τὸν συντονισμό μᾶς γενικότερης καὶ εὐρύτερης δράσεως. Στις 22/12/94 ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σχολείου, μοιράζεται στοὺς μαθητές ἡ ἐξῆς ἀνακοίνωση: «Κατανοοῦμε τὴν δύσκολη θέση, στὴν ὁποία βρίσκονται οἱ καθηγητές (λόγω τῆς τρομοκρα-

Γιὰτι εἴμαστε ἀκόμη «χρεωμένοι» μὲ τὸ «Βυζάντιο»;

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Σχεδὸν γιὰ ἓνα ἡμισυ τοῦ αἵωνος κατατρῶει τὴν σκέψι μου τὸ ἐξῆς ἐρώτημα:

Ὑπῆρξε ἡ Ἑλλάς τμῆμα τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ναί, γιὰτι ἡ Ἑλλὰς γεωγραφικῶς ἀνῆκε στὸ χῶρο τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Πολιτιστικῶς ὅμως τί ἔπραξε τὸ Βυζάντιο; Τὰ διαβάσαμε στὸν «Δαυλό», ἄλλωστε βλέπομε καὶ τὰ ἀποτελέσματα: τὸ μαῦρο χάλι τοῦ ἔθνους μας ὕστερα ἀπὸ κακοποιήσι τόσο μαρὴ καὶ μακρόχρονη. Κι ἀναρωτιέμαι, γιὰτι ἡ ἱστορία ἢ κάποιοι ἰθύνοντες δὲν τοποθετοῦν τὴν Ἑλλάδα στὸν χρόνο σὲ κάποια πλεόν δίκαιη θέσι. Κύριοι: ἡμᾶςταν ὑπόδουλοι, ὅταν δημιουργήθηκε τὸ Ἀνατολικὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος καὶ μᾶς φέρεθηκαν ἀπάνθρωπα– γιὰ 12 αἰῶνες–, ὅπως σὲ δούλους καὶ μᾶς ρῆμαξαν τὸν πολιτισμό. Πράξεις ἐχθρικότατες γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Γιὰτι ἀκόμη εἴμαστε «χρεωμένοι» μὲ τὸν ὄλεθρο, ποὺ ὀνομάστηκε πρόσφατα «Βυζάντιο»;

Τὸ γεγονός ὅτι «ἡ Πόλις ἔπεσε» τὸ 1453 μ.Χ. δὲν συνεπάγεται ὅτι τότε ὑποδουλώθηκε κι ἡ Ἑλλὰς (καὶ γνωρίζουμε τοὺς 4 αἰῶνες δουλείας μας). Θεωρῶ τὴν Ἑλλάδα δούλη ἀπὸ τὸ 146 π.Χ. Ἄρα μεταξὺ σκλαβιάς κι ἀνυπαρξίας πέρασαν 20 αἰῶνες. Ἀς ξεχωρίση ἡ Ἑλλὰς τὴ θέσι της.

Μετὰ τιμῆς

Ἀνθὴ Σωτηριάδου

Ψυχίατρος

Κωνσταντινουπόλεως 81, 54644 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

τίας που επιβάλλεται από το Υπουργείο) και γι' αυτό δεν ρίχνουμε όλες τις ευθύνες επάνω τους. Ελπίζουμε, πώς κάποτε θα κατανοήσουν, ότι δεν πρέπει μόνο να ξεσηκώνονται για την αύξηση των αποδοχών τους. Αυτό όμως που δεν μπορούμε να κατανοήσουμε είναι, γιατί οι απόψεις και οι ενέργειες του Υπουργείου Παιδείας και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου θεωρούνται αλάνθαστες και κάθε αμφισβήτηση αυτών διώκεται».

Στην συνέχεια και ενώ γίνεται κατανοητό πώς η ελευθέρη έκφραση της γνώμης των μαθητών πάνω στα εκπαιδευτικά θέματα είναι διώξιμη, αποφασίζεται από το δεκαπενταμελές συμβούλιο να θιγούν τα θέματα αυτά άμεσα με μία επιστολή προς το Υπουργείο Παιδείας. Πράγματι συντάσσεται, εγκρίνεται από το δεκαπενταμελές και αποστέλλεται στο υπουργείο επιστολή, στην οποία μεταξύ άλλων αναφέρεται, ότι «τα σχολικά βιβλία, τα οποία διδάσκονται οι μαθητές, είναι κατά έναν πολύ μεγάλο βαθμό άτελη και ανακριδή, όρισμα δέ από αυτά παραδέχονται από μόνα τους την ανάγκη γρήγορης αντικατάστασής τους («Θέματα νεώτερης και σύγχρονης ιστορίας» γ' και δ' δέσης, σελ. 4). Στα βιβλία της ιστορίας ιδιαίτερα οι ανακρίβειες φτάνουν σε τέτοιο σημείο, ώστε να διατυπώνονται θεωρίες ανθελληνικές όπως τα περί ινδοευρωπαϊκής καταγωγής των Ελλήνων, οι οποίες εδώ και πολύ καιρό έχουν καταρριφθεί επιστημονικώς». Διατυπώνεται το ερώτημα «γιατί το Υπουργείο Παιδείας δεν προκηρύσσει διαγωνισμό για τη συγγραφή νέων αριότερων βιβλίων, τα οποία να ανταποκρίνονται στα καινούργια επιστημονικά δεδομένα».

Φυσικά η ελπίδα των μαθητών για σύντομη λύση των απориών τους έμεινε ανεκπλήρωτη. Παρά το γεγονός ότι η επιστολή εστάλη επανειλημμένως και παρά το γεγονός ότι σε επιστολές άλλων δεκαπενταμελών ή απάντηση έφτανε αύθιμερον, απόκριση στα ερωτήματά μας δεν υπήρξε καμία.

Εημερώματα Παρασκευής 20 Ιανουαρίου ομάδα μαθητών καταλαμβάνει το σχολικό συ-

γκρότημα του 1ου και 2ου Λυκείου. Μετά από λίγο δέχεται επίθεση κάποιων, οι οποίοι με τη βία προσπαθούν να ανακαταλάβουν το σχολείο. Τα γεγονότα που ακολουθούν είναι δραματικά. Η ομάδα των καταληψιών περιορίζεται στο κυρίως κτίριο και το προαύλιο γεμίζει από αστυνομικούς, γονείς, καθηγητές, υπαλλήλους του Δήμου, οι οποίοι απαγορεύουν στους μαθητές, που αρχίζουν να μαζεύονται έξω από το σχολείο, να μπουν σ' αυτό. Η ομάδα των μαθητών που βρίσκονται μέσα στο σχολείο δέχονται συνεχώς ύβρεις και απειλές, οι δέ μαθητές που βρίσκονται έξω απ' αυτό ζητούν επίμονα να τους επιτραπεί η είσοδος στο προαύλιο, για να γίνει γενική συνέλευση. Τέλος και αφού η κατάσταση αυτή διαρκεί κάπου τέσσερις ώρες, γίνεται επίθεση των μαθητών, οι οποίοι καταφέρνουν να εισέλθουν στο προαύλιο.

Την Δευτέρα 23 Ιανουαρίου γίνεται γενική συνέλευση των μαθητών του 1ου και 2ου και αποφασίζεται συνέχιση της καταληψίας με κύρια αιτήματα: α) Απάντηση στα ερωτήματα που εστάλησαν προς τον υπουργό, β) κατάργηση της απαράδεκτης καταστάσεως ανελευθερίας που επικρατεί στα σχολεία και δεβαίωση του υπουργού Παιδείας, ότι οι μαθητές μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα την γνώμη τους μέσα στο σχολείο είτε μέσω των σχολικών εφημερίδων είτε με οποιονδήποτε άλλον συμβατικό τρόπο.

Σιγά-σιγά στις τάξεις του αγώνος εισέρχονται και άλλα σχολεία, τα οποία με επιστολές τους τονίζουν την συμπαράστασή τους. Συγκροτείται Συντονιστική Επιτροπή Μαθητικού Αγώνος, η οποία φιλοδοξεί να συγκεντρώσει αντιπροσώπους από όσο το δυνατόν περισσότερα σχολεία.

Κάτι δυνατό φαίνεται να δημιουργείται: Είναι, νομίζω, η πρώτη φορά που γίνεται κατάληψη σχολείου για θέματα που έχουν σχέση με την Ιστορία μας και τον Πολιτισμό μας.

Με τιμή

Ιωάννης Παναγιωτακόπουλος
Μαθητής Γ τάξεως Λυκείου Βριλησίων

Αντιπροσωπευτικότητα και άμεση δημοκρατία άλλοτε και τώρα

Αξιότιμε κ. Λάμπρου,

Είμαι ένας από τους αναγνώστες του περιοδικού σας και θα ήθελα να σας εκφράσω την ικανοποίησή μου, που συνεχίζετε αδιάκοπα αυτήν την προσπάθεια. Σ' ό,τι αφορά το τεύχος 154 του μηνός Οκτωβρίου 1994, όπου αναπτύσσεται το θέμα «Αντιπροσωπευτικότητα και εξουσιασμός» από τον Ηνίοχο, θα ήθελα να τονίσω ορισμένα πράγματα, που μεταξύ άλλων θα πρέπει

να έχουμε υπ' όψη μας.

Το ελεύθερο σύνολο ανθρώπων, για το οποίο γίνεται λόγος, που αυτοδιοικείται και αποφασίζει άμεσα για τη ζωή του, αποτελεί σύμφωνα με τις απόψεις του Ηνίοχου την καλύτερη μορφή διακυβέρνησης, και σαν χαρακτηριστικό ιστορικό παράδειγμα αναφέρεται η Αθηναϊκή δημοκρατία. Υπάρχει η πεποίθηση, ότι, αν όχι όλοι, τουλάχιστον οι περισσότεροι πολίτες συμ-

μετείχαν ενεργά στις αποφάσεις που έπαιρνε το σώμα της πολιτείας, αλλά τον 5ο αιώνα, που έλαβε χώρα η αποκορύφωση της πολιτείας των Αθηναίων, υπήρχαν διαμορφωμένες κάποιες συνθήκες, σύμφωνα με τις οποίες οι Αθηναίοι πολίτες αποτελούσαν ένα πολύ περιορισμένο σύνολο ατόμων σε σχέση με όλους τους άλλους, που ζούσαν στην ίδια πόλη και ήταν πολύ περιορισμένοι αριθμητικά σε σχέση με τα σημερινά χρόνια. Επίσης υπήρχε σε πολλούς από αυτούς λόγω διαφόρων ευνόικων κοινωνικο-οικονομικο-πολιτιστικών συνθηκών υψηλό επίπεδο μόρφωσης. Παρ' όλα αυτά οι περισσότεροι ισχυρίζονται, ότι υπήρχε άμεση δημοκρατία στη χρυσή εποχή της Αθήνας, ενώ παραλείπουν το γεγονός, όπως πολύ σωστά τονίστηκε κάποτε από τον «Δανιλό», ότι στους τομείς των κοινών αποφάσεων υπήρχε ένα πολύ μικρό αντιπροσωπευτικό τμήμα του ενήλικου πληθυσμού, που είχε το δικαίωμα ψήφου, περίπου το δέκα τοις εκατό, ενώ δεν ψήφισαν οι μέτοικοι, οι δούλοι, οι γυναίκες, οι άσεβεις, και ακόμα αυτοί που ψήφισαν είχαν να αποδείξουν με έργα την πνευματική και ήθικη τους αξία μέσω της προσφοράς των υπηρεσιών τους στον δήμο, της προσφοράς κάποιου πράγματος ή κάποιου έργου λ.χ., όπως και κάθε φύσεως δημόσιου έργου, που αφορούσε το καλό της πόλης.

Εύκολα μπορούμε να συμπεράνουμε λοιπόν, ότι υπήρχε ένα αντιπροσωπευτικό τμήμα πολιτών, το οποίο, πολύ σωστά, ήταν υπεύθυνο για τη λήψη αποφάσεων σε υποθέσεις που αφορούσαν την πόλη. Κατά δεύτερο λόγο μπορεί να μιλάμε για την άμεση δημοκρατία του 5ου αιώνα στην Αθήνα, αλλά ουσιαστικά υπάρχει και εκεί κάποια αδιαμφισβήτητη μορφή αντιπροσωπευτικότητας, αφού ήταν υπαρκτή στην καλύτερη της μορφή, για το λόγο ότι κυβερνούσαν

οι καλύτεροι πολίτες, όπως ο Περικλής στον 5ο αιώνα, αλλά και άλλοι, όπως ο Σόλων τον 6ο αιώνα, και δεν γινότανε πράξη με την κακή της εφαρμογή, όπως γινότανε από άλλους ηγέτες, που το όνομά τους γράφτηκε στην ιστορία, επειδή έπαιρναν αποφάσεις αυθαίρετες πάνω σε σοβαρά ζητήματα, και πάντα με την κακή εφαρμογή της αντιπροσωπευτικότητας, ενώ μέσω αυτής εκπλήρωναν ωφελιστικούς και συντηρητικούς σκοπούς. Τέτοιοι ήταν, πολύ σωστά, όπως έγραφε ο Ηνίοχος, οι Κάισαρες, ο Χίτλερ, ο Στάλιν, ο Πάπας και άλλοι, οι οποίοι εκμεταλλεύονταν το γεγονός ότι αντιπροσώπευαν έναν ολοκληρω λαό και κυβερνούσαν υπεργνωστικά, εξυπηρετώντας πολλές φορές διάφορα συμφέροντα.

Σήμερα, όπως θα 'ταν επόμενο, υπάρχει κακή εφαρμογή της αντιπροσωπευτικότητας πάνω στην πολιτική, γιατί από μία άποψη ο διεθνής εξουσιασμός χρησιμοποιεί αυτήν με τέτοιο έσφαλμένο τρόπο, που στην πράξη δεν έχει αποφέρει τίποτε θετικό. Παρατηρούμε, ότι, ενώ υποτίθεται πως εκπροσωπεί τις διαφορετικές απόψεις σαν συνισταμένη της κοινής βούλησης, αυτές στην πραγματικότητα είναι τελείως ανίσχυρες, χωρίς οποιοδήποτε κύρος και ισχύ εξουσίας. Χωρίς να είμαι μεροληπτικός, σε μεγάλο βαθμό η αντιπροσωπευτικότητα πάνω σε θέματα πολιτικής στην εποχή μας δυστυχώς έχει πάρει λανθασμένη μορφή στα πλαίσια του δήθεν προοδευτικού κοινοδουλευτικού συστήματος, που είναι υπαρκτό σε όλες τις υποτιθέμενες δημοκρατίες του κόσμου.

Σας εύχαριστώ

Αντώνιος Παπαδόπουλος

Σταυρούπολη, Θεσσαλονίκη

Τηλ. 656796

Απάντηση του Ηνίοχου

Ο θεσμός της αντιπροσωπευτικότητας έγκειται σε μιὰ λογική μεταφυσική/θεολογική ύψης, κατά την οποία ένας αριθμός ανθρώπων εκχωρεί το δικαίωμα του αποφασίζειν σε λίγους ή έναν αντιπροσώπου. Οι αντιπρόσωποι του «λαού» χρίονται μιά φορά κάθε τέσσερα χρόνια – λές και η κάλλη προσφέρει «θείαν επιφοίτησιν» και άγιον χρίσμα τετραετούς διάρκειας.

Στις αρχαίες ελληνικές πόλεις δεν ίσχυε η αντιπροσωπευτικότητα. Ο αριθμός των πολιτών (σίγουρα περιορισμένος σε σχέση με το σύνολο των κατοίκων) ταυτιζόταν με τον αριθμό των άμεσα αποφασιζόντων. Ας μὴν ταυτίζουμε λοιπόν την έννοια του πολίτη με την έννοια του κατοίκου μιᾶς πόλης ή χώρας. Πρέπει να σημειώσουμε επίσης, ότι η αθηναϊκή δημοκρατία ούτε η πιὸ δημοκρατική ούτε η πιὸ ιδανική της αρχαίας Ελλάδας υπήρξε. Ἐν ἀναφερόμαστε συνεχῶς αὐτήν, αὐτὸ γίνεται, ἐπειδὴ γι' αὐτὴν ὑπάρχουν οἱ περισσότερες πηγές. Ὅσον ἀφορᾷ τέλος τὸ γεγονός τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ πολιτῶν σὲ σχέση με τὸ σύνολο τῶν κατοίκων μιᾶς πόλης (μέτοικοι, δούλοι, γυναῖκες κ.λ.π.), αὐτὸ ὀφείλεται σὲ γενικότερες κοινωνικὲς συνθήκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πού δὲν μπορούμε ν' ἀναιρέσουμε ἢ νὰ παραβλέψουμε. Πάντως οἱ γυναῖκες εἶχαν πολιτικὰ δικαιώματα σὲ πολλὲς ἀρχαῖες ἐλληνικὲς πόλεις, ὅπως π.χ. στὴ Σπάρτη, τὴν Αἰτωλία κ.λπ.

Ἡνίοχος

τανάστευση στα κεντρικά ύψηπεδα της 'Ανατολίας. 'Όπως δὲν ὑπῆρξε μετανάστευση τῶν Περωσῶν ἐπὶ 'Ηρακλείου καὶ μετανάστευση τῶν 'Αραβῶν ἐπὶ 'Ισαύρων. 'Υπῆρξαν μόνο περιοικῆς καὶ ἀραβικῆς ἐπιδρομῆς κατὰ τοῦ Βυζαντίου. 'Αρα τὸν 11ο αἰῶνα συντελέσθη μία ἐπιδρομὴ τῶν Σελτζούκων κατὰ τοῦ Βυζαντίου, ἡ ὁποία ἐνισχύθηκε ἀπὸ τοὺς γηγενεῖς αἰρετικούς κατοίκους τῆς 'Ανατολίας ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τοὺς 'Ορθόδοξους. Οἱ Σελτζούκοι Τοῦρκοι ἦσαν ἐλάχιστοι· οἱ περισσότεροι «Τοῦρκοι» προέρχονταν ἐξ 'Ελλήνων καὶ Φρυγῶν αἰρετικῶν, οἱ ὅποιοι ἐκούσια ἢ ἀκούσια ἐξισλαμίσθησαν. Μὲ τὴν ἐμφάνιση τῶν ὀλίγων 'Οθωμανῶν τὸν 13ο αἰῶνα οἱ αἰρετικοὶ 'Ελληνες, Βιθυνοὶ καὶ Φρύγες ἐξετουρκίσθησαν, ἀπέβαλον τὴν γλῶσσα, τὴν θρησκεία καὶ τὴν ἐθνικὴ συνείδηση καὶ ἀπέκτησαν ὀθωμανικὴ συνείδηση σιγά-σιγά.

'Ο ἐκούσιος ἢ ἀκούσιος ἐκτουρκισμὸς καὶ ἐξισλαμισμὸς τῶν αἰρετικῶν 'Ελλήνων, Βιθυνῶν, Φρυγῶν, Καρῶν, Λύκιων, Πισιδῶν καὶ Καππαδοκῶν, γενικὰ ὅλων τῶν αἰρετικῶν γηγενῶν μικρασιατῶν Ἰσλαμικοπολεμικῆς ἢ Φρυγοπελασγικῆς καταγωγῆς προήλθε λόγω τῆς βαθύτατης διάστασης μεταξὺ τῶν 'Ορθόδοξων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν αἰρετικῶν πληθυσμῶν τῆς Μικρᾶς 'Ασίας. Τὸ δογματικὸ Βυζάντιο προκάλεσε τὴν ὀλέθρια διάσταση καὶ ἀπομόνωσε τοὺς αἰρετικούς Φρύγες, Βιθυνούς, Καππαδόκες κ.τ.λ. ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους 'Ορθόδοξους, οἱ ὅποιοι ἐξ ἀντιδράσεως ἐνίσχυσαν τοὺς Σελτζούκους καὶ ἀργότερα ἐστράφησαν στοὺς 'Οθωμανοὺς ἡγεμόνες 'Οσμάν, 'Ορχάν καὶ Μουράτ. 'Ο 'Ελληνικὸς ἢ 'Ελληνιστικὸς κόσμος διαιρέθηκε μὲ τὸν 11ο, 12ο καὶ 13ο αἰῶνα σὲ δύο τμήματα ἢ μέρη, τοὺς 'Ορθόδοξους, πού διοικοῦσαν τὸ Βυζαντινὸ Κράτος καὶ τοὺς αἰρετικούς κατοίκους τῶν ἐπαρχιῶν, πού ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα ἀπὸ τὸ ἐπίσημο 'Ορθόδοξο Κράτος. Οἱ αἰρετικοὶ 'Ελληνες καὶ οἱ γηγενεῖς λαοὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἔμεναν πιστοὶ στὸ 'Ελληνιστικὸ τους παρελθόν, οἱ δὲ 'Ορθόδοξοι ἑλληνόφωνοι Ρωμιοὶ ἔμεναν πιστοὶ στὸ ρωμαϊκὸ παρελθόν καὶ τὴν ρωμαιοχριστιανικὴ παράδοση. 'Ενα κράτος μοιρασμένο στὰ δύο ἦταν ἡ «'Ανατολικὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία». Δύο κόσμοι, ὁ 'Αλεξανδρινὸς-ἑλληνιστικὸς-αἰρετικὸς καὶ ὁ 'Ορθόδοξος ρωμαϊκὸς, συγκατοικοῦσαν καὶ ζοῦσαν μαζί, ὡς πότε ὅμως;

Δὲν ἄργησε νὰ φθάσει ὁ κρίσιμος χρόνος τῆς διάσπασης, πού ἦρθε μὲ τὴν ἐμφάνιση τῶν πρώτων ὀλίγων Τοῦρκων, πού τοὺς συμπλήρωσαν ἀργότερα οἱ ἱκανοὶ 'Οθωμανοὶ σουλτάνοι, πού βασίστηκαν δημογραφικὰ, οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ στοὺς γηγενεῖς τῶν ἐπαρχιῶν. 'Επίσης εἶναι προφανές, ὅτι τὸ 'Οθωμανικὸ κράτος πρὶν

ἐξαπλωθεῖ στὴν Εὐρώπη, στὰ πρώτα χρόνια τοῦ βίου του ἔμοιαζε ἢ «συγγένευε» μὲ τὰ ἑλληνιστικὰ μικροβασίλεια τοῦ 7' αἰῶνα π.Χ. καί, γιατί ὄχι, μὲ τὰ μικρασιατικὰ βασίλεια τῆς 'Ομηρικῆς καὶ Μυκηναϊκῆς 'Εποχῆς. Αὐτὸ τὸ λέω, γιατί τὸ 'Οθωμανικὸ μικρασιατικὸ κράτος στηριζόταν σὲ ἀρχαίους γηγενεῖς πληθυσμούς, πού ἐξισλάμισε σταθερά. Οἱ γηγενεῖς κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν τροφοδοτοῦσαν τὸν 'Οθωμανικὸ στρατὸ μὲ ἔμπυργο ὑλικὸ ἀνεξάντλητο καὶ ἐμπειροπόλεμο ('Απελάται καὶ 'Ακρίτες), πού χρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τοὺς σουλτάνους σὲ πολεμικῆς ἐπιχειρήσεις στὴν Εὐρώπῃ καὶ στὴν 'Ασία. Ξεχνᾶτε τὸ σῶμα τῶν Γενιτσάρων; Ποιοὶ ἀποτελοῦσαν τὸ σῶμα αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν; Μονάχα 'Ελληνες. 'Ακόμα καὶ ἡ τουρκικὴ σημαία κάθε ἄλλο παρὰ τουρκικὴ εἶναι. Τὸ μισοφύγαρο ἢ δρεπάνι σχετίζεται μὲ τὴν ἀρχαία θεὰ τῶν Λακεδαιμονίων, τὴν 'Ορθία, ἡ ὁποία πολὺ ἀργότερα ταυτίστηκε μὲ τὴν 'Αρτέμιδα. Οἱ ἀρχαίοι νικητὲς στὰ ἱστορικὰ χρόνια ἀνέθεταν τὰ δρεπάνια στὸ ἱερὸ τῆς 'Ορθίας ὡς σύμβολο νίκης. 'Ισως ἡ παρουσία στὴν νότια Μικρὰ 'Ασία καὶ κυρίως στὴν Πισιδία καὶ Παμφυλία Λακεδαιμονίων νὰ ἐξηγεῖ τὴν παρουσία τοῦ δρεπανιοῦ στὴν «τουρκικὴ» σημαία. 'Επίσης γνωρίζουμε, ὅτι οἱ ὀπλίτες τῆς Σπαρτιατικῆς φάλαγγος ἔφεραν ἐπάνω στὸν θώρακά τους ἓνα πορφυρὸ μανδύα, τὸ σύμβολο τοῦ Σπαρτιατικοῦ στρατεύματος. Μήπως τὸ κόκκινο χρῶμα τοῦ στρατοκρατικοῦ τουρκικοῦ κράτους, τῆς «τουρκικῆς» σημαίας, ἔχει κάποια σχέση μὲ τὸν πορφυρὸ μανδύα τῶν Σπαρτιατῶν ὀπλιτῶν; 'Η ἐκστρατεία τῶν Σπαρτιατῶν στὴν Μικρὰ 'Ασία μετὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν βασιλεῖα τῆς Σπάρτης 'Αγισίλαο, πού ὁδήγησε τοὺς Σπαρτιάτες, μετὰ τὴν μάχη στὸν Πακτωλὸ κατὰ τῶν Περωσῶν, στὴν Φρυγία, ἴσως νὰ εἶναι ὁ συνδετικὸς κρίκος τῆς ἱστορικῆς πορείας τῶν γηγενῶν κατοίκων. 'Ισως νὰ διατηρήθηκε στὴν παράδοση τοῦ λαοῦ τῆς Βιθυνίας καὶ τῆς Φρυγίας ἡ ἐκστρατεία τοῦ 'Αγισιλάου καὶ ἡ πορεία του σὲ αὐτὲς τίς χώρες. 'Ισως οἱ φρουρές, πού ἄφησε στίς πόλεις ὁ 'Αγισίλαος μετὰ τὴν ἀναχώρησή του ἀπὸ τὴν Βιθυνία καὶ τὴν Φρυγία, νὰ ἔπαιξαν κάποιο ρόλο στὴν παράδοση τῶν λαῶν τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, καὶ διασώθηκε ὡς ἀνάμνηση κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴ, ρωμαϊκὴ καὶ βυζαντινὴ ἐποχὴ.

Αὕτη εἶναι ἡ προσωπικὴ μου ἐκτίμηση γιὰ τὴν τουρκικὴ σημαία (χρῶμα-δρεπάνι) καὶ γενικὰ γιὰ τοὺς «Τοῦρκους».

Μετὰ τιμῆς
Γιάννης Κάλφας

Πλωτάρχου Χατζηκωνσταντῆ 2Α
185 36 Πειραιᾶς

Οι Έλληνες πήγαιναν στη Νότιο Αμερική πριν 3000 χρόνια, υποστηρίζει ο κ. Ματιέβιτς

Κύρια διευθυντά,

Στις 8/1/95 στην κατάμεστη από κόσμο αίθουσα του Μακεδονικού Κέντρου στην Μελβούρνη δόθηκε διάλεξη με θέμα «*Η Έλληνική μυθολογία και οι πρωτοελληνικές επαφές με την Νότιο Αμερική*». Η διάλεξη κράτησε δύο ώρες και δέκα λεπτά και δόθηκε στα ισπανικά από τον καθηγητή της Φυσικής στο Πανεπιστήμιο του Ρίο ντε Τζανέιρο κ. Ενρίκο Ματιέβιτς. Ο καθηγητής παρουσίασε το βιβλίο του με τίτλο «*Ταξίδι στον Άδη*», γραμμένο στην Πορτογαλική. Σύμφωνα το έργο θα κυκλοφορήσει και στην Αγγλική.

Ο κ. Ματιέβιτς υποστηρίζει, ότι οι Έλληνες έφτασαν στην Νότιο Αμερική 2.500 χρόνια πριν από τον Κολόμβο. "Ο,τι υποστηρίζει βασίζεται σε αρχαιολογικά ευρήματα και πολιτισμικά στοιχεία της Ν. Αμερικής. Αυτήν την στιγμή δεν υπάρχουν αποδείξεις με επιστημονικό υπόβαθρο. Θα συνεχίσει, λέει, τις έρευνες και καλεί οποιονδήποτε ενδιαφέρεται να επικοινωνήσει μαζί του. Πριν 3.000 χρόνια οι Έλληνες διέσχισαν τον Ατλαντικό Ωκεανό και έφθασαν στην Ν. Αμερική. Έπλευσαν στον Αμαζόνιο ποταμό, πέρασαν τις Πύλες του Άδη και ήρθαν σε επαφή με τους Ίνκας. Σ' αυτή την βεβαιότητα κατέληξε, αφού του άρχισε να έρμηνευει το αίνιγμα του λαβύρινθου «Chavin-de-Huante», κάνοντας μιά έρευνα, που κράτησε δέκα χρόνια. Από το 1969 ο καθηγητής ζούσε στη Βραζιλία. Το παλάτι του Chavin, υποστηρίζει, ότι είναι το παλάτι του Άδη, το οποίο επισκέφθηκε προσωπικά. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν, ότι, για να φθάσει κανείς εκεί, έπρεπε να περάσει μιά άπεραντη θάλασσα (τόν Ατλαντικό Ωκεανό) και να κατευθυνθεί προς τά εκεί που δύει ο ήλιος.

Ο καθηγητής πήγε στις Περουβιανές Άνδεις, με στόχο να επισκεφθεί το γεμάτο μυστήριο αρχαιολογικό τοπίο του Chavin-de-Huante, εκεί που οι αρχαιολόγοι ανέσκαψαν τον υπόγειο λαβύρινθο. Στο παλάτι, όπως πίστευαν οι αρχαίοι Περουβιανοί, ήταν το ιερό του θεού Huariviracocha, ο οποίος σύμφωνα με την παράδοση ήταν γρήγορος σαν τον άνεμο και είχε την δύναμη να μετατρέπει τους ανθρώπους σε πέτρινα αγάλματα. Από αυτήν του την επίσκεψη στα αρχαιολογικά μνημεία του Chavin-de-Huante το 1981 πήρε το πρώτο έρεθισμα, για να αρχίσει την έρευνά του. Φαινόταν σαν ένα πελώριο όργανο. Ήταν τόσο τέλεια ή άκουστική του χώρου, που δεν υπήρχε αμφιβολία, ότι ή κατασκευή άνηκε σε άτομα με πολύ προηγμένο πολιτισμό. Το παλάτι του Chavin ήταν γνωστό από τις αρχές της ισπανικής κατοχής. Έτσι όμως, όπως ύψωνόταν σε ύψόμετρο 3.200 μέτρων και ήταν τριγυρισμένο από απόκρημνα δουνά, ήταν σχεδόν άπρόσιτο, όποιος τολμούσε να πλησιάσει πληρωνε συχνά την τόλμη του με την ζωή του. Σήμερα ο επισκέπτης μπορεί να φθάσει εκεί σχετικά εύκολα. Αντίκρουσε την Περουβιανή Σφιγγα, που έμοιαζε με αυτήν της Θήβας. Η εικόνα που είναι χαραγμένη εκεί και ανήκει σε αρχαία ιερεία, γνωστή σήμερα σαν «Lanzon», παρουσιάζει καταπληκτική ομοιότητα, και στις πιο μικρές της λεπτομέρειες, με την Μέδουσα της Έλληνορωμαϊκής τέχνης: πλατεία μύτη, διαπεραστική ματιά, πεταχτά δόντια όπως οι κυνόδοντες της άγριας αρκούδας και σπειροειδή μαλλιά, που μετατρέπονται σε φίδια. Το καθετί οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι υπήρξε πραγματικά επικοινωνία μεταξύ Ελλάδος και Περού πριν 3.000 χρόνια. Η ίδια η λέξη *peru* σημαίνει κόλαση στην Έλληνική μυθολογία, είπε ο κ. Ματιέβιτς.

Τον Ιούλιο του 1987 ο καθηγητής επισκέπτεται ξανά το Περού. Αυτήν τη φορά στόχος του ήταν να εξερευνήσει το Pongo-de-Mansericde, ένα στενό και όρμητικό μέρος του ποταμού Marañon, που είναι ο μόνος τρόπος να φθάσεις στις Άνδεις από τον ποταμό Αμαζόνιο. Αμέσως είδε, ότι αυτές έπρεπε να περάσει κάποιος, για να φθάσει στον Άδη. Ο δέ Αμαζόνιος είναι ο ποταμός Αχέρων, ο μεγαλύτερος ποταμός του Άδη, όπως πίστευαν οι αρχαίοι Έλληνες.

Στην ραψωδία της *Οδύσσειας* ο Όμηρος περιγράφει το ταξίδι του Οδυσσέα στον Άδη. Ο ήρωας περνά άπεραντα πελάγη και φθάνει σε ένα σημείο, όπου ενώνονται οι ποταμοί Στύξ και Πυριφλεγέθων. Στύξ μπορεί να είναι ο σημερινός Marañon, ο δέ Πυριφλεγέθων, που ταυτίζεται με το πύρ, μπορεί να είναι ο ποταμός Ucayali, ο οποίος πηγάζει από ήφαιστειώδεις περιοχές και ανταποκρίνεται στην περιγραφή του Πυριφλεγέθονος. Έδώ ο καθηγητής τονίζει, ότι συνεχώς βρίσκει την μυθολογία να συμφωνεί με το γεωγραφικό τοπίο. Ακόμη αναφέρθηκε και στα περίφημα Κυκλώπεια τείχη του Cuzco, της αρχαίας πρωτεύουσας των Ίνκας, τα οποία προσβάλλουν το μεγάλο ερώτημα: Έζησαν οι Κυκλώπες της Έλληνικής μυθολογίας στην χώρα των Ίνκας; Όπως είναι γνωστό, τα Κυκλώπεια τείχη έχουν χτιστεί από πελώριες πέτρες, τις οποίες μόνον οι Κυκλώπες, αυτοί οι μονόφθαλμοι γίγαντες, θα μπορούσαν να σηκώσουν. Τα τείχη τα χρησιμοποιούσαν οι Ίνκας όπως οι Έλληνες στην Μυκηναϊκή εποχή. Είναι πολύ εύκολο να δει κανείς τις ομοιότητες ανάμεσα στα τείχη του παλατιού Hatunrumiyoc στην πρωτεύουσα των Ίνκας και σε αυτά που βρίσκουμε σε διάφορα μέρη της Ελλάδος και του Περού.

Ο καθηγητής θα ισχυριστεί, ότι «*η ελληνική μυθολογία έχει την βάση της στην πραγματικότητα, αλλά ανατρέπει συγχρόνως και ένα σημαντικό μέρος της ιστορίας*». Ζητά, όπως είπε, κάποιον ειδικό, για να εξετάσει τον μπροντίζο της Ελλάδος και του Περού. Αν υπάρχει ομοιότητα στην σύνθεση, τότε η συγγένεια και οι σχέσεις των δύο λαών επισφραγίζονται με έντονότερο μελάνι.

Μετά τιμής

Δημ. Θεοδοριάδης

4 Minney Str., Broadview 5083, Άδελαΐς, Αυστραλία

Ἡ κατάρρευση τοῦ κοινοδουλευτισμοῦ

Ὁ περιορισμὸς στὴν περιγραφὴ τῆς θλιθερῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς κατάστασης τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἐλάχιστα ὠφελεῖ, γιατί μπορεί νὰ προκαλεῖ προβληματισμὸ στοὺς σκεπτόμενους, ἀλλὰ δὲν ὁδηγεῖ στὴ λύση τοῦ τόσο μεγάλου προβλήματος. Ἡ διαπίστωση μόνον τοῦ κακοῦ καὶ ἡ μοιρολατρικὴ παραδοχὴ του καθελώνει τὴ σκέψη καὶ ἀποδυναμώνει τὴ βούληση γιὰ μιὰ ριζικὴ ἀπαλλαγή. Ἡ ἀναζήτηση τῶν αἰτίων τοῦ κακοῦ χωρὶς ἀγκυλωτικὲς προκαταλήψεις εἶναι τὸ πρῶτο καὶ ἀναγκαῖο βῆμα γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ τόπου ἀπὸ τὸν μαρasmus καὶ τὴν ἀθλιότητα.

Ἡ ἔρευνα τοῦ κοινωνικοπολιτικοῦ μας φαινομένου εἶναι ἀπελπιστικὰ δύσκολη, γιατί ἔχουμε ἀκόμα καὶ πρόβλημα ἐπικοινωνίας. Τὸ γλωσσικὸ μας ὄργανο ἔχει τόσο πολὺ διαφθαρεῖ, ὥστε ἡ παρανόηση νὰ εἶναι ὁ κανόνας καὶ ἡ πραγματικὴ ἐπικοινωνία ἡ ἐξαίρεση. Ὅλοι οἱ ὅροι τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν ἠθικῶν ἀξιών ἔχουν σκοπίμως διαστρεβλωθεῖ. Π.χ. ἡ δημοκρατία ταυτίζεται μὲ τὴν φανλοκρατία, ἡ ἐνημέρωση μὲ τὸν ἀποπροσανατολισμὸ καὶ γενικῶς ἡ ἀνηθικότητα μὲ τὴν ἀρετή. Δυστυχῶς εἴμαστε σὲ κατάσταση ἀφασίας. Ὅσοι ἀκόμα ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ ὁμιλοῦν, ὑποχρεοῦνται νὰ ἐκφραστοῦν μὲ εἰλικρίνεια καὶ μὲ σαφήνεια χωρὶς παραποιημένη ὀρολογία.

Τὸ κοινοδουλευτικὸ πολίτευμα τοῦ Δυτικοῦ κόσμου, ὡς γνωστόν, εἶναι μιὰ προσπάθεια προσέγγισης τῆς δημοκρατίας, τὴν ὁποία ἐπινόησαν οἱ Ἕλληνες. Εἶναι παράλογο νὰ ἀμφισβητηθεῖ ἡ ἀξία τῆς δημοκρατίας, γιατί εἶναι τὸ εὐγενὲς προῖόν τῆς ἐλεύθερης σκέψης προηγμένης καὶ ὑγιoῦς κοινωνίας. Τὰ καθεστῶτα τῶν διεφθαρμένων κοινωνιῶν εἶναι πάντοτε τυραννικὰ καὶ ἄδικοι, πoῦ θεραπεύουν καὶ καλλιεργοῦν τὴν ἀνηθικότητα· καὶ ἀντιστρόφως ἡ τυραννία σὲ ὅλες τὶς μορφές γεννᾷ καὶ ἀναπτύσσει τὴν διαφθορά.

Ἡ μορφή τοῦ πολιτεύματος δὲν συμπορεύεται πάντοτε μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν οὐσία τοῦ καθεστώτος. Ὑπάρχουν πολιτεύματα κατ' ἐπίφασιν δημοκρατικά, πoῦ ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ μιὰ πραγματικὴ δημοκρατία· καὶ ἀντιστρόφως ὑπῆρξαν πολιτεύματα ἀριστοκρατικά ἀρκούντως δημοκρατικά καὶ δίκαιοι. Τὸ καθεστῶς εἶναι δημοκρατικὸ, ὅταν θεμελιώνεται σὲ θεσμούς, οἱ ὁποῖοι ἐφαρμοζόμενοι δὲν δίδουν τὴν δυνατότητα στοὺς φορεῖς τῆς ἐξουσίας νὰ διαστρεβλῶνουν καθ' οἷον δῆποτε τρόπο τὶς ἐννοιες τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἰσονομίας. Οἱ δὲ σχέσεις τοῦ ἐκλεκτορικοῦ σώματος καὶ τῶν ὑποψηφίων ἀντιπροσώπων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μετατραποῦν σὲ πελατειακές, ὅπως συμβαίνει στὸν σύγχρονο ἑλληνικὸ κοινοδουλευτισμὸ.

Ἡ κρατικὴ ἐξουσία πρέπει νὰ εἶναι ἀπόλυτη μέχρι μηδενικῆ. Π.χ. στὴν περίπτωσιν ἐννόμου τάξεως καὶ ἀσφαλείας νὰ εἶναι ἀπόλυτη καὶ χωρὶς διακρίσεις, ἀντιθέτως στὶς παραγωγικὲς δραστηριότητες νὰ παραμένει μόνον προστατευτικὴ γιὰ τὸ κοινωνικὸ σύνολο, χωρὶς νὰ δημιουργεῖ προϋποθέσεις καὶ δυνατότητες συναλλαγῆς πολίτη καὶ φορέων ἐξουσίας. Ὅταν τὸ κράτος γίνεται ὁ κατεξοχὴν ἐργοδότης, ὅπως συμβαίνει σὲ κράτοῦν καθεστῶς μας, τότε εἶναι φυσικὸν νὰ καλλιεργεῖται ἡ ἐξαγορὰ τῆς πολιτικῆς συνειδήσεως. Τὸ πολιτικὸν κόσμος ἡ ὄφελος πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν ἐντιμὴ διαχείριση τῶν κοινῶν καὶ τὴν ἰδιοφυὴ πολιτικὴ καὶ ὄχι ἀπὸ τὶς προεκλογικὲς παροχές τοῦ ἀσύδοτου κομματισμοῦ. Συγκεκριμένα κάθε κρατικὴ παροχὴ νὰ δίδεται μὲ καθορισμένη διαφανὴ διαδικασία, ἡ ὁποία νὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἀξιοκρατία καὶ τὴν ἰσονομία. Στὴ χώρα μας ἔχουμε ἓνα ἴσως μοναδικὸ παράδειγμα (ἀνάπηρο στὴ λειτουργία

τον) σωστής κατευθύνσεως: τις εισαγωγικές εξετάσεις στα Πανεπιστήμια.

Ἡ μεγαλύτερη ἀναμφισβήτητος ἀδυναμία τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ μας συστήματος εἶναι ὁ τρόπος ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν. Ἡ παρέμβαση τῆς κομματικῆς μηχανῆς εἶναι μεγίστη καὶ ποικίλη. Τὸ κόμμα καὶ ἡ ἡγεσία του μποροῦν κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος νὰ ἐκλέξουν βουλευτὲς ἄτομα, πού ἐπιλέγονται μὲ κριτήριο τὴν κομματικὴν πειθαρχία καὶ ὄχι τὶς ἱκανότητες καὶ τὴν ἐντιμότητα. Τὸ κόμμα μὲ ὄργανα τὰ τοπικὰ στελέχη συναλλάσσεται μὲ τὸν πολιτικὰ διεφθαρμένο ψηφοφόρο. Τὸ κόμμα ἀποφασίζει γιὰ τὸ ἐκλογικὸ σύστημα κατὰ περίπτωση καὶ γενικῶς ἔχει στὴ διάθεσή του ὁλόκληρη τὴν ἐκλογικὴ διαδικασία. Ἔτσι ἐξασφαλίζεται τὸ «ἀνεπηρέαστον» τοῦ «ἐντίμου» ψηφοφόρου.

Ἡ δημοκρατία ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἔχει ἐγγενεῖς ἀδυναμίες, πού δὲν μποροῦν νὰ ξεπεραστούν, χωρὶς νὰ ἀλλοιωθεῖ τὸ πολίτευμα. Π.χ. ἡ ἰσοτιμία τῆς ψήφου. Τὸ γεγονός αὐτὸ φέρει μεγάλες δυσκολίες στὴν ἐφαρμογὴ καὶ στὴν ποιότητα τοῦ πολιτεύματος καὶ τὸ καθιστᾷ στὴν ἰδεατὴ μορφή του μιὰ ἀσύλληπτη οὐτοπία. Ἡ μόνη ἐγγύηση γιὰ μιὰ ἱκανοποιητικὴ προσέγγιση εἶναι τὸ ὑψηλὸ μορφωτικὸ καὶ ἠθικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ, τὸ ὁποῖον σήμερα μᾶς λείπει. Οἱ Ἕλληνες ἔχουν μεγάλη ἀγάπη στὴ γνώση καὶ προσπαθοῦν νὰ τὴν ἀποκτήσουν, δυστυχῶς ὁμως ἡ ἐκπαίδευσή μας δίδει τίτλους χωρὶς γνώση.

Ὡς γνωστόν, οἱ θεσμοὶ διαμορφώνουν τὸ ἦθος. Τὴν ἀλήθεια αὐτὴ οἱ νεοέλληνες πολιτικοὶ ἐκτὸς ἐξαιρέσεων τὴν ἀγνόησαν παντελῶς. Πράγματι εἴμαστε ἀπὸ τὶς παλαιότερες ἀστικές δημοκρατίες τοῦ κόσμου καὶ δυστυχῶς θεσμικῶς ἀπὸ τὶς πλέον καθυστερημένες, γιατί κάθε φορὰ πού ἐπρόκειτο νὰ καθιερωθεῖ ἕνας θεσμός, οἱ ἐξουσιαστὲς προσπαθοῦσαν μὲ δολιότητα νὰ τὸν περιορίσουν στὰ μέτρα τοὺς ἢ νὰ τὸν καταστήσουν ἀνενεργό. Π.χ. ἡ «δημοκρατικὴ» Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση, ἐπειδὴ ἀνεγνώρισε τὴν ἔλλειψη τῆς ἀμεσότητος τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ζήτησε ἀπὸ τὰ κράτη μέλη τῆς νὰ ἔχουν αἰρετοὺς τοπικοὺς καὶ νομαρχιακοὺς ἄρχοντες μὲ ἀνεξάρτητους οἰκονομικοὺς προϋπολογισμοὺς. Δυστυχῶς ὁμως ὁ νέος θεσμός τοπικῆς αὐτοδιοίκησης οὐδόλως ἐκπληροῖ τὸν σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο θεσπίστηκε, γιατί οἱ προβλεπόμενες ἐκχωρήσεις ἐξουσίας στοὺς ἐκλεγμένους τοπικοὺς καὶ νομαρχιακοὺς ἄρχοντες ὄχι μόνον οὐσιαστικῶς δὲν ἔγιναν, ἀλλὰ ἐπιπλέον διατηροῦνται καὶ οἱ κομματικοὶ διορισμένοι περιφερειάρχες ὡς τοποτηρητὲς τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Ἡ κομματικὴ ὁργάνωση μὲ τὶς παρεμβάσεις στὴν ἐκτελεστικὴ ἐξουσία εἶναι τὸ παρακρατικὸ δίκτυο, μὲ τὸ ὁποῖο οἱ ἐξουσιαστὲς καταργοῦν κάθε ἐννοια δημοκρατίας καὶ ἐπιβάλλουν τὴν συγκεκαλυμμένη δικτατορία. Ὁ κομματικὸς μηχανισμὸς λειτουργεῖ μὲ δύο φθοροποιὺς τρόπους: τὴν προπαγάνδα καὶ τὴν παράνομη συναλλαγὴ μὲ σκοπὸ τὴν κομματικὴν κυριαρχία.

Ἀπὸ τὴν μελέτη τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος προκύπτει, ὅτι ἡ κομματικὴ κυριαρχία στοὺς πολιτικούς χώρους ἄρχισε ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ κόμματα καὶ τὰ τελευταῖα χρόνια κυριάρχησε σὲ ὁλόκληρο τὸν πολιτικὸ κόσμο. Ὁ παλαιὸς κομματάρχης, ὅσονδήποτε θρασὺς καὶ πανοῦργος κι ἂν ἦταν, εἶχε περιορισμένη ἐμβέλεια. Σήμερα ἡ σύμπτυξη τῶν κομματάρχων σὲ ἐνιαῖο μηχανισμό μὲ παντοδύναμη ἡγεσία ἀλλοιώνει οὐσιαστικὰ τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα διατηρώντας τὴν τυπικὴ μορφή του. Χωρὶς νὰ ἀντιληφθοῦμε τὸ τί συνέβη, φτάσαμε σὲ μιὰ μορφή λαϊκιστικῆς ψευδοδημοκρατίας, πού μᾶς ὁδήγησε σὲ οἰκονομικὰ καὶ ἔθνικα ἀδιέξοδα. Ὁ κίνδυνος πού διατρέχουμε εἶναι μέγιστος, γιατί οἱ μέθοδοι πού χρησιμοποιοῦν ὅλα τὰ κόμματα γιὰ τὴν ἐπιβολή τους, διέφθειραν τὶς συνειδήσεις καὶ παραμόρφωσαν τὶς ἠθικὲς ἀξίες. Καὶ εἶναι ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένο, ὅτι ἔθνη πού ἔπαυσαν νὰ ἔχουν σύστημα ἠθικῶν ἀξιῶν ἐξαφανίστηκαν.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ἐμφανίζεται μιὰ νέα μορφή ἐπικινδύνων ἐξουσιαστῶν, οἱ

έλεγκτες ηλεκτρονικῶν μέσων ἐνημέρωσης, τοὺς ὁποίους ἐγέννησαν καὶ ἐξέθρεψαν οἱ ἀδυναμίες τοῦ κοινοβουλευτικοῦ μας συστήματος. Ἡ ἐφεύρεση τῆς τηλεόρασης εἶναι ἀγαθὸ τῆς τεχνολογίας, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιούμενο μὲ συνέση ἀσφαλῶς ὑπηρετεῖ ἀνάγκες τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, διαφορετικὰ εἶναι ὄργανο ὀλέθριο γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ του ὑγεία. Ὁ διεφθαρμένος πολιτικὸς κόσμος ἀναζήτησε στήριγμα γιὰ τὴν ἐπιβολή του στὴν ἀπαίδευτη καὶ ἄκριτη μάζα στὴ δύναμη τῆς τηλεόρασης, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ καθηλῶνει καὶ νὰ ἐπηρεάζει τὸν ἀνυποψίαστο θεατὴ. Οἱ ἐξουσιαστὲς τῆς πολιτικῆς διαφθορᾶς εἶχαν τὴν ψευδαίσθηση, ὅτι μποροῦν νὰ συνεργαστοῦν μὲ τὸν ηλεκτρονικὸ τύπο, ὅπως γινόταν στὸ παρελθόν καὶ μὲ τοὺς ἐκδότες τῶν ἐφημερίδων, γι' αὐτὸ δὲν κατέβαλαν ἰδιαίτερες προσπάθειες μὲ νόμους αὐστηρῶς δεοντολογικοὺς νὰ ἐλέγξουν τὸ τόσο ἐπικίνδυνον νέο μέσο προπαγάνδας. Ἀλλωστε ἦταν ἀδύνατον, ἓνας ἀνῆθικος κόσμος νὰ ζητεῖ ἐπιβολή ἠθικῆς τάξεως. Οἱ ἰδιοκτῆτες τῶν σταθμῶν τηλεοράσεως, ἔχοντας ὡς σκοπὸ νὰ κερδίσουν χρήματα καὶ ἐξουσία, κατόρθωσαν νὰ ὑποτάξουν τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ πολιτικοῦ κόσμου. Εἶναι κωμικοτραγικὸ νὰ βλέπει κανεὶς ὑπουργοὺς καὶ ἐπίδοξους ἢ πρώην ὑπουργοὺς νὰ συνωθοῦνται τοὺς σταθμοὺς τῆς τηλεόρασης γιὰ μιὰ συνέντευξη μὲ ἓνα δημοσιογράφον ἀμφιδόλου ποιότητος καὶ ἥθους. Πολλὲς φορὲς θρασυτάτοι δημοσιογράφοι εἰρωνεύονται καὶ λαιδωροῦν ἡγετικά στελέχη κομμάτων, γιὰ τὸν ὅτι δὲν ἔχουν τὸ πολιτικὸ καὶ ἠθικὸ ἀνάστημα νὰ ἀντιμετωπίσουν αὐτοὺς, πὺν κακόδοῦλα ἀποκαλύπτουν μέρος τῆς ἀλήθειας.

Ἡ γελοιοποίηση τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ ἡ κυριαρχοῦσα ἀναίσχυρη ψευδολογία αὐτῶν κατέστησαν ἀναξιόπιστο καὶ ἀνυπόληπτο τὸ σημερινὸ ἑλληνικὸ κράτος. Ἡ κρατικὴ ἀξιοπιστία ἐξασφαλίζεται μόνον μὲ τὴν συνέπεια καὶ τὴν αὐστηρὴ τιμωρία τῆς ἐκτροπῆς τῶν διαχειριστῶν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Οἱ ὀπερετικὲς σκηνοθετημένες δικαστικὲς διαδικασίες χωρὶς τὴ δίκαιη τιμωρία καὶ τὴν κάθαρση ἐξυτελίζουν τὴν πολιτείαν καὶ ἀποθρασύνουν τοὺς καταχραστὲς. Ἡ συνταγματικὴ ἀνεπάρκεια τοῦ κοινοβουλευτικοῦ μας καθεστώτος παρέχει τὴν δυνατότητα στοὺς δημαγωγοὺς νὰ γελοιοποιοῦν κάθε ἔννοια δικαίου πρὸς ἴδιον πολιτικὸν ὄφελος.

Τὸ κοινοβουλευτικὸ μας πολίτευμα ἀπεδείχθη ἀνίκανον νὰ μᾶς προστατεύσει ἀπὸ τοὺς κινδύνους τῆς ἐποχῆς μας, εἶναι καθεστῶς ξεπερασμένο καὶ ἀνεπαρκές, γι' αὐτὸ καὶ οὐσιαστικὰ κατέρρευσε. Δὲν ὑπάρχει καμμιά δυνατότητα ἀνανέωσής του καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν σημερινὸ πολιτικὸν κόσμον, τοῦ ὁποίου τὸ μεγαλύτερον μέρος ἐκφράζει τὴν πολιτικὴ παρακμή. Ἐτοίμη ἡ κάθαρση τῆς πολιτικῆς ζωῆς ἐγγίζει τὰ ὅρια τοῦ ἀδυνάτου. Πράγματι ἡ ἰσχύουσα τάξις ἰδεῶν καὶ προσώπων φρόντισε καὶ πέτυχε κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν νὰ ἐκμηδενίσει τὸ κύρος καὶ νὰ ἀποσυνθέσει τὴν ἰσχὺν ὅλων τῶν φορέων, πὺν θὰ μπορούσαν νὰ καλύψουν τὸ δημιουργούμενον πολιτικὸν κενόν. Ἐνοπλες δυνάμεις, δικαιοσύνη, διανόηση, ἐκκλησία κ.λπ. βρῖσκονται σὲ πλήρη ἀδυναμία καὶ ἀναξιόπιστία, ἀνάλογη πρὸς ἐκείνη τοῦ πολιτικοῦ κόσμου.

Μέσα στὸ ἀπόλυτον αὐτὸ πολιτικὸ καὶ ἠθικὸ μηδέν μία ἐλπίδα μπορεῖ νὰ ὑπάρξει. Οἱ νέοι μὲ καθαρὴ σκέψη πρέπει νὰ ἀναζητήσουν πολιτικὸν σύστημα προσαρμολογούμενον στὶς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν. Τὸ καινούργιον σύστημα πρέπει νὰ προστατεύει τὸ κοινωνικὸν σύνολον ἀπὸ τὴν ἐξουσιαστικὴν μανίαν τῶν ἡγετῶν καὶ ἰδίως νὰ ἐμπνέει ἰδανικὰ συμβατὰ πρὸς τὴν κοινωνικὴ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Λάμπρος Ντόκας

Καθηγητὴς Πανεπιστημίων Πατρῶν καὶ VI Παρισίων

Μ.Μ.Ε. καὶ «Νέα Τάξη»

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἄποψη, ὅτι ἡ εἰκόνα τῶν Μ.Μ.Ε. μιᾶς χώρας ἀντικατοπτρίζει τὸ πνευματικὸ καὶ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ της. Ὅμως ἡ ἄποψη αὕτη ἐνέχει καὶ ὀρισμένα χαρακτηριστικὰ σοφίσματος. Τὸ σοφισμα ἔγκειται στὸ γεγονὸς ὅτι τὰ συμπεράσματα γιὰ τὶς ἐπιλογές τοῦ κοινοῦ θεωροῦνται ἀντιπροσωπευτικὰ τοῦ πνευματικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ τοῦ ἐπιπέδου, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα οἱ ἐναλλακτικὲς ἐπιλογές τῶν τηλεθεατῶν εἶναι περιορισμένες καὶ τοῦ αὐτοῦ πάνω-κάτω περιεχομένου. Ὅταν π.χ. τὴν ὥρα κ ὅλα τὰ «κανάλια» σχεδὸν ἔχουν τὰ ἴδια περίπου προγράμματα ἀποχαυνωτικοῦ περιεχομένου, ὅποια ἐπιλογὴ κι ἂν κάνει ὁ τηλεθεατὴς, δὲν ἀποδίδει τὸ τί θέλει νὰ δεῖ, ἀλλὰ τὸ τί μπορεῖ νὰ δεῖ ἐκ τῶν ἐνόντων. Βέβαια ὁ τηλεθεατὴς, ποὺ δὲν ἐγκρίνει κανένα τηλεοπτικὸ πρόγραμμα, ἔχει θεωρητικὰ τὴν ἐπιλογὴ νὰ κλείσει τὴν τηλεόραση. Αὐτὸ ὅμως δὲν συμβαίνει συχνά, διότι ὁ κάθε ἐργαζόμενος χρειάζεται τις βραδυνὲς ὥρες λίγη ἀνεμελιά καὶ ξεκούραση ἀπὸ τὸν φόρτο τῆς καθημερινότητος – καὶ ἡ ποιότητα τῆς ζωῆς δὲν προσφέρει ἄλλες ἐναλλακτικὲς ἀξιόλογες δραστηριότητες.

Εἶναι ψέμμα λοιπὸν αὐτὸ ποὺ ἰσχυρίζονται οἱ «δαρῶνοι τῶν Μ.Μ.Ε.», ὅτι προσφέρουν στὸ κοινὸ «ὅ,τι πονάει», δηλ. φόνους, αἷμα, βία καὶ σέξ. Γνωρίζουν οἱ μεγιστᾶνες τῆς τηλεόρασης, ὅτι οἱ τηλεθεατὲς – στὴν πλειοψηφία τους μέσοι ἐργαζόμενοι – δὲν ἔχουν πολλὲς ἐπιλογές ψυχαγωγίας. Γι' αὐτὸ τοὺς προσφέρουν ὅ,τι πιὸ ἐκμανλιστικὸ μποροῦν νὰ διαθέσουν. Ὅταν τὸ ἓνα «κανάλι» δείχνει σέξ καὶ τὸ ἄλλο εἰδεχθεῖς φόνους, εἶναι ἀνούσιο νὰ διαχωρίζουμε τὰ ποσοστὰ τηλεθέας τοῦ κοινοῦ. Ὅταν τὸ ἓνα «κανάλι» δείχνει ἀποβλακωτικὰ «σῶον» καὶ τὸ ἄλλο ἡλίθιες συζητήσεις, ὅ,τι καὶ νὰ ἐπιλέξει ὁ τηλεθεατὴς μπορεῖ νὰ ἐκφράξει «ποσοστὰ ἀκροαματικότητας», ὅμως δὲν ἀποτελεῖ δείκτη τοῦ τί θέλει ἢ τοῦ τί σκεπτεται ὁ μέσος Ἕλληνας καὶ ἰδιαίτερα ὁ νέος, γιατί οἱ ἐπιλογές εἶναι δεδομένες, περιορισμένες καὶ ὁμοειδεῖς.

Ἐδῶ ὅμως τίθεται ἓνα κρίσιμο ἐρώτημα: Γιατί τὰ τηλεοπτικὰ «κανάλια» δὲν βελτιώνουν ποιοτικὰ τὰ προγράμματά τους; Εἶναι δυνατόν νὰ μὴ μποροῦν νὰ ἀνεύρουν τηλεοπτικὸ κοινὸ γιὰ ἀξιόλογες ταινίες, γιὰ ἀποκαλυπτικὰ ἱστορικὰ ντοκυμαντάρ, γιὰ ποιοτικὲς μουσικὲς ἢ ἀθλητικὲς ἐκπομπές, γιὰ πολιτικὲς ἐρευνες σὲ κρίσιμα θέματα ἢ γιὰ συζητήσεις ὑψηλοῦ ἐπιπέδου καὶ ὅχι θεατρινίστικα δῆθεν «τῶκ-σῶον»; Γιατί προσπαθοῦν τόσο ὀργανωμένα καὶ δῖαια τὰ Μ.Μ.Ε. ν' ἀποχαυνώσουν καὶ νὰ ἐκμανλίσουν τοὺς Ἕλληνες;

Ἡ ἀπάντηση εἶναι καθαρὰ πολιτικὴ: Πρόκειται γιὰ κατευθυνόμενο σχέδιο πνευματικοῦ ἀντανισμοῦ τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας. Ὅταν ἀποχαυνωθοῦν πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ οἱ Ἕλληνες, ὅταν παθητικοποιηθοῦν, περιθωριοποιηθοῦν καὶ ἀφελληνισθοῦν οἱ νέοι, τότε θὰ ἔλθει ἡ «Νέα Τάξη Πραγμάτων», ποὺ χρόνια προετοιμάζεται γιὰ τὴν μοιρασὴ τῶν ὀρυκτῶν καὶ τοῦ πετρελαίου τῆς Ἑλλάδας. Καὶ τότε οἱ ἀποχαυνωμένοι Ἕλληνες ἀπὸ τὰ ἡλίθια «σῶον», τοὺς ὁμοφυλόφιλους καὶ περιθωριακοὺς, ποὺ διαφημίζονται κατὰ κόρον στὰ Μ.Μ.Ε., τὶς ἐκμανλιστικὲς ἐκπομπές, τὶς ἀνούσιες καὶ ἀε-nάως ἐπαναλαμβανόμενες «συζητήσεις», τὶς δῆθεν εἰδήσεις, τὶς δῆθεν ἐνημερωτικὲς ἐκπομπές, τὶς ἀποπροσανατολιστικὲς καὶ ἀνθελληνικὲς δῆθεν «ἱστορικὲς ἐκπομπές», τὴν ἀποβλάκωση τῶν διαφημίσεων, τὴν ἀποθέωση τοῦ ἀσήμαντου καὶ τὴν πιθηκοποίηση τοῦ ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου, τότε λοιπὸν οἱ ἀποχαυνωμένοι Ἕλληνες δὲν θὰ μποροῦν ν' ἀμυνθοῦν στὴ νέα πολιτικὴ κατάσταση. Τὰ Μ.Μ.Ε. ἐκεῖ στοχεύουν, αὐτὸ τὸν ρόλο τοὺς ἔχουν ἀναθέσει, καὶ τὰ «ποσοστὰ τηλεθέας», ποὺ ἐπικαλοῦνται, εἶναι τὸ μεγάλο τους ἄλλοθι.

Ὁ Μεταπολιτικὸς

Ἀπ' τὰ κόκκαλα...

Ἐνῶ ὁ ἑλληνικὸς κόσμος «σοφίαν ἐζητεῖ» καί, καθοδηγούμενος ἀπ' τοὺς μεγάλους δασκάλους τῆς Ἀλεξάνδρειας, ἐπλάθε μιά νέα ἀνώτερη θρησκεία ἐξαληθευτική κι ἐλευθερωτική, μιά καλὰ ὠργανωμένη συνωμοσία τῶν Ῥωμαίων πολιτικῶν ἡγετῶν, τοῦ κεφαλαίου καὶ τοῦ δόγματος ἔφερε στὸ προσκήνιο τῆς ἱστορίας τὸν Ἑξουσιασμό, ὁ ὁποῖος δύθισε στὸ σκοταδισμό καὶ τὴν τυραννία τὴν ἀνθρωπότητα γιὰ μιά ὁλόκληρη χιλιετία, τὸν Μεσαίωνα. Ὁ Ἑλληνισμός, ποὺ μέχρι τότε μεσουρανοῦσε καὶ ἠκμαζε, διαφωτίζοντας τοὺς λαοὺς ἀπὸ τὶς Ἰνδίες μέχρι τὶς Ἡράκλειες Στήλες κι ἀπὸ τὴ θόρεια ἀκτὴ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τὴν Αἴγυπτο, ἀναγκάστηκε νὰ σιγήσῃ:

*Σίγησον, Ὁρφέϊ· ῥίψον, Ἑρμῇ, τὴν λύραν·
τρίτους ὁ Δελφοῖς δύνων εἰς λήθην ἔτι·
Δαδὶδ γὰρ ἡμῖν πνεύματος κρούων λύραν
τρανοῖ τὰ κρυπτά τῶν θεοῦ μυστηρίων,
πληθύν παλαιῶν ἱστορεῖ τεραστίων¹.*

Ἐκτοτε ἡ Ἑλληνικότητα ἐτέθη ὑπὸ διωγμόν. «Ὁ Ἑλληνισμός σὰν φυλὴ, σὰν τρόπος σκέψεως καὶ ζωῆς, σὰν ἔθνος ζοῦσε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουθενωτικὴ, ἐθνοκτόνο ἐδραιωρωμαϊκὴ ἰδεολογικο-πολιτικὴ τυραννία, μ' ἄλλα λόγια τὴ βυζαντινὴ τυραννία, τρομοκρατημένος, καταπιεσμένος, ἀναθεματισμένος, κουρσεμένος, ἐκμηδενισμένος, ὑδριζόμενος, χλευαζόμενος, συκοφαντούμενος, σκυλευόμενος»². Μέσα στὰ ἀχανῆ ὅρια τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, τῆς «Νέας Σιών» ἢ «Νέας Ἱερουσαλὴμ» ἢ «Νέας Ῥώμης» ἢ «Ῥωμανίας», ὅπως αὐτοαπεκαλεῖτο, ὁ Ἑλληνισμός ἀναγκάστηκε νὰ ξενιτευτῇ ἢ νὰ πάρῃ τὰ θουνά ἢ νὰ διώνῃ λάθρα, ἀφοῦ κι αὐτὸ τοῦτο τ' ὄνομα «Ἑλλην» κατασυκοφαντήθηκε (ὥστε ἀπ' τὰ πρῶιμα βυζαντινὰ χρόνια ταυτίστηκε μὲ τὸ εἰδωλόλατρες, παρὰ τὸ ὅτι «λατρεῖαν τῶν εἰδώλων δὲν ἐγνώρισαν ποτὲ οἱ Ἕλληνες» σύμφωνα μὲ τὸν καθηγητὴ Ν.Β. Τωμαδάκη³) καὶ τελικὰ ἀπαγορεύθηκε ἐπὶ ποινὴ θανάτου.

Μέσα στὸ ζόφο τοῦ ἑξουσιασμοῦ καὶ τοῦ δόγματος ἡ ἐλευθερία «πικραμένη, ἐντροπαλὴ» ἀποσύρθηκε ἀπ' τὸν κόσμον, προκειμένου νὰ κατοικήσῃ στὰ «κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά». Κι οἱ Ἕλληνες ὅμως, ἀντικρύζοντας τὴ βαρβαρότητα καὶ τοὺς βανδαλισμούς, διάστηκαν νὰ πάρουν σὰν τὸν Αἰνεία ὅ,τι πολυτιμώτερο εἶχαν, τοὺς θεοὺς τους, τὰ πολυτίμα αὐτὰ πανανθρώπινα ἰδανικά, τὰ ὁποῖα ἔκρυψαν «βαθιά, βαθιά», ὅπως λέγει ὁ Σικελιανός:

*Κι εἶπα, τὸ ξέρω, ναί, τὸ ξέρω,
πῶς οἱ θεοὶ σον οἱ Ὀλύμπιοι
αἰώνιο τώρα γίνανε θεμέλιο·
γιατὶ τοὺς θάψαμε βαθιά, βαθιά,
νὰ μὴν τοὺς δροῦν οἱ ξένοι⁴.*

Οἱ Ἕλληνες τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου, αὐτοὶ ποὺ ἡ λογοκρατία ὠνόμασε κλεφτουριά, ἦσαν συνειδητοὶ φορεῖς τῆς Ἑλληνικότητος, γνώριζαν ὅτι κατὰγονται ἀπὸ ἀνώτερη, εὐγενικὴ φύτρα κι ὅτι τὸ χρέος τους πρὸς τοὺς προγόνους ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἦταν μέγα:

*Δὲν ἦταν κλέφτες γιὰ τραγιά καὶ κλέφτες γιὰ κριάρια,
μόν' ἦταν κλέφτες γιὰ σπαθὶ καὶ κλέφτες γιὰ τουφέκι.*

Τὸ ἦθος καὶ οἱ ἀρετές τους, ἡ περηφάνεια κι ἡ λεδεντιά τους, ἡ σωφροσύνη κι ἡ ὁμορφία τους προκαλοῦσαν τὸ θαυμασμό τῶν ξένων, κι ἀποτελοῦσαν πηγὴ ἐμπνεύσεως τῶν ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν τῆς Εὐρώπης. Ὁ Τερτσέτης παρακολουθεῖ τὸν ἀγράμματο Κολοκοτρώνη κι ὁ Ἀγγλὸς ἱστορικὸς Γόρδων ἀκολουθεῖ κατὰ δῆμα τὸν Καραϊσκάκη, τὸν ὁποῖο θεωρεῖ πρότυπό του καὶ δάσκαλο⁵.

Οἱ κλέφτες κι οἱ ἀρματολοί-δύο ξεχωριστὲς ἔννοιες, ποὺ ἐν τέλει ταυτίστηκαν, ἀφοῦ ἦσαν «ἀρματολοὶ μὲς στὰ θουνά καὶ κλέφτες μὲς στοὺς κάμπους» κατὰ τὴν δημῶδη Μούσα – ὑπῆρξαν ἡ φρουρὰ τῆς Ἑλλάδος, οἱ στρατιῶτες τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποία οὐδέποτε προδῶσαν: «Ἐμεῖς, καπετὰν Ἀμιλτον, ποτὲ συμβιβασμὸ δὲν ἐκάμαμε μὲ τοὺς Τούρκους. Ἄλλους (ἀπὸ μᾶς) ἔκοψαν, ἄλλους σκλάβωσαν μὲ τὸ σπαθί, κι ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ζοῦσαμε ἐλευθεροὶ ἀπὸ γενιά σὲ γενιά», μᾶς πληροφοροεῖ ὁ Κολοκοτρώνης⁶.

Τὸ ὄνομα Ἑλλην, γνωστὸ στοὺς μορφωμένους καὶ τὴν κλεφτουριά, μένει κρυμμένο ψηλὰ στὰ εἰκονίσματα, ὅσο διαρκεῖ ἡ σκλαδιά, ὅσο δὲν ἀκούγονται οἱ κλαγγές τῶν ὅπλων. Ὅλον αὐτὸ τὸν καιρὸ οἱ μὲν ἑνοπλοὶ καὶ ξενιτεμένοι καλοῦνται *Γραικοί*, οἱ δὲ ραγιᾶδες *Ῥωμοί*. Ὁ Ἀθ.

Διάκος, ὡς γνωστόν, «Γραικὸς γεννήθηκε καὶ πέθανε Γραικός»· καὶ ὁ Ἀδ. Κοραῆς πρὸς τοὺς Γραικοὺς ἀπευθύνεται καὶ γιὰ τοὺς Γραικοὺς ὁμιλεῖ στὸ *Πολεμιστήριο*ν Ἄσμα του τὸ 1800:

*Τρόπαια τοῦ Μαραθῶνος
δὲν ἠφάνισεν ὁ χρόνος
οὐδὲ Σαλαμῖνος ἔργα
τῶν Ἑλλήνων. Θαῦμα μέγα!
Οἱ Γραικοὶ τ' ἀνιστοροῦνται
καὶ καλὰ τὰ ἐνθυμοῦνται.*

Ρωμῶς ἦταν ὁ ἄθλιος δοῦλος, ὁ ἀπρόσωπος καὶ μαζοποιημένος πιστός, ὁ δεισιδαίμων καὶ κακομοιριασμένος. Ἦταν ὁ ἐστερημένος παιδείας καὶ μόρφωσης ἀλλὰ καὶ τιμῆς· τὸ ἐνεργούμενο τῶν Τούρκων αὐθεντῶν καὶ τῆς «ἐκβαρβαρισμένης καὶ οὐτιδανωμένης κλάσεως τῆς ἱεροσύνης»⁸, τοὺς ὁποίους καταδικάζει ἀσυζητητὶ ὁ ὕμνωδός τῆς ἐλευθερίας.

*Ὅμως διὰ ποῖον οἱ δοῦλοι
πίνουσι τὸν ἀέρα;
κεντάουσι τὸ ἄροτρον
καὶ πολὺ στάζουν κόπον,
ὅμως διὰ ποῖον;⁹*

Ἀσφαλῶς «ἔσταζον πολλὴν κόπον» διὰ τοὺς αὐθέντας· διότι «ὁ Θεός, ἀγαπητοί μου, μᾶς ἔδωκεν τὴν ὀθωμανικὴν τυραννίαν, διὰ νὰ μᾶς τιμωρήσῃ διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας, καὶ παιδεύοντάς μας εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ μετὰ θάνατον ἀπὸ τὴν αἰώνιον κόλασιν», τοὺς παρηγοροῦσαν οἱ ἱερεῖς, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀνώνυμο συγγραφέα τῆς *Ἑλληνικῆς Νομαρχίας*¹⁰.

Ἡ ἐλευθερωτικὴ ὁρμὴ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ τὸ φυσικὸ ἐκγονό της, ἡ πολιτικὴ ἀνάστασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ – γιατί ἡ ἐθνικὴ ὄντοτητα οὐδέποτε ἐξέλειπεν – , δὲν ὑπῆρξαν «ἀποτέλεσμα τῆς ὀριμμάσεως ἱστορικο-πολιτικῶν καὶ οἰκονομικο-κοινωνικῶν συνθηκῶν», ὅπως θέλουν νὰ πιστεύουν οἱ λογοκράτες καὶ τὰ ἐνεργούμενά τους, Ρωμιοὶ καὶ Ρωμιοσυνιστές. Ὑπῆρξαν δλᾶστημα καὶ καρπὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖο, καθὼς εἶπαμε, πάντα κατοικοῦσε στὰ «κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά», δημιουργώντας ἀπεριόριστους ἡθικο-πνευματικὲς καὶ ψυχικὲς δυνατότητες: «παιδιά μ', ἂν θέλτε λεβεντιά καὶ ἐλευθερά νὰ ζῆτε, βάλτε ἀτσάλι στὴν καρδιά καὶ αἰδέρο στὰ πόδια», συμβούλευε ἡ δημώδης Μούσα τοὺς Γραικοὺς, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ πρῶτο κατόρθωμά τους ἀνέβαιναν στὸ ἐπίπεδο τοῦ Ἑλλήνου.

Οἱ Γραικοί, κλέφτες, βοσκοὶ ἢ ξενιτεμένοι, ποτὲ δὲν ἐπαύσαν νὰ θαυμάζουν τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τοὺς Δελφοὺς, τὰ σπασμένα ἀπ' τοὺς φθονεροὺς Μάρμαρα καὶ τὰ «Κυκλώπεια Τείχη», τὰ «μεγάλὰ ἔργα καὶ θαυμαστά». Οἱ Πλατωνικὲς «ἀναμνήσεις» τους τοὺς μετέφεραν νοερά στὰ δάθη τῶν αἰώνων, ὅταν οἱ πρόγονοί τους «οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, αὐτοῖνοι οἱ ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι, τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας, οἱ γεναῖοι περασπιστὰς τῆς λευτεριάς, μὲ πατριωτισμὸ, μὲ καθαρὴ ἀνδρεία, μ' ἀρετὴ καὶ ὄχι δόλον καὶ ἀπάτη ἐπλούτουν τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ αὐτὰ· καὶ ἂν ἦταν αὐτοῖνοι φτωχοὶ εἰς τὰ προσωρινὰ καὶ μάταια, εἶναι πλούσιοι πολὺ εἰς τὰ ὁριστικά τοῦ κόσμου. Δι' αὐτοὺς ἦταν τὰ ἔργα τους ἀγῶνες ἀρετῆς...»¹⁰.

Ὁ σπόρος, ὅπως βλέπουμε, ὑπῆρχε ἄφθονος. «Κι οἱ Ἕλληνες τὸ καταλάβαιναν. Καταλάβαιναν, ὅτι ξεκίνησαν ἀπ' ὅπῃ δὲν ξεκίνησε κανένας ἄλλος λαός. Οἱ Ἕλληνες δὲν ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὴ «γένεση»· ξεκίνησαν ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους, ἀπὸ τὴ συνειδησίη...»¹¹ σύμφωνα μὲ τὸν Π. Κανελλόπουλο. Ὁ συνειδησιακὸς τους μηχανισμός, γεμάτος θεοὺς καὶ ἥρωες, ἀξίες καὶ μορφές, αὐτοπυροδοτοῦνταν καὶ γεννοῦσε νέους μύθους καὶ θρύλους, τοὺς ὁποίους διηγούντο περὶ τὴν πυρὰν οἱ ποιμένες. Οἱ «ἀνδρειωμένοι Ἕλληνες», οἱ «ἥρωες Ἑλλένοι», οἱ «γίγαντες Ἑλλήνδες», οἱ «Γελλένοι καὶ Ἑλληνάδες»¹² μεσουρανοῦσαν στὸ ἰδεολογικὸ στερέωμα καὶ ἀποτελοῦσαν τὸ ἀμετακίνητο σημεῖο ἀναφορᾶς τῶν Γραικόπουλων, «πού παῖρναν τὸ τουφέκι τους, νὰ πᾶν νὰ γίνουν κλέφτες», προκειμένου νὰ κατακτήσουν τὸν τίτλο τοῦ Ἑλλήνου.

Εἶναι ὄντως συγκινητικὸ, νὰ σκέπτεται κανεὶς τὸν ξυπόλυτο Μακρυγιάννη, νὰ πληρῶνῃ τετρακόσια πενήντα τάλληρα ἀπ' τὸ ὑστέρημά του, γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπ' τὰ χεῖρα τῶν ξένων δύο ἀγάλματα¹³· καὶ ἀκόμη πιὸ συγκινητικὸ νὰ φέρῃ κανεὶς στὸ μυαλὸ του τοὺς πολιορκητὲς τῆς Ἀκροπόλεως Ἑλλήνες, νὰ προσφέρουν στοὺς πολιορκημένους Τούρκους τὸ δικό τους μολύβι – μολύβι προσωρισμένο νὰ γίνῃ βόλια γιὰ τὰ στήθη τους –, προκειμένου νὰ σώσουν τὰ μάρμαρα τοῦ Παρθενῶνος, γιὰτὶ εἶχαν μάθει, πὼς οἱ Τούρκοι εἶχαν ἀρχίσει ν' ἀφαιροῦν τοὺς μο-

λύδδινους ἄρμους τῶν κιόνων, ἀφοῦ τὸ μολύβι τους τελείωσε¹⁴.

Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσος, τὸ λιοντάρι τῆς Ρούμελης, «τὸ θεριό», δίδασσε μὲ ὑπομονὴ *ἱστορίαν κι ἀρχαιότηας εἰς τὰ κλεφτόπουλα, ἀφοῦ... καλῶς ἐγνώριζεν τὸ ἀναγιγνώσκειν*¹⁵. Ὁ Τσόγκας παρὰ τὴν ἀμάθειά του *εἶχε κλίσιν εἰς τὰς ἀρχαιότηας κι ἤθελεν νὰ μανθάνῃ τὲς θέσεις πῶς ὠνομάζοντο ἐπὶ Ἑλλήνων*¹⁶. Ὁ Κολοκοτρώνης, εὐρισκόμενος στὴν Πνύκα, αἰσθανόταν ὑποδεέστερος, διότι *τὸν τόπον ἐτοῦτον ἐπατοῦσαν παλαιότερον ἄνδρες σοφοί, μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ*¹⁷. Ὁ Ζαΐμης, ἐπισκεπτόμενος τὴν Ἀκρόπολιν, *ἐνεθυμεῖτο τὰ Παναθηναία καὶ στὸ μυαλό του ζωντάνευαν οἱ Παναθηναϊκὲς ἐορτές*¹⁸. Ὁ Μακρυγιάννης προσευχεται ν' ἀναστήσῃ ὁ Κύριος τοὺς δίκαιους καὶ ἐνάρετους Ἕλληνες καὶ νὰ μεταειπωθῇ ὁ τόπος τοῦτος Ἑλλάς, ὥστε νὰ ξαναυπάρξουν τίμοι καὶ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, ποὺ θὰ περασπίζονται τὸ δίκαιον¹⁹. Ὁ Κανάρης κονδालοῦσε στὸν κόρφο του τὴ *Φυλλάδα τοῦ Μεγαλέξανδρου* καὶ ἀντὶ προσευχῆς διάβαζε μερικὰ φύλλα πρὸ τοῦ ὕπνου του, τὰ ὁποῖα περιέλουε μὲ δάκρυα²⁰.

Ὁ χαλασμός στὸ Νιόκαστρο στὶς 7 Αὐγούστου τοῦ 1821 (σκοτωμός «ἀνεξήγητος», ἀφοῦ ἡ ἐξοδος τῶν πολιορκημένων Τούρκων ἦταν συμφωνημένη) ἐγίνε, γιατί οἱ Τούρκοι, θγαίνοντας, *ὠμίλησαν εἰς τινες μικροὺς καὶ ἀπλοὺς Ἕλληνας: Βρὲ Ρωμαῖοι! ὡς νὰ τοὺς εἶπον: Βρὲ σκλάβοι*. Οἱ μικροὶ καὶ ἀπλοὶ στρατιῶτες ἔνωσαν ἀσυγχώρητη προσβολή, ποὺ τοὺς ἀπεκάλεσαν Ρωμιοὺς κι ὄχι Ἕλληνες, πράγμα ποὺ σημαίνει ὅτι ἡ ἐπὶ αἰῶνες ἀπαγορευμένη Ἑλλάδα, ἡ Ἑλλάδα τῶν θεῶν καὶ ἡρώων, εἶχε ξυπνήσει μέσα τους. Ὄντας στὸν πόλεμο, καθῶς εἶπαμε, ἔπαυσαν νὰ αἰσθάνονται καὶ Γραικοὶ ἀκόμη· εἶχαν ἀνεβεῖ πιά στὸ ἐπίπεδο τοῦ Ἕλληνο, τοῦ ἐλευθεροῦ δηλαδὴ κι αὐτοσυνειδητοῦ προσώπου. Τοὺς Τούρκους στρατιῶτες ἐν τῷ μεταξὺ βαπτίζουν *νέονες Περιοιάνους*, δολοφόνους, θαρρεῖς, μ' αὐτοὺς, ποὺ πρὸ 2.500 ἐτῶν περὶπου εἶχαν συντρίψει στὸ Μαραθῶνα καὶ στὶς Πλαταιὲς ὁ Μιλτιάδης κι ὁ Πανσάνιος. Οἱ ἀπλοῖκοι νησιῶτες, οἱ χθεσινοὶ μικροκαρaboκυρήδες καὶ ψαράδες, μεταβάλλονται σὲ ναυάρχους καὶ μουρλοπιτέρηδες, καταστρώνουν δὲ καὶ ἐκτελοῦν μεγαλεπήβολα σχέδια, σὰν κι αὐτὸ τοῦ Κανάρη, ποὺ ἄφησε τὴν ἀνθρωπότητα μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα γιὰ πολὺ χρόνον. Τώρα πιά οἱ φελοῦκες, τὰ τρεχαντήρια καὶ τὰ μπρίκια δὲν μεταφέρουν ἐμπορεύματα ἀλλὰ φωτιά καὶ μπόμπες καὶ δὲν ὀνομάζονται «Ἀγία Εἰρήνη» ἢ «Ἅγιος Νικόλαος» ἀλλὰ «Ποσειδῶν» καὶ «Ἀρης» ἢ «Θεμιστοκλής», «Ἀριστείδης», «Λεωνίδας», «Εὐρυβιάδης».

Πολλοὺς αἰῶνες πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀπ' τὰ χρόνια ἥδη τῆς ἀλώσεως τῆς Πόλης, οἱ ἐξουσιαστὲς, προεξοφλώντας τὴν ἀναγέννηση τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν μοιραία ἐλληνοποίηση τῆς ἀνθρωπότητας – τῶν «ἐλληνιζόντων φαντασμάτων» τοῦ Νίτσε –, φρόντισαν νὰ δημιουργήσουν δύο ἀντίθετα φαινomenικά ρεύματα στὴν Εὐρώπη – τὴν ἰδεολογία τοῦ ἰουδαιοχριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἄλλη τοῦ εὐρωπαϊζόντος Ἑλληνισμοῦ –, ποὺ σκοπὸν εἶχαν τὸν ἀποπροσανατολισμὸ τῆς ὅποιας γνήσιας κινήσεως, τὴν κατὰ πινξη κάθε ἐλευθερωτικῆς ιδέας. Τὰ δύο αὐτὰ ρεύματα, παρὰ τὸ ὅτι ἐρίζαν καὶ φαινομενικὰ σπαράζονταν, οὐσιαστικὰ ὁμοιοῦσαν. Οἱ διαμάχες τους δὲν ἀπέβλεπαν παρὰ στὸν καθορισμὸ τῶν πρωταρχικῶν πνευματικῶν καὶ πολιτικῶν τους ἐπιρροῶν καὶ ἐξουσιῶν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ φυσικὰ στὸ «καπέλλωμα» τῆς Ἑλληνικότητος. Ὁ πρίγκηψ Μαυροκορδάτος, ὁ μεκταστῆς Κωλέττης, ὁ Α. Μεταξᾶς ἐκτελοῦσαν κατὰ γράμμα τὶς ἐντολὲς τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἀποφάσιζαν τὴ δημιουργία ἐντασης καὶ τὴ δολοφονία τοῦ οἰοῦδηποτε Ἕλληνο, ποὺ δὲν εὐθυγραμμίζονταν μὲ τὸ ρωμοσυννισμό. Ὁ Ἀνδρέας Κάλδος, ποὺ ἦλθε στὴν Ἑλλάδα μὲ σκοπὸ νὰ θυσιασθῇ, ἀντικρύζοντας τοὺς ἀδίστακτους αὐτοὺς πράκτορες νὰ δολοφονοῦν καὶ νὰ ἐκτρέπουν τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τὴ σωστή του πορεία, βλέποντας τοὺς θρησκευτικὸς ἡγέτες νὰ συνεργοῦν στὴ δολοφονία τοῦ Ἀνδρούτσου, τὴν καταδίκη τοῦ Καραϊσκάκη, μὲ σκοπὸ τὴν ἀποτροπὴ τῆς ἐλευθέρωσης τῆς Ἑλλάδος μὲ δυνάμεις ἐλληνικὲς καὶ τὴν ἐπίτευξη τοῦ ἰδανικοῦ μὲ ξένες δυνάμεις, ἀποκαρδιώνεται· ἡ ἐλευθερία οὔτε δωρίζεται οὔτε κληρονομεῖται οὔτε ἐξαγοράζεται. Ὁ ποιητὴς ὁσμυζόμενος τὸ δυσῶδες εὐρωπαϊκὸ δηλητήριο, αὐτὸ ποὺ ἔχε γεννήσῃ τὴ διχόνοια, τὴ διχόνοια ποὺ γι' αὐτὸ κρατοῦσε ὄχι ἓνα σκῆπτρο, κατὰ ποὺ λέει ὁ Σολωμός, ἀλλὰ πολλὰ, θὰ γράψῃ τοὺς τελευταίους στίχους τῶν Ὡδῶν του καὶ ἀπελθὼν θὰ σιγήσει:

*Καλύτερα, καλύτερα
διασκορπιμένοι οἱ Ἕλληνες·*

...

παρὰ προστάτας νά'χωμεν²¹.

Ὁ ἰουδαιοχριστιανισμός κι ὁ ἰνδοευρωπαϊσμός νίκησαν. Οἱ Ἕλληνες, ποὺ μὲ ἀρετὴ ξε-

κίνησαν τὸν ἀγῶνα, δολοφονήθηκαν εἴτε ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως (Ἀνδρουῖτος) εἴτε στὸ Φάληρο (Καραϊσκάκης) εἴτε στὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα τ' Ἀναπλιῶ (Καποδίστριας). Ὁ Καραϊσκάκης, ποὺ μόνος του σύμφωνα με τὶς ἐκτιμήσεις τοῦ Κιουταχὶ σύντομα θ' ἀνέβαινε στὴ Θράκη, ὁ Κυβερνήτης, ποὺ σύμφωνα με τὸν ἴδιο τὸν Μέττερνιχ σύντομα θὰ καθιστοῦσε τὴν Ἑλλάδα «ὑπερπανεπιστήμιον τῆς ὑψηλίου», ὅπως ὄνειρευόταν κι ὅπως τῆς ἀρμόζει, δολοφονήθηκαν, γιὰ νὰ «φτιάξουν» τὸ Ναυαρίνο καὶ νὰ μᾶς «χαρίσουν» τὴν λογοκρατικὴ ἀνελευθερία.

Οἱ Ῥωμοὶ καὶ Ῥωμοσυνιστές, οἱ Φραγκολεβαντίνοι δολοφόνησαν γιὰ μιὰ εἰσέτι φορὰ τὴν Ἑλληνικότητα καὶ τοὺς Ἕλληνες. Ὅμως πάντα μένει μαγιά, σύμφωνα με τὸ στρατηγὸ Μακρυγιάννη. Σήμερα, 174 ἔτη μετὰ, τὸ αἶτημα τῆς ἠθικο-πνευματικῆς ἀναγέννησης τοῦ Ἑλληνισμοῦ προβάλλει ἐπιτακτικώτερο καὶ μάλιστα σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο. Τὸ Ἑλλαδικὸ κράτος, νόθο κατασκευάσμα καὶ ἁμαρτωλὸς καρπὸς, φέρει ὅλα τὰ συμπτώματα τῆς σήψης καὶ τῆς παρακμῆς. Ἀντιφατικὸ ἐκ κατασκευῆς, βρίσκεται σὲ ἐχθρότητα τόσο με τοὺς δημιουργοὺς του ὅσο καὶ με τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό. Τὰ σημάδια τῆς προσωρινότητός του, ἂν μὴ τι ἄλλο, μαρτυροῦν ἡ ἀρπακτικότητα τῆς θρησκευτικο-πολιτικῆς ἡγεσίας, ὁ ἁμοραλισμὸς τῶν κρατικῶν ὀργάνων, ἡ ἀνανδρία τῶν ρωμοσυνιστῶν, τὸ θράσος τῶν φοινηκιστῶν, ἡ ἀναίδεια τῶν ἰνδοευρωπαίων. Ἐνας τεράστιος συρφετὸς τρωκτικῶν μέσα στοὺς κόλπους τῆς κρατικῆς μηχανῆς περιμένουν μ' ἀνοικτὸ τὸ στόμα νὰ κατασπαράξουν ὅποιο ποσὸ εἰσρεύσει στὰ κρατικὰ ταμεία, ἐνῶ ἄλλες λεγεῶνες ἀπεργάζονται τὸ ξεπούλημα τῶν πάντων. Πίσω ἅπ' τὶς πλάτες ἐν τῷ μεταξύ τῶν πολιτικῶν, θρησκευτικῶν, πνευματικῶν καὶ κοινωνικο-οικονομικῶν παραγῶντων μιὰ νέας μορφῆς τυραννία ἐκκολάπτεται, ἀπείρως σκληρότερη καὶ κυνικώτερη. Ὅμως...

... ὅσον εἶναι τυφλὴ καὶ
σκληροτέρα ἢ τυραννίς,
τοσοῦτον ταχύτερως ἀνοίγονται
σωτήριοι θύραι...²²

Ὑποσημειώσεις

1. Ν.Β. Τωμαδάκης, «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Βυζαντινὴν φιλολογίαν», τ. Α', σελ. 29.
2. Δημ. Λάμπρου, περιοδ. «Δαυλός», τ. 5/1982, σελ. 203.
3. Ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 23-24.
4. Πνευματικὸν Ἑμβάτηριον.
5. Δ. Αἰνιάν, Ἀπομνημονεύματα, σελ. 39.
6. Γ. Τερτσέτης, Ἀπομνημονεύματα, τ. 3, σελ. 97.
7. Ἀ. Κοραῆς, Ἀδελφικὴ Διδασκαλία, Βαλέτας, σελ. 18.
8. Ἑλληνικὴ Νομαρχία, ἐκδόσεις Πέλλα, σελ. 143.
9. Ἀνδρέας Κάλβος, Ὡδαί, «Εἰς Πάργαν», ια'.
10. Ι. Μακρυγιάννης, Ἀπομνημονεύματα, τ. 2, σελ. 113.
11. Εἰς περιοδικὸν «Δαυλός», τ. 23/1983, σελ. 1011.
12. Ν.Γ. Πολίτης, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, (Σπανός), τ. 2, σελ. 503-527.
13. Ἀπομνημονεύματα, τόμ. 2, σελ. 128.
14. Α.Α. Παπαγιαννόπουλος-Παλαιός, Ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ Ἐπιγραφαί, Πάπυρος Νο 83, σελ. 32.
15. Φιλήμων, τ.3, σελ. 201.
16. Κασομούλης, τ.1, σελ. 424.
17. Τερτσέτης, τ.3, σελ. 19.
18. Φωτάκος, τ.1, σελ. 375.
19. Μακρυγιάννης, ὅπως ἡ παραπομπή 10.
20. Τερτσέτης, τ. 3, σελ. 222.
21. Ἀνδρέας Κάλβος, «Εὐχαί» γ', δ'.
22. δ.π., «Εὐχαί» ιζ'.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

Εικοσιένα: Τὸ λουλούδι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ποὺ δὲν ἐπρόλαβε νὰ «καρποφορήσει»

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ. Ἔχουν περάσει 174 χρόνια ἀπὸ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ ἀκόμη δὲν ἔχει γραφεῖ οὔτε ἡ ἀληθινὴ τῆς ἱστορίας οὔτε ἔχουν ἀποσαφηνισθεῖ τὰ αἰτίαι τῆς. Μέσα ἀπὸ ἓνα πλήθος διαστρεβλωμένων γεγονότων ὁ σημερινὸς ἀναγνώστης ὁδηγεῖται σὲ ἓνα ἀδιέξοδο, ὅσον ἀφορᾷ τὴν δυνατότητα νὰ κατανοήσῃ πλήρως τὸ γιατί καὶ τί συνέβη στὰ πράγματι ἡρωικὰ ἐκεῖνα χρόνια. Ἄλλοι πιστεύουν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ περὶ τὸ Φανάρι Ἑλληνες ἄρχοντες τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας ἦταν ὁ κινητῆριος μοχλὸς τοῦ '21· ἄλλοι πάλι τὴν βλέπουν ὡς μίαν ταξικὴν ἐπανάστασιν, καὶ μάλιστα τὴν θεωροῦν προάγγελον τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917. Ὅμως πρέπει νὰ τὸ δηλώσουμε κατηγορηματικὰ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς: Μὴδὲ Μάρξ μὴδὲ Χριστὸς προετοίμασαν καὶ ἐνήργησαν τὸ '21.

Ὅλες οἱ σχετικὲς δοξασίες εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐρμηνείας τῶν γεγονότων ἀπὸ τοὺς διάφορους πολιτικούς σχηματισμούς, ποὺ ἐδημιουργήθηκαν στὸ νέον ἑλληνικὸν κράτος, ὥστε νὰ παρουσιάσουν τὴν Ἐπανάστασιν ὡς ἔργο δικό τους. Καὶ στὴν προσπάθειάν τους αὐτὴ δὲν ἐδίστασαν νὰ διαστρεβλώσουν, ν' ἀποσιωπήσουν ἢ νὰ ὑπερτονίσουν τὰ διάφορα γεγονότα. Ἀλλὰ τὸ '21 σὰν κορύφωσις, ἔστω καὶ πρόωρη, τοῦ μακραίωνος ἀγῶνος τοῦ ἑλληνισμοῦ νὰ ἐξέλθῃ στὸ φῶς, «βγαλμένος ἀπὸ τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά», ἄλλοι τὸ εἶχαν προετοιμάσει καὶ σ' αὐτοὺς ἀνήκει ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα.

ΤΑ ΠΡΙΝ ΤΟ '21. Ἀπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν καὶ τὴν μετέπειτα ὑπαγωγὴν του στὴν Ἀνατολικὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ στὴν Τουρκικὴν ὁ ἑλληνισμὸς δὲν ἔπαυε οὔτε λεπτὸ νὰ ἐπιζητῇ τὴν ἀναβίωσίν του. Μέσα ἀπὸ ὑπόγεια ρεύματα, ἐξ αἰτίας τῶν φοβερῶν διωγμῶν ποὺ ὑπέστη, κατῴρθωσε νὰ διατηρήσῃ ζωντανὸν τὸ ἀρχαῖον κλέος. Τόσον ζωντανόν, ὥστε δὲν ἐδίστασε νὰ περάσῃ καὶ εἰς τὴν ἀντεπίθεσιν, ὅταν οἱ συνθήκες ἐκρίθησαν κατάλληλες. Ἀπὸ τὴν Ὑπατίαν ἕως τὸν Μεθόδιον τὸν Ἀνθρακίτην ὁ κατάλογος τῶν μαρτύρων τοῦ ἑλληνισμοῦ εἶναι μακρότατος. Μὴ λησμονοῦμε, ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν διώξεων στὸν ἑλλαδικὸν χώρῳ ἐδημιουργήθησαν τεράστια πληθυσμιακὰ κενά. Βιβλιοθήκες κατεκάησαν, μνημεῖα κατεδαφίσθησαν, ἀκόμη καὶ τὸ ὄνομα «Ἑλληνας» ἀπηγορεύθη, ὅμως ὁ ἑλληνισμὸς δὲν ἐχάθη. Διτηρήθη ἀνὰ τοὺς αἰῶνες καὶ ὑπῆρξε ἡ αἰτία καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῆς Ἀραβικῆς (κάτι ποὺ ἀποκρύπτουν ἐπιμελῶς: ὅτι οἱ ἐξόριστοι καὶ αὐτοεξόριστοι Ἕλληνες στὸν ἀραβικὸν κόσμον τὴν ἐδημιούργησαν).

Βαθμιαία ἡ Ἀναγέννησις ὠδήγησε στὸν Εὐρωπαϊκὸ Διαφωτισμὸ, δηλαδὴ τὴν πρὸ τολμηρὴν στροφήν πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πολιτισμὸν. Μὲ τὴν σειρὰ του ὁ θαυμασμὸς γιὰ τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἐδημιούργησε μίαν ἀκαθόριστη κίνησιν πνευματικῶν ἀνθρώπων γιὰ τὴν ἀνασύστασιν νέου ἑλληνικοῦ κράτους. Μεταγενέστερη ἀπόρροια αὐτῆς τῆς κινήσεως ὑπῆρξε καὶ ὁ ἐρχομὸς τῶν φιλελλήνων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως. Πάντα ὅμως σὲ ἐξατομικευμένες περιπτώσεις, διότι ἡ ἐπίσημη πολιτικὴ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἦταν καθόλα ἀντίθετη μὲ τὴν σύστασιν ἐλευθέρου νέου ἑλληνικοῦ κράτους. Ἀλλὰ ὁ σπὸρος τῆς

ἐλευθερίας ἐρρίζωσε γιὰ καλὰ μὲ τὸν Ἑλληνικὸ Διαφωτισμὸ στὸν ἐλλαδικὸ χώρο. Μὲ τὴν σύστασιν σχολείων ἀπὸ τὴν Ἡπειρον ἕως τὴν Σμύρνην, Κυδωνίες κ.λπ. καὶ στὶς διάφορες ἐστίες τοῦ ἀπόδημου ἐλληνισμοῦ οἱ νέοι Ἕλληνες ἀνεκάλυψαν ξανά τὶς ρίζες τους. Ὁ πόθος τους γιὰ τὴν ἐλευθερία συνεβάδισε μὲ τὴν μόρφωσιν, παρὰ τὰ συνεχῆ ἐμπόδια καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Φαναρίου. Καὶ εἶναι σημαντικὸ νὰ ἀναφέρουμε στὸ σημεῖο αὐτό, ὅτι οἱ Τοῦρκοι σὲ καμμίαν περίπτωσιν δὲν ἤμπόδισαν τὴν ἰδρυσιν ἑλληνικῶν σχολείων, παρὰ μόνον ὕστερα ἀπὸ διαδήματα τῆς Ἐκκλησίας: ὅπως ἐγίνε μὲ τὸ σχολεῖο τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας στὴν Ἀθήνα, ποὺ ὁ ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν Γρηγόριος προσεπάθησε νὰ κλείσῃ. «*Παρατηρήσεως ἄξιον ἦτον, ὅτι, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι βλέποντες τὰ τοιαῦτα φιλελεύθερα κινήματα τῶν πολιτῶν ἡδιαφόρουν ἢ τουλάχιστον δὲν ἔδειξαν ὅτι δυσαρεστοῦνται ὁ Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν Γρηγόριος ἐκ Μυτιλήνης ἔδωκε τὰ δυνατὰ του νὰ ἐξοντώσῃ τὴν Ἐταιρείαν ὡς πρᾶγμα κακοποιὸν καὶ ἔχον ἀποτελέσματα ἀπενεκταῖα. Ἐλάλει ὡς Τοῦρκος. Ἀλλὰ ἐξ ἐναντίας οἱ τότε προεστώτες καὶ πρόκριτοι ὑπεστήριξαν αὐτὴν μὲ ζῆλον διακαῆ. Ὡστε μετὰ ταῦτα κακῶς κακὸν ἀπέβαλον αὐτὸν*» (Δ. Σουρμελῆς, *Κατάστασις συνοπτικὴ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν*, Ἀθήναι 1843, σ. 82).

Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἴδιο βιβλίον, ἀπ' ὅπου ἐπῆρα τὸ παραπάνω ἀπόσπασμα (Τηλέμαχος Βελιανίτης, *Ἡ Φιλόμουσος Ἐταιρεία τῶν Ἀθηνῶν*, ἔκδ. Στ. Βασιλόπουλος, Ἀθήναι), πληροφοροῦμαστε καὶ γιὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ Διονυσίου Πετράκη, ἡγουμένου τῆς μονῆς Ἀσωμάτων, ποὺ τὸ 1806 ἀναλαμβάνει τὴν συντήρησιν τῆς σχολῆς τοῦ Ἱ. Ντέκα, μισθὸν καὶ σίτισιν δασκάλου καθὼς καὶ τὴν σίτισιν τῶν μαθητῶν. Ἄν δὲ λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι πολλοὶ τῶν δασκάλων, ποὺ συνετήρησαν τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, ἦταν ἱερωμένοι, ὠδηγοῦμαστε στὴν διαπίστωσιν μιᾶς μεγάλης ἀντιθέσεως μεταξὺ τῆς ἐπισήμου γραμμῆς τοῦ Φαναρίου καὶ μεμονωμένων κληρικῶν ὁλῶν τῶν βαθμίδων. Ἐχομε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τοὺς συνεχεῖς ἀφορισμοὺς τῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον, ἐγκυκλίους ποὺ ἀπηγόρευαν τὴν βάπτισιν μὲ ὀνόματα ἀρχαῖα ἑλληνικά καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸν Ἱγνάτιον ἐπίσκοπον Οὐγγροβλαχίας νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν σπουδὴν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὸν Διονύσιον, ἱερομόναχον, νὰ παρακινή τὰ παιδιὰ νὰ βαπτίζονται μὲ ἀρχαῖα ἑλληνικά ὀνόματα, γιὰτὶ ἤθελον παρακινήθῃ εἰς μίμῃσιν τῶν λαμπρῶν προγονικῶν ἔργων. Ἡ ἀλήθεια ὅμως περιέχεται σὲ μία διαπίστωσιν τοῦ Κ.Θ. Δημαρᾶ: «*Ἡ τροπὴ πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, πολὺ αἰσθητὴ στὸν φθίνοντα ἸΗ' αἰῶνα, ἐκφράζει, εἴτε συνειδητὴ εἴτε ἀσυνείδητη, μιὰ τάση γιὰ ἀνεξαρτητοποίηση ἀπέναντι τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς*» («*Νεοελληνικὸς Διαφωτισμὸς*», σελ. 5). Μία ἀνεξαρτητοποίησης, ποὺ, ὅσο πλησιάζουμε τὸ '21, μετατρέπεται σὲ ὀξεῖα ἀντιπαράθεσιν μὲ τὸ Φαναριώτικο κατεστημένο.

Ὁ γερμανὸς ἱστορικὸς Κάρολος Μέντελσον Μπαρτόλντ εὐστοχα σημειώνει: «*Πράγματι ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρου κλήρου, τοῦ ὁποῖου τὸ ἐγωιστικὸν συμφέρον ἦτο ν' ἀπολαύῃ τῆς εὐνοίας τοῦ Διδανίου, εἶχε μορφωθῇ καὶ κάποια ἀριστοκρατία, ἧς τὰ μέλη ἐφαίνοντο λησμονοῦντα ἐν τῇ εὐμαρείᾳ τοῦ θείου τὸ δυστύχημα τῆς ἀπαρτίας...* Ἦσαν οὗτοι οἱ Φαναριῶται ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ οἱ προύχοντες (κοντζαμπάσηδες) ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, ἄνθρωποι ὅμως τοιαύτης φήμης, ὥστε οἱ συμπατριῶταί των τοὺς ὠνόμαζον Χριστιανοτούρκους». Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν διάδοσιν καὶ στερέωσιν τοῦ Διαφωτισμοῦ ἀναθερμαίνεται καὶ τὸ θυζαντινὸν μῖσος κατὰ τοῦ ἐλληνισμοῦ. Ὅμως ἡ ἰσχὺς τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας καταρρέει καὶ συμπαρᾶσθεται στὴν πτώσιν τῆς σουλτανικῆς ἐξουσίας. Καὶ ἔμπρὸς στὸ ὄραμα ἐνὸς νέου ἐλεύθερου ἑλληνικοῦ κράτους ἐκδίδει τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κων-

σταντινουπόλεως τὴν *Πατρικὴν Διδασκαλίαν* (ἐνῶ τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου, σὰν συγγραφέως, εἶναι ψευδεπίγραφον), ποὺ οὔτε λίγο οὔτε πολὺ καλεῖ τοὺς Ἕλληνας νὰ ὑπακούουν στὸ σουλτάνο, γιατί ὁ ζυγὸς του εἶναι ἐλαφρὺς ὅσον καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ γιατί ἡ ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὴ βασιλεία τῶν ὀθωμανῶν εἶναι ἔργον θείας προνοίας. Ἀλλὰ αὐτοὺς τοὺς ἱερωμένους, ποὺ ἀκολουθοῦν τὶς πατριαρχικὲς προσταγές, τοὺς στολίζει κατάλληλα ὁ Κοραῆς στὴν *Ἀδελφικὴ Διδασκαλία*: «... περιέρχονται, ὡς λιμώττοντες λύκοι, τὰς ἐπαρχίας, διὰ νὰ ἀρπάξωσιν ἀνηλεῶς ἀπὸ τῶν πεινῶντων Χριστιανῶν τὰ στόματα τὸν ὀλίγον ἐκεῖνον ἄρτον, τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὴ τῶν Τούρκων ἡ ἀπληστία ἐντρέπεται νὰ ἀρπάσῃ. Εὐκόλον εἶναι νὰ καταλάβῃ τις ἀπὸ ταῦτα, ὅτι οἱ τοιοῦτοι πλεονέκται πρέπει νὰ φοβῶνται τὴν καταστροφὴν τῶν Τούρκων ὡς ἰδίαν αὐτῶν καταστροφὴν καὶ τῶν Γραικῶν τὴν ἐλευθερίαν ὡς ἀπαρηγόρητον αὐτῶν δυστυχίαν» (Γ. Βαλέτας, «Ἄπαντα Κοραή», σελ. 52-53). Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια: Ἡ ἐπίσημος Ἐκκλησία ὅχι μόνον δὲν ἐδοθήθη στὴν προπαγανδιστικὴν τοῦ '21, ἀλλὰ ὑπῆρξε καὶ πολέμιος μιᾶς ἐπαναστατικῆς προοπτικῆς. Τώρα, ἂν ὑπῆρξαν ὁ Διάκος, ὁ Παπαφλέσσας καὶ πάρα πολλοὶ ἀκόμα κληρικοί, ποὺ ἔχυσαν ὑπὲρ πατρίδος τὸ αἷμα, αὐτὸ εἶναι «ἄλλου παπᾶ εὐαγγέλιον». Καὶ γιὰ νὰ τελειώσουμε, νὰ τί γράφει ὁ Φιλήμων: «Τί δύναται νὰ στοχασθῇ τις, ὅταν ἐνθυμηθῇ τὸν Ὀδυσσεᾶ Ἀνδρουῖτσον καὶ πολλοὺς ὀπλαρχηγούς πιστεύοντας (καὶ ἐκδικουμένους ἐνίοτε) ὡς κάκιστον οἰωνὸν τὴν καθ' ὁδὸν συνάντησίν των μὲ παπᾶν (ιερέα), ὅτε διευθύνοντο εἰς τι μέρος, καὶ μάλιστα ὅτε ἐξεστράτευν;» (Ι. Φιλήμων, *Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας*, σημειώσεις ἐποχῆς γ', κεφάλαιον γ', σελ. 321).

Ἐκεῖνοι ποὺ ὄντως ἐδοθήθησαν στὴν διάδοσιν τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος ἦσαν οἱ ἔμποροι, κυρίως τοῦ ἐξωτερικοῦ. Μὲ τὰ χρήματά τους ἐξεδόθησαν διδύλια, ἐχορηγήθησαν σπουδαστικὲς ὑποτροφίες, συνεστήθησαν καὶ συνετηρήθησαν σχολεῖα. Καὶ στὸ σημεῖον αὐτὸ ἀνακύπτει τὸ ἐρώτημα: Προσέφεραν αὐτὸν τὸν πακτωλὸν χρημάτων προσδοκῶντες μίαν ταξικὴν ἐπανάστασιν, ποὺ μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς θὰ ἐνέμοντο τὴν ἐξουσίαν; Μᾶλλον ὄχι. Μάλιστα μπορούμε νὰ ἐπισημάνουμε, πὼς ἐλάχιστα ἔδωσαν γιὰ τὸν ἐξοπλισμὸ τῶν ἐπαναστατημένων κατοίκων. Οὔτε κὰν ἐστρατολόγησαν μισθοφόρους ἀξιωματικούς (εὐκόλο γι' αὐτούς), γιὰ νὰ ὀργανώσουν ἐνοπλὰ τακτικά τμήματα. Καὶ μᾶλλον διακρίνεται μία ἐχθρική διάθεσις ἀπέναντι στὴν ἐκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τὸ 1821. (Δὲν χωρεῖ στὸ παρὸν ἄρθρο μία ἐμπεριστατωμένη ἀνάλυσις τοῦ φαινομένου). Καὶ ὅχι μόνον δὲν προσεδοκοῦσαν τὴν ἐξουσίαν οἱ ἔμποροι, ἀλλὰ τοὺναντίον ἔμειναν στὸ περιθώριον, προσφέροντες τὴν περιουσίαν τους κατὰ τὶς ὑποδείξεις τοῦ Κοραῆ, τοῦ Καποδίστρια, τοῦ Ἰγνατίου καὶ ὅσων προσέβλεπαν στὴν ἀναδίωξιν τοῦ ἑλληνισμοῦ χωρὶς κρατικιστικὴν ἀντίληψιν. Ἀπόδειξις τούτων εἶναι, ὅτι κανεὶς ἐξ αὐτῶν στὸ ἀπελευθερωμένον κράτος δὲν ἤσκησε ἐξουσίαν. Καὶ παρ' ὅλον ποὺ ἔμειναν ἔξω ἀπὸ τὴν νομὴν τῆς ἐξουσίας, δὲν ἔπαψαν νὰ στέλλουν χρήματα γιὰ τὸν ἱερὸν σκοπὸ τῆς ἀναβιώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ (Δόμπολης, Βαρδάκης, Ἀρσάκης κ.λπ.). Ἄρα τὸ '21 δὲν ἐμπεριέχει κανέναν ἀστικὸν ταξικὸν χαρακτήρα, ποὺ μάλιστα νὰ εἶναι ἀπόηχος τοῦ 1789 καὶ προάγγελος τοῦ 1917.

Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ '21 δὲν εἶναι θρησκευτικὴ ἢ ταξικὴ ἐπανάστασις, μένει νὰ δοῦμε ἂν εἶναι ἐθνικὴ. Ὡς πρὸς τὰ ὁράματα τοῦ ἔθνους γιὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἔχει χαρακτῆρα ἐθνικόν. Ὅμως μετὰ τὴν ἐκρηξιν ὁ χαρακτῆρας τῆς δὲν εἶναι πανεθνικός. Ὅχι μόνον γιατί δὲν ἔχουμε ταυτόχρονη ἐπα-

νάστασιν σέ ὅλα τὰ γεωγραφικά διαμερίσματα, ἀλλά καί γιατί πολλοί τῶν ἐπαναστατῶν προσεδοκοῦσαν μόνον τήν νομὴν ἐξουσίας, ποὺ τήν ἀπέκτησαν, ἀφοῦ παραμέρισαν τὸν Κολοκοτρώνη καὶ δολοφόνησαν τοὺς Ἀνδρουτσο καὶ Καραϊσκάκη. Μάλιστα ὁ γέρος Κοραῆς τὸ 1825 στήν ἐπιστολήν του πρὸς τοὺς Ἑλλήνες ταγοὺς τοὺς κατηγορεῖ εὐθέως, ὅτι ἐκίνησαν τὴν Ἐπανάστασιν ὄχι ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλά... (Ἔτσι μὲ ἀποσιωπητικά καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κοραῆς στήν ἐπιστολήν του ἀφήνει νὰ πλανᾶται ἡ βαρεῖα κατηγορία).

ΤΟ '21 ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΑ. Ἡ ἀχαρακτήριστη κίνησις τοῦ Ὑψηλάντη στήν Μολδοβλαχία εἶναι ἡ μόνη αἰτία τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως, ποῦ, ὅπως δεδιασμένα καὶ ἀπροετοίμαστα ἐξεδηλώθη, παρ' ὀλίγον νὰ θάψῃ ὀριστικά τὸ ὄραμα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἐλλήνων. Μάλιστα τὸν Ὀκτώβριο τοῦ '21 ὁ Ἀλ. Μαυροκορδάτος εὐθέως κατηγορεῖ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντη μὲ ἐπιστολήν πρὸς τὸν ἀδελφόν του Δημήτριον Ὑψηλάντη, ὅτι τὸ κίνημά του εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν ἔφερε τὸ ἔθνος στὰ πρόθυρα τοῦ ἀφανισμοῦ. Ἐνῶ πιὸ ὀξύς εἶναι ὁ Ἰγνάτιος Οὐγγροβλαχίας. Γράφει καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν Δημήτριον: «... *Καὶ ὡς Ἕλληνας δὲν ἤμπορῶ νὰ ἀγαπῶ τὸν αὐτάδελφόν σου ἔπειτα ἀπὸ τὸ ἐπιβλαβέστατον φέροσμον του, καίτοι φίλον ἄλλοτε... Ποτὲ οἱ Γραικοὶ δὲν ἤθελον κινηθῇ, ἂν δὲν ἐφαίνετο κατὰ κακὴν τύχην ἓνας Ὑψηλάντης...*». Καὶ οἱ δύο, Μαυροκορδάτος καὶ Ἰγνάτιος, θεωροῦν ὡς κύριους ἐνοχοὺς τοὺς Φιλικούς. Ὁ Ἰγνάτιος μάλιστα ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1822, νὰ ἀποκηρύξῃ ὁ Δ. Ὑψηλάντης ἢ ἡ ἐπίσημος κυβέρνησις τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν. Ἀλλὰ ἦταν τόσοσὺν φοδερὴ σὲ δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία ἢ μήπως ἔχει ὑπερεκτιμηθῇ τὸ ἔργον της; Μᾶλλον τὸ ἔργον τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ἐκ τῶν ὑστέρων ἔχει περιβληθῇ μὲ τόσῃν αἴγλῃν. Μέχρι τὸ 1818, ὅπως μᾶς βεβαιώνει ὁ Φιλήμων στὸ *Δοκίμιόν* του, ἦταν εὐκόλῃ ἡ διάλυσίς της, διότι δὲν ἀριθμοῦσε πλέον τῶν 30 μελῶν. Ἐνῶ ἡ ἴδια κατάστασις φαίνεται, ὅτι ἐπεκράτει μέχρι τὸ θάνατον τοῦ Σκουφᾶ, τέλη Ἰουνίου 1819. Μετά, φαίνεται, ἐξαπλώνεται ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία σὲ μεγάλο ἀριθμὸ μελῶν, κυρίως στήν Πελοπόννησον, ὅπου ὁμως παρουσιάζεσθαι μὲ τὸ ὄνομα παραλλαγμένο: *Ἀδελφικὴ Ἐταιρεία*. Καὶ μὲ διαφορετικὸν κανονισμὸν καὶ ὅρκον αὐτόνομη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τώρα τί μπορεῖ νὰ ἐπέτυχε ἀπὸ τὴν συνέλευσιν τῆς Βοστίτσας (Αἴγιον) τὸ 1820 μέχρι τὴν Ἐπανάστασιν εἶναι εὐκόλον νὰ ἀπαντηθῇ. Ὅπως εὐκόλα κάποιος κατανοεῖ καὶ τοὺς σκοποὺς της, διαβάζοντας τὰ ὀνόματα τῶν ἐφόρων της, ποὺ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν οἱ ἀποκαλούμενοι καὶ *Χριστιανότουρκοι*. Καὶ ἡ παρατήρησις αὐτὴ ἀφιερώνεται σὲ ὅσους διαβλέπουν στοιχεῖα ἀστικῆς ἐπαναστάσεως στὸ '21.

Τὸ '21 σὰν ἱστορικὸν γεγονός δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἓνα μπουμπουκί, ποῦ δὲν πρόλαβε ν' ἀνθίσῃ καὶ νὰ δέσῃ καρπὸ στήν πορεία τῆς ἀναδιώξεως τοῦ ἐλληνισμοῦ. Ὅμως ἐσφράγισε τὴν μετέπειτα ζωὴν τοῦ ἐλεύθερου ἐλληνικοῦ κράτους. Δὲν εἶναι τυχαῖον, ὅτι ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα διευτυπώθηκε τὸ 1844, ὅτι τὸ πρῶτο βυζαντινοῦ ρυθμοῦ κτίσμα εἶναι τὸ σημερινὸ Ὀφθαλματρεῖον (1852) καὶ ὅτι ὁ ὅρος «*ἐλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς*» τὸ 1852 διευτυπώθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν Σπ. Ζαμπέλιον στὸ πρόλογον τῆς συλλογῆς του μεσαιωνικῶν τραγουδιῶν. Καὶ εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τὰ φαινόμενα αὐτὰ παρατηροῦνται μετὰ τὴν περιστολήν τῆς ἐξουσίας τοῦ πραγματικά (καὶ παρὰ τὶς ἀντιρροήσεις πολλῶν) φιλέλληνα βασιλιᾶ Ὁθωνα. Καὶ ὅσον μέσα ἀπὸ κακοδιοικήσεις, διεθνεῖς καὶ ἐμφυλίους πολέμους ὁ νέος ἐλληνισμὸς παραπαίει, ἐν τούτοις ἡ ἰδέα καὶ τὸ ὄραμα κρατοῦνται ζωντανά, πίνοντας ἀπὸ τὸ ἀθάνατον κρασί τοῦ '21.

Τὸ αἶτημα παραμένει

«Βγαίνουν οἱ ἄλλοι πάλι: νόμους συνταγματικούς πρέπει νάχωμεν, γιὰ νὰ πᾶμε ὁμπρός. Φτάνει πιά ὁ δόλος καὶ ἡ ἀπάτη... χορτάσαμε πλέον λευτεριά συνταγματικὴ ἀπὸ Ἑγγυλους καὶ Γάλλους, κι ὀρθοδοξία Ρουσικη...». Πέρασαν τόσα χρόνια καὶ τίποτα, θαρρεῖς, πὼς δὲν ἄλλαξε. Σήμερα «βγαίνουν οἱ ἄλλοι» καὶ αἰωνίως λέγουν: «Ἐκλογές πρέπει νὰ κάνουμε, γιὰ νὰ πᾶμε ὁμπρός». Ὁ δόλος καὶ ἡ ἀπάτη, «τὸ δούλεμα», ὑπῆρξαν ὁ θεμέλιος λίθος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐστήριξε τὸ κατεστημένο αὐτὸ τὸ ἄθλιο κατασκευάσμα, πὺν λέγεται νεοελληνικὸν κράτος. Ἡ συγκρότηση τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους σημαίνει τὴν δολοφονία τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Ἑλλάδος, χάριν τῆς ὁποίας ἐγινε ἡ Ἐπανάσταση.

Ἡ πολιτικὴ ἐξ-ουσία, πὺν συγκροτήθηκε ἀπὸ ἀνδρεῖελα τῶν λεγόμενων «Μεγάλων Δυνάμεων», ντόπιους καὶ ξένους, ἀντιμετώπισε τοὺς Ἑλληνες ἀγωνιστὲς σὰν ληστὲς ἢ κακούργους καὶ στὸ πρόσωπό τους κατεδίωξε τὴν ἑλληνικὴ λευτεριά. Οἱ ἀγωνιστὲς πολὺ ἐνώρις ἐνόησαν καὶ συνειδητοποίησαν τὴν προδοσία τοῦ πνεύματος, τῶν πόθων καὶ τῶν ὁραμάτων τους, εἶχαν ὥστόσο αὐτοπαγιδευθεῖ καὶ ἡ ἀπόγνωσή τους ἦταν πασιφανής: «Σήκον (ὠρὲ Μακρυγιάννη) νὰ φύγωμε, ὅτι αὐτοῖνοι (οἱ Εὐρωπαῖοι) θέλουν νὰ μᾶς φάνε», ἔλεγε συχνά-πυκνά ὁ Καραϊσκάκης μεταξὺ ἀστείου καὶ σοδαροῦ καὶ ἴσως κακῶς δὲν τὸ ἔκαναν.

Ἡ ἐχθρότητα καὶ οἱ διαμάχες μεταξὺ κρατῶν –τὸ ὁποῖο ἐκπροσωποῦσαν καὶ ἐκπροσωποῦν ἀποκλειστικὰ οἱ πολιτικοὶ– καὶ Ἑλλήνων ὁραματιστῶν ἄρχισαν εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐναρξὴ τοῦ Ἀγῶνος καὶ συνεχίζονται χωρὶς σταματημὸ μέχρι σήμερα. Οἱ μεγάλοι ὁπλαρχηγοί, πολέμωντας τὸν ἐχθρό, ἔπρεπε νὰ φυλάγονται πρωτίστως ἀπὸ τοὺς πολικάντηδες, οἱ ὁποῖοι πέραν τοῦ ὅτι πρόδιδαν τὰ στρατηγικὰ σχέδιά τους στοὺς Ἀγγλο-γάλλους, τοὺς δηλητηρίαζαν καὶ μὲ τίς συκοφαντίες τους καὶ τίς διαβολὲς τους ἔτσι, ὥστε περιέπιπταν σὲ διχόνοιες καὶ ἐμφύλιους σπαραγμούς. Ὅσakis ἐν τῷ μεταξὺ συνεδρίαζε τὸ βουλευτικὸ σῶμα, οἱ ἀγωνιστὲς ἐθορυβοῦντο, γιὰτὶ ἦσαν δέβαιοι πὼς «οἱ καλαμαράδες κάποιο κακὸ θὰ τοὺς μαγεύρουν».

Τὸ ἑλληνικὸν κράτος παρὰ τίς λαμπρὲς ἐπιτυχίες τῶν ἀγωνιστῶν δὲν ὑπῆρξε καρπὸς νίκης ἀλλὰ «δωρεᾶς», προσφορᾶς τῶν «Μεγάλων Δυνάμεων», οἱ ὁποῖες, ἔχοντας τὸν πρῶτο λόγο, ἐγκατέστησαν στὴν ἐξ-ουσία τοὺς δικούς τους ἀνθρώπους, τίς μετριότητες, πὺν στερούμενοι αὐτοδυναμίας, ἐγωισμοῦ – μὲ τὴν καλῶς ἐννοούμενη σημασία τῆς λέξεως –, ἀρετῆς» κατὰ τὸν Μακρυγιάννη, δούλευαν γιὰ λογαριασμὸ τῶν ξένων, ἦσαν δηλαδὴ πράκτορες. Οἱ ἱκανοὶ Ἑλληνες, τὰ μεγάλα πολιτικά, πνευματικά, στρατιωτικά καὶ καλλιτεχνικά ἀναστήματα, ὅσοι τέλος πάντων θὰ μπορούσαν νὰ ἐμπνεύσουν, νὰ συγκινήσουν, νὰ παρασύρουν τοὺς Ἑλληνες σὲ δραστηριοποίηση καὶ δημιουργία, ἀπεβλήθησαν ἀπὸ τὸν κρατικὸ μηχανισμό ὡς ξένα σώματα, περιθωριοποιήθηκαν καὶ ἐξοντώθηκαν ἢ ἀναγκάστηκαν νὰ καταφύγουν στὶς ξένες χώρες, ὅπως ἀκριδῶς ἔκαναν καὶ στοὺς δύστηνους χρόνους τῆς σκλαδιᾶς.

Οἱ Ἑλληνες σήμερα ἔχουν ἀντιληφθεῖ καὶ συνειδητοποιήσει τὴν προδοσία τοῦ πνεύματος, τῶν πόθων καὶ τῶν ὁραματισμῶν τοῦ 1821, ὅπως καὶ τὸν κίνδυνο διακοπῆς τῆς ἐθνικῆς συνέχειας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὸ νεοελληνικὸ κράτος. Ὅλοι παρακολουθοῦν μὲ κομμένη ἀνάσα τὴν τραγικὴ ἐξέλιξη τοῦ θλιβεροῦ ξεπεσμοῦ τοῦ Ἑθνους, τὸν ὁποῖον καλλιεργοῦν 174 χρόνια ὀλόκληρα ἀνήθικοι καὶ προδοτικοὶ πολιτικοὶ μὲ τίς ὑποδείξεις τοῦ διεθνοῦς ἐξ-ουσιασμοῦ. Τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα, οἱ ἑλληνικὲς ιδέες, ἀξίες καὶ ἀρετὲς χάθηκαν μέσα στὸν λογοκρατικὸ ζόφο. Κι οἱ Ἑλληνες ἀπογοητευμένοι παρακολουθοῦν τοὺς πολιτικούς νὰ μιλοῦν στὴ ξύλινη λογοκρατικὴ γλῶσσα τῆς Δύσεως «περὶ ἀνέμων καὶ ὑδάτων», καταδικάζοντας ἢ μιὰ πολιτικὴ παράταξη τὴν ἄλλη ὡς διεφθαρμένη, φαύλη, δοσίλογη καὶ ἀνεθνικὴ ἢ προδοτικὴ. Οἱ προδοσιές ὥστόσο δια-

πράττονται ἀπ' ὅλες τις πλευρὲς μεθοδικὰ καὶ προγραμματισμένα.

Σήμερα ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει συρρικνωθεῖ μέσα στὰ στενὰ ὅρια τοῦ ἐλλαδικοῦ κράτους. Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἰωνίας καὶ τοῦ Πόντου, τῶν Βαλκανίων καὶ τῆς Ἀλεξάνδρειας, τῶν «Τριῶν Ἠπείρων καὶ τῶν Πέντε Θαλασσῶν» δὲν ὑπάρχουν πιά. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ ιδέα καὶ ἀξία ὑποβιβάστηκε σὲ λαὸ καὶ μάλιστα μικρὸ λαό, ἴδιο θαρρεῖς μὲ τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ Τούρκους, πὺν συνήθισε νὰ παρακολουθῇ τὴν πολιτικὴν, τὴν παιδείαν, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Εὐρωπαίων, τοὺς ὁποίους μιμεῖται πιθηκοειδῶς. Ὁμως ὅ,τι ἦταν ἀδιανόητο στοὺς πρωτεργάτες τοῦ, ὡς ιδέα, Ἱεροῦ Ἀγῶνος, ἦταν ἡ μετατροπὴ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους σὲ οὐραγὸ τῶν ἄλλων λαῶν, ὁ ἀποπροσανατολισμὸς τοῦ ἀπ' τὴ φυσικὴ-ἐκπολιτιστικὴν τοῦ ἀποστολῇ καὶ δέδαια ἢ ἐμπλοκὴν τοῦ στὸ σημερινὸ φαῦλο κύκλο τοῦ ξεπεσμοῦ καὶ τῆς παρακμῆς. Ὁ σκοπὸς τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ πόθος τῶν ἀγωνιστῶν, οἱ θυσίαι τοὺς ἐγίναν στὸ δωμὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος. Ἡ εὐγενικὴ φιλοδοξία τοῦ Ἀνδρούτσου, πὺν καλοῦσε τὸν Κοραῆ καὶ δι' αὐτοῦ ὅλους τοὺς φωτισμένους νὰ ῥθοῦν στὴν Ἑλλάδα· ἡ ἀγωνία τοῦ Κολοκοτρώνη, πὺν προέτρεπε ὅλους τοὺς νέους νὰ μορφωθοῦν· τὸ μεράκι τοῦ Καποδίστρια, πὺν ὁραματιζόταν τὴν Ἑλλάδα Πανεπιστήμιο τῆς Οἰκουμένης, νὰ γίνῃ ἡ Ἑλλάδα «αὐτὸ πὺν ἦταν παλαιά», φωτοδότης ἡλίου τῆς ἀνθρωπότητος· αὐτὸς ἦταν κι ὁ λόγος τῆς πολιτικῆς ἀλλὰ καὶ βιολογικῆς δολοφονίας τοῦς.

Ναί, τὸ Εἰκοσιένα προδόθηκε, ὅπως προδόθηκαν τὰ ἰδανικά, οἱ πόθοι κι οἱ ὁραματισμοὶ τοῦ Ἀνδρούτσου, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν πρώτη ματιὰ καὶ συζήτησιν διέγινωσε τίς προδοτικὰς διαθέσεις τοῦ «πρίγκηπος» Μαυροκορδάτου· τὸ Εἰκοσιένα προδόθηκε, ὅπως προδόθηκαν καὶ τὰ ὄνειρα τοῦ Γέροντος Μωριά, ὁ ὁποῖος μάντευσε στὰ μάτια τοῦ σαλτιμπάγκου Κωλέττη τίς σκέψεις περὶ ἐκτροπῆς τοῦ Ἀγῶνος καὶ δημιουργίας τοῦ Γαλλομορφονοῦ ἀστικοῦ κρατιδίου, τοῦ κρατιδίου τῶν δουλοφρόνων καὶ τιποτοφρόνων λογοκρατῶν· τὸ Εἰκοσιένα προδόθηκε, ὅπως προδόθηκαν καὶ τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια τοῦ Κυβερνήτη, ὁ ὁποῖος «μ' ἀκάματον ὁρμὴν» καὶ «βία μέτραε τὴ γῆ», προσαρτώντας τὸν ἕνα νομὸ κατόπιν τοῦ ἄλλου στὸ σῶμα τῆς Ἑλλάδος μετὰ ἀπὸ διπλωματικὰς γιγαντομαχίαις τοῦ κι ὄχι πολέμου...

Τὸ Εἰκοσιένα ὥστόσο δὲν πέθανε κι οὔτε πὺν λησμονήθη, γιατί 'ναι γραμμένο ψηλὰ στὰ οὐράνια ἀλλὰ καὶ στίς ψυχὰς τῶν Πανελλήνων. Οἱ πόθοι κι οἱ ὁραματισμοὶ τῶν ἀγωνιστῶν ἀποτελοῦν πόθους καὶ ὁραματισμοὺς ὅλων τῶν ἐλευθέρων σκεπτόμενων ἀνθρώπων. Ἡ Ἐπανάστασις μπορεῖ νὰ μὴν ἔδωκε ὅ,τι προσδοκοῦσαν οἱ Πανελλήνες· χάρισε ὅμως σ' ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα κουράγιο, ἔδωκε ἕναν τρόπο ζωῆς καὶ σκέψης καὶ δίδαξε στοὺς λαοὺς «πῶς οἱ σκλάβοι γίνονται ἐλεύθεροι».

Τὸ Εἰκοσιένα –ναί, τὸ προδομένο Εἰκοσιένα ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς δούλους, τοὺς Ρωμιοὺς– ἀποτελεῖ βλαστὸ καὶ δημιουργία αὐτῶν τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματολῶν κι ὄχι κοινωνικο-πολιτικῶν λόγων καὶ παραγόντων. Δὲν ἔκαναν οἱ καιροὶ τὸ '21, γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο «πῶς δὲν ὑπάρχουν καιροὶ παρὰ μόνον σ' ἀρρωστημένα κρανία», κατὰ τὴ ρῆσιν τοῦ ποιητῆ· ἂν «ὑπῆρχαν καιροὶ», οἱ δοῦλοι ποτὲ δὲν εἴλειψαν... Τὸ Εἰκοσιένα ὥστόσο παραμένει μοναδικό.

Σήμερα ἡ ρωμαϊκὴ σκλαβιά εἶναι ἀπείρως βαρύτερη ἐκείνης τῶν Ὀθωμανῶν. Τὸ πνεῦμα δὲν ἀναπνέει· ὁ λόγος δὲν λειτουργεῖ· πρόοδος δὲν ὑπάρχει· τὰ πρόσωπα χάθηκαν· παντοῦ δόγματα καὶ «δούλεμα» συστηματικό· παντοῦ τὸ παράλογο· παντοῦ ἡ ἐξέλιξις κι οἱ «ὑπερβάσεις»· παντοῦ τὸ οἱ μάσκες καὶ τὰ προσωπεῖα. Ἄν δὲν μᾶς ἐγκατέλειψαν οἱ ψυχο-πνευματικὲς μας δυνάμεις, ἂν μέσα μας ὑποδόσκει ἔστω λίγη ἀρετὴ, ἂν ἔχουμε φιλότιμο, καιρὸς εἶναι νὰ κάνουμε τὴ δική μας προσωπικὴ ἐπανάστασι· Ν' ἀποτινάξουμε τὸ λογοκρατικὸ ζυγὸ, νὰ ἐκδιώξουμε τὸ ρωμὸ ἀπ' τὴν ψυχὴ μας.

Πάν-Αἰολος

ΗΝΙΟΧΟΣ

Πώς άρχισε ή Έπανάσταση στó Μωριά (Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ «ΜΥΘΟΣ» ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΛΑΥΡΑΣ)

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Οί Έλληνες άφού άπέρασαν την τυραννίαν τών Ρωμαίων και έπειτα τών ιερέων, έκατήντησαν τέλος πάντων νά ύποκύψουν εις την πλέον σιχαμεράν και δάρδαρον κυριότητα, λέγω, εις την τυραννίαν τών Όθωμανών»¹. Έτσι ιστορεί ό «Ανώνυμος ό Έλλην» στην «Έλληνική Νομαρχία» την δισχιλιετή σκλαβιά του Έλληνικού Έθνους και την ισόχρονη έκτόπιση του «τών Έλλήνων δνόματος». Έχει χυθεί πολύ μελάνι για την έξιστόρηση της Έπανάστασης του '21 από πολλούς έγκριτους και μη συγγραφείς και έχουν λεχθεί τά πιό αντιφατικά πράγματα για την Έλληνική Παλιγγενεσία. Από τις ιστορικές πηγές, που αναφέρονται στην έναρξη της Έπανάστασης του '21, οι πιό έγκυρες είναι αυτές φυσικά τών αυτοπτών μαρτύρων, όπως του Ν. Σπηλιάδη², του Φωτάκου³, του Κ. Παπαρηγόπουλου⁴, του Θ. Κολοκοτρώνη⁵, του Παλαιών Πατρών Γερμανού⁶, του Έ. Ξάνθου⁷, του Ι. Μακρυγιάννη⁸, του Δ. Αϊνιάνος⁹, του Σ. Τρικούπη¹⁰, του Ι. Φιλήμονος¹¹ κ.λπ. Είναι προφανές βέβαια, ότι ό κάθε αυτόπτης μάρτυρας βλέπει από τη σκοπιά του τά γεγονότα του '21, και άποτελεί έργο του σύγχρονου ιστορικού νά αξιολογήσει τις πηγές. Η έξιστόρηση της Έλληνικής Έπανάστασης δέν μπορεί φυσικά νά έξαντληθεί σε μερικές σελίδες ενός άρθρου. Άποτελεί όμως άρκετα ενδιαφέρουσα πρόκληση ή έξιστόρηση της έναρξης της Έπανάστασης του '21, μιά και ό άνιστόρητος «θρύλος» της Αγίας Λαύρας έχει σφετεριστεί διάφνες ιστορικής αλήθειας.

Β. Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Η θέση της Έκκλησίας – έννοούμε την κεφαλή της, δηλ. τό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως – ήταν σαφώς κατά της Έπαναστάσεως του '21. Ό Μωάμεθ ό Β' ό Πορθητής διατήρησε μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως τό 1453 τό προνόμιο της Έκκλησίας για καθαρά πολιτικούς λόγους. Η Προς Ρωμαίους έπιστολή του Παύλου πρόσφερε τη θεωρητική κάλυψη της σκλαβιάς: «Πάσα ψυχή έξουσίαις ύπερεχούσαις ύποτασσέσθω· ου γάρ έστιν έξουσία ει μη υπό Θεού· αι δέ ουσαι έξουσίαι υπό του Θεού τεταγμέναι εισίν· ώστε ό άντιτασσόμενος τη έξουσία τη του Θεού διαταγή άνθέστηκεν» (Ρωμ. ιγ', 1-2). Έτσι σε κάθε έξέγερση τών Έλλήνων κατά τών Τούρκων τό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως άφόριζε τούς επαναστάτες κατόπιν δέβαια έντολης του σουλτάνου. Άκόμη και ό έθνομάρτυς Γρηγόριος ό Ε' άφόρισε στις 23 Μαρτίου 1821 τό κίνημα του 'Α. Ύψηλάντη στις Παραδουνάδες Ήγεμονίες. (Βλ. Ν. Σπηλιάδη, Άπομνημονεύματα. 1821-1843, έκδ. Χριστόπουλου, Άθήνα 1972, τόμ. Α', σελ. 49 κ.έ.: και Ιστορία Έλληνικού Έθνους, «Εκδοτική Άθηνών», τόμ. ΙΒ, σελ. 34).

Βέβαια είναι αλήθες, ότι ήταν άδύνατον ό πατριάρχης νά πράξει ό,τιδήποτε άντιστρατεύοταν τά Όθωμανικά συμφέροντα. Έξ άλλου ό ίδιος ό σουλτάνος άνέβαζε στον πατριαρχικό θρόνο όποιον θεωρούσε ότι έξυπηρετούσε καλύτερα τά τουρκικά συμφέροντα. Η «έκλογή» του Οικουμενικού πατριάρχη ήταν εκείνα τά χρόνια και μιά οικονομική δσοσληψία: «Η Σύνοδος άγοράζει τόν Πατριαρχικόν θρόνον από τόν όθωμανικόν άντιθασιλέα διά μίαν μεγάλην ποσότητα χρημάτων, έπειτα τόν πωλεί ούτινος της δώση περισσότερον κέρδος, και τόν άγοραστήν τόν όνομάζει πατριάρχη...»¹².

Η Έκκλησία λοιπόν ήταν έκ της θέσεώς της έγγυητής της ύπακοής τών ραγιαδών και αντίθετη στην Έλληνική Έπανάσταση. Άν έστο και προς στιγμήν θεωρούσε ό σουλτάνος, ότι τό Οικουμενικό Πατριαρχείο έπανε νά χρησιμεύει στά Όθωμανικά συμφέροντα (χρατώντας ιδεολογικά υπόδουλους τούς Έλληνες), θά τό είχε καταργήσει. Άκόμα και μετά τόν τραγικό άπαγχονισμό του Γρηγορίου του Ε' (που έγινε ένα μήνα περίπου μετά την έναρξη της Έπανάστασης στην Πελοπόννησο για λόγους πολιτικού εκδασμού της Ρωσίας) ό σουλτάνος έδωσε έντολη στην Ίερά Σύνοδο νά «έκλέξει» πατριάρχη τόν Παισιδάς Εύγένιο¹³. Είναι άναντίρρητο λοιπόν, ότι ό θεσμός του Οικουμενικού Πατριαρχείου επί Τουρκοκρατίας έξυπηρετούσε πολιτικά τά συμφέροντα του Όθωμανικού θρόνου.

Τό ότι ό προσορισμός του Οικουμενικού πατριάρχη ήταν νά στηρίζει ήθικά και ιδεολογικά τη σκλαβιά τών Έλλήνων δέν σημαίνει βέβαια ότι όλοι οι άρχιερείς ή ιερείς της Έκκλησίας ήσαν πολιτικά όργανα τών Τούρκων. Τό νά ύποστηρίξει κανείς κάτι τέτοιο θά ήταν άνιστόρητο και άδικο. Ό κατώτερος και έπαρχιακός κληρος έδωσε τό αίμα του στον Άγώνα. Όμως ή κεφαλή της Έκκλησίας στην Κωνσταντινούπολη και ή Φαναριώτικη άριστοκρατία δέν ήθελαν την Έπανάσταση για καθαρά ώφέλμιστικούς λόγους. Έκήρυτταν μάλιστα την άποψη, ότι ήταν δυνατόν νά άλωθεί ή Όθωμανική άυτοκρατορία από τούς Έλληνες έκ τών έσω και ν' αναδιώσει ξανά ή Βυζαντινή άυτοκρατορία – κάτι άνάλογο δηλαδή με τόν έξελληνισμό της Ρωμαϊκής άυτοκρα-

τορίας¹⁴. "Όταν βέβαια φούντωνσε ή 'Επανάσταση, τότε όλοι έτρεξαν νά πάρουν θέσεις – ειδικά όταν άνοιξαν τή χρηματοκιβώτια τους οί 'Αγγλικές τράπεζες... Στήν αντίδραση μάλιστα τής 'Εκκλησίας στήν 'Επανάσταση άποδίδει τήν πρώτη αίτία τής συνέχισης τής σκληδιάς τών 'Ελλήνων ό «'Ανώνυμος» τής «'Ελληνικής Νομαρχίας»: «'Ιδού, ώ 'Ελληνες, αγαπητοί μου άδελφοί, ή σημερινή άθλία και φοβερά κατάσταση τού 'Ελληνικού ιερατείου, και ή πρώτη αίτία όπου άργοπορεί τήν έλευθέρωσιν τής 'Ελλάδος»¹⁵.

Βέβαια οί 'Ελληνες δέν έπαψαν ποτέ νά άντιστέκονται στους Τούρκους. Σχεδόν κάθε δεκαετία ξεσπούσε σέ κάποια περιοχή άγρια εξέγερση. Δέν πρέπει νά λησμονούμε άλλωστε, ότι ή πρώτη επανάσταση κατά τών Τούρκων έγινε δέκα μόλις χρόνια μετά τήν "Αλωση, έπ' ευκαιρία τού Βενετοτουρκικού πολέμου. "Όμως μόνο μετά τά χρόνια τού Διαφωτισμού (17-18ος αι.) και κυρίως μετά τή Γαλλική 'Επανάσταση (1789) άρχισε νά ύπάρχει ό ιδεολογικός έξοπλισμός και ό συντονισμός τών 'Ελλήνων γιά μία γενική εξέγερση. 'Η ανάπτυξη μάλιστα τού έμπορίου και τής ναυτιλίας, πού προήλθε από τίς αποφάσεις τής συνθήκης τού Κιουτσούκ-Καϊναρτζή (1774), γέμισε τούς 'Ελληνες τών άστικών κέντρων και τών παροικιών μέ γνώσεις και χρήμα. 'Η νέα άστική τάξη ήταν ό κατ' έξοχήν φορέας τών επαναστατικών ιδεών τού έλληνοτραφούς εύρωπαϊκού Διαφωτισμού. Τά κηρύγματα τού Κοραή, τού Ρήγα, τού 'Ανώνυμου τής «'Ελληνικής Νομαρχίας» σ'ένπαιρναν τούς 'Ελληνες. Οί μυστικές οργανώσεις («'Ελληνόγλωσσον Ξενοδοχείον», «Φιλόμουσος 'Εταιρεία» και κυρίως οί «Φιλικοί») οργανώσαν τούς 'Ελληνες γιά συντονισμένη, γενική και ταυτόχρονη δράση. Περί τώ 1800 και τά επόμενα χρόνια όλα έδειχναν, ότι κάτι κινείται στους ύπόδουλους ραγιάδες. Τήν ίδια εποχή στήν ελληνική ύπαιθρο πολλαπλασιάζονταν οί κλέφτες και οί άρματολοί, ενώ επίλεκτοι 'Ελληνες ύπηρετούσαν μέ τούς άνδρες τους στους ξένους στρατούς τών 'Επτανήσων, αποκτώντας πλούσια πολεμική πείρα και στρατηγικές γνώσεις, όπως ό Θ. Κολοκοτρώνης. Τήν ίδια επίσης περίοδο ολόκληρες περιοχές τής 'Οθωμανικής αυτοκρατορίας ήσαν ήμιανεξάρτητες (όπως ό Μάνη) ή δρούσαν αυτόνομα και άνεξέλεγκτα (όπως ή 'Ηπειρος επί 'Αλή Πασσά).

Στά επαναστατικά κηρύγματα τών διαφωτιστών, πού πυρπολούσαν τίς καρδιές τών ραγιάδων και κυρίως στή δράση τού Ρήγα, ήρθε νά προσάψει τήν αντίθεσή τής, όπως ήταν άναμενόμενο, ή εκκλησιαστική ήγεσία. Τώ 1798 τώ Πατριαρχικό Τυπογραφείο εκδίδει τήν «Χριστιανικήν 'Απολογία», πού συντάξε ό 'Αθανάσιος ό Πάριος, κατά τήν όποία ή έλευθερία και ή ισότης είναι «προϊόντα αντιχριστιανικής άσεβείας» (βλ. 'Ιστορία τού 'Ελληνικού 'Εθνους, «Εκδοτική 'Αθηνών», τόμ. ΙΑ, σελ. 450). Τήν ίδια περίοδο (1 Δεκεμβρίου 1798) ό Οίκουμενικός πατριάρχης καταγγέλλει μέ εγκύκλιό του πρós τούς επισκόπους τώ «αντιχριστιανικό» κήρυγμα τού Ρήγα: «Συνέπεσαν εις χείρας ήμών έν σύνταγμα... επιγραφόμενον Νέα Πολιτική Διοίκησης (Σ.Σ. έτσι επιγραφόταν τώ έργο τού Ρήγα)... και άνεμνήσθημεν τού ποιμαντικού χρέους: και διά τούτο γράφομεν τή άρχιερωσύνη σου νά επαγρυπνής εις όλα τά μέρη τής επαρχίας σου μέ ακριβείς έρευνάς και εξετάσεις: όταν εμφανισθή τοιοῦτον σύνταγμα ως άνωθεν, εις τύπον ή χειρόγραφον, νά συνάξης άπαντα τά διασπειρόμενα και νά τα έξαποστέλλης εις ήμάς έν τάχει, μη έπιμένων εις πλείονα... ότι πλήρες ύπόχρεοι σαθρότης εκ τών θολερών αύτου έννοιών τοις δόγμασι τής όρθοδόξου ήμών πίστεως εναντιούμενον...»¹⁶. Σημειώτεον, ότι τώ 1798 πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ήταν ό Γρηγόριος ό Ε', ό μετέπειτα έθνομάρτυς.

Τήν ίδια επίσης χρονιά (1798) ό πατριάρχης 'Ιεροσολύμων 'Ανθίμος έξέδωσε τήν «Πατρικήν Διδασκαλίαν», όπου συμβουλεύει τούς ραγιάδες: «(Ο Κύριος) ήγειρεν εκ τού μηδενός τήν ισχυράν αύτήν βασιλείαν τών 'Οθωμανών, αντί τής τών Ρωμαίων ήμών βασιλείας, ή όποία είχεν άρχισει, τρόπον τινά, νά χωλαίνει εις τά τής όρθοδόξου πίστεως φρονήματα, και ύψωσε τήν βασιλείαν αύτήν τών 'Οθωμανών περισσότερον από κάθε άλλην, διά νά άποδείξη άναμφιδόλως, ότι θείω έγένετο βουλήματι, και όχι μέ δύναμιν τών ανθρώπων, και νά πιστοποιήση πάντας τούς πιστούς, ότι μέ αύτόν τόν τρόπον εύδόκησε νά οίκονομήση μέγα μυστήριον, τήν σωτηρίαν δηλαδή εις τούς εκλεκτούς του λαούς»¹⁷. Στήν «Πατρικήν Διδασκαλίαν» τού 'Ανθιμου άπάντησε, ως γνωστόν, ό 'Α. Κοραής μέ τήν «'Αδελφικήν Διδασκαλίαν» του. Στόν Κοραή ανταπάντησε τώ 1805 ό 'Αθανάσιος ό Πάριος, θεολόγος, σχολάρχης τής Χίου, μέ τόν λιβελλό «Νέος Ραψάκης», όπου πανηγυρίζει πού τώ θάνατο τού Ρήγα: «οί κατά τών ιδίων δεσποτών τήν κοινήν και καινήν εντρεπίσαντες μάχαιραν, μάχαιραν εύρον μισθόν τού παραλόγου ζήλον αύτών» (βλ. 'Ιστορίαν 'Ελληνικού 'Εθνους, «Εκδοτική 'Αθηνών», τόμ. ΙΑ, σελ. 450).

Γ. Ο «ΜΥΘΟΣ» ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΛΑΥΡΑΣ

'Ιδια στάση κράτησε ή εκκλησιαστική ήγεσία και τίς παραμονές τής 'Επανάστασης τού '21. 'Η μεταφορά τής έδρας τής Φιλικής 'Εταιρείας από τήν 'Οδησό στήν Κωνσταντινούπολη τώ 1818 είχε επιταχύνει τίς εξελίξεις. Σέ δύο χρόνια (1819-1820) ή ραγδαία έξάπλωσή τής είχε άνησυχήσει τώ σουλτάνο – άν και επισήμως ό τελευταίος δέν τώ έδειχνε. Μάλιστα ήταν στά σχέδια τής 'Υψηλής Πύλης νά εκκένώσει τήν Πελοπόννησο από τούς 'Ελληνες και νά μεταφέρει Τούρκους από τήν 'Ασία, εφαρμόζοντας τώ άπάνθρωπο μέσον τής ανταλλαγής πληθυσμών¹⁸. 'Εξ άλλου ή 'Αγγλία διά τού ύπάτου άρμοστή τών 'Επτανήσων Μαϊτανι προσπαθούσε νά βρεί τρόπους, γιά νά άγοράσει τήν Πελοπόννησο από τούς Τούρκους¹⁹ (κάτι άνάλογο μ' ό,τι συνέβη στήν Κύπρο τώ 1878). 'Ενώπιον αύτών τών εξελίξεων και κατόπιν τής εκκλησιαστικής έξάπλωσης τής Φιλικής 'Εταιρείας (πού έχαμε έπισφαλή τή θέση τών Φιλικών λόγω τής τεράστιας διάδοσης τού «μυστικού» τής 'Εταιρείας) ή 'Επα-

νάσταση ήταν αναπόφευκτη. Γι' αυτό οι Φιλικοί άρχιζαν να έπεξεργάζονται από το 1820 το σχέδιο της γενικής εξέγερσης των Έλλήνων κατά των Τούρκων. Στις 12 'Απριλίου 1820 ανέλαβε την άρχηγία της Φιλικής 'Εταιρείας ο 'Αλέξανδρος 'Υψηλάντης – αφού προηγουμένως είχε άρνηθεί τις προτάσεις του Ξάνθου ο Καποδίστριας. Μετά από πληθώρα συσκέψεων και παλινωδιών οι Φιλικοί και ο 'Υψηλάντης απέφασαν τα ακόλουθα: α) Ταυτόχρονη εξέγερση στο Βορρά (Μολδοβλαχία) και Νότο (Πελοπόννησο). β) Συντονισμένες πυρκαγιές στην Κωνσταντινούπολη και καταστροφή του εκεί έλλιμενισμένου τουρκικού στόλου (από τους Έλληνες ναυτικούς, που θα συνέρρεαν στο Βόσπορο, για να καταστείλουν δηθεν τις πυρκαγιές). γ) 'Απαγωγή του σουλτάνου. δ) 'Επίθεση των Έλλήνων στο Γαλατά για την κατάληψη του Πυροβολικού. Ταυτόχρονα κατάληψη του Δημοσίου Θησαυροφυλακίου Κωνσταντινούπολης. Το σχέδιο αυτό του 'Αλ. 'Υψηλάντη τελειώνει με την κάθοδό του – εντός μηνός – επικεφαλής των 'Ορθοδόξων της Βαλκανικής για την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης²⁰. Οι αποφάσεις αυτές έλήφθησαν στη σύσκεψη της 'Ισμαλίας την 7η 'Οκτωβρίου 1820, ενώ η ήμερομηνία της 27ης Φεβρουαρίου 1821 ορίστηκε ως ημέρα εξέγερσης της Μολδοβλαχίας στο Κισινόβιο στις 16 Φεβρουαρίου 1821. 'Ως ημέρα εξέγερσης της Πελοποννήσου ορίστηκε η 25η Μαρτίου. Για τον σκοπό της έναρξης της επανάστασης στην Πελοπόννησο έστάλη ως «άπόστολος» της Φιλικής 'Εταιρείας ο άρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαίος ή Παπαφλέσσας. Στο πάθος και την έπιμονή αυτού του ανθρώπου όφειλεται η έναρξη της επανάστασης στην Πελοπόννησο. 'Ως γνωστόν, οι τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις ήταν μειωμένες εκείνη την περίοδο στην Πελοπόννησο, γιατί ο διοικητής Χουρσίτ πασάς πολεμούσε στην 'Ηπειρο τόν 'Αλ. Παασά, που είχε άποστατήσει από τόν σουλτάνο.

[ΠΑΡΕΚΒΑΣΗ: Το παραπάνω μεγαλόπνοο αλλά έξωπραγματικό σχέδιο του 'Αλ. 'Υψηλάντη για τη γενική εξέγερση κατά των Τούρκων εύρισκε διαφωνούντα έξ ολοκλήρου τόν Καποδίστρια. 'Ο Έλληνας ύπουργός 'Εξωτερικών της Ρωσίας πίστευε, ότι έπρεπε να επαναστατήσει μόνον η Μάνη – ή ούτως ή άλλως ήμιαυτόνομη –, έτσι οι Τούρκοι να όδηγηθούν σε διαισπραγίες με συνέπεια την άμεση πολεμική έμπλοκή της Ρωσίας. Μετά την έναρξη Ρωσοτουρκικού πολέμου θα επανασταούσαν και όλοι οι άλλοι Έλληνες²¹. Το σχέδιο αυτό ο Καποδίστριας το είχε αναφέρει στόν άπεσταλμένο του Πετρόμπετη Μαυρομυχάλη στην Πετρούπολη Κ. Καμαρινό. 'Ο τελευταίος, άκρως φιλοχρήματος²², ζήτησε οικονομική βοήθεια από τόν 'Υψηλάντη και όταν εκείνος άρνήθηκε, άρχισε να τόν κατηγορεί παντού. Τότε άποφάσισαν οι Φιλικοί την δολοφονία του Καμαρινού, πριν κατέδη στην Μάνη, για να μη προδώσει την 'Εταιρεία στους Τούρκους²³].

'Ο Παπαφλέσσας έφθασε την 1η 'Ιανουαρίου 1821 στην Πελοπόννησο, για να δργανώσει την έναρξη της 'Επανάστασης στις 25 Μαρτίου σύμφωνα με το σχέδιο της Φιλικής 'Εταιρείας. 'Ο Παπαφλέσσας όμως ήταν παλιός «γνώριμος» των προκρίτων της Πελοποννήσου, οι όποιοι τόν θεωρούσαν άτομο άνεύθυνο και επικίνδυνο. 'Ετσι, όταν έφθασε στη Πελοπόννησο, οι πρόκριτοι άπεφάσισαν να τόν δολοφονήσουν. «'Οθεν οι προεστώτες, άφ' ου έπροσπάθησαν, ει δέον, και να θανατωθῇ, αν δέν έπειθετο, να περιορισθῇ ο άρχιμανδρίτης»²⁴. 'Οταν τόν έμαθε αυτό ο Παπαφλέσσας, άρχισε συνεχώς να μετακινείται κρυπτόμενος και συνοδευόμενος από ένόπλιους συντρόφους, μεταξύ των οποίων ήταν και ο άδελφός του Νικήτας.

Τέλος οι πρόκριτοι τόν είδοποιούν με έπιστολή, ότι τόν περιμένουν στη Βοστίτσα (Αίγιο), για να συσχεφθούν περί της 'Επανάστασης. 'Ο Παπαφλέσσας άπεδέχθη την πρόσκληση. 'Ετσι στις 26 'Ιανουαρίου 1821 οι άρχιερείς και οι πρόκριτοι της Πελοποννήσου συγκεντρώθηκαν στην Μονή Ταξιαρχών (ή σύμφωνα με άλλους στην οικία του 'Ανδρέα Λόντου) στη Βοστίτσα. (Επίσημο πρόσχημα της σύσκεψης, για τόν φόβο των Τούρκων, ήταν η όριοθέτηση των κτημάτων των Μονών Ταξιαρχών και Μεγάλου Σπηλαίου). Παρόντες μεταξύ των άλλων ήσαν και οι: 'Ανδρέας Ζαΐμης, 'Ασημάκης Φωτήλας, Πανάγος Δεληγιάνης, 'Ανδρέας Λόντος, Παλαιών Πατρών Γερμανός, Κερνίκης Προκόπιος και φυσικά ο Παπαφλέσσας.

'Η συζήτηση, όπως ήταν άναμενόμενο, όξύνθηκε επικίνδυνα. 'Ο Παπαφλέσσας δέν έπεισε τούς άρχιερείς και προκρίτους, ότι ήταν κατάλληλες οι συνθήκες για επανάσταση. (Με τόν Παπαφλέσσα συμφώνησε μόνον ο 'Ανδρέας Λόντος και οι Δημ. Μελετόπουλος και Λέων Μεσσηνέζης). Τότε οι άρχιερείς και πρόκριτοι άπεφάσισαν να μη γίνει επανάσταση²⁵, να «φυλακισθεί» ο Παπαφλέσσας στη Μονή Σιδηρόπορτας και να σταλούν εκπρόσωποι των Πελοποννησίων άρχιερέων και προκρίτων στόν μητροπολίτη 'Ιγνατίο στη Πίζα και στόν Καποδίστρια. Είμαι προφανές, ότι οι άρχιερείς και οι πρόκριτοι κωλυσιεργούσαν, για να μη γίνει η εξέγερση την 25η Μαρτίου – όπως είχε καθορίσει η Φιλική 'Εταιρεία. (Με τις συγκοινωνίες της έποχής εκείνης, οι άπεσταλμένοι των Πελοποννησίων θα έκαναν μήνες να πάνε στη Ρωσία, για να συναντήσουν τόν Καποδίστρια).

'Ο Παπαφλέσσας όργισμένος δήλωσε στους άρχιερείς και τούς προκρίτους, ότι θα ξεκινήσει μόνος του την 'Επανάσταση, κι άλίμονο σ' αυτόν που θα πιάσουν οι Τούρκοι άσπλο. 'Ο μεγαλύτερος αντίπαλος του Παπαφλέσσα στη σύσκεψη της Βοστίτσας και ο πλέον αντίθετος στην 'Επανάσταση ήταν ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, ο όποιος στά 'Απομνημονεύματά του άποκαλεί τόν Παπαφλέσσα «άπατεώνα και έξωλέστατον καλόγηρον»²⁶. 'Ενάντιοι επίσης στην 'Επανάσταση και στα φλογερά κηρύγματα του Παπαφλέσσα ήταν – για διαφορετικούς λόγους – ο Κ. Δεληγιάνης και ο Πετρόμπετης Μαυρομυχάλης (βλ. 'Ιστορίαν 'Ελληνι-

κοῦ Ἑθνους, «Ἐκδοτική Ἀθηνῶν», τόμ. IB, σελ. 80).

Τό ὅτι τὸ σύνολο σχεδόν τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν προκρίτων τῆς Πελοποννήσου δὲν ἤθελαν τὴν Ἐπανάστασι φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὑπάκουσαν στὴν πρόσκληση τῆς Τουρκικῆς διοίκησης καὶ πῆγαν στὴν Τρίπολη δῆθεν γιὰ σύσκεψη, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ὡς ὁμηροὶ τῶν Τούρκων, δείχνοντας νομοφοροσύνη καὶ ἐμπιστοσύνη. Ὅσοι ἀρχιερεῖς καὶ πρόκριτοι δὲν πῆγαν στὴν Τριπολιτσά, συγκεντρώθηκαν στὰ Καλάβρυτα, στὴν Μονὴ Ἀγίας Λαύρας (13 Μαρτίου 1821). Ἐκεῖ, στὴ σύσκεψη ποὺ ἐγίνε, ἀποφασίστηκε πάλι νὰ μὴν γίνῃ ἡ Ἐπανάσταση. Μερικοὶ πρότειναν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Πελοπόννησο καὶ νὰ διαφύγουν στὴν Ὑδρα ἢ τὴν Δυτικὴ Εὐρώπη²⁷. Μόνον ὁ Ἀσκημάκης Φωτῆλας ἀντέδρασε σ' αὐτὰ τὰ σχέδια. Τέλος οἱ συγκεντρωθέντες ἀποφάσισαν «νὰ μὴ δώσουν αἰτίαν τινά, ἀλλὰ ὡς πεφοβισμένοι νὰ περαμερίσωσι εἰς ἀσφαλὴ μέρη»²⁸. Ἐπίσης ἀποφασίστηκε νὰ σταλεῖ καὶ εἰδικὸς ἀπεσταλμένος στοὺς σουλτάνο, γιὰ νὰ δεδαιώσῃ ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμιά ἐπαναστατικὴ κίνηση στὴ Πελοπόννησο. Ἔτσι τελείωσε ἡ περίφημη σύσκεψη τῆς Ἀγίας Λαύρας²⁹.

[ΠΑΡΕΚΒΑΣΗ: Ὁ ἀνιστόρητος μῦθος γιὰ τὴν «δοξολογία τῆς Ἐπανάστασης» στὴν Ἀγία Λαύρα καὶ τὸ «ἐπαναστατικὸ λάβαρο» τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ ὀφείλει τὴ γένεσή του στὴ μυθολογία τοῦ Γάλλου συγγραφέα Πουκεβίλ, ὁ ὁποῖος τὸ 1824 ἐγράψε μὴ «*Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης*»³⁰. Εἶναι χαρακτηριστικὸ, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς στὰ *Ἀπομνημονεύματά* του ἀρνεῖται τὰ περὶ Ἀγίας Λαύρας καὶ τονίζει, ὅτι θεωροῦσε «ἀκαιρῇ» τὴν Ἐπανάσταση καὶ «ἀπατεῶνα» τὸν Παπαφλέσσα. Ὁ Σπυρ. Τρικούπης εἶναι σαφέστατος: «*Ψευδὴς εἶναι ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατοῦσα ἰδέα, ὅτι ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ἀγίας Λαύρας ἀνυψώθη κατὰ πρότον ἡ σημαία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*»³¹].

Ὅμως, ὅπως εἶναι γνωστὸ, χάρις στοὺς πάθος τοῦ Παπαφλέσσα καὶ τὸ θάρρος τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Νικηταρά, τοῦ Ἀναγνωσταρά κ.λπ. ἡ Ἐπανάσταση κηρύχθηκε στὴν Πελοπόννησο ὀχι στίς 25 Μαρτίου –ὅπως σχεδίασε ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία– ἀλλὰ στίς 21, ὅταν ἀπελευθερώθηκε ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ πόλη, τὸ Αἴγιο, ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ φυσικὰ στίς 23 Μαρτίου, ὅταν οἱ ἐπαναστάτες ἀπελευθέρωσαν τὴν Καλαμάτα. Χάρη στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία καὶ τῇ φλόγα ποὺ ἀνάψε ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρωτεργάτης τῆς Ἐπανάστασης τοῦ '21 –ὁποῖος τὸσον πολέμηθηκε ἀπὸ ἀρχιερεῖς καὶ προκρίτους–, σήμερα ὑπάρχει τὸ ἐλεύθερο Ἑλληνικὸ Κράτος. Γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια συμφωνεῖ μὲ τὰ καίρια λόγια τοῦ ποιητῆ: «οἱ ἥρωες θαδίζουν πάντα στὰ σκοτεινά».

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Ἀνώνυμος Ἑλλήν, *Ἑλληνικὴ Νομαρχία*, Πίζα 1806, ἐκδ. «Κάλδος», Ἀθῆναι 1980, σελ. 83.
2. Ν. Σπηλιᾶδης, *Ἀπομνημονεύματα διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν 1821-1843*, ἐκδ. Π. Χριστόπουλου, Ἀθῆναι 1972.
3. Φωτάκος (Φώτιος Χρυσανθόπουλος), *Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, Ἀθῆναι 1899, ἐκδ. «Φιλολογικά Χρονικά», Ἀθῆναι 1960.
4. Κ. Παπαρηγόπουλος, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνους*, ἐκδ. «Κάκτος», Ἀθῆναι 1992.
5. Θ. Κολοκοτρώνης, *Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς (1770-1836)*, ἐκδ. Γ. Τερτσέτη, Ἀθῆναι 1846.
6. Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, *Ἀπομνημονεύματα 1820-23*, Ἀθῆναι 1837.
7. Ε. Ξάνθος, *Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας*, Ἀθῆναι 1971.
8. Γ. Μακρυγιάννης, *Ἀπομνημονεύματα*, ἐκδ. Γ. Βλαχογιάννη, Ἀθῆναι 1907.
9. Δ. Αἰνιάν, *Ἡ βιογραφία τοῦ Στρατηγοῦ Καραϊσκάκη*, Χαλκίς 1834.
10. Σ. Τρικούπης, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, Ἀθῆναι 1879.
11. Γ. Φιλήμων, *Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, Ἀθῆναι 1859-61.
12. Ἀνώνυμος ὁ Ἑλλήν, *Ἑλληνικὴ Νομαρχία*, Πίζα 1806, ἐκδ. «Κάλδος», Ἀθῆναι 1980, σελ. 122.
13. *Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἑθνους*, «Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν», τόμ. IB, σελ. 133.
14. Ὁμοίως, σελ. 9.
15. Ἀνώνυμος ὁ Ἑλλήν, *Ἑλληνικὴ Νομαρχία*, Πίζα 1806, ἐκδ. «Κάλδος», Ἀθῆναι 1980, σελ. 131.
16. *Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἑθνους*, «Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν», τόμος ΙΑ, σελ. 450.
17. Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἀνθίμος, *Πατρικὴ Διδασκαλία*, Κωνσταντινουπόλις 1798. (᾿Ας σημειωθεῖ ὅτι ὁ πραγματικὸς συντάκτης τῆς *Πατρικῆς Διδασκαλίας* ἦταν ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, κατ' ἐντολὴν τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως).
18. Ν. Σπηλιᾶδης, *Ἀπομνημονεύματα 1821-1843*, ἐκδ. Χριστόπουλου, Ἀθῆναι 1972, τόμ. Α, σελ. 16.
19. Ὁμοίως.
20. Ὁμοίως, σελ. 7.
21. Ὁμοίως, σελ. 6.
22. Φωτάκος, *Ἀπομνημονεύματα*, ἐκδ. «Φιλολογικά Χρονικά», Ἀθῆναι 1960, τόμ. Α', σελ. 54.
23. Ὁμοίως.
24. Ν. Σπηλιᾶδης, *Ἀπομνημονεύματα 1821-1843*, ἐκδ. Χριστόπουλου, Ἀθῆναι 1972, τόμ. Α', σελ. 12.
25. Ὁμοίως, σελ. 13 κ.ε.
26. *Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἑθνους*, «Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν», τόμ. IB, σελ. 79.
27. Φωτάκος, *Ἀπομνημονεύματα*, ἐκδ. «Φιλολογικά Χρονικά», Ἀθῆναι 1960, τόμ. Α', σελ. 62.
28. Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, *Ἀπομνημονεύματα 1820-23*, Ἀθῆναι 1837.
29. Φωτάκος, *Ἀπομνημονεύματα*, ἐκδ. «Φιλολογικά Χρονικά», Ἀθῆναι 1960, τόμ. Α', σελ. 62.
30. Σ. Τρικούπης, *Ἱστορία Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, Λονδίνον 1853-57, Α' τόμ., σελ. 368.
31. Ὁμοίως.

«Ω, τί κόσμος, μπαμπά»

25 Ιουλίου 1261. «Τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἡ Κωνσταντινούπολι ἐπανήλθε στοὺς Ἕλληνας ἔπειτα ἀπὸ λατινικὴ κατοχὴ 57 ἐτῶν. Ὁ ἀναστηλωτὴς τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρξε ὁ Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγος», σφετεριστὴς τοῦ θρόνου (τῶν θρόνων μᾶλλον) καὶ «νέος Κωνσταντῖνος», «νέος Δαυὶδ», «νέος Ζοροβάβελ» ἢ «Σασαβάσσαρ». Ἄν δὲν εἶχατε ποτὲ κακὸ συναπάντημα μὲ τὸν κ. Ζοροβάβελ, σὰς πληροφορῶ ὅτι ὑπῆρξε «νιὸς τοῦ Σαλαθιὴλ ἢ τοῦ Φεδαίου καὶ ἐγγονὸς τοῦ βασιλέως Ἰωακείμ. Ἦτο εἰς ἀπὸ τοὺς ἐπιδόξους διαδόχους τοῦ βασιλικοῦ θρόνου τοῦ Ἰούδα καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸν γενεολογικὸν πίνακα τοῦ Κυρίου ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς προπάτορας τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ ἀνδρὸς τῆς Παρθένου». Καὶ τί μᾶς νοιάζει ἐμᾶς; θὰ μοῦ πείτε. Οὔτε κι ἐμένα μὲ νοιάζει, ἀλλὰ καλὸν εἶναι νὰ μαθαίνουμε τὴν ἱστορίαν μας. «Ἱστορία μου - ἁμαρτία μου», πὺν λέει καὶ τὸ λαϊκὸν ἄσμα.

Στὴν ἀνάμνησιν τῆς «ἡμέρας ἐκείνης» ἢ γιὰ γιὰ μου ἀπαγγέλλει Δαυὶδ σὲ ρυθμὸ ἐξάψαλμου κι ὅποιον πάρει ὁ χάρος. Δὲν ξέρω, ἂν φταίει ὁ Δαυὶδ ἢ κάποιον ἀπωθημένο τῆς, ἀλλὰ ὅταν τὴν πιάνει αὐτὸς ὁ οἶστρος, αὐτομάτως γαβριώνεται καὶ μὲ κυττάζει ἀφ' ὕψους μὲ κάποια κακία, θὰ ἔλεγα, πὺν δὲν εἶναι τοῦ χαρακτῆρος τῆς. Βάνει ἕνα χερᾶκι καὶ ὁ κ. Καντιώτης, «εὐγε Κλεονίκη», καὶ ἡ ἀγαθὴ γυναῖκα χάνει τελείως τὰ νερά τῆς καὶ παίρνει τὸ ὕψος τοῦ «τάδε λέγει Κύριος».

Ἐγὼ πάλι εἶμαι ἄλλο πράγμα. Περὶ φανη γιὰ τὰ λατινικά μου γονίδια, μπορεῖ καὶ αὐτοκρατορικά, τίποτα δὲν ἀποκλείεται, δὲ δίνω δεκάρα σὲ ποιὸν «ἐπανήλθε» ἢ Νέα Ἱερουσαλὴμ μὲ τοὺς Δαυὶδ, τοὺς Ζοροβάβελ καὶ τοὺς Σασαβάσσαρ. Κρατᾶω ἀπὸ τὴ Νέα Ρώμη, βλέπετε, λόγω παλπου, πὺν ξεβρόσθηκε στὴν Πελοπόννησο, λατινιστὶ Μωριάς ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ γλυκὰ μουτρα πὺν ἔτρωγαν ἐκεῖ κάτω οἱ Φράγκοι, σὲ σημειῶ νὰ γίνουν ξεφτέρια στὰ ἑλληνικά, χωρὶς νὰ τὸ πάρουν εἶδησι. Μπράβο κορίτσια! Καὶ δὲ σὰς φαίνονταν. Ἐξ ἄλλου ἔτσι κι ἄλλιως τὸ 'χω πάρει ἀπόφασι. Ὅπως κι ἂν ἔρθουν τὰ πράγματα, ἤμουν καὶ θὰ εἶμαι πάντα στὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, προδιαγεγραμμένη ἀπὸ τὸ θέλημά του. «Ἄμρι ἂ Μούνγκον», κατὰ πὺν λένε (λέγανε τουλάχιστον) καὶ οἱ Σουαίλι τοῦ Κιλιμάντζαρο. Καὶ αὐτὸ εἶναι κάτι, πὺν κολλάει σὰ σύφιλι καὶ μεταδίδεται μὲ τὸν ἀέρα σὰν ἀνεμοβλοῖ, ἀλλὰ δὲ γάνει ποτὲ τὴν ἀξία του. Παραμένει ἔσαι τοῦ συρμοῦ καὶ ἔχει πέρασι.

Τὰ ἤξερε αὐτὰ ὁ τετρατέραςτος Μιχαλάκης καὶ ὅπως εἶχε θρεγμένη τὴ φωλιά του μὲ τὶς συνωμοσίες καὶ τὸ σφετερισμὸ τοῦ θρόνου τῶν Λασκάρεων, πὺν ἦσαν πολὺ ἀγαπητοί, ἔβαλε μπρὸς τὰ μεγάλα μέσα: «Ἀνακατάληψι Κωνσταντινουπόλεως» (οὐῶ οἱ θεομισήτοι Λατῖνοι!) καὶ «ἦταν θέλημα Θεοῦ» νὰ περάσει ὁ Μιχαὴλ τὴ Χρυσὴ Πύλη αὐτοπροσώπως σὰν ὁ μεγάλος ὁ ἐλευθερωτὴς, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τὴν Κωνσταντινούπολη δέδαια δὲν τὴν ἀπελευθέρωσε ἐλόγου του οὔτε οἱ φίλοι του οἱ Γενουάτες. Τὸ δρόμο εἶχαν ἀνοίξει ὁ Ἰ. Βατάτζης καὶ ὁ Θ. Λάσκαρης, κι ἐκεῖνος πὺν ἔδωξε τελικὰ τοὺς Λατῖνους ἦταν ὁ Ἀλέξιος Στρατηγόπουλος. Τόσο «θείω θελήματι» ἐλευθερωτὴς ὑπῆρξε ὁ Μιχαὴλ, ὥστε εἶδαν κι ἔπαθαν νὰ τὸν πείσουν γιὰ τὸ γεγονὸς. Βρισκόταν τότε στὸ Μετεώριο τῆς Μ. Ἀσίας καί, κλό-κλό, ἄφησε νὰ περάσουν κάποιον τρεῖς ἐβδομάδες, ὥσπου νὰ στρώσουν τὰ πράγματα. Στὶς 15 Αὐγούστου, ἀνήμερα τῆς Παναγίας, ἔκανε τὸ μεγάλο ντοῦ.

«Μακρὰ ἢ πομπή. Μπροστὰ προχωροῦσε τὸ παλλάδιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἢ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου Ὁδηγήτριας (τί ἔχει τραβήξει κι αὐτὴ τέλος πάντων· καλὰ τὸ γιό, ἀλλὰ καὶ τὴ μάνα, μωρέ;) καὶ πίσω τῆς ὁ Μιχαὴλ πεζός, τελετουργικός», ἐνὼ τὰ πλήθη παραληροῦσαν. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος. Οἱ καλόγεροι ἔτρεχαν ἑξῆς στολίζοντας μὲ λουλούδια τὰ μοναστήρια. Ζήτω ἢ Ὁρθοδοξία. Κάτω τὸ filioque. Γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ καρφάκι δὲν τοὺς καigoτάνε, ὅπως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων. Στὴ Χρυσὴ Πύλη στάθμευσε, γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ Θεὸ μὲ τὶς προσευχὰς πὺν εἶχε σκαρῶσει ὁ μέγας λογοθέτης Γεώργιος Ἀκροπολίτης (ἄντε καὶ καλὸς «δικηδός», Γεώργιε). Μπροστὰ στὸ ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ὕψωσε στήλη μὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ προστάτη του ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, σὸν ὅποιον ἕνα ἄλλο ἄγαλμα, μὲ τὴ μορφή τοῦ αὐτοκράτορα, προσέφερε τὸ ὁμοίωμα τῆς Πόλεως.

Πέρα στὴ Νίκαια ὁ νόμιμος αὐτοκράτωρ, ὁ ὀκταετὴς Ἰωάννης Δ΄ Λάσκαρης, ἀκουγε προσεκτικὰ τὸ μάθημα γιὰ «τὰ μεγάλα τῆς πίστεως κατορθώματα» ἀπὸ τὸν πατριάρχη Ἀρσένιο. Σὲ κάποια στιγμή ἀνοίγει ἡ πόρτα καὶ μπαίνει ἕνας ἀγγελιαφόρος τοῦ Μιχαήλ,

σκοτισμένος και κοντανασαίνοντας. Κάτι είπε ιδιαίτερος με τὸν Ἀρσένιο, δὲν ἄκουσε τὸ παιδί, καὶ ὁ ἐοράρχης τὰ μάζεψε κι ἔφυγε ἀφήνοντας σύξυλο μάθημα καὶ μαθητή. – Τὰ κατορθώματα, ἄγιε πατέρα; – Θὰ τὰ μάθεις σὲ λίγο. Δὲ θ' ἀργήσω.

Δὲν ἄργησε. Στὰ γρήγορα ἔσπεψε αὐτοκράτορα τὸν Μιχαήλ γιὰ δευτέρα φορὰ (δρὲ μα-
νία) ξεχνώντας ὁλότελα τὸ μαθητὴ του. Σὲ λίγους μῆνες νὰ καὶ τὰ κατορθώματα. Ὁ Μι-
χαήλ τυφλώσε τὸ μικρὸ Ἰωάννη καὶ τὸν ἔθαψε ζωντανὸ σὲ κάποιο κάστρο τῆς Μ. Ἀσίας.
Ἀπὸ τὰ δάθη τῶν αἰώνων ἡ κραυγὴ τοῦ μεγάλου τραγικοῦ κεραυνοβολεῖ καὶ πάλι τῇ Γῇ,
τὰ μικρόδια, γιὰ τὴν ἀκρίβεια, πὺν ζοῦν πάνω της. Καταγγέλλει: Ἀγαμέμνονες καὶ Κων-
σταντῖνοι καὶ Μιχαήλ, παλιοὶ καὶ νέοι, μεγάλοι καὶ μικροὶ καὶ μικρομέγαλοι, «αἰώνια
ντροπή» σας. «Κι ἐσύ, Βαδυλῶνα, μιὰ κοῦφια σταγόνα». Ἰφιγένεια καὶ Ἀστυνάκτας,
Κροῖσπος καὶ Ἰωάννης ὅλων τῶν ἐποχῶν, τοῦ ὅποιου μήκους καὶ πλάτους, ἡ κατάρα σου.
Ἡ ἀπορία καὶ τὸ παράπονο τῆς στοιχειωμένης στὰ θεμέλιά σου ὥραιας νεότητος, τῆς
ἀγαπημένης στὸ Θεό, δὲ θὰ σ' ἀφήσουν νὰ στεριώσεις.

Μαζί με τὸ μεγάλο ποιητὴ ἄς τραγουδήσουμε. Δὲ μπορούμε νὰ κάνουμε τίποτ' ἄλλο.
«Στὸ περιγιάλι τῶν ἀτέρμονων κόσμων τρέχουν τὰ παιδιά. – Χτίζουν τὰ σπῖτια τους με
ἄμμο καὶ παίζουν με τὶς ἀδειες ἀχιδάδες. – Μὲ μαραμένα φύλλα φτιάνουν τὰ καραβάκια
τους – τὰ χαρίζουν στὸ νερὸ καὶ τὰ ἀφήνουν νὰ φύγουνε πάλι. – Δὲν ἔξερουν νὰ ρίχνουν
τὰ δίχτυα, δὲν ἔξερουν νὰ πιάνουνε ψάρια. – Τὰ παιδιά παίζουν στὸ περιγιάλι τῶν ἀτέρ-
μονων κόσμων». Ἡ μεγαλύτερη τιμὴ πὺν ἔγινε ποτὲ στοὺς Ἕλληνες εἶναι τὸ «αἰετὶ παῖδες».
Σὲ κάποια γωνιά τοῦ κόσμου μιὰ ἀδερφή μας ὀρκίζεται στὰ δάκρυνά της: «Κάπου στὸ δρό-
μο λάθεψα – κι ἔχω γιὰ πάντα – μέσα στὴν ἔρημο χαθεῖ». Ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα ἔχει λα-
θέψει στὸ δρόμο Prabjoi Kaur. Μέσα στὴν ταραχὴ τῶν καιρῶν σπαρακτικὴ ἀκούγεται ἡ
ἐπικύλησι «μὴ μου τοὺς κύκλους τάραιτε».

Ἐσύ, Μιχαήλ, δὲν ὑπῆρξες ποτὲ παιδί. Στὴν κούνια σου εἶχαν βάλει ἓνα ἀστραφερό
σπαθὶ με τὴν ἐπιγραφὴ «Μιχαήλ αὐτοκράτωρ», πὺν σοῦ ἔδειχνε τὸ δρόμο γιὰ τὴ Χρυσὴ
Πύλη. Ἡ ἐποχὴ σου σκότωσε μέσα σου τὸ παιδί. Ἀπὸ ἓνα σημεῖο καὶ πέρα οἱ ἐποχές ἐγι-
ναν Μήδειες. Σὲ χρησιμοποίησαν, Μιχαήλ, γιὰτὶ εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ τὶς μοναδικές σου
ικανότητες, καὶ γι' αὐτὸ ἔκαναν τὰ στραβά μάτια. Ἀλλὰ ὅταν τόλμησες νὰ κάνεις κάποια
δήματα πέρα ἀπὸ τὰ στεγανὰ τοῦ κοινωνικοῦ (θηροκεντρικοῦ) κατεστημένου, τοὺς βόηκες
ὅλους κόντρα. Ἡ ἀδελφή σου ἡ Εὐλογία (δὲ γνωρίζεις μάνα), ἓνα εἶδος λαϊδὴς Μανθεθ
γιὰ σένα, πῆγε με τὸ μέρος τῶν ἐχθρῶν σου. Ἡ κόρη σου, τσαρίνα τῆς Βουλγαρίας, ἔσπει-
λε τὸν ἄντρα τῆς ἐναντίον σου. Ὁ Ἀρσένιος θυμῆθηκε πολὺ ἀργὰ τὸν μικρὸ Ἰωάννη, σὲ
ἀφώρισε καὶ κήρυξε ἐπανάστασι στὴ Μ. Ἀσία. Ὁ ἴδιος τὸ ἀρνεῖται, ἀλλὰ Ἀρσενιάτες καὶ
ἀντιαρσενιάτες ρήμαζαν τὸν τόπο, ὅταν Τούρκοι καὶ Τάταροι ἀκόνιζαν τὰ μαχαίρια τους
κι ἔκαναν γιουρρυσία. Ἐφτασες στὴν ἔσχατη κατάπτωσι, Μιχαήλ. Τύφλωνες, θασάνιζες,
φυλάκιζες, κι ἐντελῶς ἄσχεπτα τιμώρησες τὴ Μ. Ἀσία με φόρους ἀδάσταχτους, ἐξανα-
γκάζοντας ἔτσι τοὺς κατοίκους τῆς ν' αὐτομολοῦν στοὺς Τούρκους.

Προικισμένος με τὸ πιὸ ξελαμπικαρισμένο μυαλὸ τῆς Μεσογείου, με διπλωματικὸ δαι-
μόνιο πὺν θὰ τὸ ζήλευαν ὅλοι οἱ σύγχρονοι διπλωμάτες ἔσωσης τὸ Βυζάντιο ἀπὸ τὸν ἄμε-
σο, τὸ μέγιστο κίνδυνο, τὸν Κάρολο τὸν Ἀνδεγαυό. Κράτησες ἀξιοθαύμαστη ψυχραιμία
μέσα στὸ φουρτουνιασμένο πέλαγο Ἀνατολῆς καὶ Δύσης, ὅπου ἡ στενοκεφαλία καὶ τὸ δόγ-
μα τῶν βυζαντινῶν κονταροχτυπιούνταν με τὸ filioque καὶ τοὺς εὐσεβεῖς πόθους γιὰ πρω-
τοκαθεδρία τοῦ πάπα. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀλαλούμ, τὸν φανατισμό, τὶς ὀπισθοβουλίες, τὰ
πονηρὰ καὶ δύθια ἦταν ἐπόμενο νὰ παρεξηγηθεῖ σὰν φιλολατινικὴ πολιτικὴ ἡ διπλω-
ματικὴ σου δραστηριότητα. Ἄν δὲν κατώρθωσες νὰ σταματήσεις τὴν ἐπέλασι τῶν Τούρ-
κων, «κατὰ μέγα μέρος ὀφειλόταν στὰ προβλήματα πὺν εἶχε προκαλέσει ὁ θάνατος ἀντί-
παλός σου στὴ Δύσι Κάρολος Ἀνδεγαυός». Σ' ἀποτελείωσε ἡ καταγίδια στὸ δρόμο γιὰ
τὴ Ραιδεστό. Πέθανες μισοῦμενος ὑπὸ πάντων σὲ ἡλικία 58 ἐτῶν. Ὁ πάπας σὲ ἀφώρισε
καὶ ὁ γιός σου Ἀνδρόνικος δὲν τόλμησε νὰ τελέσει νεκρώσιμη ἀκολουθία. «Παρ' ὅλα
αὐτὰ (τὰ εὐτράπελα) διέταξε νὰ μεταφερθεῖ τὸ λείψανο τοῦ πατέρα του σὲ κάποια ἐρη-
μικὴ τοποθεσία καὶ νὰ καλυφθεῖ με χῶμα, γιὰ νὰ τὸ προφυλάξει ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία». Τὰ
ζῶα τοῦ δάσους δηλαδή. Μὰ ὑπάρχει θηρίο ἀγριώτερο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο;

Οὐρανία Πρίγκουρη

ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ

Ἡ δολοφονία τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη

Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης ὑπῆρξεν, ὡς γνωστόν, ὁ μεγαλύτερος ἥρωας τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821. Ἦταν γιὸς τῆς καλογριᾶς Ζωῆς Διμισκῆ (χήρας τοῦ Γιάννη Μαυρομμάτη) καὶ τοῦ πασίγνωστου ἀρματολοῦ Δημήτρη Καραϊσκού. Προῖον παράνομης σχέσης ἢ γεννήσῃ του τοῦ «χάρισε» τὴν προσωνυμία «Γιὸς τῆς Καλογριᾶς» ἢ «Μοῦλος», ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ. Ὁ Καραϊσκάκης γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιά κοντὰ στὴ Μονὴ Ἀγ. Γεωργίου στὸ Μαυρομμάτι Καρδίτσας τὸ 1782 καὶ βρῆκε τὸ θάνατο ἀπὸ προδοτικὸ βόλι στὸ Φάληρο στὶς 22 Ἀπριλίου 1827 σὲ ἡλικία μόλις 45 χρόνων. Ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον στρατηγικοὺς ἐγκεφάλους τῆς Ἐπανάστασης, γεννημένος ἡγέτης.

Ὁ κατ' ἐξοχὴν βιογράφος τοῦ Καραϊσκάκη (καὶ ὁ πλέον αὐθεντικός) ὑπῆρξεν ὁ συμπολεμιστὴς του Δημ. Αἰνιάνος ἢ Αἰνιάν, ὁ ὁποῖος συνέγραψε τὴν «*Βιογραφίαν τοῦ Στρατηγοῦ Καραϊσκάκη*», ἐκδοθεῖσα στὴν Χαλκίδα τὸ 1834. Σημαντικὸ ἐπίσης ὑπῆρξε καὶ τὸ ἔργο τοῦ Γιάννη Βλαχογιάννη «*Καραϊσκάκης, βιογραφικὴ ἀρχειακὴ μελέτη*», ἐκδοθεῖσα στὴν Ἀθῆνα τὸ 1947 (μετὰ τὸ θάνατο, τὸ 1945, τοῦ Βλαχογιάννη, παραμένονσα ἔτσι ἡμιτελής). Τὸ «*Ἀρχεῖον Γεωργίου Καραϊσκάκη 1826-27*» ἐξέδωσε ἐπίσης τὸ 1924 τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο Ναυτικοῦ. Ἐξ ἄλλου ὁ Δ. Φωτιάδης συνέγραψε τὸ συνοπτικὸ ἔργο «*Καραϊσκάκης*» (πρῶτὴ ἐκδοσὴ Ἀθῆναι 1956), ἐπίσης ἀφιερωμένο στὸ μεγάλο ἀγωνιστὴ τοῦ '21. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰ. Ζαμπέλιος ἐγράψε ἐπίσης τὸ 1844 τὴν τραγωδίαν «*Γεώργιος Καραϊσκάκης*» μὲ σημαντικὰς ἱστορικὰς πληροφορίες.

Ἀπὸ τὴν πολυκύμαντὴ ζωὴ τοῦ μεγαλύτερου ἥρωα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης τὸ σπουδαιότερο γεγονός (ποὺ ἀλλάξε καὶ τὴν πορεία τῆς ἱστορίας τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας) ἦταν ὁ θάνατός του. Πράγματι, ἂν ζοῦσε ὁ Καραϊσκάκης, ἄλλη θὰ ἦταν ἡ μετέπειτα πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ θάνατος τοῦ «Γιὸς τῆς Καλογριᾶς» ὑπῆρξε ἡ μεγαλύτερη ἀπώλεια τοῦ ἀγωνιζομένου Ἔθνους. Οἱ συνθήκες τοῦ θανάτου τοῦ Καραϊσκάκη, παρ' ὅλο ποὺ συνέβη μὲρα καὶ μπροστὰ στὰ μάτια πολλῶν (στὶς 4 τὸ ἀπόγευμα), κρατιοῦνται ἀκόμη καὶ σήμερον σκοτεινές. Ποιὸς ἔρριξε τὴν μοιραία σφαῖρα ἐκ τῶν ὀπισθεν στὸν μεγαλύτερον ἥρωα τοῦ '21 καὶ γιατί; Τὴν ἀλήθειαν θὰ τὴν μάθουμε ἀπὸ τοὺς σύγχρονους ἱστορικοὺς σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀνάλυσιν τῆς τότε διεθνούς καὶ ἑλληνικῆς πολιτικῆς κατάστασης.

Περὶ τὸ μεσημέρι τῆς 22ας Ἀπριλίου 1827 καὶ ἐνῶ ἐτοιμαζόταν ἡ μεγάλῃ ἐπιθεσὴ κατὰ τοῦ Κιουταχῆ (ποὺ πολιορκοῦσε τὴν Ἀκρόπολιν), ἀρχισαν ἀψιμαχίες μεταξὺ τῶν ἀκροβολιμένων Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων στὸ Φάληρο. Ὁ Καραϊσκάκης, ὅπως καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ (π.χ. Νικηταρᾶς), βγῆκαν ἀπὸ τὶς σκηνές τους καὶ προσπάθησαν νὰ ἡρεμήσουν τὰ πνεύματα. Ἡ μάχη ὁμως γενικεύθηκε καὶ σὲ λίγο ὁ Κιουταχῆς ἔστειλε τὸ ἱππικὸν του κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη. Μετὰ ἀπὸ τριώρην μάχην οἱ Τούρκοι ὑποχώρησαν καὶ τότε, περὶ τὴν 4ην ἀπογευματινὴν ὥραν, ὁ Καραϊσκάκης δέχθηκε ἕνα βόλι στὸ ὑπογάστριον μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ πᾶν πρὸς τὰ κάτω – ὅπως βεβαίωσαν ἀργότερα οἱ γιατροί. Ὁ Καραϊσκάκης μεταφέρθηκε ἐσπευσμένα στὴ γολέττα «Σπαρτιάτης» τοῦ Ρ. Τσώρτς, ὅπου κατὰ τὶς 4 τὸ πρωὶ ξεψύχθηκε. Τὴν τραγικὴν ἐκείνη νύκτα ἡ ἀγωνιζόμενη Ἑλλὰς ἔχανε ἄδικα τὸ ἥρωϊκότερον τέκνον τῆς («*Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*», «Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν», τόμ. IB, σελ. 449). Ὁ βιογράφος καὶ «γραμματοπλοῦς» τοῦ Καραϊσκάκη Δ. Αἰνιάν ἀναφέρει, ὅτι ὁ μέγας ἥρωας ἐκμυστηρεύτηκε στοὺς συμπολεμιστὰς του Χριστόδουλον Χατζηπέτρο καὶ Γαρδικιώτη Γρίδα, ὅτι «ἐπληρώθη ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ἐγνώριζε τὸν αἴτιον καὶ ὅτι, ἂν ἤθελε ζῆσαι, ἤθελε τὸν κάμει γνωστὸν καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον» (Δ. Αἰνιάνος, «*Ἡ βιογραφία τοῦ στρατηγοῦ Καραϊσκάκη*», ἐκδοσὴ β', Ἀθῆναι 1903, σ. 107). Ὁ Μακρυγιάννης ἀναφέρει, ὅτι ὁ Καραϊσκάκης χτυπήθηκε, μόλις γύρισε νὰ φύγῃ, ἀφοῦ τελείωναν οἱ ἀψιμαχίες τοῦ Φαλήρου: «*Μοῦ λέγει (ὁ Καραϊσκάκης), στάσου αὐτοῦ μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐγὼ φεύγω. Τότε σὲ ὀλίγον μαθαίνω ὅτι ἐθαρέθῃ ὁ Καραϊσκάκης... Μαζευντήκαμε ὅλοι ἐκεῖ. Μὰς εἶπε μὲ χωρατὰ: Ἐγὼ πεθαίνω ὁμως ἐσεῖς νὰ εἰστέ μονοιασμένοι καὶ νὰ βαστήξετε τὴν πατρίδα*» (Μακρυγιάννης, «*Ἀπομνημονεύματα*», ἐκδ. β', Ἀθῆναι 1947, τόμ. Α', σελ. 318). Παρόμοια –περὶ τοῦ ὅτι ὁ Καραϊσκάκης γινώριζε τὸ δολοφόνον του – ἀναφέρει καὶ ὁ

Ἰ. Ζαμπέλιος (τραγωδία «Γ. Καραϊσκάκης», Ἀθήναι 1844).

Ὁ Κασομούλης μάλιστα ἀναφέρει καὶ τὸ ὄνομα κάποιου Κώστα Στράτη, ὁ ὁποῖος σύμφωνα μὲ τις φήμες σκότωσε τὸν Καραϊσκάκη «κατὰ λάθος». Κανείς ἱστορικός τῆς ἐποχῆς δὲν ἀρνεῖται τὸ ὅτι ὁ Καραϊσκάκης γινώριζε τὸν δολοφόνου του καὶ θὰ τὸν ἀποκάλυπτε μετὰ τὴ μάχη, ἂν ἐπιζοῦσε. Ὁ Κασομούλης μάλιστα διατυπώνει τὴν ἀποψη, ὅτι ἴσως αὐτὲς οἱ δηλώσεις – ἐπιθανάτιες – τοῦ Καραϊσκάκη ἦσαν προϊόντα τῆς «φλογώσεως τῆς πληγῆς του» (Ν. Κασομούλης, *Ἐνθυμήματα στρατιωτικά τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων 1821-1833*, Ἀθήναι 1940, ἐκδ. Βλαχογιάννη, τόμ. β', σ. 505-6). Πάντως κοινὸ συμπέρασμα τῶν ἀμεσώτερον ἱστορικῶν πηγῶν (Αἰνιάν, Κασομούλης) εἶναι, ὅτι ὁ Καραϊσκάκης ἐκμυστηρεύτηκε στὰ πρωτοπαλικάρα του Χατζηπέτρο καὶ Γαρδικιώτη, ὅτι πυροβολήθηκε ἀπὸ Ἕλληνα, τὸν ὁποῖον γινώριζε καὶ θὰ τὸν ἀποκάλυπτε μετὰ τὴ μάχη.

Ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους ἐρευνητὲς τῆς ζωῆς τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ὁ Ἰ. Βλαχογιάννης καὶ ὁ Δημ. Φωτιάδης δέχονται, ὅτι ὁ Καραϊσκάκης δολοφονήθηκε. Ὁ Βλαχογιάννης γράφει: «Ὁ Μαυροκορδάτος μετὰ τὴ δίκη τοῦ Καραϊσκάκη... ὠργάνωσε καταχθόνιο σχέδιο γιὰ τὸ θάνατό του...» (Ἰ. Βλαχογιάννης, *Γ. Καραϊσκάκης, βιογραφικὴ ἀρχειακὴ μελέτη*, Ἀθήναι 1947, σ. 46). Ὁ Δημ. Φωτιάδης εἶναι λεπτομερέστερος: «Ὁ Κόχραν καὶ ὁ Τσώρτς, μέσα στίς λίγες μέρες πὺν θρίσκονταν στὸ στρατόπεδο τοῦ Πειραιᾶ, κατάλαβαν, πὺς ἕνας εἶχε τὴ δύναμη ν' ἀντισταθεῖ στὰ σχέδιά τους, ὁ Καραϊσκάκης. Ἡ ἐντολὴ πὺν εἶχανε πάρει ἦταν νὰ πνιγεῖ ἡ ἐπανάσταση στὴ Στερεά, γιὰ νὰ μπορέσει ἡ Ἀγγλία νὰ πετύχει τὸ διπλωματικὸ τῆς παιχίδι, τὸν περιορισμὸ δηλαδὴ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος στὸ Μοριά, γιὰ νάχει τὸ μικρὸ, ἀδύναμο καὶ μισοανεξάρτητο ναυτικὸ κράτος, πὺν θὰ δημιουργοῦταν κάτω ἀπὸ τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχό τῆς. Μὲ τὸ πέσιμο τοῦ Μεσολογγίου τὸ 1826, πὺν ἡ κυβέρνηση Κουντουριώτη-Μαυροκορδάτου τ' ἄφησε ξεπότηδες ἀδοθήτο, τὸχε πετύχει... Ὁ Καραϊσκάκης ἔπεσε θύμα τῆς ἐγγλέζικης πολιτικῆς στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐμπνευστὲς τῆς σατανικῆς δολοφονίας του στάθηκαν ὁ Κόχραν, ὁ Τσώρτς καὶ ὁ Μαυροκορδάτος» (Δ. Φωτιάδης, *Καραϊσκάκης*, ἐκδ. «Μέλισσα» 1966, σελ. 467 καὶ 469).

Ἡ μάχη τοῦ Φαλήρου, ὅπου δολοφονήθηκε ὁ Καραϊσκάκης, ἐγινε ἐπὶ ὁμαλοῦ ἐδάφους, χωρὶς λόφους καὶ ὑψώματα. Τὸ θανατηφόρο κτύπημα, πὺν δέχθηκε ὁ Καραϊσκάκης, ὅπως εἶπαμε, εἶχε κατεύθυνση –κατὰ τοὺς γιατροὺς– ἀπὸ τὰ πάνω πρὸς τὰ κάτω. Ἄρα, συμπεραίνει ὁ Βλαχογιάννης, «ὁ Καραϊσκάκης χτυπήθηκε ἀπὸ ἔφιππο, πὺν ἀνασηκώθηκε στίς σκάλες τοῦ ἀλόγου του» (Ν. Κασομούλης, *Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά*, ἐκδ. Βλαχογιάννη, Ἀθήναι 1940, τόμ. Β', σ. 508· σημείωση Ἰ. Βλαχογιάννη 3).

Ὅλα ὅσα ἀναφέραμε παραπάνω μποροῦν νὰ κατανοηθοῦν σαφέστερα, ἂν ἀναλύσουμε τὴ διεθνὴ πολιτικὴ σκηνὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Πρὶν τὸ 1821 καμμία Μεγάλῃ Δύναμη (Ἀγγλία-Γαλλία-Ρωσία-Αὐστρία) δὲν ἤθελε τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: α) Οἱ Ἀγγλοι-Γάλλοι-Αὐστριακοὶ φοβόντουσαν, μήπως μετὰ τὴν ἐξέγερση τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων καὶ τὴν κατάρρευση τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας βρεθοῦν οἱ Ρῶσοι στὴ Μεσόγειο· καὶ β) οἱ Ρῶσοι ἐπίσης δὲν ἤθελαν τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, φοβούμενοι μήπως βρεθοῦν οἱ Ἀγγλοι νὰ κατέχουν τὸ Αἰγαῖο (ἡ τὸν Βόσπορο) καὶ ἔτσι κτυπήσουν τὴ Ρωσία στὸ μαλακὸ τῆς ὑπογαστρίου.

[ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τὰ Στενὰ ἦταν τότε –καὶ εἶναι μέχρις ἐνὸς σημείου καὶ σήμερα– ζωτικῆς σημασίας γιὰ τὰ Ρωσικὰ συμφέροντα, ἐπειδὴ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ χειμῶνα, πὺν παγώνει ὁ Βόρειος Παγωμένος Ὠκεανός, μόνο ἡ Ὀδησσὸς καὶ τὸ Βλαδιβοστόκ εἶναι οἱ μόνοι δρόμοι γιὰ τὴν διεξαγωγὴ τοῦ ἐμπορίου. Ἐξ ἄλλου ἀποτελεῖ προαιώνιο ὄνειρο τῶν Ρῶσων καὶ τῶν Κεντροευρωπαίων ἡ κάθοδος στὰ θερμὰ νερὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου). Μετὰ τὸ Συνέδριο τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας στὴ Βερόνα (1822/3) καὶ τὴν ἀνοδο τοῦ Γεωργίου Κάννινγκ στὸ θῶκο τοῦ Βρετανικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, οἱ Ἀγγλοι ἄλλαξαν βαθμιαῖα πολιτικὴ γραμμὴ ἐναντι τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ζητήματος». Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ ἀλλαγὴ ἀποτελοῦσε προσωπικὴ ἐμπνευση τῆς διορατικότητος τοῦ Γεωργίου Κάννινγκ. Ὁ νέος Ἀγγλος ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν (ἐκφραστὴς τοῦ ἐκτετατικοῦ ἀγγλικοῦ κεφαλαίου, πὺν ἀναζητοῦσε νέες ἀποικιακὲς ἀγορὲς) διείδε, ὅτι γιὰ τὴν Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία εἶχε ἤδη ἀρχίσει ἡ ἀντίστροφη μέτρηση. Σκέφτηκε λοιπὸν ὁ Κάννινγκ, ὅτι θὰ ὠφελοῦσε τὰ ἀγγλικὰ σχέδια μὴ ἀνεξάρτητῃ Πελοπόννησος. Ἡ χερσὸν ἡσυχίας τοῦ Μοριά (καὶ

ίσως οι Κυκλάδες ή η Κρήτη) θα είχαν μεγάλη χρησιμότητα ως αγγλικές βάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο και κυρίως μπροστά από τα τόσο κρίσιμα στενά του Βοσπόρου. Έτσι από το 1823 η Αγγλία «σπάει» την Ίερά Συμμαχία, υποστηρίζοντας υλικά και ήθικά τους επαναστατημένους Έλληνες. Οι Αγγλικές τράπεζες Ricord και Jacob έδωσαν μάλιστα και δύο δάνεια, το 1824 και το 1825, 800.000 λιρών και 2.000.000 λιρών αντίστοιχα, με ληστρικούς φυσικά όρους (Μέντελσον-Μπαρτόλδου, *Ιστορία της Έλληνικής Επανάστασης*, Αθήναι 1955, έπιτομή, σ. 139-141).

Ο έντολοδόχος των Αγγλικών συμφερόντων στην Ελλάδα ήταν, ως γνωστόν, ο Άλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ο πρωτεργάτης της έπονειδίσις της «Πράξεως Υποτελείας» του 1825, με την όποια το Έλληνικό Έθνος έθετε «έκονσίως την ιεράν παρακαταθήκην της αυτού έλευθερίας, έθνικής ανεξαρτησίας και πολιτικής αυτού υπάρξεως υπό την μοναδικήν υπεράσπισιν της Μεγάλης Βρεταννίας» (Δ. Ρώμα, *Ιστορικόν Αρχείον*, τόμος Α', σ. 592-595, Αθήναι 1901-6).

Οι Αγγλοι δέβαια μπορεί να υποστηρίζαν την ελληνική ανεξαρτησία, όμως δέν ήθελαν μιá ισχυρή Ελλάδα με έκτεταμένα σύνορα και ναυτική δύναμη, πού θα μπορούσε ν' άπειλήσει τα Βρεταννικά συμφέροντα. Ο Γάλλος πρόξενος στη Θεσσαλονίκη Cousinégy έγραφε στο Υπόμνημά του προς το Υπουργείο Έξωτερικών της Γαλλίας για τις Αγγλικές επιδιώξεις σχετικά με την Έλληνική Επανάσταση: «Οί Αγγλοι στην ελληνική εξέγερση είδαν μιá άπειλή για τη ναυτική τους ισχύ... γι' αυτό ήταν άποφασισμένοι ν' άγωνιστούν και στην Κωνσταντινούπολη και στην Κέρκυρα (πού ήταν τότε έδρα της Βρεταννικής Αρμοστείας στα Έπτάνησα) με όλα τα μέσα, για να ύπονομεύσουν την Έλληνική ύπόθεση» (*Démocratie Iliadon, Les Balkans jouet de la pratique des puissances européennes pendant les XVIII et XIX siecles*, «Balkan Studies», Thessaloniki, τ. 16, 1975, σ. 175).

Τό ότι οι Αγγλοι ήθελαν ένα μικρό, μη-διώσιμο ελληνικό κράτος - στην ουσία αγγλική βάση στο Αιγαίο και την ανατολική Μεσόγειο - φαίνεται και από τα σύνορα πού καθόριζε το πρώτο Πρωτόκολλο του Λονδίνου της 4/16 Νοεμβρίου 1828. Ο νέος Βρεταννός ύπουργός Έξωτερικών Άμπερντήν (πού ανέλαβε μετά το θάνατο του Κάννινγκ) ήταν ο πρωτεργάτης του Πρωτοκόλλου του 1828, πού καθόριζε ότι το νέο ελληνικό κράτος θα συμπεριελάμβανε μόνο την Πελοπόννησο και τις Κυκλάδες (*Ιστορία Έλληνικού Έθνους*, «Έκδοτική Αθηνών», τόμ. IB, σ. 513). "Αν τελικά δέν συνέβη αυτό, όφείλεται στη διπλωματική δεξιότητα και την ευφυία του Καποδίστρια. Γι' αυτό οι Βρεταννοί είχαν δώσει έντολή στους Τσώρτς (άρχηγό του ελληνικού στρατού), Κόχραν (άρχηγό του ελληνικού ναυτικού) και Μαυροκορδάτο (πρωθυπουργό) να «δγάζουν άπ' τη μέση» όποιον στέκεται έμπόδιο στα Βρεταννικά συμφέροντα. Και ό Καραϊσκάκης ήταν το μεγαλύτερο έμπόδιο στα σχέδια πού προέβλεπαν πώση της Στερεάς Ελλάδας στον Κιουταχί. Γι' αυτό αποφασίστηκε από τους Αγγλους ή δολοφονία του.

Ο Καραϊσκάκης όμως ακόμη και με το θάνατό του φώτισε τις καρδιές των Έλλήνων. Ο ίδιος ό Γέρος του Μοριά, ό Κολοκοτρώνης, διηγείται ότι μετά από κάποιον «άσχημο» όνειρό του «προείδε» το θάνατο του Καραϊσκάκη και του έστειλε «συμβουλευτική» έπιστολή με τόν Ν. Δραγούμη με παραγγελία «να φυλάγεται». Η τραγική ειρωνία είναι, ότι το «προφητικό» γράμμα του Κολοκοτρώνη έφτασε στον Καραϊσκάκη την ώρα πού ξεψυχούσε στο Φάληρο (Φωτάκος, *Απομνημονεύματα*, έκδ. «Φιλ. Χρονικών», Αθήναι 1960, σελ. 570-571).

Ο Καραϊσκάκης όμως ζει πάντα σε κάθε ελληνική ψυχή και άποτελεί καμάρι κάθε ελεύθερου Έλληνα, άντάξιός διάδοχος των Μιλτιάδη, του Λεωνίδα, του Θεμιστοκλή, του Μεγάλου Άλεξάνδρου. Μά πάνω άπ' όλα ό Καραϊσκάκης άποτελεί το προσκλητήρι της φυλής, το προσευχητάρι του Γένους, για τόν όποιο έγραψε κι ό Παλαμής: «Προσπέφτω, προσκυνώ της δόξας σου το θρόνο/και αισθάνομαι ώ! προσκυνητής πως μεγαλώνω». Θά πρέπει κάποτε ή σύγχρονη νεοελληνική συνείδηση να άποκαταστήσει με ευπρέπεια την ιστορική της μνημη, όχι μόνον τιμώντας τους ήρωες του '21 αλλά και στιγματίζοντας τους ιδιοτελείς και τους ενεχόμενους σε παθητική προδοσία κατά της Πατρίδας. Ο στιγματισμός των προδοτών και ή τιμή των ήρώων έχει για κάθε λαό χαρακτήρα έθνικής άμυνας και ως έκ τούτου είναι άναγκαίος όρος επιβίωσης για κάθε Έθνος.

Ἱεροσουλίες

Βεβαίως πολὺ ὀρθὰ πράττουν οἱ ἀρχαιολόγοι τοῦ Ρωμαίου κρατιδίου, πὺν λοιδωροῦν τὴν κυρία Σουβαλτζῆ. Ποιά νομίζεις ὅτι εἶσαι, κυρά μου, πὺν ἀνασκάπτεις, γιὰ νὰ βρῆς τὸν τάφο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου; Παρακάλεσες κανένα ὑπουργὸ γιὰ πιστώσεις; Ἰκέτεψες κανένα μεγαλοσχήμονα γιὰ βοήθεια; Φίλῃσες τέλος πάντων κατουρημένες ποδιές εἰδικῶν; Ὁχι! Καὶ θέλεις νὰ γίνῃς ὁ νεώτερος Σλῆμαν! Τί κατάλαβες λοιπὸν μὲ τὴν ξεροκεφαλιά σου; Ἀνεκάλυψες κάτι παλαιοαρχαῖα Ἑλληνιστικά νεκροταφεῖα στὴν Αἴγυπτο. Σιγὰ τὰ λάχανα. Βρῆκες τὸν τάφο τοῦ Μεγαλέξανδρου; Δὲν τὸν βρῆκες. Κι ἔφαγες καὶ τὰ ὠραῖα σου λεφτάκια.

Ἀλίμονο τώρα, ἂν ἡ κάθε κυρία Σουβαλτζῆ παίρῃ μιὰ σκαπάνη καὶ ξαμολνέται στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, γιὰ νὰ βρῇ στοιχεῖα πὺν ἑδραιώνουν τὴν Ἑλληνικὴ παρουσία. Ἀσε δὲ πὺν ὁ διάβολος μπορεῖ νὰ τὸ φέρῃ καὶ νὰ βρῇ τίποτε στοιχεῖα, πὺν νὰ ἀνατρέπουν τὴν Παλαιὰ Διαθήκη –κι ἄντε μετὰ νὰ τὰ μαζέψῃς. Ἐμεῖς ἐδῶ ἱστορικὰ ἔχουμε κατασταλάξει. Τὸν πολιτισμὸ τὸν ἀνεκάλυψαν οἱ Ἑλαμίτες, τὸ ἀλφάβητο οἱ Χανααναῖοι ἢ οἱ Φοίνικες, οἱ Ἑβραῖοι εἶναι ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Γιαχβέ, προορισμένος νὰ κυβερνήσῃ τὸν κόσμον καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἦταν πίσσα-κατράμι ὡς προερχομένη ἀπὸ κάποια φυλὴ καννιβάλων τῆς κεντρῶας Ἀφρικῆς. Κι ἀφοῦ αὐτὰ γράφουν τὰ διβλία τῶν δικῶν μας καὶ ξένων σοφῶν, ὑπάρχει λόγος ἐπὶ πλεόν ἐρευνῆς; Ὑπάρχει λόγος νὰ σπᾶμε τὸ κεφάλι μας τζάμπα, ὅταν ἡ λύση εἶναι ἐτοιμὴ καὶ σὲ συσχευασία δώρου;

Κι ἀφοῦ τέλος πάντων θέλεις νὰ τὸ παίξῃς ἀρχαιολόγος, δὲν σοῦ ἔφτανε ἡ Ἑλλάδα; Νὰ βρῆς, βρε ἀδελφέ, ἓνα ὀστρακο, πὺν νὰ γράφῃ ὅτι τὸν χρονοῦν αἰῶνα τοῦ Περικλέους τὸν δημιούργησαν οἱ Ἑβραῖοι ἢ ὅτι στὴ Δῆλο ὑπάρχει ὁ Θρόνος τοῦ Μωυσῆ ἢ τέλος πάντων μιὰ ἐπιγραφή ὅτι βασιλιάς τῶν Μυκηνῶν ἦταν ὁ Τοῦρκος Ἀγᾶ-Μέμνων κι ὅτι ἐμεῖς οἱ ἄθλιοι πλαστογραφοῦμε τὴν τουρκικὴ ἱστορία; Ἐτοι θὰ πᾶς μπροστά! Ὁχι μὲ τίς παλιόπετρες πὺν βρῆκες. Ἀλλὰ ἄντε καὶ τὸν βρῆκες τὸν τάφο τοῦ Μεγαλέξαντρου. Τί ἀξία θὰ ἔχῃ, ἂν δὲν ἀνακαλύψῃς μέσα καὶ μιὰ ἐπιγραφή πὺν νὰ λέῃ, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἔκανε περιτομή, μαθήτευσε στὸν Ναὸ τοῦ Σολομῶντος καὶ διάβαζε ἀνελιπῶς τοὺς προφῆτας;

Ἀλλὰ, ὅπως ὁ τυφλὸς τοῦ Εὐαγγελίου ἀνέδλεψεν αἰφνιδίως, ἔτσι καὶ ἡ Ἀκαδημία μας μετὰ ἀπὸ αἰδήμονα σιγὴ ἐτῶν καὶ ἐτῶν ἀνεκάλυψε τίς Ἑλληνικὲς πυραμίδες. Τς, τς, τς! Σιγὰ, ρε παιδιά! Τί διάζεστε τόσο; Δὲν ἔχουν καταρρεύσει ἀκόμη ὀλοκληρωτικά. Μπορούσατε ἄριστα νὰ περιμένετε δυὸ-τρεῖς δεκαετίες ἀκόμη, πρὶν ἀνακοινώσετε τὴν ὑπαρξὴ τους. Ἀλλὰ τώρα, ἔστω κι ἀργά, ὑπάρχουν καὶ μὲ τὴν βούλα, ἄσχετα ἂν ὁ κόσμος τὸ εἶχε τοῦμπανο κι αὐτοὶ κρυφὸ καμάρι. Πάλι καλὰ δηλαδή! Γιατὶ θὰ μπορούσαν οἱ διάφοροι εἰδικοί νὰ ἰσχυριστοῦν, ὅτι πρόκειται γιὰ γήπεδο σκουοῦτς ἢ γιὰ τὴν χασαποταβέρνα τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ μεγάλου μας προπάτορα.

Τὸ γεγονὸς ὅτι πλὴν τῶν πυραμίδων τοῦ Ἀργοναυτοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὑπάρχουν ἄλλα 26 πυραμιδοειδῆ κτίσματα στὴν Λακωνία καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος δὲν φαίνεται νὰ ἀπασχολῇ σοβαρὰ τοὺς ἀρμοδίους. Τώρα πὺν πήρατε φόρα, δὲν ρίχνετε κι ἐκεῖ καμμιὰ ματιά, κύριε Θεοχάρη μου, πρὶν πάνε κατὰ Γιαχβέ; Καὶ ἐπειδὴ ἔχω μνήμη γκαμήλας: Ἐκεῖνὴ τὴν ρημαδοπινακίδα τοῦ Δισπηλιοῦ Καστοριάς πότε θὰ τὴν δοῦν τὰ ματάκια μας;

Γιώργος Πετρόπουλος

ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΗΣ ΠΥΡΑΜΙΔΟΣ ΤΑΪΓΕΤΟΥ ΑΠΟ ΠΙΛΟΤΟ ΤΗΣ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ

Πήραμε και δημοσιεύουμε την ακόλουθη επιστολή, γραμμένη σὲ λιτώτατο-λακωνικότατο ὕφος στρατιώτη, χωρίς κανένα δικό μας σχόλιο, παρὰ μόνο τὴν ἔκφραση τῶν θερμῶν συγχαρητηρίων μας στὸν Ἕλληνα πιλότο.

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

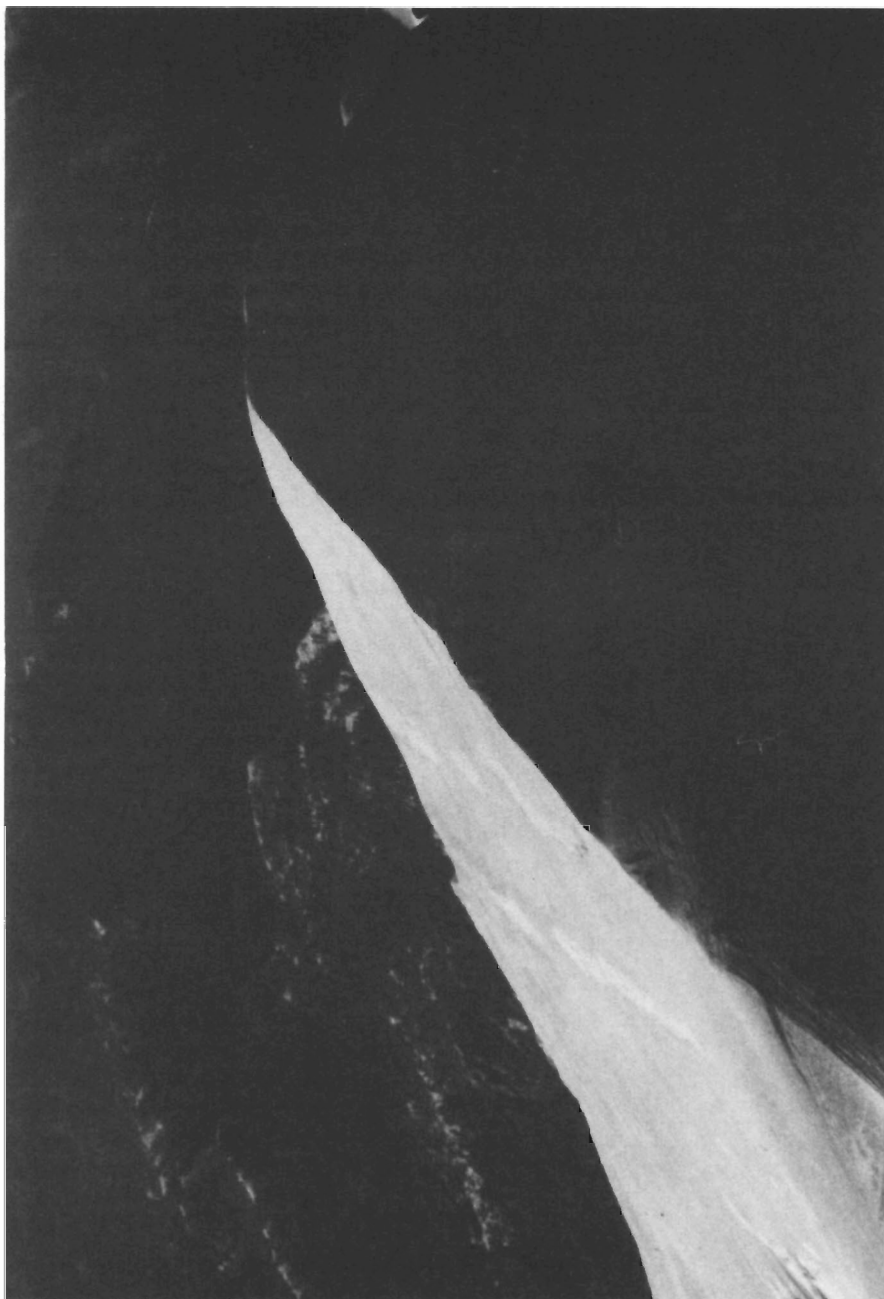
Εἶμαι πιλότος τῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας. Σᾶς φωτογράφισα τὴν πυραμίδα τοῦ Ταῖγέτου. Εὐχαρίστησή μου, νὰ σᾶς χαρίσω τὶς ἀεροφωτογραφίες μου. Ἐλπίζω νὰ δημοσιευτοῦν στὸν «Δαυλὸ» γιὰ τοὺς ἀναγνώστες του.

Μετὰ τιμῆς

[...]

Ὑποσηναγὸς

• Αεροφωτογράφιση από πολύ μικρή απόσταση. Διακρίνονται οι αλλοιώσεις στην κορυφή και τις άκμές, που έχουν προκληθεί μέσα στις χλιετίες από τις διαθρώσεις του πάγου, των ανέμων και των κεραιών.

• Ο αναγνώστης μας κ. Ν.Κ. Τσιρώνης μάς πληροφόρησε, ότι σύμφωνα με τον Διογένη τόν Λαέρτιο ο Άναξιμανδρος έστησε στη Λακεδαίμονα συσκευές, που έδειχναν τροχιές αστερών και τις ισημερίες. Σύμφωνα με τόν Κικέρωνα ο Άναξιμανδρος είχε ιδρύσει τó Άστεροσκοπείο στην κορυφή του Ταϋγέτου (όπου ή πυραμίδα).

‘Ο τάφος τῆς Σίδας

‘Η πολύτιμος σορός τοῦ ‘Ωραίου Τρομεροῦ ἐτάφη δυό ἔτη μετὰ τὸν θάνατό του μὲ ἀπόλυτη μυστικότητα ἀπ’ τὸν Πτολεμαῖο σὲ ἀγνωστο χωρὶς, ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ‘Επίγονοι, κι ἰδιαίτερα ὁ Κάσανδρος κι ὁ Περγάσιος, τὴν διεκδικοῦσαν, πιστεύοντας ὅτι ἔτσι θὰ ἐνομιμοποιοῦντο ὡς «ἀποκλειστικοί» διάδοχοί του, ἂν καὶ στὰ ὦτα τους ἤχοῦσε ἀκόμη τὸ «τῷ κρατίστῳ». ‘Οπως ὅλη ἡ ζωὴ, ἡ δράση, ὁ λόγος καὶ τὸ ἔργο τοῦ σοφοῦ βασιλέως ὑπῆρξαν μυθικά (=ἡρωικά), ἔτσι κι ὁ θάνατός του περιβλήθηκε μὲ τὸ ἀραχνούφαντο πέπλο τοῦ μύθου καὶ συνεδέθη μὲ τὸ μυστήριο καὶ τὸ ἀκατανόητο. ‘Η ἀνθρωπότητα δὲν θέλησε νὰ πιστεύει, πῶς ὁ φιλόφρων ἡγέτης τῆς, ὁ ἐκπολιτιστὴς καὶ πλουτοδότης θεός, πὺν ἀγρυπνοῦσε γι’ αὐτήν, ἀπέθανε. ‘Αρα οὐδέποτε νοιάστηκε γιὰ τὸν τάφο του, ἂν καὶ ὑπάρχουν ἀρχαῖες πληροφορίες περὶ αὐτοῦ (Στράβων, Διόδωρος Σικελιώτης κ.ἄ.).

Σήμερα μιά ἐμπνευσμένη ἀρχαιολόγος, συνεπαρμένη ἀσφαλῶς ἀπ’ τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν μεγαλοσύνη τοῦ φερεφώνου τῆς Διὸς –πολιτικῆς καὶ σοφίας (γι’ αὐτὸ κι οἱ μυημένοι γιὸ τοῦ Διὸς τὸν εἶπαν), μετὰ ἀπὸ μιᾶς ζωῆς μελέτης καὶ ἀρκετῶν ἐτῶν παραμονὴ τῆς στήν ἐρημο Σίδα ἔφερε στὸ φῶς τὸν τάφο τοῦ Μακεδόνο(ς). ‘Η κ. Λιάνα Σουβαλτζῆ ἀνασκάπτοντας εἶχε φέρει στὸ φῶς ἀπ’ τὸ 1993 δυὸ ἀγάλματα λιονταριῶν κι ἓνα ὀκτάκτινο ἀνάγλυφο σὲ σχῆμα ρόμβου, εὐρήματα τὰ ὁποῖα εἶχε χαρακτηρίσει τότε ὡς ἀπλὲς ἐνδείξεις. Τελειωτὰ συνεχίζοντας τὶς ἀνασκαφές μὲ δικές τῆς δαπάνες ἀνεκάλυψε τρεῖς «φλύαρες» πέτρινες ἐπιγραφές, πὺν ἀναφέρονται στὸν πιὸ μεγάλο ἄνδρα τῆς ὑψηλίου. Τί λέγουν οἱ ἐπιγραφές; Τὰ ἐξῆς:

1η. «‘Αλέξανδρε, ‘Αμμωνα Ρᾶ. Πρὸς τιμὴν τοῦ τιμημένου ‘Αλεξάνδρου διέταξα αὐτὲς τὶς θυσίαις σύμφωνα μὲ τὶς διαταγὲς τοῦ θεοῦ (καὶ) μετέφερα τὴν σορὸ ἐδῶ... καὶ ἦταν τόσο ἐλαφριά ὅσο μιὰ μικρὴ ἀσπίδα... ‘Οταν ἦμον διιοικητὴς τῆς Αἰγύπτου».

2η. «Τὸν πρῶτο καὶ τὸν μοναδικὸ μεταξὺ ὄλων, αὐτὸν πὺν ἦπτε τὸ δηλητήριο».

3η. «‘Ο Νέρδας καὶ ὁ Τραϊανὸς ἔχτισαν ἓνα ἱερὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Δία καὶ τοῦ Αἰωνίου Δία, ἀλλὰ πρὶν δεδαῖα ἔκαναν τὶς ἀπαραίτητες θυσίαις» (χρονολογεῖται στὸ 115-108 π.Χ.).

‘Ασφαλῶς πλανῶνται πολλὰ ἐρωτηματικά, ὅσον ἀφορᾷ στὸ χωρὶς τοῦ τάφου, μιά καὶ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Στράβων «εἶδε τὸν τάφο τοῦ ‘Αλεξάνδρου» στήν ‘Αλεξάνδρεια. ‘Η ἀρχαιολόγος ὡστόσο εἶναι δεδαῖα, ἀφοῦ, καθὼς ἰσχυρίζεται, ἔχει στὰ χέρια τῆς κι ἄλλα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα γιὰ εὐνόητους λόγους δὲν ἔχει δώσει στὴ δημοσιότητα. ‘Οπως πάντως κι ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, κατὰ τὸ πολὺ σημαντικὸ ἀνασκάπτεται, πὺν πρέπει πράγματι νὰ μᾶς χαροποιῇ καὶ γιὰ τὸν λόγο ὅτι «ἀνασκάπτεται ἀπὸ ἑλληνικὰ χέρια», καθὼς λέγει ἡ κ. Λιάνα Σουβαλτζῆ.

‘Εμεῖς τί νὰ ποῦμε; ἀντὶ πρόωρων συγχαρητηρίων νὰ θυμίσουμε στήν ἀρχαιολόγο δυὸ στίχους τοῦ ‘Αλεξανδρινοῦ ποιητῆ, μιά κι ὁ λόγος γιὰ τὸν ‘Αλέξανδρο καὶ τὴν ‘Αλεξάνδρεια:

«‘Εδῶ πὺν ἔφθασες, λίγο δὲν εἶναι:
τόσο πὺν ἔκαμες, μεγάλη δόξα!»

‘Η κωμικοτραγικὴ πλευρὰ

‘Απὸ τὸ 1990, πὺν ἡ κ. Σουβαλτζῆ ἄρχισε τὶς ἀνασκαφές τῆς στήν ὄαση τῆς Σίδας, ζήτησε τὴν στήριξη τοῦ «ἐλληνικοῦ» ὑπουργείου πολιτισμοῦ, καί, ὅπως ἦταν ἀναμενόμενο, τῆς τὴν ἀρνήθηκαν. ‘Οταν ὅμως ἄρχισε νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὰ τάφο τοῦ Μ. ‘Αλεξάνδρου καὶ ὅταν τὸ θέμα ἔλαβε παγκόσμιο ἐνδιαφέρον καὶ κυρίως ὅταν ἡ ἀντιπροσωπεῖα τῶν Σκοπιανῶν ἀρχαιολόγων ἦταν ἡδὴ στήν Αἴγυπτο, ἀποφασίστηκε ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο «μας» ἡ ἐπὶ τόπου μελέτῃ τοῦ θέματος. ‘Η ἐλληνικὴ ἀντιπροσωπεῖα, ὡς γνωστόν, μὲ ἐπικεφαλὴς τὸν κ. Θωμᾶ (γ. γραμματέα τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ), ἡ ὁποῖα μετέδῃ στήν Αἴγυπτο, παρουσίασε μιὰ δυσάρεστη εἰκόνα. Χωρὶς νὰ μελετήσει καν τὰ εὐρήματα, ἐκδήλωσε μιὰ πρωτοφανὴ ἐχθρότητα ἐναντὶ τῆς κ. Σουβαλτζῆ –ἡ ὁποῖα τοὺς χάλασε τὴν ἡσυχία προφανῶς– ὑπονοώντας ὅτι κουβαλήθηκαν στήν Αἴγυπτο γιὰ τὸ τίποτα. Πάντως ἀνεξαρτή-

τως της ιστορικής ταύτισης των εύρημάτων (άκόμα δεν έχει αποσφηνιστεί, αν πρόκειται για τον τάφο του Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ή άλλου επιφανούς Ἑλληνας) βλέπει κανείς την στάση του ἐπίσημου «Ἑλληνικού» κράτους ἀπέναντι σὲ τέτοιες προσωπικές ἀξιέπαινες προσπάθειες. Ἀντὶ γὰρ ἡθική καὶ ὑλική στήριξη, πὺν ὀφείλαν νὰ παρὰσχουν στὴν ἑλληνίδα ἀρχαιολόγο, ἡ ὑποκρισία, ἡ λίσση καὶ ἡ ἐχθρότητα κυριάρχησαν. Ἀν ὅμως τὰ εὐρήματα μιλοῦσαν μὲ σιγουριά, ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν τάφο τοῦ μεγάλου στρατηλάτη, τότε θὰ ἔσπευδαν οἱ κύριοι τοῦ ὑπουργείου πολιτισμοῦ νὰ κατηλεuthoῦν τὴν ἀνακάλυψη. Εὐτυχῶς ἐπέστρεψαν μὲ ἄδεια τὰ χέρια...

Πάλι καλά

Ἐπιτέλους ἡ ἐπίσημος Ρωμοσύνη ἔσπασε τὴν σιωπὴ της καὶ ἀναγκάστηκε νὰ ἀναγνώσει τὴν ἱστορικὴ σπουδαιότητα τῶν Ἑλληνικῶν πυραμίδων. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μὲ ἀνακοίνωσή της διὰ τοῦ κ. Θεοχάρη τὴν 9-2-1995 τοποθετεῖ τὴν ἀνέγερση τῶν πανάρχαιων αὐτῶν κτισμάτων στὴν 3η χιλιετία π.Χ. Ἀλλωστε δὲν μποροῦσε νὰ κάνει διαφορετικὰ μπροστὰ στὴν δημοσιότητα καὶ τὸ ἔντονο ἐνδιαφέρον πὺν προκάλεσε τὸ ζήτημα μὲσα ἀπὸ τίς συνεχεῖς ἐρευνητικὲς ἀποκαλύψεις τοῦ «Δαυλοῦ» (τεύχη 148, 149, 156). Τὰ πανάρχαια αὐτὰ μνημεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ δοῦσαν μὲ τὴν παρουσία τους ὄρθια καὶ ἀγέρωχα ἀνὰ τοὺς αἰῶνες, πλὴν ὅμως τὰ εἶχαν καταδικάσει στὴν σιωπὴ ἡ προσπαθοῦσαν νὰ μειώσουν τὴν ἱστορικὴ τους ἀξία, τοποθετώντας τὴν δημιουργία τους στοὺς ἑλληνιστικὸς χρόνους. Φυσικὰ ἡ ἀνακοίνωση αὐτὴ τῆς Ἀκαδημίας δὲν ἔχει νὰ προσθέσει ἢ νὰ ἀφαιρέσει τίποτα στὸν «Δαυλὸ» καὶ τοὺς ἀναγνώστες του. Ἀλλωστε γιὰ τὸν «Δαυλὸ» τὸ ζήτημα τῶν Ἑλληνικῶν πυραμίδων δὲν ἔχει κλείσει ἀκόμα, καὶ οἱ ἐρευνητικὲς προσπάθειες θὰ συνεχιστοῦν. Τὰ ψευδεπίγραφα φοινικιστικὰ ἱστορικὰ δόγματα, τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο, καταρρέουν ἢ ἀναστῆλωση τοῦ παρελθόντος καὶ ἡ ἀνάσυσή του ἀπὸ τὸ ἔρεδος τοῦ ἐξουσιασμοῦ ἀποτελεῖ τὸ μέγιστο καθήκον κάθε Ἑλληνας.

«Ἀερολιμὴν Ἐλευθέριος Βενιζέλος»

Στὸ τεῦχος 157 τοῦ Ἰανουαρίου φιλοξενήθηκε ἐπιστολὴ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐταιρείας Ὑποστηρίξεως τῆς Κληρονομίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πὺν ἐδρεύει στὴ Ζυρίχη τῆς Ἑλβετίας, στὴν ὁποία μεταξὺ τῶν ἄλλων προτείνεται νὰ δοθῇ ἡ ὀνομασία «Ἀερολιμὴν Μαραθῶν» στὸ νέο ἀεροδρόμιο στὰ Σπάτα. Δυστυχῶς γιὰ τὸν ἄνω Σύλλογο –ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους μας– τὸ ὄνομα πὺν ἡ ἐπίσημος πολιτεία ἔχει ἀποφασίσει νὰ δώσει στὸ νέο ἀεροδρόμιο εἶναι «Ἐλευθέριος Βενιζέλος». Καὶ νὰ ταν μόνον τὸ ἀεροδρόμιο; Πάνω ἀπὸ ἐβδομηντα δρόμοι τοῦ Λεκανοπεδίου Ἀττικῆς φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου «Ἐθνάρχη». Καὶ ὄχι μόνον στὴν Ἀθῆνα. Ὅλες οἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος –μικρὲς καὶ μεγάλες– ἔχουν ἀφιερῶσει ἓνα τουλάχιστον μεγάλο δρόμο τους στὴ μνήμη τοῦ μεγάλου «Ἑλληνας». Τὸ περισσότερο τραγικὸ φαινόμενο παρουσιάζεται στίς προσφυγικὲς συνοικίες, ὅπου κατοικοῦν ἐκεῖνοι ἀκριβῶς πὺν σημάδεψε ἡ μοῖρα τῆς ἀνταλλαγῆς, γιὰ νὰ θυμῶνται πὺς πλήρωσαν τὸ τίμημα τῆς πολιτικῆς του. Καὶ κοντὰ στοὺς δρόμους δεκάδες πλατεῖες, πολιτιστικὲς αἰθουσες, σιδηροδρομικοὶ σταθμοὶ συμπληρώνουν τὸ «λαμπρὸ μνημεῖο» τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Αὐτὸ θὰ πεῖ ἰδεολογικὴ χρῆση τῆς ἱστορίας! Ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν σημερινῶν πολιτικῶν μας ἐνστερνίζεται πλήρως τὰ ἰδανικὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ μεγάλου «Ἐθνάρχη». Ὁ ἀνθελληνισμός, ἡ τυφλὴ ὑποταγὴ στὸν διεθνὴ ἐξουσιασμό, ὁ κρατικισμός καὶ ἡ ἀγοραπωλησία ἀνθρώπων καὶ λαῶν ἦταν καὶ εἶναι τὰ ἰδανικὰ τῆς πολιτικῆς «κληρονομίας» μας. Τοῦτη τὴν «ἐθνικὴ» παρακαταθήκη θὰ παραλάβουν καὶ οἱ ἐπόμενες γενιὲς τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἐ. Βενιζέλου ὑπάρχει σὲ κάθε γειτονιά, γιὰ νὰ δηλώνει τὴν μέγιστη τραγωδία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴν ἐθνικὴ καὶ πολιτιστικὴ του συρρίκνωση, τὴν ὑποτέλεια, τὴν ἐξάρτηση καὶ τὸν ἐξανδρασποδισμό του. Ὅμως τὸ ἱστορικὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἰδεολογικὴ παρὰνοια εἶναι καταδικασμένα ἀπὸ τὴν φύσιν τους νὰ μὴν συνεχίσουν νὰ ὑπάρχουν γιὰ πάντα. Ἡ ἱστορικὴ καὶ ἰδεολογικὴ κάθαρση ἐπείγουν σήμερον περισσότερο ἀπὸ ποτὲ.

Αἴσα

ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ

Δολοφονία και ταφή του Ἀλεξάνδρου

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος (356-323 π.Χ.) ἀποτελεῖ χωρὶς καμμιὰν ἀμφισβήτηση τὴ μεγαλύτερη προσωπικότητα τῆς παγκόσμιας ἱστορίας. Κανεὶς ἄλλος δὲν προσέλαβε περισσότερο ἄξια τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ ὡς ἡγετῆς τῆς ἀνθρώπινης ἐκείνης ἐποχῆς. Ὁ Μακεδὼνας στρατηλάτης ὑπῆρξε γιὸς τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Ὀλυμπιάδας, τῆς κόρης τοῦ βασιλεῖς τῶν Μολοσσῶν τῆς Ἡπείρου Νεοπτόλεμου. Ἦτο μετρίου ἀναστήματος (περίπου 1.70 μ. ὕψος), ἀδύνατος, μὲ ἀθλητικὴ κορμοστασιά, ξανθός, μὲ γκριζὰ μάτια. Κατὰ τὸν Πλούταρχο¹ γεννήθηκε στὰ μέσα Ἰουλίου τοῦ 356 π.Χ., τὴν ἡμέρα τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδας στὴν Ἐφεσο ἀπὸ τὸν Ἡρόστρατο. Τὴ γέννηση τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔμαθε ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Ποτίδαιας. Ἐπειδὴ ὅμως ἔλειπε ἀρκετοὺς μῆνες ἀπὸ τὴν Μακεδονία, διεδόθη ἡ κακόβουλη φήμη, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἦτο νόμιμο τέκνο τοῦ Φιλίππου. Ἡ φήμη αὐτὴ μάλιστα ἐπέζησε ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὁλόκληρον, ὥσπου ὁ Φίλιππος ἔδωξε τὴν Ὀλυμπιάδα καὶ νυμφεύθηκε τὴν κόρη (ἢ ἀνηψιά) τοῦ Ἀττάλου Κλεοπάτρα.

Περὶ τῆς φήμης ὅτι ὁ Φίλιππος δὲν ἦταν ἴσως ἀληθινὸς πατέρας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου λεπτομερεῖς – ἂν καὶ ἀδέβαιαι – πληροφορίες παραδίδει ὁ Ψευδο-Καλλισθένης². (Παρόμοια ἴσως ὑπαινίσσεται καὶ ὁ Πλούταρχος στὸ ἔργο του «Ἀλέξανδρος»). Συγκεκριμένα ὁ Ψευδο-Καλλισθένης παραδίδει, ὅτι ὁ ἀληθινὸς πατέρας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξε ὁ τελευταῖος Αἰγύπτιος Φαραὼ-ἀρχιερεὺς Νεκτανεβῶς ὁ Β' (359-341 π.Χ.), ὁ ὁποῖος περὶ τὸ 357 π.Χ. βρέθηκε στὴ Μακεδονία φιλοξενούμενος τοῦ Φιλίππου. Ὁ Νεκτανεβῶς στὸ ἱερὸ τῶν Καβείρων στὴ Σαμοθράκη ἐξάπατησε τὴν Ὀλυμπιάδα (ποῦ ἦτο ἱέρεια ἐκεῖ) καὶ ντυμένος θεὸς Ἀμμων Ζεὺς τὴν ἀνάγκασε νὰ συνευρεθῇ μαζί του «*κέρατα ἔχων ἐκ τοῦ μετώπου πεφνυκῶτα*» (Ψευδο-Καλλισθένης, *Βίος Ἀλεξάνδρου*, I, 11, ἐκδ. Müller, Paris, 1846). Τὸν Νεκτανεβῶ σκότωσε ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος – κατὰ τὸν Ψευδο-Καλλισθένη –, ἀφοῦ ἔμαθε (ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Φαραῶ) ὅτι ἦταν ὁ πατέρας του. Ἡ παράδοση αὕτη – ὅπως ὅποτε ἀτεκμηρίωτη ἀλλ' ὄχι παντελῶς ἀδόκιμη – συνδέεται νοηματικῶς μὲ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στὰ 331 π.Χ. στὴν Ὀαση Σίβα, στὸ Μαντεῖο τοῦ Ἀμμωνος Διὸς, μὲ σκοπὸ τὴν ἐξιλέωση ἀπὸ τὸ φόνο τοῦ Νεκτανεβῶ (ἐξ οὗ καὶ ἡ διαφορὸμένη ἐρώτηση τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τοὺς ἱερεῖς τοῦ Ἀμμωνίου, ἂν ἔχουν τιμωρηθεῖ οἱ φονεῖς τοῦ πατέρα του).

Τὸ ἱερὸ τοῦ Ἀμμωνος Διὸς στὴν Ὀαση Σίβα τὸ εἶχε κτίσει κατὰ τὴν παράδοση ὁ Δαναὸς ἐξ Ἀργούς, καὶ τὰ κυρίως «ἀξιοπερίεργα» τοῦ ναοῦ ἦσαν δύο, α) ἡ «Ἥλιου κρήνη» (ἡ ὁποία μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ἀνέβλυζε χλιαρὸ νερό, ποῦ ὅσο προχωροῦσε ἡ ἡμέρα γινόταν ψυχρότερο, μὲ ἀποκορυφῶμα τὸ μεσημέρι· ἀπὸ τὸ ἀπὸγευμα καὶ πέρα τὸ νερὸ ἄρχιζε νὰ θερμαίνεται καὶ πάλι μέχρι τὰ μεσάνυχτα, ὁπότε ἄρχιζε πάλι ἡ ἀντίστροφη πορεία)· καὶ β) τὸ ξόανο τοῦ Διὸς (τὸ ὁποῖο μὲ «νεύματα» καὶ «φωνές» ἔδιδε χρησμούς)³. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁδηγήθηκε μέσα ἀπὸ τὴν ἔρημο ἀπὸ κοράκια, ποῦ ἔστειλαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἀμμωνος καὶ ὅταν ἐφθασε στὸν ναό, συνάντησε τὸν ἡλικιωμένο ἀρχιερέα, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶπε: «*Χαῖρε, ὦ παῖ· καὶ ταύτην παρὰ τοῦ θεοῦ ἔχε τὴν πρόσκλησιν*» (Διόδωρος, IZ, 51). Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπάντησε: «*Δέχομαι, πάτερ, καὶ τὸ λοιπὸν κεκλησῶμαι σός, ἀλλ' εἰπέ μοι, εἴ μοι δίδως τὴν ἀπάσης γῆς ἀρχήν*» (Διόδωρος, IZ, 51, 2). Ὁ ἀρχιερέας, ἀφοῦ εἰσηλθε μὲ τὸν Ἀλέξανδρο στὸ αὐτο τοῦ ναοῦ, τοῦ εἶπε – κατὰ τὸ Διόδωρο –, ὅτι θὰ κατακτήσει ὅλη τὴ γῆ καὶ θὰ παραμείνει ἀήττητος γιὰ πάντα. Τέλος τὴν ἐρώτηση τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ τοῦ ἂν ἔχουν θανατωθεῖ ὅλοι οἱ δολοφόνους τοῦ πατέρα του, ὁ ἀρχιερέας τοῦ ἀπάντησε θετικὰ καὶ τὸν διαβεβαίωσε ὅτι εἶναι γιὸς τοῦ Ἀμμωνος Διὸς⁴.

Παρόμοια ἱστοροῦν ὁ Ἀρριανὸς καὶ ὁ Πλούταρχος. Ὁ τελευταῖος μάλιστα ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐπισκέφθηκε τὴν Ὀαση Σίβα κατ' ἐντολὴν τῆς μητέρας τοῦ Ὀλυμπιάδας, στὴν ὁποία μάλιστα ἔστειλε καὶ ἀπόρρητη ἐπιστολὴ μετὰ τὸ πέραν τῆς ἐπίσκεψης στὸ ναὸ τοῦ Ἀμμωνος Διὸς καὶ τῆς μυστικῆς συνομιλίας ποῦ εἶχε μὲ τὸν ἀρχιερέα (Πλούταρχος, *Ἀλέξανδρος*, 27).

Τὸν ναὸ τοῦ Ἀμμωνος Διὸς στήν Ὀαση Σίδα τὸν ξαναθυμήθηκε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος τὶς τελευταῖες στιγμές του, ὅταν ζήτησε ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖο νὰ τὸν ἐνταφιάσει ἐκεῖ –κατὰ τὶς πληροφορίες τοῦ Curtius (*Ἱστορία Μεγάλου Ἀλεξάνδρου*, X, 5).

B. Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΙΠΑΤΡΟ

Οἱ βασικὲς ἀρχαῖες πηγὲς ποὺ μιλοῦν γιὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρο εἶναι, ὡς γνωστόν, ἡ «Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις» τοῦ Ἀρριανοῦ, τὸ 17ο βιβλίο τῆς «*Ἱστορικῆς Βιβλιοθήκης*» τοῦ Διόδωρου Σικελιώτη, ὁ «Ἀλέξανδρος» τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἡ «*Ἱστορία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου*» τοῦ λατίνου Quintus Curtius Rufus. Ὁ πιὸ κοντινὸς στὰ γεγονότα εἶναι ὁ Διόδωρος (1ος αἰ. π.Χ.), ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς εἶναι μεταχριστιανικοὶ (2ος-4ος αἰ. μ.Χ.). Εἶναι καταφανὲς ἡ ἔλλειψη ἐνὸς ἔγκυρου καὶ σύγχρονου ἱστορικοῦ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, μᾶς καὶ τὰ ἔργα τῶν συγχρόνων του συγγραφέων ἱστορίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου (Ἀριστόβουλου, Πτολεμαίου, Καλλισθένη, Κλείταρχου) ἔχουν σωθεῖ ἀποσπασματικά. (Τὰ ἀποσπασματικά ἔργα αὐτῶν τῶν σύγχρονων μὲ τὸν Ἀλέξανδρο συγγραφέων ἔχει συλλέξει ὁ F. Jacoby στὸ ἔργο του *Fragmente der Griechischen Historiker*, 117-158).

Κάποιες ἱστορικὲς ἐπίσης πληροφορίες λαμβάνουμε καὶ ἀπὸ τὸ μυθιστορηματικὸ ἔργο τοῦ Ψευδο-Καλλισθένη (3ος αἰ. μ.Χ.) μὲ τίτλο «*Βίος Ἀλεξάνδρου*» (ἐκδ. Müller, Paris 1846 καὶ Kroll, Berlin 1926). Ἡ διήγηση τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ πνευμονία ἢ ἐλονοσία, ὅπως τὴν παραδίδει ὁ Ἀρριανός, εἶναι γνωστὴ σὲ ὅλους. Μετὰ ἀπὸ μιὰ διασκέδαση τὸν Ἀλέξανδρο τὸν βοήθη ὑψηλὸς πυρετός, ποὺ τὸν βασάνισε ἐπὶ 5 ἡμέρες. Τέλος τὸ δειλινὸ τῆς 13ης Ἰουνίου τοῦ 323 π.Χ. ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐξέπνευσε στὴ Βαβυλῶνα. Ὁ Ἀρριανὸς περιγράφει τὴ συγκινητικὴ σκηνή, ὅπου οἱ στρατιῶτες τοῦ Ἀλεξάνδρου περνοῦν μπροστὰ ἀπὸ τὴν κλίνη του καὶ ἐκεῖνος ἀδύναμος, ἄφωνος καὶ πυρετῶν τοὺς χαιρετοῦσε, τὸν καθένα ξεχωριστά, κουνώντας ἐλαφρὰ τὰ δλέφαρα. Ἐξέπνευσε λίγες μέρες πρὶν ξεκινήσει τὴν ἐκστρατεία του γιὰ τὴν ἐξερεύνηση τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ 323 π.Χ. ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἦταν οὔτε 33 χρόνων καὶ μέσα σὲ δέκα χρόνια εἶχε κατακτήσει τὸν κόσμον (Ἀρριανός, *Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις*, Z', 26-27).

Ὁ Διόδωρος –ἡ ἀρχαιότερη πηγή– εἶναι περισσότερο συνοπτικὸς στὴ διήγηση τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Στὴ γιορτὴ τοῦ Ἡρακλῆ καὶ στὸ ἐπακολούθησαν συμπόσιο ὁ φίλος του Μήδιος ὁ Θεσσαλὸς τοῦ προσέφερε ἓνα κρατῆρα μὲ κρασί. Ὁ Ἀλέξανδρος, μόλις τὸ ἤπιε, ἔδγαλε δυνατὴ κραυγὴ καὶ σωριάστηκε στὴν ἀγκαλιά τῶν φίλων του: «*ἄφνω δὲ ὥσπερ ὑπὸ τινος πληγῆς ἰσχυρὰς πεπληγμένος ἀνεστέναξε μέγα βοήσας καὶ ὑπὸ τῶν φίλων ἀπηλλάττετο χειραγωγούμενος*» (Διόδωρος, IZ', 117). Ὁ πυρετός ὅλο καὶ δυνάμωνε· κανεὶς γιατρὸς δὲν μποροῦσε νὰ τὸν βοηθήσει, «*πολλοῖς δὲ πόνοις καὶ δειναῖς ἀλγηδόσι συσχεθεῖς, ἐπειδὴ τὸ ζῆν ἀπέγνω, περιεχόμενος τὸν δακτύλιον ἔδωκε Περδίκκᾳ*» (Διόδωρος, IZ', 117). Ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μὰ ἀπαίσια φήμη διεδόθη σ' ὁλόκληρὴν τὴν αὐτοκρατορία: «*Τὸ Μακεδόνα στρατηλάτῃ τὸν δηλητηρίασε ὁ Μήδιος!*» Ἡ ἀποτρόπαια εἰδηση, ὅτι «*διὰ φαρμάκου θανασίμου γεγονέναι τὸν θάνατον*»⁵, ἀντιλάλησε στοὺς αἰῶνες.

Ὁ Ἀρριανὸς περιγράφει λεπτομερῶς τὴν ἀπαίσια συνωμοσία, ἀν καὶ τονίζει, ὅτι ὁ ἴδιος δὲν τὴν πιστεύει: «*φάρμακον ἐπέμφθη παρὰ Ἀντιπάτρου Ἀλεξάνδρῳ καὶ ἐκ τοῦ φαρμάκου ὅτι ἀπέθανε· καὶ τὸ φάρμακον ὅτι Ἀριστοτέλης μὲν Ἀντιπάτρῳ ἐξέϋρε δεδοικῶς ἤδη Ἀλέξανδρον Καλλισθένους ἔνεκα, Κάσσανδρος δὲ ὁ Ἀντιπάτρου ἐκόμισεν· οἱ δὲ καὶ ὅτι ἐν ἡμίονον ὀπλῇ ἐκόμισε καὶ τοῦτο ἀνέγραψαν. δοῦναι δὲ αὐτὸ Ἰόλλαν τὸν ἀδελφὸν τὸν Κάσσανδρον τὸν νεώτερον· εἶναι γὰρ οἰνοχόρον βασιλικὸν τὸν Ἰόλλαν... οἱ δὲ καὶ Μήδιον μετασχεῖν τοῦ ἔργου, ἐραστὴν ὄντα τοῦ Ἰόλλα· καὶ αὐτὸν γὰρ εἶναι τὸν εἰσηγητὴν γενόμενον Ἀλεξάνδρῳ τοῦ κόμου· δόυνην τε αὐτῷ ἐπὶ τῇ κύλικι γενέσθαι ὀξεῖαν, καὶ ἐπὶ τῇ ὀδύνῃ ἀπαλλαγῆναι ἐκ τοῦ πότου*» (Ἀρριανός, *Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις*, Z', 27). [ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: (Λένε) ὅτι τὸν δηλητηρίασαν μὲ δηλητήριον, ποὺ ἔστειλε ὁ Ἀντίπατρος. Λένε, ὅτι τὸ φάρμακο τὸ ἔδωσε στὸν Ἀντίπατρο ὁ Ἀριστοτέλης, ποὺ φοβόταν τὸν Ἀλέξανδρο ἐξαιτίας τῆς τύχης τοῦ (ἀνψιοῦ του) Καλλισθένη καὶ ὅτι τὸ ἔφερε ὁ γυιὸς τοῦ Ἀντίπατρου ὁ Κάσσανδρος, ποὺ τὸ εἶχε κρυμμένο στὴν ὀπλὴ ἐνὸς μουλαριοῦ. Τὸ δηλητήριον τὸ ἔδωσε στὸν ἀδελφὸ του Ἰόλλα, ποὺ ἦταν βασιλικὸς οἰνοχό-

‘Ο Καῖσαρ καταθέτει στέφανο στή μουμιοποιημένη σορὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου 280 περίπου χρόνια μετὰ τὸν θάνατό του. ‘Ο πίνακας ἔγινε ἀπὸ τὸν ζωγράφο H. Shaurer καὶ στηρίζεται στὶς πληροφορίες τῶν ἀρχαίων συγγραφέων γιὰ τὴν ἐπίσκεψη αὐτὴ τοῦ Καίσαρος.

ος. Στη συνωμοσία μετείχε και ο Μήδιος, πού ήταν έραστής του 'Ιόλλα. Αυτός εξ άλλου πρότεινε στον 'Αλέξανδρο να μείνει στο συμπόσιο, για να διασκεδάσει· και ο 'Αλέξανδρος μόλις ήπια την κύλικα, αίσθανθηκε άσχημα, γι' αυτό και έφυγε από το συμπόσιο εξ αίτίας τών πόων].

'Αλλά γιατί ο 'Αντίπατρος (πού έμεινε «άντιβασιλέας» του 'Αλεξάνδρου στην 'Ελλάδα) να θέλει τη δολοφονία του 'Αλεξάνδρου; 'Ο Διόδωρος αναφέρει ως αίτια την έχθρα πού αναπτύχθηκε μεταξύ 'Αντιπάτρου και 'Ολυμπιάδας. "Όταν μάλιστα ο 'Αλέξανδρος εκάλεσε τον 'Αντίπατρο στη Βαβυλώνα –κατόπιν έπιστολών της 'Ολυμπιάδας–, ο 'Αντίπατρος, φοβούμενος για τη ζωή του, απέφασε να δράσει πρώτος ('Αρριανός, Ζ', 12). "Ετσι, διά μέσου τών υιών του Κάσσανδρου και 'Ιόλλα καθώς και του Μήδιου, δηλητηρίασε τον 'Αλέξανδρο'. 'Ο Διόδωρος μάλιστα αναφέρει, ότι πολλοί ιστορικοί δέν τόλμησαν να γράψουν για τη δηλητηρίαση, φοβούμενοι τον Κάσσανδρο, πού ανέλαβε άργότερα τη διοίκηση της Εύρώπης και έδειξε το μίσος του προς τον 'Αλέξανδρο δολοφονώντας με οϊκτρó τρόπο την 'Ολυμπιάδα: «Κασσάνδρου του υίου ('Αντιπάτρου) διαδεξαμένου την βασιλείαν πολλούς συγγραφείς μή τολμᾶν γράψαι περί της φαρμακείας» (Διόδωρος, ΙΖ', 118).

Παρόμοια για τη δολοφονία του 'Αλεξάνδρου από τον 'Αντίπατρο αναφέρει και ο Ψευδο-Καλλισθένης, ό όποιος μάλιστα περιγράφει και τὰ θαυματουργά γεγονότα, πού έλαβαν χώρα στη Βαβυλώνα, μόλις έξέπνευσε ό υίός του θεού 'Αμμωνος, ό 'Αλέξανδρος: «έγένετο όμίχλη περί τον άέρα και σκότος και έφάνη μέγας άστήρ πεσών εκ του ούρανού επί την θάλασσαν, και συν αυτώ άετός μέγας, και τό χαλκούν άγαλμα Διός τό εν Βαβυλώνι εκινήθη, ό δέ άστήρ πάλιν ανήλθεν εις τον ούρανόν και ό άετός συν αυτώ έχων άστέρα φεγγώδη· κρυθέντος δέ του άστέρος εν τῷ ούρανῳ εϋθύς και ό 'Αλέξανδρος εκάμυνσε τους όφθαλμούς» (Ψευδο-Καλλισθένης, Βίος 'Αλεξάνδρου, Γ' 33, 26-27, εκδ. W. Kroll, σ. 144-145).

Μ' αυτό τον τραγικό τρόπο και από φίλιο χέρι βρήκε τό θάνατο ή μεγαλύτερη φυσιογνωμία της Παγκόσμιας 'Ιστορίας, άφού προηγουμένως μέσα σε 10 χρόνια και με 3 μόνον μάχες διέλυσε μιá αυτοκρατορία και έφτασε τον 'Ελληνισμό στά 'Ιμαλάια. 'Επίσης δέν πρέπει να λησμονείται, ότι, πριν ό Μ. 'Αλέξανδρος πιεί τό δηλητήριο από την κύλικα του Μήδιου (και πέσει έτσι θύμα της συνωμοσίας του 'Αντιπάτρου), είχε διαφύγει ήδη από 2 προηγούμενες συνωμοσίες (Φιλώτας/Παρμενίων, 'Ερμόλαος/Καλλισθένης). "Όμως ό Μ. 'Αλέξανδρος χάρη στο πρωτοφανές και άξεπέραστο έργο του κατέκτησε την πλέον εξέχουσα θέση στην Παγκόσμια 'Ιστορία και άπετέλεσε τό θρυλικό πρόσωπο του υπεράνθρωπου ήρωος σε παραδόσεις πλείστων λαών και θρησκειών.

Γ. Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Τό ζήτημα της τοποθεσίας του τάφου του Μακεδόνα στρατηλάτη άποτελεί ένα από τὰ μεγαλύτερα άλυτα προβλήματα της αρχαιολογίας. Μετά τον τραγικό θάνατο του Μεγάλου 'Αλεξάνδρου στις 13 'Ιουνίου του 323 π.Χ. στη Βαβυλώνα ή συνέλευση τών έταίρων και σωματοφυλάκων (Περδίκκας, Λεοννάτος, Πτολεμαίος, Πείθων, 'Αριστόνους και 'Αρριδαίος) ύπό τον Περδίκκα απέφασε –μεταξύ τών άλλων– ν' αναθέσει στον 'Αρριδαίο τη μεταφορά της σορού του Μ. 'Αλεξάνδρου στην 'Οαση Σίβα, στο ναό του 'Αμμωνος Διός: «είπ δέ την κατακομιδήν του σώματος και την κατασκευήν της άρμαμάξης της μελλούσης κομίζειν τό σῶμα του τετελευτηκότος βασιλέως εις 'Αμμωνα έταξαν 'Αρριδαίον» (Διόδωρος, ΙΗ, 3,5).

'Ο ίδιος ό 'Αλέξανδρος είχε ζητήσει κατά τις τελευταίες στιγμές της ζωής του, να ένταφιαστεί στο ναό του 'Αμμωνος Διός στην 'Οαση Σίβα'. Πράγματι περί τὰ τέλη του 322 π.Χ. μιá υπερπολυτελής και επιβλητική πομπή ξεκίνησε από τη Βαβυλώνα για την Αίγυπτο με επικεφαλής τον 'Αρριδαίο. 'Ο Διόδωρος δίδει μιá λεπτομερή περιγραφή της χρυσοποίκιλτης «άρμαμαξας» και της συγκινητικής πομπής, πού ακολουθούσε πολυπληθές επίδητικό στράτευμα και χιλιάδες λαού (Διόδωρος, ΙΗ, 26). 'Ο 'Αρριδαίος όμως –κατόπιν συνεννόησης με τον Πτολεμαίο– ξεκίνησε χωρίς την άδεια του «έπιμελητή» Περδίκκα. (Σημειωτέον, ότι ό μάντης 'Αρίστανδρος είχε προφητεύσει μετά τό θάνατο του 'Αλεξάνδρου, ότι ή χώρα ταφής του Μακεδό-

να στρατηλάτη θά αποκοτούσε μεγάλη δύναμη και εὐημερία⁸. "Ετσι, ἄρκετοὶ ἐπίγονοι εἶχαν σκοπὸ νὰ διεκδικήσουν τὴ σορὸ τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου). Ὁ Πτολεμαῖος συνάντησε τὴν πομπὴ μὲ τὴν «ἀρμάμαξα» τοῦ Ἀρριδαίου στὴ Δαμασκὸ καὶ κατόπιν καὶ οἱ δυὸ μαζὶ ἤρθαν στὴν Αἴγυπτο. Τότε ὁ Πτολεμαῖος ἀποφάσισε νὰ μὴ θάψει πρὸς τὸ παρὸν στὴν Ὁασὴ Σίδα τὸν 'Αλέξανδρο, ἀλλὰ νὰ τὸν ἐνταφιάσει σὲ πολυτελὲς Μαυσωλεῖο στὸ κέντρο τῆς 'Αλεξάνδρειας: «ἔκρινε (ὁ Πτολεμαῖος) γὰρ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς μὲν Ἀμμωνα μὴ παρακομίζειν, κατὰ δὲ τὴν ἐκτισμένην ὑπ' αὐτοῦ πόλιν ('Αλεξάνδρεια) ἐπιφανεστάτην οὖσαν σχεδὸν τι τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην, ἀποθέσθαι. Κατεσκεύασεν οὖν τέμενος κατὰ τὸ μέγεθος καὶ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς 'Αλεξάνδρου δόξης ἄξιον, ἐν ᾧ κηδεύσας αὐτόν...» (Διόδωρος, ΙΗ', 28, 3-5).

Γιὰ τὴν ταφὴ τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου στὴν 'Αλεξάνδρεια, στὴ συνοικία «Σῆμα» ἢ «Σῶμα» (ὅπου θρίσκονταν οἱ βασιλικοὶ τάφοι), συμφωνοῦν οἱ περισσότερες ἀρχαῖες πηγές. Συγκεκριμένα ὁ Ἀρριανὸς στὸ ἔργο του «*Μετὰ 'Αλεξάνδρον*» (Jacoby, *F. Gr. H.*, 156, ἀπόσπ. 9, 25), ὁ Στράβων (XVII, C, 794, I, 8), ὁ Δίων Κάσιος (*Ρωμ. Ἱστ.* 51, 15-16) μιλοῦν γιὰ τὸ Μαυσωλεῖο τοῦ 'Αλεξάνδρου στὴ συνοικία «Σῶμα» τῆς 'Αλεξάνδρειας. Ὁ Στράβων – ἢ πλεον κωντινὴ χρονολογικὰ πηγὴ στὰ γεγονότα – ἀναφέρει: «μέρος δὲ καὶ τῶν βασιλείων ἐστὶ καὶ τὸ καλούμενον Σῶμα... ἐν ᾧ αἱ τῶν βασιλέων ταφαὶ καὶ ἡ 'Αλεξάνδρου» (Στράβων, *Γεωγραφικά*, XVII, C, 794, I, 8). Τὸ «Σῶμα» θρίσκόταν στὸ κέντρο περὶ τοῦ 'Αλεξάνδρειας, στὴν ἀριστοκρατικὴ συνοικία «Βρούχειον», στὴ συμβολὴ τῆς Ὀδοῦ τοῦ Σώματος καὶ τῆς Κανωπικῆς Ὀδοῦ. Σύμφωνα μὲ πολλοὺς ἐρευνητὲς ἡ περιοχὴ αὐτὴ σήμερὰ ἐντοπίζεται στὸ Κόμ-ἐλ-Δεμάς (= Ὑψωμα τῶν Σωμάτων) καὶ τὸ σημεῖο τοῦ τάφου τοῦ 'Αλεξάνδρου θρίσκεται στὸ χῶρο τοῦ τζαμιοῦ Nabi Daniel (στὴ κρῦπτη τοῦ ὁποίου –κατὰ πολλοὺς– θρίσκεται ὁ τάφος τοῦ Μακεδόνα βασιλιά).

Ἀντίθετα μὲ τοὺς Διόδωρο, Ἀρριανό, Στράβωνα κ.λπ. ὁ Πανσανίας μιλά γιὰ πρώτη ταφὴ τοῦ 'Αλεξάνδρου στὴ Μέμφιδα ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖο τὸν Α' καὶ κατοπινὴ μεταφορὰ στὴν 'Αλεξάνδρεια ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖο τὸν Β' Φιλάδελφο: «τὸν 'Αλεξάνδρου νεκρὸν οὗτος ὁ καταγαγὼν ἦν ἐκ Μέμφιδος...» (Ἀττικά, 7, 1). Ὁ Πτολεμαῖος ὁ Α' ὁ Λάγου –κατὰ τὸν Πανσανία– ἔθαψε τὸν 'Αλέξανδρο στὴ Μέμφιδα, προφανῶς μέχρι νὰ κτισθῇ τὸ ὑπερπολυτελὲς Μαυσωλεῖο στὸ «Σῆμα/Σῶμα», στὴν ἀριστοκρατικὴ συνοικία Βρούχειον τῆς 'Αλεξάνδρειας: «τὸν μὲν ('Αλέξανδρον) νόμῳ τῶν Μακεδόνων ἔθαπτεν ἐν Μέμφει...» (Πανσανίας, Ἀττικά, 6, 3). (Γιὰ νὰ μὴν ὑπάρξει σύγχυση, ἀναφέρουμε, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ὁ Α' ὁ Λάγου, ὁ ἐπικαλούμενος Σωτήρ, συμπολεμιστὴς καὶ ἐταῖρος τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου, ἔζησε περὶ τὰ 337-283 π.Χ., ἐνῶ ὁ Πτολεμαῖος ὁ Β' ὁ Φιλάδελφος, υἱὸς τοῦ προηγούμενου, περὶ τὰ 309-247 π.Χ.).

Περὶ τῆς πρώτης ταφῆς τοῦ 'Αλεξάνδρου στὴν Μέμφιδα μιλοῦν ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πανσανία καὶ ὁ Curtius Rufus (X, 10, 20), ὁ Ψευδο-Καλλισθένης (Γ' 34, 2-6, Kroll, I, 145), ὅπως καὶ τὸ «*Πάριον Χρονικόν*», ὅπου ἀναγράφεται ὅτι: «*Ἀλέξανδρος εἰς Μέμφιν ἐτέθη*» (IG, XII, 5, 1, στ. 112/Jacoby, *FGrH*, 239, ἀπόσπ. B, 11). Ὡς ὑπενθυμίσουμε ἐδῶ, ὅτι ἡ Μέμφιδα ἀναφέρεται ὡς ὁ τόπος τῆς πρώτης ταφῆς τῆς ταριχευμένης σοροῦ τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου. Στὴ συνέχεια ὁ 'Αλέξανδρος ἐτάφη στὸ Μαυσωλεῖο τοῦ «Σώματος», στὸ κέντρο τῆς 'Αλεξάνδρειας. Ὡς σημειωθεῖ ἐπίσης, ὅτι μὲ τὴν ἀποψη αὐτὴ –περὶ τοῦ τάφου τοῦ 'Αλεξάνδρου στὴν 'Αλεξάνδρεια– συμφωνοῦν ὅλοι σχεδὸν οἱ νεώτεροι ἱστορικοί⁹. Ἀναφέραμε προηγουμένως, ὅτι ὁ Στράβων ἀποτελεῖ τὴν ἀρχαιότερη μαρτυρία γιὰ τὸν τάφο τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου στὴν 'Αλεξάνδρεια. Ἐπίσης ὁ Δίων Κάσιος στὴ *Ρωμαϊκὴ Ἱστορία* του ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ Σεπτίμιος Σεβήρος καὶ ὁ Καρακάλλας ἐπισκέφτηκαν τὸν τάφο τοῦ 'Αλεξάνδρου στὴν 'Αλεξάνδρεια. Συγκεκριμένα ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἄγγιξε τὸ ταριχευμένο σῶμα τοῦ 'Αλεξάνδρου, μὲ συνέπεια νὰ σπάσει ἓνα κομμάτι τῆς μύτης (Δίων Κάσιος, 51, 16). Ὁ τάφος, ἢ καλύτερα τὸ Μαυσωλεῖο, τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου στὴν 'Αλεξάνδρεια ἐδεικνύετο μέχρι τὸν 4ο αἰ. μ.Χ. Μετὰ τὸ 391 μ.Χ., ὁπότε τὸ μαινόμενο πλῆθος τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τὸν πατριάρχη 'Αλεξανδρείας Θεόφιλο (μὲ τὴν προστασίαν τοῦ Βυζαντινοῦ κόμητος Ρωμανοῦ) ἰσοπέδωσε τὸ Σεράπειον, τὸ Μουσεῖο καὶ τὴν Βιβλιοθήκη τῆς 'Αλεξάνδρειας, χάνονται καὶ τὰ ἴχνη τοῦ τάφου τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου¹⁰. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λίγο ἀργότερα διερωτᾶται: «*ποῦ γάρ, εἰπέ μοι, τὸ Σῆμα*

Ἀλεξάνδρου; δεῖξόν μοι καὶ εἰπέ μοι τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐτελεύτησε». (Γιὰ τὶς ἐγκληματικὲς καταστροφὲς ποὺ προκάλεσαν οἱ Χριστιανοὶ τοῦ 4ου αἰ. μ.Χ. στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ μνημεῖα –μουσεῖα, γυμνάσια, ἱερά, θέατρα, βιβλιοθήκες κ.λπ.– ἐπὶ προφάσει «εἰδωλολατρείας», εἶναι ἀποκαλυπτικότερες οἱ ἀρχαῖες πηγὲς Ζώσιμος καὶ Εὐνάπιος¹¹. Μιὰ σύγχρονη καὶ συνοπτικὴ προσέγγιση στοῦ θέματος ἐπιχειρεῖ ὁ Κ. Σιμόπουλος στοῦ ἔργου του *«Ληλασία καὶ Καταστροφὴ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχαιοτήτων»*, Ἀθῆναι 1993).

Στὸ σημεῖο αὐτὸ τελειώνει ἡ ἱστορία τοῦ τάφου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἀρχίζει ὁ θρύλος. Κατὰ μίαν ἐκδοχὴ ὁ τάφος τοῦ Μακεδόνα στρατηλάτη ὑπάρχει σήμερον στὴν κρύπτη τοῦ μουσουλμανικοῦ τεμένους Nabi Daniel –ποὺ προαναφέραμε–, ἐνῶ κατὰ μίαν ἄλλην ἐκδοχὴ ἡ λάρνακα τοῦ Ἀλεξάνδρου μεταφέρθη κρυφὰ στὶς δαιδαλῶδεις νεκροπόλεις τῆς Ὁάσης Σίδας. Τὴν δεύτερη ἐκδοχὴ ἀκολουθεῖ, ὡς γνωστόν, στοῦ ἐπίπονο ἀνασκαφικοῦ τῆς ἔργου καὶ ἡ πασίγνωστη πλέον ἀρχαιολόγος κ. Λιάννα Σουβαλτζῆ.

Δ. ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ μὲ τὴ ζωὴ ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ θάνατό του ἐσφράγισε τὴν παγκόσμια ἱστορία ὅσο κανεὶς ἄλλος. Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Μακεδόνα στρατηλάτη ἀποκαλύφθηκε σὲ ὅλο τῆς τὸ μεγαλεῖο τόσο στὴ στρατηγικὴ τοῦ πολέμου ὅσο καὶ στὴν πολιτικὴ διακυβέρνησιν τῆς ἀχανοῦς αὐτοκρατορίας. Τὸ ὄραμα τοῦ γυιοῦ τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Ὀλυμπιάδας ἦταν ἡ ἀναστέλλωσις τῆς οἰκουμενικῆς πολιτείας τῶν Διογενῶν, Ἡρακλῆ, Περσέας καὶ Διονύσου¹². Ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος μιλῶντας στὸν κυνικὸ Διογένη εἶπε: «Νῦν δὲ σύγγνωθι, Διόγενες, Ἡρακλέα μιμοῦμαι καὶ Περσέα ζηλῶ, καὶ τὰ Διονύσου μετιῶν (=ἀκολουθῶν) ἔχῃ, θεοῦ γενάρχου καὶ προπάτορος, δούλωμαι πάλιν ἐν Ἰνδία νικῶντας Ἑλλήνας ἐγχορεῦσαι καὶ τοὺς ὑπὲρ Καύκασον ὀρεῖους καὶ ἀγρίους τῶν βακχικῶν ἀναμῆσαι κώμων» (Πλούταρχος, *Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου Τύχης*, Α', 10, 332b).

Τὸ ὄραμα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου¹³ γιὰ μιὰ οἰκουμενικὴ πολιτεία βασισμένη στὰ ἑλληνικὰ ἰδεώδη καὶ θεσμοὺς διαφαίνεται σαφῶς στὸν περίφημο «ὄρκος» τῆς Ὠπιδος (324 π.Χ.), ὅπως τὸν διασώζει ὁ Πλούταρχος: «...πατρίδα μὲν τὴν οἰκουμένην προσέταξεν ἡγεῖσθαι πάντας, ἀκρόπολιν δὲ καὶ φρουρὰν τὸ στρατόπεδον, συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς· τὸ δ' Ἑλληνικὸν καὶ Βαρβαρικὸν μὴ χλαμύδι... διορίζειν, ἀλλὰ τὸ μὲν Ἑλληνικὸν ἀρετῇ τὸ δὲ Βαρβαρικὸν κακίᾳ τεκμαίρεσθαι...» (Πλούταρχος, *Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου Τύχης*, Α', 6, 329 c, d).

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ «γονιμοποιὸς τῆς ἀνθρωπότητος» κατὰ τὸν Θ. Μπίρτ, ἦταν ὁ μεγαλοφυῆς δημιουργὸς τοῦ οἰκουμενικοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἱστορίας. Ὁ σύγχρονος καλούμενος «δυτικὸς πολιτισμὸς» ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν μνημεῖο τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ ὁποίου τὰ ὁράματα ἀποτελοῦν πάντοτε πρόκληση στὴν ἀνθρωπότητα, νὰ δεχθεῖ τὰ οἰκουμενικὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, δικαιώνοντας ἔτσι τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν μόχθο του, ὅπως ἔκανε πάντα ὁ μεγαλύτερος στρατηλάτης τῶν αἰώνων.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Πλούταρχος, *Ἀλέξανδρος*, ἔκδ. Loeb Classical Library.
2. Ψευδο-Καλλισθένης, *Βίος Ἀλεξάνδρου*, ἔκδ. G. Kroll (Berlin 1926) καὶ C. Müller (Paris 1846).
3. Διόδωρος Σικελιώτης, *Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη*, ΙΖ', 50 καὶ 51, ἔκδ. Loeb Classical Library.
4. Ὁμοίως, Διόδωρος, ΙΖ', 51.
5. Ὁμοίως, ΙΖ', 117,5.
6. Ὁμοίως, ΙΖ', 118.
7. Q. Curtius Rufus, *Ἱστορία Μεγάλου Ἀλεξάνδρου*, Χ, 5, ἔκδ. Loeb Classical Library.
8. Αἰλιανός, *Ποικίλη Ἱστορία*, ΙΒ, 64.
9. Botsford-Robinson, *Ἀρχαῖα Ἑλληνικὴ Ἱστορία*, ἔκδ. M.I.E.T., Ἀθῆναι 1985, σελ. 406.
10. Εὐνάπιος, *Βίοι φιλοσόφων καὶ σοφιστῶν*, ἔκδ. L. Dindorf, H.G.M., Lipsiae 1870.
11. Ζώσιμος, *Ἱστορία*, ἔκδ. L. Mendelson, Lipsiae 1877.
12. J. Bury-R. Meiggs, *Ἱστορία Ἀρχαίας Ἑλλάδας*, τ. 3, σ. 753, ἔκδ. «Καρδαμίτσα», Ἀθῆναι 1992 καὶ Πλούταρχος, *Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου Τύχης*, Α', 10, 332b.
13. W. Tarn, *Alexander the Great*, Cambridge 1948 καὶ U. Wilcken, *Alexander*, ἔκδ. E.N. Borza, N.Y. 1967.
14. T. Birt, *Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας καὶ ὁ Παγκόσμιος Ἑλληνισμός*, ἔκδ. Δαρῆμα, σελ. 268.

Περὶ νόμου

Πρέπει νὰ δεχτοῦμε τὴν ἀνθρώπιν φύσιν καὶ τὶς ἀνθρώπινες ἐφαρμογὲς τῶν συμπαντικῶν φυσικῶν νόμων, τὴν ἀντανάκλασιν τοῦ ἰδεατοῦ σχήματος τοῦ νόμου στὴν ἀνθρώπιν κοινωνία, στὴν ἀνθρώπιν πραγματικότητα. Ἀλλῶς ἀρνούμενοι τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἀντανάκλασης αὐτῆς μέσα ἀπὸ τὸ παραμορφωτικὸ κάτοπτρο τῆς περιορισμένης ἀνθρώπινης λογικῆς, ἀλλὰ καὶ μοναδικῆς ἀλάνθαστης ὁδοῦ προσεγγίσεως τοῦ πεπερασμένου λογικοῦ κατὰ τὰ ἀνθρώπινα πρότυπα, κινδυνεύουμε νὰ περάσουμε ἀπὸ τὴν σφαῖρα τοῦ ἀνθρώπινου νόμου στὴν σφαῖρα τοῦ συμπαντικοῦ ἀχανοῦς καὶ ἀτέρμονος νόμου, στὴν σφαῖρα τοῦ ἀλόγου σχήματος, ὅπως αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ἀνθρωποκεντρικοῦ κατόπτρου στὸ σχῆμα ἐκεῖνο ποὺ ἀντιβαίνει στὴν ἴδια μας τὴν φύσιν. Τὸ ἐρώτημα ποὺ τώρα προβάλλει εἶναι, κατὰ πόσο τὸ εἶδωλο μπορεῖ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ ὑπαρκτὸ ἀντικείμενο. Κατὰ πόσον ἡ ἀντανάκλασις νομιμοποιεῖται μέσα ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἄρρησιν τῆς ὑπαρκτῆς ἀλλὰ μὴ ἀντιληπτῆς πραγματικότητος.

Ζοῦμε λοιπὸν ἐδῶ καὶ αἰῶνες μέσα σὲ ἓνα τραγικὸ δῆλημα. Ἐνὰ δῆλημα, ποὺ τὸ ἐκμεταλλεῖται καν δεόντως οἱ ἀνὰ τόπον καὶ χρόνον πηγὲς ἐκπόρευσης τῆς ἐξουσίας, καὶ καλυπτόμενοι πίσω ἀπ' αὐτὴν τὴν ἔννοια τοῦ ἀχανοῦς ἐφτίαξαν τοὺς δικούς τους παραμορφωτικούς καθρέπτες δημιουργῶντας μιὰ δευτερογενῆ ἀντανάκλασιν πάνω στὴν ἤδη ὑπάρχουσα πρωτογενῆ. Παραβίασαν λοιπὸν τὸ ἀνθρωποφυσικὸ σχῆμα καὶ τὸ ἀντικατέστησαν μὲ τὸ ὑπερανθρώπινον καὶ ὑπερφυσικόν, κατασκευάζοντας ἔτσι τὸν ἐνδιάμεσο σταθμὸ τῆς ὑπερενδοκόσμιας ἐξουσίας. Μιᾶς ἐξουσίας, ποὺ διατηρεῖ ἄρρηκτους τοὺς δεσμούς της μὲ τὸ συμπαντικὸ ἀπειρο ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνθρώπινον καὶ συγκεκριμένον ταντοχρόνως.

Τὸ μέγεθος τῆς οὐτοπίας τεράστιο. Οἱ ἐφαρμογὲς τῆς ἀνάλογης τῆς ὕδρευς. Δημιουργήθηκε ἔτσι ἓνας κόσμος, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἔμαθαν νὰ φοβοῦνται τὸ ἄγνωστο, γεγονός λογικόν, ἀφοῦ ἡ ἀνθρώπιν ἀντίληψις ἀδυνατεῖ νὰ τὸ συλλάβῃ καὶ νὰ τὸ ἐρμηνεύσῃ, ἀφοῦ, ἂν καὶ εἶναι φυσικόν, δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, ἄρα μὴ προσεγγίσιμο ἀπὸ ἀνθρώπινες διάνοιες. Ἐνας κόσμος ὅπου αὐτὴ ἡ πλαστὴ ὑπερενδοκόσμια ἐξουσία μπόρεσε νὰ ἐπιβληθῇ μέσα ἀπ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ καθεστὼς τοῦ φόβου, μέσα ἀπὸ τὴν παραβίασιν τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ καὶ ἰσορροπίας μεταξὺ ἀνθρώπινου καὶ συμπαντικοῦ. Ἐτσι αὐτὸς ὁ ἐνδιάμεσος σταθμὸς δημιούργησε τοὺς ἐλέφ Θεοῦ νόμους, τοὺς «θεῖους νόμους», ὅπως ἀρέσκονται νὰ τοὺς ἀποκαλοῦν, τὴν θεία δίκην. Καὶ πλαστήκε ἔτσι ἡ ἔννοια τοῦ ἐξωγήινου θεοῦ, ἑνὸς θεοῦ ποὺ δημιούργησε τὸν κόσμον, ποὺ ἀπετέλεσε ἕκτοτε κτῆμα, μιὰ ποὺ ὁ ἴδιος εἶναι ἔξωθεν αὐτοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν δημιούργησε καὶ τοὺς νόμους.

Καὶ ἐδῶ πολὺ εὐκόλῃ ὀρισμένοι θὰ βγάλουν τὸ συμπέρασμα: Ἄρα καὶ οἱ Ἕλληνες θεοί, καὶ αὐτοί, στὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα ἀποσκοποῦσαν. Στὸν ἐξουσιασμὸ τῶν συνειδητέων μέσω τῶν νόμων. Γρήγορο καὶ φαινομενικὰ ἀπλό καὶ σίγουρο τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ λογιζομένου τους, ἂν δὲν προχωρήσουν στὴν πιὸ λεπτομερεϊακὴ ἀνάλυσιν τῶν δεδομένων. Καὶ τὰ δεδομένα ἔχουν ὥς ἐξῆς: Οἱ Ἕλληνες ἔβλεπαν τοὺς θεοὺς τοὺς ἀπλᾶ καὶ μόνο ἀνθρωποκεντρικά καὶ ποτὲ ὡς ὑπερφυσικά ὄντα. Τοὺς ἀπέδιδαν ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ πάθη, καὶ καθόλου τυχαῖα τοὺς τοποθέτησαν στὴν κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου, πάνω στὴν γῆ ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ σὲ σημεῖο τέτοιο, ποὺ οἱ ἄνθρωποι μὲ εὐκολία δὲν μποροῦσαν νὰ προσεγγίσουν, χωρὶς αὐτὸ ὅμως νὰ ἀποκλείει τὴν προσέγγισιν. Ποτὲ ὅμως δὲν τοὺς ἀνετίδισαν μονίμως στὰ σύννεφα, μακρυνὰ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον καὶ τὰ προβλήματα του, στὸν ἐνδιάμεσο σταθμὸ

τῆς ὑπερ-ἐνδοκόσμιας ἐξουσίας. Δὲν ἔπλασαν ποτὲ οἱ θεοὶ τὸν κόσμον, ἀλλὰ ὁ κόσμος προῆλθε ἀπὸ τὸ χάος, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν ἔννοια τοῦ ἀπείρου, στὴν ὁποία ἀνήκει ὡς ἀντανάκλασή του, προσαρμοσμένη πάντα στὰ ἀνθρώπινα πρότυπα καὶ τὶς ἀνθρώπινες καὶ ἐμβιες ἀνάγκες. Ἔτσι δημιουργήθηκαν οἱ ὑλικοὶ διοκεντρικοὶ σχηματισμοί, τὰ ποτάμια, οἱ λίμνες, τὰ δουνά, οἱ θάλασσεσ, ὅλα τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν ἐν λόγῳ ὄντων.

Ὁ Ζεὺς εἶναι πατέρας τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄχι ἐξωκόσμιος σατράπης, τιμωρὸς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, φορέας τῆς ὕδρεως, πὺν ὁ ἴδιος υἱοθετεῖ μέσα ἀπὸ τὴν περιφρόνηση τῆς συμπαντικῆς καὶ ἀνθρώπινης ἁρμονίας καὶ τὴν ἐκμετάλλευση τοῦ ἀγνώστου. Τέλος οἱ νόμοι τῶν θεῶν ἰσχύουν τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου ἀπουσιάζει ἡ ἔννοια τῆς ἁμαρτίας, ἡ ἔννοια τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ κυριαρχεῖ αὐτὴ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου κατὰ τὶς φυσικὲς ἐπιλογές, οἱ ὁποῖες θὰ ὁδηγήσουν ἀνάλογα μὲ τὸ ἀποτέλεσμα στὴν ὕδρη, δηλαδὴ στὴν ὑπερεκτίμηση τῶν ἀνθρωπίνων δυνατοτήτων ἢ στὴν ἰσορροπία μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ θεῶν, μεταξὺ ἀνθρώπινης καὶ θεϊκῆς κοινωνίας, μεταξὺ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀναγκαίου παραμορφωτικοῦ πρωτογενοῦς κατόπτρου καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἔτσι στὴν ἐλληνικὴ κοσμοαντίληψη ποτὲ δὲν ἐμφανίζονται θεοὶ νὰ παραδίδουν ἐντολὲς οὔτε νὰ φτιάχνουν εὐαγγέλια καὶ κοράνια, πράγμα πὺν οἱ ἴδιοι θὰ μπορούσαν νὰ κάνουν καὶ νὰ τηρήσουν στὴν δική τους θεϊκὴ κοινωνία, ἐνῶ ἀλλὰχοῦ, πὺν οἱ νόμοι-ἐντολὲς αὐτὲς παρεδόθησαν, οἱ ἐξω-κόσμιοι ἐντολεῖς τῶν δὲν θὰ μπορούσαν ἐκ τῆς φύσεώς των νὰ τηρήσουν. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου (ποιὸν ἀραγε;) ἢ οὐ μοιχεύσεις (μὲ ποία καὶ πάλι;). Ἔτσι οἱ ἴδιοι οἱ ἀνθρωποὶ δημιούργησαν ἐδῶ, στὴν Ἑλλάδα, τοὺς νόμους κατὰ μίμησιν τῶν θεϊκῶν προτύπων, πὺν ποτὲ ὅμως αὐτοὶ οἱ θεοὶ δὲν παρενέβησαν οὔτε νὰ τοὺς ἐπιβάλουν, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ τοὺς παραδώσουν. Ἦταν ἀπλᾶ καὶ μόνο ἡ οὐδέτερη πηγὴ ἐκπορεύσεως τῶν ἀντιστοιχῶν ἰδεατῶν σχημάτων καὶ μορφῶν, ἡ ἀναγκαία ἀντανάκλαση, πὺν δέχεσαι ἢ ἀπορρίπτεις. Καὶ ἐδῶ δὲν ἔχει τόσο μεγάλη σημασία ἡ ἀπόρριψις ὅσο ἡ παραβίασις τοῦ κατόπτρου, ἡ ἀπενθείας ἐπαφὴ μὲ τὸ πρότυπο. Καὶ πρέπει νὰ τονιστῇ καὶ πάλι, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ὕδρεως δὲν ἔχει νὰ κἀνὴ μὲ τὴν παράδοση τῶν νόμων τῶν θεῶν, ἀφοῦ, ὅπως εἶπαμε, στὴν ἀπόλυτη μορφὴ τοὺς ποτὲ δὲν ὑπῆρξαν, ἀλλὰ μὲ τὴν ὑπερφалаγγισή τους καὶ τὴν ἀπενθείας ἐπαφὴ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ἰδεατοῦ. Μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ἀλόγου κατὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ λογικοῦ κατὰ τὴν συμπαντικὴ. Αὐτὴ καὶ μόνο εἶναι ἡ ἔννοια τῆς ὕδρεως. Τὸ σπάσιμο τῆς συμπαντοκοσμικῆς ἁρμονίας.

Σήμερα λοιπὸν σὲ ποιούς νόμους πρέπει νὰ πιστέψουμε; Σήμερα, πὺν ὁ ἐνδιάμεσος σταθμὸς τῆς ὑπερενδοκόσμιας ἐξουσίας ἔχει σχεδὸν ὀλοκληρωτικὰ ἐπιβάλλει τὴν ἔννοια τῆς ὕδρεως σὲ ὅλες τὶς κοινωνικοπολιτικὲς καὶ ἄλλες δομὲς τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν; Μήπως ἡ λύση θρίσκεται μέσα στὸν ἴδιο μας τὸν ἑαυτό; Στὸν ἀόριστο φόβο τοῦ ἀγνώστου, πὺν ἔχει ἐκτοπίσει τὴν ἀνθρώπινη φύση μας στὶς ἐσχατιὲς τοῦ ἀλόγου; Ἀναζητῶ τὸν ἄνθρωπο, ἔλεγε ὁ Διογένης, καὶ κανένας δὲν τὸν καταλάβαινε. Τότε, τὰ χρόνια πὺν ἡ γοητεία τοῦ ὑπερφυσικοῦ, τὸ μυστηριακὸ καὶ τὸ ἀνεξήγητο ἄρχιζαν νὰ κτίζουν καὶ στὸν Ἑλληνικὸ χῶρο τὸν σταθμὸ τῆς ὑπερενδοκόσμιας ἐξουσίας. Τὰ χρόνια πὺν ἡ πόλις-κράτος, τὸ συγκεκριμένο, ἔπνεε τὰ λοῖσθια καὶ στὸν ἀντίποδά της ξεκίναγαν οἱ μεγάλες αὐτοκρατορίες, τὸ ἀχανές. Μαζί της πέθαιναν καὶ οἱ τελευταῖοι ἐλεύθεροι ἄνθρωποι.

Νέμεσις

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Οι σχέσεις μεταξύ Έλληνικής-Βυζαντινής μουσικής από μουσικολογική σκοπιά

Με άφορμή το άρθρο του κ. Σταύρου Βασδέκη στον «Δαυλό» του Νοεμβρίου 1994 σάς γράφω με την ιδιότητα του μουσικολόγου μερικές σκέψεις –όχι άφορισμούς– γύρω από την προέλευση της Β.Ε.Μ.* Ήπισης δέν θά ξετάσω, αν ύπάρχει ύποτιθέμενη συνέχεια του έλληνικού πνεύματος μέσω του βυζαντινού πολιτισμού και σέ ποιό βαθμό, ούτε δέδαια θά πρέπει νά συγγέται τό περιεχόμενο της θρησκευτικής ποίησης μέ τή Β.Ε.Μ. μέ δάση τά δσα γράφτηκαν από τον κ. Βασδέκη. Ήδω θά περιοριστώ αύστηρά στή μουσικολογική άνάλυση της σχέσης της Β.Ε.Μ. μέ τήν Α.Ε.Μ.**

Ή άπουσία γραπτής και προφορικής παράδοσης δημιούργησε άδεδαιότητα και έγινε αίτία νά διατυπωθούν διαμετρικά αντίθετες θεωρίες γύρω από τήν προέλευση της Β.Ε.Μ. μέ ύπολογίσιμα κενά. Οι κυριότερες άπ' αυτές τις θεωρίες είναι ή έβραϊκή, ή ρωμαϊκή και ή έλληνική. Τά έπιχειρήματα πού στηρίζουν τήν έλληνική θεωρία συνοπτικά είναι τά ακόλουθα:

1) Στην άρχαία Έλλάδα ύπήρχε ή *εϋρυθμος* (τό νόημα του κειμένου καθόριζε τις διαθέσεις ⇒ ή μουσική ως μέσο) και ή *εϋμελής* μουσική (τό μουσικό στοιχείο ένίσχυε άπλως τις κινήσεις από τις δημιουργημένες διαθέσεις ⇒ ή μουσική ως αύτοσκοπός).

Ή διαφορά των δύο αυτών μουσικών ρευμάτων έγκειται στή διαφορά των δύο μεταφυσικών φιλοσοφικών συστημάτων: του Πλατωνικού και του Άριστοτελι-

* Βυζαντινή Έκκλησιαστική Μουσική.

** Άρχαία Έλληνική Μουσική.

Νά ξελληνισθῇ ή μουσική μας παιδεία

Κύριε διευθυντά,

Διαβάζοντας τό άρθρο του κ. Δ. Σταθακόπουλου όπως έπίσης και τήν έπιστολή του κ. Νικ. Άσπιώτη στον «Δαυλό», τ. 157, εις άπάντησιν του άρθρου του κ. Στ. Βασδέκη του τεύχους 155 για τήν μουσική της Άρχαίας Έλλάδος και του Βυζαντίου, θά ήθελα νά παραθέσω μέ τή σειρά μου τούς δικούς μου προβληματισμούς.

Μήπως ήρθε ή ώρα ν' αλλάξουμε τή δομή των προγραμμάτων των σχολείων και ωδείων, ώστε ή μουσική εκπαίδευση νά γίνη Έλληνικότερη; Νά παραθέσουμε αναλυτικότερα και παραστατικότερα τούς ρυθμούς, τρόπους, ποίηση, θέατρο, χορό κι ό,τι άλλο συμπεριλαμβάνει ή Έλληνική μουσική ιστορία, ώστε οί μαθηται νά διδάσκονται σύμφωνα μέ τά Έλληνικά ιδέωδη κι όχι μ' ένα πρόγραμμα μαθημάτων, όπου κυριαρχεί ως έπί τό πλείστον ή μουσική του Γερμανικού χώρου;

Ό προσορισμός της μουσικής τέχνης είναι νά καλλιεργεί τό πνεύμα και νά εναισθητοποιή τά άτομα. Κι αυτό πρέπει νά ξεκινάει από τό χώρο όπου ζεί ό άνθρωπος, διότι κάθε λαός έχει τή δική του νοοτροπία και ψυχροσύνθεση. Δέν μπορεί, τά πρώτα άκούσματα του Έλληνα νά είναι τραγούδια ξένου χώρου. Άποξενώνουμε τό κάθε παιδί μας από τή νοοτροπία της μητρικής του έπαφής. Έχω τή γνώμη, ότι ένα διαφοροτικό σύστημα διδασκαλίας της μουσικής, πού νά διανθίζεται μέ άρχαία έλληνική μουσική, μέ μουσική

κοῦ ἀντίστοιχα. Οἱ ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνος λοιπὸν γιὰ τὸ πνεῦμα τῆς εὐρύθμου μουσικῆς, ποὺ ὀφείλει νὰ εἶναι λιτή, ἀνεπιτήδευτη καὶ ποὺ ἡ μελωδία τῆς πρέπει νὰ ὑποτάσσεται στὸ λόγο μὲ μόνη τὴ φωνή καὶ ὅχι τὰ μουσικὰ ὄργανα, ταυτίστηκαν ἀπόλυτα μὲ τὸ πρωτοχριστιανικὸ πνεῦμα καὶ ἐπεκράτησαν στὴ λατρεία. Ὁ ἔγκριτος μουσικολόγος Ἰωάννης Τζέτζης ἀναφέρει: «*Ἡ τὸ πρῶτον ἐν τοῖς χριστιανικοῖς ναοῖς εἰσαχθεῖσα μουσικὴ ἔφερε τὸν ἀφελὴ καὶ ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀκατάσκευον χαρακτήρα τῆς ἀρχαιοτέρας εὐρύθμου ἑλληνικῆς μουσικῆς τῆς πρὸ τοῦ Εὐριπίδου*» («*Ἡ ἐπινόησις τῆς παρασημαντικῆς*», σελ. 14-15). Ἐπομένως ἓνα ἀπὸ τὰ βασικότερα στοιχεῖα, ποὺ ἡ Α.Ε.Μ. κληροδότησε στὴν Β.Ε.Μ., εἶναι τὸ μουσικὸ ἦθος τῆς.

2) Ὑπάρχουν κοινὰ θεωρητικὰ-τεχνικὰ στοιχεῖα, ποὺ δανείστηκε αὐτούσια ἢ διαφοροποίησε ἡ Β.Ε.Μ. ἀπὸ τὴν Α.Ε.Μ.:

α) Ὡς πρώτη δάση γιὰ τὴ διαμόρφωση μουσικῆς γραφῆς (παρασημαντικῆς) τῆς Β.Ε.Μ. χρησίμευσε ἡ μουσικὴ σημειογραφία τῆς Α.Ε.Μ., ποὺ χρησιμοποιοῦσε ὡς μουσικὰ φθογγόσημα τὰ γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου «*ὀρθά, πλάγια, ἀνεστραμμένα, ἠκρωτηριασμένα...*». Ἡ πρώτη αὐτὴ γραφὴ ὀνομάστηκε *ἀλφαριθμητικὴ*. Γιὰ παράδειγμα ἡ ὀξεῖα, βαρεῖα, περισπωμένη, ἀπόστροφος, τὸ ὕφεν κ.ἄ. χρησιμοποιήθηκαν ὡς μουσικὰ φθογγόσημα καὶ στὴν Α.Ε.Μ. καὶ στὴν Β.Ε.Μ. Ἐπίσης ἀργότερα ἐφαρμόζεται στὴν Β.Ε.Μ. ἡ πρώτη *στενογραφία*, σημάδια δηλ. ποὺ παρίσταναν ἀπὸ μιὰ συλλαβὴ ἕως ὀλόκληρη μουσικὴ φράση, τὴν ὁποία ὁ ψάλλον ἔπρεπε νὰ ἐκτελεῖ ἀπὸ μνήμης. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ πρώτη στενογραφία ἔχει ἀρχαιοελληνικὲς ρίζες: «*σημειογραφίαν ἐκ σημείων... ἐν μικροῖς ἢ δραχέσι τύποις πολλῶν γραμμάτων δύναμιν εἶχον*» (Πλούταρχος, ἐν *Κάτωνι*, κεφ. κ').

β) Ἡ Β.Ε.Μ. υἱοθέτησε μὲ ἀρκετὴ ἀκρίβεια τὰ 3 μουσικὰ γένη, ποὺ εἶχαν ἐπινοήσει οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες: τὸ *διατονικόν*, τὸ *χρωματικόν*, τὸ *ἐναρμόνιον* (πρὸβλ. διάτονον, χρῶμα, ἁρμονία). Διαφωτιστικὸ εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Μισαήλ Μισαηλίου:

δουξαντινῆς ἐποχῆς καὶ μὲ δημοτικὴ μουσικὴ, θὰ ἔδινε στὸν Ἕλληνα μίαν ἄλλη διάσταση μορφωμένου πολίτη. Προκειμένου γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ μουσικὴ, χρειάζεται οἱ ὑπεύθυνοι νὰ ἐνημερώσουν τὰ ὑπουργεῖα Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ, ὥστε νὰ καθιερωθεῖ εἰδικὸ ἐξελληνισμένο πρόγραμμα μαθημάτων μουσικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀφοῦ τὸ ἥδη ὑπάρχον δὲν ἔχει καμμία σχέση μὲ τὰ Ἑλληνικὰ ἰδεώδη. Βέβαια θὰ πρέπει νὰ ἐνημερωθοῦν δάσκαλοι καὶ καθηγητές, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ διδάξουν τοὺς μαθητές. Δὲν νοεῖται μαθητὴς ἀνωτέρας σχολῆς, ποὺ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἀποδώσει τὰ 7/8 ἢ 5/4 ἢ ἄλλους ρυθμούς, ἐνῶ μπορεῖ νὰ παίξει μίαν φούγκα Μπάχ! Κι ὅχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ περιφρονεῖ τοὺς Ἕλληνες μουσουργούς, γιατί ἡ κουλτούρα ποὺ πῆρε στὰ μουσικὰ σχολεῖα τὸ ὀλιγότερο ποὺ μποροῦμε νὰ πούμε εἶναι ἐλλειπής. Ἀξιῶνοντας περισσότερη Ἑλληνικὴ μουσικὴ στὴν ἐκπαίδευση καὶ καθιερώνοντας περισσότερους Ἕλληνες συνθέτες, θὰ μπορέσουμε νὰ ἔχουμε τὴ δική μας μουσικὴ ταυτότητα.

Πρέπει κάποτε ν' ἀφήσουμε τὴν Εὐρώπῃ μὲ τὰ δικά της συστήματα. Ἡ Εὐρώπῃ ἐπιμένει χρόνια τώρα, νὰ παρουσιάζει μὲ λίγες ἐξαιρέσεις καὶ μερικοὺς πειραματισμοὺς τοὺς ἴδιους συνθέτες, τίς ἴδιες ἐποχές, γιὰ νὰ γίνεταὶ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ «*μάρκετινγκ*» – δὲν ἔχουν τί ἄλλο νὰ παρουσιάσουν. Ὁ Ἑλληνικὸς χῶρος στὴν τέχνη εἶναι πλούσιος καὶ ἀνεξάντλητος. Ἡ πολιτιστικὴ μας κληρονομία εἶναι τεράστια καὶ μοναδική, ἂν προσηλωθοῦμε σ' αὐτὴν μὲ σεβασμό. Ἀν στηρίζουμε τὸν Ἕλληνα μουσικὸ μὲ τὴν εὐφυΐα

δου «*Νέον Θεωρητικόν*», 1902, τὸ ὁποῖο μὲ μαθηματικούς πίνακες δείχνει τὴν ἀντιστοιχία τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ τῶν βυζαντινῶν γενῶν. Ἐπίσης οἱ χρό-
 ες, τὰ ἡμίτονια, ἡ ἀποτομή, τὸ λείμμα ἀποτελοῦν ὄρους τῆς Β.Ε.Μ., οἱ ὁποῖοι
 ὑπάρχουν στὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά συγγράμματα μὲ τὴν ἴδια ἢ παρόμοια σημασία.

Πρακτικά τὸ γεγονός τῆς συγγένειας τῶν μουσικῶν γενῶν μᾶς ὁδηγεῖ ἀδιάσπαστα
 στὸ συμπέρασμα, ὅτι κάποιοι ἀπὸ τοὺς ἤχους ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἀρχαῖοι
 ἔλληνες ἔχουν φτάσει μέχρι σήμερα σὲ μᾶς –ἐκφυλισμένοι φυσικά σὲ μικρὸ ἢ με-
 γαλύτερο βαθμὸ. Γράφει σχετικὰ ὁ Μανώλης Καλομοίρης: «*Τὸ βέβαιο εἶναι πὼς
 στὸν ἑλληνικὸ λαό, ὅπως καὶ σὲ μερικοὺς ἄλλους, παραμένει ἀκόμα ὁλοζώντανο
 τὸ σύστημα τῶν ἀρχαίων ἤχων καὶ τόνων, ποὺ στοὺς δυτικούς λαοὺς ἔχει ἐκτο-
 πισθεῖ πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τὸ σύστημα τοῦ μείζονος καὶ ἐλάσσονος τρόπου. Τὸ το-
 νικὸ αὐτὸ αἶσθημα ἐνώνει μέσα στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου σὰ μιὰν ἀόρατη χρυσή
 μουσικὴ ἀλυσίδα τὸν ἑλληνικὸ λαὸ ὃχι μόνο μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ βυζαντινὴ
 παράδοση, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μὲ τὴ θεωρία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς*» («Ν.
 Ἑστία», 15/7/1946).

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὀφείλω νὰ τονίσω τὴν τεράστια ἱστορικὴ εὐθύνη, ποὺ βαρύν-
 νει τὴν ἐπίσημη Ἑκκλησία γιὰ τὸ γεγονός ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τρόπους (ἤχους)
 τῆς Α.Ε.Μ. «χάθηκαν», ὅταν ἀποφάσισε τὴν υἱοθέτηση τῶν ὀκτώ μόνων ἀπὸ τοὺς
 δεκαπέντε ἀρχαιοελληνικοὺς τρόπους στὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ, ἀπορρί-
 πτοντας τοὺς ὑπόλοιπους ὡς μὴ ἀρμόζοντες στὰ «σεμνὰ» καὶ «ιερά» αἰσθηματά
 τῆς. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ αἰτία τῆς σημερινῆς ἀγνοίας τῶν ἐρευνητῶν μουσικολόγων
 γιὰ τὰ τροπικά (ἡχητικά) συστήματα τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων.

γ) Ἄλλο κοινὸ στοιχεῖο τῶν δύο μουσικῶν θεωριῶν εἶναι τὸ ὅτι καὶ οἱ δύο μου-
 σικὲς παραδόσεις χρησιμοποιοῦν τὰ *συννημμένα* (ἀπὸ τὸ ρ. *συνάπτω*) καὶ *διε-
 ζευγμένα* (ἀπὸ τὸ ρ. *διαζεύγνυμι*) τετράχορδα. Ἀναλυτικότερα τὸ ἀρχαιότερο
 μουσικὸ σύστημα ποὺ χρησιμοποιοῦσε ἡ ΑΕΜ εἶναι τὸ «*τετράχορδον*» ἢ «*τε-
 τράγῃρος ἀοιδή*». Στὴ συνέχεια ὁ Τέρπανδρος κατασκεύασε μὲ τὴ συνένωση δύο

καὶ τὸ λαμπρὸ ὅσο κι ἀνήσυχον πνεῦμα ποὺ διαθέτει, θὰ μπορέσουμε νὰ δημιουργήσου-
 με μία δική μας μουσικὴ κατάσταση. Ἡ Εὐρώπη δὲν ἔχει πιά νὰ μᾶς δώσει τίποτα και-
 νουργιο ἂν αὐτὰ ποὺ τῆς δανείσαμε. Ἄν θελήσουν οἱ Ἕλληνες μουσικοὶ σὲ συνεργα-
 σία μὲ ἀρχαιολόγους, λογοτέχνες, ποιητές, γυμναστὲς κ.λπ. χωρὶς ἀντιπαλότητες νὰ ἐκθέ-
 τουν τὸ ἔργο τους καὶ τίς δραστηριότητές τους, τότε θὰ γινόταν ἓνα «κοσκίνισμα», ὅπου
 θὰ μπορούσε νὰ προβληθεῖ τὸ ἀληθινὸ μουσικὸ πρόσωπο μιᾶς σύγχρονης Ἑλλάδος, ποὺ
 θὰ ἡγεῖται τοῦ κόσμου. Τὸ ἄσπρο μάρμαρο τοῦ Παρθενῶνα ἔχει σκορπίσει τὸ φῶς του
 σὲ ὅλες τίς τέχνες, ἅς τὸ δοῦμε κι ἅς τὸ ἐκμεταλλεντοῦμε γιὰ τὸ καλὸ ὅλων μας.

Ἐπίσης ἔχουμε ἀφήσει τίς παραδοσιακές μας σχολὲς μόνες, χωρὶς τὴ γνώση καὶ ἐμπει-
 ρία τῶν ἐπιστημόνων μουσικῶν, νὰ συγκρατοῦν μετὰ κόπον καὶ ἀγωνίας, γιὰ νὰ μὴ ξε-
 χαστοῦν καὶ χαθοῦν, τὰ παραδοσιακά μας τραγούδια. Ἄν ὅλα ἦταν «σκέτος ἀέρας»,
 δηλ. ἢ ὅς χωρὶς κάποια καταγραφή, πὼς θὰ εἶχαν διασωθεῖ ἔστω αὐτὰ τὰ λίγα ἔργα μὲ
 τὰ μουσικά σημεῖα ὅπως ἡ στήλη τοῦ Σεικίλου κ.ἄ. ἔπειτα ἀπὸ τόσους αἰῶνες; Εἶναι λά-
 θος νὰ διδάσκεται ἡ μουσικὴ παράδοση μὲ μόνη βοήθεια τὸ «αὐτί» χωρὶς μουσικὴ γνώ-
 ση. Κάποια μέρα θὰ σθῇσουν, θὰ συγχωνευτοῦν μὲ καινούργια ἀκούσματα. Οἱ ἀρχαῖοι
 πρόγονοι δὲν ἔπαιζαν μὲ «τ' αὐτί». Εἶχαν δημιουργήσει τρόπους καὶ γραφή. Ἐτσι σώ-
 ζονται τὰ λιγοστά αὐτὰ ἔργα. Ἀφοῦ οἱ ἱθύνοντες βλέπουν τὴν συνέχεια τῆς μουσικῆς
 παράδοσης στὴν Ἀρχαιότητα –Βυζάντιο– Δημοτικὴ μουσικὴ, πρέπει τὰ παιδιὰ τῶν

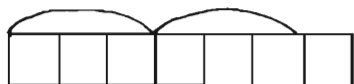

τετραχόρδων (συνημμένα τετράχορδα) τὸ «ἐπτάχορδον» σύστημα ἢ «ἐπτάτονον φόρμιγγα» Ἀργότερα ὁ Πυθαγόρας ἀναπλήρωσε τὴν «ἐπτάτονον φόρμιγγα», ἀφοῦ διέξευξε τὰ δύο τετράχορδα (διέξευγμένα τετράχορδα) ἔτσι, ὥστε τὰ πρῶ-
ην συνημμένα ἔγιναν διέξευγμένα. Ἐπομένως ἀθροιστικά τὰ μουσικά συστήμα-
τα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶναι τὸ τετράχορδο, τὸ πεντάχορδο, τὸ ὀκτάχορδο.
Ἀκριβῶς τὰ ἴδια μουσικά συστήματα χρησιμοποιεῖ ἡ BEM μέχρι σήμερα.

3) Οἱ παγκόσμιες μουσικὲς παραδόσεις χωρίζονται σὲ μελωδικὲς καὶ ἁρμονι-
κὲς. Ἡ μελωδία ἀπαιτεῖ μιὰ μόνο μουσικὴ γραμμὴ, ἡ ὁποία τραγουδιέται ἀπ'
ὅλους μαζὶ ὁμόφωνα καὶ ὁμότονα, εἶναι δηλ. μονοφωνική. Ἀντίθετα ἡ ἁρμονία
ἀπαιτεῖ πολλὰς μουσικὲς γραμμὲς, οἱ ὁποῖες συνηχοῦνται (ἀκούγονται ταυτό-
χρονα) ἀπὸ δύο φωνές (διφωνία) ἢ ἀπὸ τρεῖς (τριφωνία) κ.ο.κ., εἶναι δηλ. πολυ-
φωνική. Χαρακτηριστικὰ δείγματα α) τῆς μελωδίας ἀποτελοῦν ἡ AEM, ἡ BEM
καὶ β) τῆς ἁρμονίας ἡ κλασσικὴ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ.

4) Σὲ ὅ,τι ἀφορὰ τὸν ρυθμὸ, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν ὀρισμένα μέλη, ποὺ τὰ

Συνημμένα τετράχορδα (Τέρπανδρος)

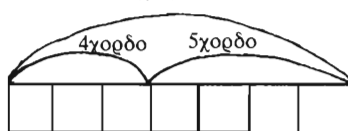
νη πα δου Γα

Διαξευγμένα τετράχορδα (Πυθαγόρας)

νη πα δου Γα

8χορδο

νη πα δου Γα Δι κε Ζω νη

Ἑλλήνων νὰ διδαχτοῦν τρόπους, ὥστε νὰ μπορέσει νὰ γίνῃ καταγραφή καὶ ἀξιοποίηση
κάθε ἐναπομείνουσας μουσικῆς φράσης. Μόνον ὅταν μαζὶ μὲ «τ' αὐτὶ» καὶ τὸ ἔνστικτο λά-
δει μέρος καὶ ἡ νόηση, τότε γίνεται σωστὴ χρῆσις τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ ἐξυπηρετεῖ αὐτὴ
τὸ σκοπὸ τῆς. Ἀντὶ νὰ συνωστίζονται οἱ Ἕλληνες γιὰ ἓνα πτυχιό Ἀρμονίας Ντυμπουά,
θὰ ἦταν καλύτερον νὰ διδάσκονταν μὲ δημιουργικὸ τρόπο ὅλες τὲς ἀρχαῖες Ἑλληνικὲς
κλίμακες. Γι' αὐτὸ πιστεύω, ὅτι μιὰ συνεργασία ὅλων τῶν πνευματικῶν δημιουργῶν,
μουσικῶν, ποιητῶν, ἀρχαιολόγων, λογοτεχνῶν, χορογράφων, γυμναστῶν καὶ ὅποιων
ἄλλων σκέπτονται Ἑλληνικά, θὰ μπορούσε νὰ δημιουργήσῃ ἓνα σταθμὸ στὴ σύγχρονη
μουσικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος.

Αὐτὲς οἱ σκέψεις μοῦ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὰ περισπούδαστα ἄρθρα τῶν ἐκλεκτῶν συ-
νεργατῶν σας. Εἶναι ἡ ὥρα καὶ ἡ στιγμή, ὅλοι νὰ γνωρίσουμε τὴν Ἑλληνικὴ μουσικὴ
ἱστορία μας. Νὰ ἐκτιμήσουμε καὶ ν' ἀξιοποιήσουμε τὲς ἀρετὲς μας γιὰ ἓνα σύγχρονο
μουσικὸ πνεῦμα, μακριὰ ἀπὸ ξενικὲς ἐπιδράσεις, ποὺ μᾶς προκαλοῦν, ἂν μὴ τι ἄλλο,
σύγχυση.

Εὐχαριστῶ

Μαρία Ε. Στούπη

Πιανίστα-Παιδαγωγός

Α. Ἀλεξάνδρας 146, τηλ. 6410053

δνόμαζαν «ἐπιδῶμια» καὶ ψέλνονταν σὲ «ὄρθιον νόμον» ἢ «τροχαῖον σημαντόν». Τὴν ἴδια ρυθμομετρικὴ κατασκευὴ βρίσκουμε αὐτοῦσια στὸ «Ἅγιος ὁ Θεὸς τοῦ δήματος», τὸ ὁποῖο ψάλλεται ὄχι γύρω ἀπὸ τὸ βωμὸ ἀλλὰ γύρω ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα. Ἀναφέρω ἐπίσης ἐνδεικτικὰ καὶ τὰ ἀκόλουθα παραδείγματα ὁμοίας ἢ παρόμοιας ρυθμομετρικῆς κατασκευῆς (πλῆθος ἀπὸ τέτοια μουσικὰ παραδείγματα μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς στὸ βιβλίο τοῦ Χαραλάμπους Οἰκονόμου «Βυζαντινῆς μουσικῆς χορδὴ», 1940, σελ. 172-189):

«Ἄγγελος πρωτοστάτης
οὐρανόθεν ἐπέμφθη
εἰπεῖν τῇ Θεοτόκῃ τὸ χαῖρε»
(Α' οἶκος Ἀκαθίστου Ὑμνου).

«Ἀὔρα, ποντιάς αὔρα,
ποντοπόρους κομίζεις
θοὰς ἀκάτους ἐπ' οἶδμα λίμνας»
(Εὐριπίδου, Ἑκάδη, στ. 444-446).

«Τὴν ὥραιότητά της παρθενίας σου...»
(Κάθισμα Ἀκαθίστου Ὑμνου).

«Ἀναλολύξεται δόμος ἐφέστιος...»
(Σοφοκλέους, Τραχινίαι, στ. 202).

«Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν...»
(Τροπάριον τοῦ Πάσχα).

«Πανσύρτῳ παμμήνῳ δεινῶν...»
(Σοφοκλέους, Ἡλέκτρα, στ. 851).

«Οἶκος τοῦ Ἐφραθά,
ἡ πόλις ἡ ἁγία,
τῶν προφητῶν ἡ δόξα,
εὐτρέπισον τὸν οἶκον
ἐν ᾧ τὸ θεῖον τίκεται».
(Αὐτόμελον, ὁμοία περίπου 350 προ-
σόμοια).

«Ἄεισον ἐν ῥυθμοῖς
τὸν πεύκα ἐν οὐρεῖα
τεστὸν λόχον Ἀργείων
καὶ Δαρδανίας ἄταν
ἀρθείην δ' ἐπὶ πόντιον»
(Εὐριπίδου, Τρωάδες).

Θὰ κλείσω τὶς σκέψεις αὐτὲς γιὰ τὴν καταγωγὴ τῆς ΒΕΜ μὲ τὶς ἀπόψεις σπου-
δαίων μουσικολόγων:

«Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ εἶναι προῖον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μονο-
τόνου μουσικῆς καὶ ἔνεκα πολλῶν ἄλλων λόγων, ἀλλὰ καὶ διότι ποιήσεις, μέτρα,
χρόνοι, ρυθμοί, δάσεις, κανονισμοί, πορεία τῆς κλίμακος, κατατομὴ χορδῆς, προ-
σδιορισμὸς τόνων κ.λπ. ἐν αὐτῇ εἰσὶν Ἑλληνικὰ γνήσια τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ἐκ τῶν
ὀρισμῶν τοῦ Πυθαγόρα» (Μισαήλ Μισαηλίδης, Νέον Θεωρητικόν, μέρος
πρῶτον).

«Πραγματικὰ μόνο ἡ ἑλληνικὴ θεωρία ἦταν ἱκανὴ νὰ δώσει στὴ χριστιανικὴ
ἐκκλησία μιὰ στέρεη τεχνικὴ δάση». (J. Chailley, *Histoire Musicale*).

«Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ μουσικὴ εἶναι ἡ δάση τῆς μουσικῆς σὲ παγκόσμια διά-
σταση. Τὸ οἰκουμενικὸ τοῦ πνεύματος, γεγονὸς εὐρύτερης πολιτισμικῆς σημασίας,
τὴν παρουσιάζει ὡς πνευματικὴ δύναμη, ποὺ διατηρεῖ διαχρονικὰ ἐντονὴ τὴ φυ-
σιολογία της. Γιατὶ μὲ τὴ διπλὴ διερεύνηση τῶν στοιχείων της, ὅπως αὐτὴ πραγ-
ματοποιήθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφικὴ σκέψη, καθορίζεται μὲ ἀνε-
πανάληπτη μεθοδικότητα καὶ μοναδικὴ ἀκρίβεια ἡ αἰσθητικὴ ἀνάλυση καὶ ἡ
θεωρητικὴ διατύπωσή της. Οἱ προϋποθέσεις τῆς τεχνικῆς της διαρρυθμίσεως
εἶναι: α) ἡ ἐσωτερικὴ της νομοτέλεια, ποὺ τὴν ἐξυψώνει σὲ μορφωτικὸ ἀγαθὸ με-
γάλης σπουδαιότητος, β) ἡ λειτουργικὴ της σχέση μὲ τὴν ἀρμονία τοῦ σύμπαντος
καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου (μακρόκοσμος, μικρόκοσμος), γ) ἡ διδασκαλία τοῦ
ἥθους, ποὺ ἀσκεῖται ἀπὸ αὐτὴν καὶ ποὺ στηρίζεται στὴν ἐπίγνωση τῆς θαθεῖας
ὑποταγῆς τῶν φθόγων τῆς μελωδίας στοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ θεσμούς».
(Ἀντώνιος Ἀλυγιάκης, «Ἡ ὀκταχία στὴν ἑλληνικὴ λειτουργικὴ ὑμνογρα-
φία»).

Προτεινόμενα συγγράμματα:

- 1) Ἀπόστολος Βαλληνδράς, «*Ἡ καταγωγή τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς*».
- 2) Karl Neff, «*Ἱστορία τῆς Μουσικῆς*».
- 3) «*Μουσική Βιβλιοθήκη*», τόμος Α'.
- 4) Καριοφίλης Μητσάκης, «*Βυζαντινὴ ὕμνογραφία*».
- 5) Ἀντώνιος Ἀλυσιζάκης, «*Ἡ ὀκταχία στὴν ἐλληνικὴ λειτουργικὴ ὕμνογραφία*».
- 6) Κωνσταντῖνος Ψάχος, «*Ἡ παρασημαντικὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς*».
- 7) Ἀριστείδης Κοϊντλιανός (διδλίο Β').
- 8) Ἰωάννης Τζέτζης, «*Ἡ ἐπινόηση τῆς παρασημαντικῆς*».
- 9) Μισαήλ Μισαηλίδης, «*Νέον Θεωρητικόν*», μέρος πρῶτον.
- 10) Ἰωάννης Καραγιαννόπουλος, «*Πηγαὶ τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας*».
- 11) J. Chailley, «*Histoire Musicale*».

[Σημ. Ἡ ἀπάντηση τοῦ κ. Σταύρου Βαδέκη στὰ ἄρθρα τῶν κ.κ. Σταθακοπούλου, Ἀσπιώτη καὶ Σταυροπούλου θὰ δημοσιευθεῖ στὸ τεῦχος 161 τοῦ Μαΐου 1995].

Ἐντεταλμένοι ἰοὶ

Τὸ ἐνθετο περιοδικὸ «ἘψILON» τῆς «Κυριακάτικης Ἐλευθεροτυπίας» τῆς 19ης Φεβρουαρίου 1995 στὴ στήλη «Ὁ ἰὸς τῆς Κυριακῆς» δημοσίευσε μίαν σειρὰ προπαγανδιστικῶν ἀρθριδίων με τίτλο «Ἀσεβεῖς πόθοι - Ἐθνικοὶ ἀντικατοπτρισμοί». Οἱ ὑπογράφωντες Δ. Τρίμης, Ἀ. Ψαρρᾶ καὶ Δ. Ψαρράς προσπαθοῦν νὰ «περάσουν» στοὺς ἀναγνώστες τῆς ἐφημερίδας τοὺς τὴν ὑποδολιμαία ἀποψη, ὅτι ὁποῖος ἀσχολεῖται με τὴν ἀγνωστὴ ἐλληνικὴ ἱστορία καὶ προϊστορία καὶ ὑπεραμύνεται τῆς ἱστορικῆς μας μνήμης εἶναι ἐθνικιστὴς καὶ ἀκροδεξιός.

Στὸ συμπῆλημα αὐτὸ τοῦ «ἰοῦ» τῆς «Κυριακάτικης Ἐλευθεροτυπίας» μπλέκονται πολλοί, ἀπὸ τὴν κ. Α. Σουδαλτζή μεχρι τὸν κ. Δημ. Ρίζο καὶ ἀπὸ τὴν... «μέντιονμ Ντάγκμαρ» μεχρι τὸν Σπ. Μαρινάτο καὶ τὸν κ. Κ. Πλεύρη. Μέσα στοὺς στόχους τῶν ἀρθρογράφων συμπεριλαμβάνεται πρωτίστως ὁ «Δαυλός», ὁ ὁποῖος κατηγορεῖται ὡς περιοδικὸ «ποὺ ἐμπνέεται ἀπὸ ἓναν ἐλληνοκεντρισμὸ ἀπριλιανοῦ τύπου». Ὁ «Δαυλός» κατηγορεῖται συγκεκριμένα ἀπὸ τοὺς «ἰοὺς» τῆς «Κυριακάτικης Ἐλευθεροτυπίας» γιὰ τὴν ἐνασχόληση του με τὶς πυραμίδες τοῦ Ἀργοναυτοῦ - παρ' ὅλες τὶς πρόσφατες ἐπιβεβαιώσεις τῶν δημοσιευμάτων τοῦ «Δαυλοῦ» ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, πρᾶγμα ποὺ ἀναφέρουν οἱ «ἰοὶ» τῆς «Κ.Ε.» - καὶ καταγγέλλεται ὡς περιοδικὸ ποὺ δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ προϊστορία, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀποδείξει ὅτι «οἱ Σημίτες δὲν ἦταν ἱκανοὶ νὰ παράγουν πολιτισμὸ - ἐφ' ὅσον εἶναι «κατώτερη» φυλὴ - καὶ ὅτι ὅλα τὰ μνημεῖα ποὺ θρόσκονται στίς χώρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς εἶναι ἔργα Ἑλλήνων». Οἱ «ἰοὶ» χαιροῦνται διότι, ἐνῶ ἐμεῖς θεωροῦμε τὶς Ἑλληνικὲς πυραμίδες ἀρχαιότερες ἀπὸ τὶς Αἰγυπτιακές, ἡ Ἀκαδημία τὶς θεωρεῖ «περίπου συνομήλικες».

Ὁ «Δαυλός» ὀφείλει νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς «ἰοὺς» τῆς κυριακάτικης ἐφημερίδας γιὰ τὴν δωρεὰν ἐγχρωμὴ διαφήμιση ποὺ μᾶς ἔκαναν δημοσιεύοντας φωτοτυπίες τῶν ἐξωφύλλων δύο τευχῶν τοῦ «Δ», ὅπου περιέχονται οἱ ἐρευνές του καὶ ἡ μεγάλη ἐπιτυχία του στὸ ζήτημα τῆς γιὰ πρώτη φορὰ διεθνῶς παρουσίας καὶ μελέτης καθὼς καὶ τῆς γιὰ πρώτη φορὰ διεθνῶς χρονολόγησής τῶν Ἑλληνικῶν προϊστορικῶν πυραμίδων τῆς Ἀργολίδας. (Μέχρι τώρα ἡ ἐπίσημη ἀρχαιολογία τὶς χρονολογοῦσε στοὺς Ἑλληνιστικοὺς Χρόνους!). Οἱ εὐχαριστίες μας αὐτὲς εἶναι εἰλικρινεῖς, ἐπειδὴ ἀκριβῶς γνωρίζομε ποιά ἰδεολογικὰ συμφέροντα ἐνόχλησαν τὰ δημοσιεύματά μας καὶ ἀπὸ ποῦ ἐδόθη ἡ ἐντολὴ γιὰ νὰ γραφτῇ τὸ ἀνόητο κατὰ τοῦ «Δαυλοῦ» ἄρθρο.

Ὁ Μεταπολιτικὸς

ι. Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ

Αὐτὸς ὁ ἅγιος προπάτοράς «μας» ξεκίνησε ἀπὸ δούλος, γιουσουφάκι, τοῦ Μωυσῆ. Γιὰ τὶς ὑπηρεσίες του δὲ αὐτὲς προήχθη ἀπ' τὸν Γιαχβὲ σὲ ἅγιο προπάτορα καὶ καθοδηγητὴ τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ, καθ' ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἦταν ὅ,τι ἐκλεκτότερο ὑπῆρχε. «Καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Μωυσέως τοῦ δούλου τοῦ Κυρίου εἶπε Κύριος πρὸς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ναυῆ, τὸν ὑπηρετὴν τοῦ Μωυσέως, λέγων. Μωυσῆς ὁ θεράπων μου ἐτελεύτησε· τώρα λοιπὸν σηκωθείς διάβηθι τὸν Ἰορδάνην τοῦτον, σὺ καὶ πᾶς ὁ λαὸς οὗτος, πρὸς τὴν γῆν τὴν ὁποίαν ἐγὼ δίδω εἰς αὐτοὺς, εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ» (Ἰησοῦς Ναυῆ, α' 1,2). Ἀφοῦ τοῦ ἔκανε λοιπὸν τὸ παραχωρητήριον συμβόλαιον ὁ Γιαχβὲ, τοῦ ἔφιστά τὴν προσοχή: «Μόνον ἴσχυε καὶ ἀνδρίζον σφόδρα» (I.N., α'7). Σὰν κάτι νὰ ἤξερε ὁ Γιαχβὲ γιὰ τὸ παρελθὸν τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ γι' αὐτὸ τοῦ τονίζει νὰ γίνεῃ ἄντρας. Ἡ πρώτη ἀποστολὴ κομμάντο ποῦ ἀναλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς, ἀφοῦ τὸ εἶχε θάλει σκοπὸ νὰ γίνῃ πολὺ ἄντρας, ἦταν ἐναντίον τῆς Ἰεριχούς. Στέλνει λοιπὸν κατασκόπους ἐκεῖ, γιὰ νὰ προετοιμάσουν τὸ ἔδαφος. Κι αὐτοὶ ὡς ἐκλεκτοὶ διάλεξαν τὸ πιὸ ἐκλεκτὸ μέρος, γιὰ νὰ περάσουν τὴν νύκτα τους: «Υπάγετε, ἴδετε τὴν γῆν, καὶ τὴν Ἰεριχώ. Οἱ δὲ ὑπῆγον, καὶ ἐπῆλθον εἰς οἰκίαν γυναικὸς πόρνης, ὀνομαζομένης Ῥαάβ, καὶ κατέλυσαν ἐκεῖ» (I.N., β'1). Αὕτῃ ἡ Ῥαάβ ἦταν ἐκείνη ποῦ δοθήθησε στὴν πολιιορκία τῆς Ἰεριχούς, προκειμένου νὰ κυριαρχήσῃ ὁ ἐκλεκτὸς λαός. Γιὰ νὰ κατεβῶν τὰ τείχη, αὕτῃ δὲ ἔδωσε τὸ κόκκινον σχοινίον εἰς τὴν θυρίδα» (I.N., β' 21). Προσέξατε τὸν συμβολισμό τῆς πόρνης; Κόκκινον σχοινί. Βαθεῖα νοήματα.

Στὴν συνέχεια ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ μαζεύει τοὺς Ἰσραηλίτες κατ' ἐντολὴν τοῦ Γιαχβὲ, ὁ ὁποῖος τοῦ παραγγέλλει: «Κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν εἶπε ὁ Κύριος πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Κάμε εἰς σεαυτὸν λιθίνας μαχαίρας κοπτεράς καὶ περιτέμε ἐκ δευτέρου τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ. Καὶ ἔκαμεν ὁ Ἰησοῦς εἰς ἑαυτὸν λιθίνας μαχαίρας κοπτεράς, καὶ περιτέμε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῦ θοῦνου τῶν ἀκροδυστιῶν» (I.N., ε'2). Πολὺ σαδιστὴς ἦταν αὐτὸς ὁ Γιαχβὲ τελικά, μοῦ φαίνεται, ἢ οἱ Ἰσραηλίτες ζοῦσαν ἀκόμα στὴν ἐποχὴ τοῦ λίθου. Γιατί, ὅπως φαίνεται, ἄλλη ἐξήγηση δὲν χωράει. Ἄκου, «λιθίνας μαχαίρας κοπτεράς»! Τί τοῦ εἶχαν κάνει οἱ ἄνθρωποι; Μάλιστα τοὺς μάζεψε καὶ σ' ἓνα θοῦνὸ ἐπάνω, τὸ «θοῦνὸ τῶν ἀκροδυστιῶν», κατὰ πῶς λέει τὸ ἱερό «μας» βιβλίον, καὶ ἐκεῖ τοὺς πετσόκοψε. Σὰν νὰ λέμε σήμερα σκοπευτήριον Καισαριανῆς. Τὴν ἐξήγηση τὴν δίνει ὁμως καλύτερα ὁ Γιαχβὲ, ὅταν παρακάτω ἀναφέρει: «διότι ἦσαν ἀπερίτμητοι, ἐπειδὴ δὲν εἶχον περιτέμει αὐτοὺς καθ' ὁδὸν» (I.N., ε'7). Εἶχαν πεθάνει, βλέπετε, οἱ παλαιοί, σαράντα χρόνια ἦταν αὐτά, καὶ οἱ καινούργιοι –κοροῖδα ἦταν;– πῆγαν νὰ τὴν λουφάρουνε. Ποῦ ὁμως νὰ τοῦ ξεφύγουνε τοῦ Γιαχβὲ; Τοὺς μάζεψε στὸ θοῦνὸ καὶ ἐκεῖ τοὺς ἄλλαξε τὶς ἀκροδυστίες. Πῆρε καὶ τὴν μάχαιρα ὁ Ἰησοῦς, καὶ ποῦ σὲ πονάει καὶ ποῦ σὲ κόβει. Ὑστερα δὲ «καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσαν περιτέμνοντες πάντα τὸν λαόν, ἐκάθηοντο εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν, ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἕως οὗ ἰατρεύθησαν» (I.N., ε'8). Ἐμ' λίθινη καὶ κοπτερὴ ἦταν ἡ χατζάρα, ἦταν καὶ λίγο ἀτζαμῆς χειροῦργος ὁ προπάτοράς «μας» καὶ νὰ τὰ ἀποτελέσματα. Αὐτὸς προπάτορας πῆγε νὰ γίνεῃ καὶ θγῆκε ἀκροδυστιοκόπτης.

Ὁ Γιαχβὲ βλέπετε δὲν ἡσχολεῖτο μ' αὐτά, εἶχε ἄλλα στὸ μυαλό του. Ἔτσι προστάζει ὁ Ἰησοῦς τὰ πλήθη: «ἅπαν δὲ τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ χρυσίον, καὶ τὰ σκεύη τὰ χάλκινα, καὶ τὰ σιδηρᾶ εἶναι ἀφιερωμένα εἰς τὸν Κύριον· εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Κυρίου θέλουν εἰσαχθῆ» (I.N., στ19). Τώρα, ἅμα εἶσαι τραπεζίτης, μπορεῖς νὰ κόβῃς καὶ ἀκροδυστίες; Ἐχεις τοὺς ὑπαλλήλους νὰ καθαρίζουν. Στὴν συνέχεια κυριεύουν τὴν Ἰεριχώ φυσῶντας μὲ τὶς καραμουῖξες, γκρεμίζουν τὰ τείχη καὶ «ἐξωλόθρευσαν ἐν στόματι μαχαίρας πάντας τοὺς ἐν τῇ πόλει, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, νέους καὶ γέροντας καὶ δόας, καὶ πρόβατα, καὶ ὄνους» (I.N., στ21). Στὴν συνέχεια «καὶ κατέκαυσαν τὴν πό-

λιν ἐν πυρί, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ· μόνον τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ χρυσίον, καὶ τὰ σκεύη τὰ χάλκινα, καὶ τὰ σιδηρὰ ἔδωκαν εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου» (I.N., στ'24). Καὶ πάλιν λοιπὸν βλέπουμε τὰ κατορθώματα τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Γιαχβέ, πού μετὰ ἀπὸ λυσσαλέα μάχη καὶ σκληρὴ ἀντίσταση τῶν ἐχθρῶν βοδιῶν, προβάτων καὶ ὄνων κατόρθωσαν νὰ τὰ ἐξολοθρεύσουν.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο «καὶ ὁ Κύριος ἦτο μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ διεφημίσθη καθ' ὅλην τὴν γῆν» (I.N., στ'27). Ὅλα τὰ περιμένα, ἀλλὰ καὶ νὰ ψοφάει γιὰ διαφήμιση ὁ Γιαχβέ, αὐτὸ ποτὲ δὲν τὸ φανταζόμουν. Ἀπὸ τότε ἦταν γιὰ πρώτη φορὰ λοιπὸν πού ξεκίνησε ἡ ἐπιστήμη τοῦ μάρκετινγκ. Καὶ τὸ θησαυροφυλάκιο δέδαια ἐξακολουθεῖ νὰ γεμίζει. Δούλενε καλὰ τὸ πλιάτσικο. Κάποιοι ὅμως πονηροὶ σκέφτηκαν νὰ τοῦ δουτήσουν κάτι, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ. Ἔλα ὅμως πού, ὅπως εἶπαμε, ὁ Γιαχβέ σὲ κάτι τέτοια εἶναι γάτα. Ἀφοῦ λοιπὸν συνέλαβε ὁ ἅγιος προπάτοράς «μας» τοὺς ὑπαιτίους, πού εἶχαν ἀρχηγὸ τὸν Ἀχάν, τοὺς ἀποσπᾶ καὶ ὁμολογία: «Καὶ ἀπεκρίθη ὁ Ἀχάν πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν· Ἀληθῶς ἐγὼ ἤμαρτον εἰς Κύριον τὸν θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἔπραξα οὕτω καὶ οὕτω· ἰδὼν μετὰ τῶν λαφύρων μίαν καλὴν βαδυνωμένην στολὴν, καὶ διακοσίους σίκλους ἀργυρίου, καὶ ἔλασμα χρυσοῦ βάρους πεντήκοντα σίκλων, ἐπεθύμησα αὐτά καὶ ἔλαβα αὐτά· καὶ ἰδοὺ εἶναι κεκρυμμένα ἐν τῇ γῇ, κατὰ τὸ μέσον τῆς σκηνῆς μου, καὶ τὸ ἀργύριον ὑποκάτω αὐτῶν» (I.N., ζ'20, 21).

Ἀκολούθως ἔχουμε τὴν ἐφαρμογὴ τῶν θείων ἐντολῶν τοῦ Γιαχβέ, ὁ ὁποῖος εἶχε παραγγεῖλει στὸν προπάτορά μας: «Προσέλθετε λοιπὸν τὸ πρῶν κατὰ τὰς φυλάς σας· καὶ ἡ φυλὴ τὴν ὁποίαν πιάσῃ ὁ Κύριος, θέλει προσέλθει κατὰ συγγενείας· καὶ ἡ συγγένεια τὴν ὁποίαν πιάσῃ ὁ Κύριος, θέλει προσέλθει κατὰ οἰκογενείας· καὶ ἡ οἰκογένεια τὴν ὁποίαν πιάσῃ ὁ Κύριος, θέλει προσέλθει κατὰ ἀνδράς· καὶ ὅστις πιασθῇ ἔχων τὸ ἀνάθεμα, θέλει κατακαυθῇ ἐν πυρί, αὐτὸς καὶ πάντα ὅσα ἔχει· διότι παρέδωκε τὴν διαθήκην τοῦ Κυρίου καὶ διότι ἔπραξεν ἀνομίαν ἐν τῷ Ἰσραὴλ» (I.N., ζ'14). Ὅταν κλέβεις ἀπὸ τοὺς γείτονες, εἶναι καλὴ καὶ καθοσιωμένη ἡ πρᾶξις. Τότε δὲν παραδαίνεις τὴν διαθήκην. Στὴν περίπτωσιν ὅμως πού κλέβεις τὸν Γιαχβέ εἶναι ἁμαρτία καὶ διαπράττεις παράδοσιν. Γιατί, ἀπ' ὅ,τι φαίνεται, οἱ ἐντολὲς τοῦ Γιαχβέ εἶχαν καὶ συμπληρωματικὰ μυστικὰ ἄρθρα, πού παρελείφθησαν εὐλόγα. Ἔτσι ἡ ἐντολὴ «οὐ κλέψεις» εἶχε καὶ τὴν συμπληρωματικὴν μυστικὴν προσθήκην «τὸν Γιαχβέ». «Οὐ κλέψεις τὸν Γιαχβέ» λοιπὸν, γιατί τότε μαῦρη εἶναι ἡ νύχτα στὰ δοννά.

Μετὰ τὴν πρωινὴ ἀναφορὰ τοῦ Γιαχβέ καὶ τὴν ἀνάκρισιν τοῦ προπάτορά μας μὲ τὰ ἐπιτυχεῖς ἀποτελέσματα πού εἶπαμε ἀνωτέρω, «τότε ὁ Ἰησοῦς καὶ πᾶς ὁ Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ ἐπίασαν τὸν Ἀχάν τὸν υἱὸν τοῦ Ζερά, καὶ τὸ ἀργύριον, καὶ τὴν στολὴν, καὶ τὸ ἔλασμα τοῦ χρυσοῦ, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ τοὺς βόας αὐτοῦ, καὶ τοὺς ὄνους αὐτοῦ, καὶ τὰ πρόβατα αὐτοῦ, καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ πάντα ὅσα εἶχε καὶ ἔφεραν αὐτοὺς εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Ἀχὼρ» (I.N., ζ'24). Ἀπὸ πίσω, κατὰ πληροφορίες πού εἶχαμε, ἔτρεχε καὶ ὁ Γιαχβέ κονδάλωντας τίς παντόφλες τοῦ Ἀχάν, πού εἶχε ξεχάσει νὰ μαζέψῃ ὁ προπάτοράς μας στὴν διασύνητον, γιὰ νὰ τίς ἐξολοθρεύσουν κι αὐτές. Ἀφοῦ λοιπὸν τὰ μαζέψαν ὅλα, «πᾶς ὁ Ἰσραὴλ ἐλιθοδόλησαν αὐτοὺς μὲ λίθους, καὶ κατέκταναν αὐτοὺς ἐν πυρί, καὶ ἐλιθοδόλησαν αὐτοὺς μὲ λίθους. Καὶ ἔστησαν ἐπ' αὐτῶν σωρὸν λίθων μέγαν, ὅστις μένει ἕως τῆς σήμερον· οὕτως ἔπανσεν ὁ Κύριος ἀπὸ τῆς ἐξάψεως τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ» (I.N., ζ'25, 26). Ἔτσι, γιὰ νὰ μὴν τοῦ κουνιόσαστε τοῦ Γιαχβέ. Καλὰ σὰς ἔκανε. Ὅποιος θέλει τώρα ἂς τοῦ ξανακλέψῃ τὴν Τράπεζα. Ἔτσι ὁ προπάτοράς μας Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐφήρμοξε τίς θεῖες ἐντολὲς τοῦ Γιαχβέ. Ἀλλὰ δὲν τελειώσαμε μὲ τίς ἁγίες πράξεις του καὶ θὰ συνεχίσουμε στὸ ἐπόμενο τεῦχος μας.

Ὁ Ἀπόγονος

ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ

Σουμέριοι, ένα θεοκρατικό «μοντέλο» τῆς σημερινῆς «ἀντιελληνοκεντρικῆς» ἐξουσίας

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Τὰ τελευταῖα χρόνια διάφοροι κύκλοι ὑποστηρίζουν καὶ προωθοῦν στὴν ἀμερικανικὴ διανόηση τὸ λεγόμενο κίνημα τοῦ «Πανσουμερισμοῦ». Κατὰ τοὺς πανσουμεριστὲς ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς ἀνάγει ὅλες τὶς ὑψηλὲς ἀξίες του (δικαιοσύνη, δημοκρατία, ἐλευθερία, γραφή, ἐπιστήμη κ.λπ.) στοὺς Σουμερίους, ἕναν «ἰδιοφυῆ» λαό, ποὺ ἤκμασε λίγο πρὶν τὸ 2000 π.Χ. στὴ Μεσοποταμία.

Στὸ παρὸν ἄρθρο δὲν θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὶς πολιτικὲς-ἰδεολογικὲς ἀφετηρίες τοῦ ἀμερικανικοῦ Πανσουμερισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι προφανὲς ὅτι ὀφείλεται στὴν ἀντίδραση ἐκείνων ποὺ ἐνοχλοῦνται, διότι ἕως τώρα ὁ ἀμερικανικὸς πολιτισμὸς στηριζόταν στὸν εὐρωκεντρισμὸ (δηλ., στὴν οὐσία, τὸν ἐλληνοκεντρισμὸ) καὶ ἀποκαλύπτει ἐκτὸς τῶν ἄλλων τὸ συναίσθημα μειονεξίας ἢ τὴν «τάση ἀπελευθέρωσης», ποὺ νιώθει τὸ κυρίαρχο ἀμερικανικὸ «πνευματικὸ λόμπυ» ἀπέναντι στὸν εὐρωπαϊκὸ, δηλ. τὸν Ἑλληνικὸ-κλασσικὸ πνευματικὸ πολιτισμὸ καὶ τὰ παράγωγά του (δημοκρατία, λογικὴ, ἐπιστήμη, διάλογος κ.λπ.). Ὅλοι ἀντιλαμβάνονται, ὅτι τὸ παλιὸ δόγμα «Ex oriente lux», ποὺ εἶχε φθαρῆ ὡς Παλαιοδιαθηκισμὸς, ἔχει βρεῖ ἐκ νέου τὴν ἐκφρασὴν του στὸν Πανσουμερισμὸ. Ἐξ ἴσου ὅμως εἶναι προφανές, ὅτι ὁ Πανσουμερισμὸς –ὅπως καὶ ὅλοι οἱ «Παν-ισμοὶ» τῆς Ἱστορίας (Πανιλλυρισμὸς, Παγγερμανισμὸς, Πανσλαβισμὸς κ.λπ.) – ἔχει πολιτικὰ κίνητρα καὶ δογματικὸ περιβάλλον καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἐξ ὀρισμοῦ ἀντιεπιστημονικὸς.

Στὴ συνέχεια θὰ προσπαθήσουμε νὰ καταγράψουμε ἐνδεικτικὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Σουμερίων, ὅπως ἀποκαλύπτονται ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη, καὶ θὰ ἐπιχειρήσουμε μιὰ προσέγγιση στὸ πλὸ ἀδιάψευστο τεκμήριο τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Σουμερίων, τὴν γλῶσσα τους, ὅπως αὐτὴ ἐγίνε γνωστὴ ἀπὸ τὴν ἀποκρυπτογράφηση τῶν πινακίδων τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς ἀπὸ τὸν Grotefend (1802) καὶ κυρίως τὸν Rawlinson (1836).

2. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΣΟΥΜΕΡΙΑΣ

Πρωτοσουμερικὴ Περίοδος (3000 π.Χ.-2350 π.Χ.)

α) **Πρώτη δυναστεία τῆς Κίς (3000 π.Χ.)** - βασιλεὺς Ἐτάνα. Τελευταῖος βασιλεὺς τῆς δυναστείας τῆς πόλης Κίς ὑπῆρξε ὁ Ἐμμεμποραγκεσί, ὁ ὁποῖος ἔκτισε τὸν πρῶτο ναὸ τοῦ θεοῦ Ἐνλίλ στὴν πόλη Νιμπούρ, ποὺ ἐγίνε τὸ θρησκευτικὸ καὶ πνευματικὸ κέντρο τῶν Σουμερίων.

β) **Πρώτη δυναστεία τῆς Οὐρούκ (2600 π.Χ.)**. Ὁ βασιλεὺς Μεσκιαγκάσσερ ἱδρύσε τὴ δυναστεία τῆς Οὐρούκ, μιᾶς πόλης ποὺ ἔχτισε ὁ γυιὸς του Ἐμμερσάκερ. Ἄλλοι σπουδαῖοι βασιλεῖς τῆς Οὐρούκ ὑπῆρξαν ὁ Λουγκαλμπάντα καὶ ὁ πασίγνωστος Γιλγαμές.

γ) **Πρώτη δυναστεία τῆς Οὐρ (2600 π.Χ.)**. Ὁ βασιλεὺς Μεσαννεπάντα, σύγχρονος περίπου τοῦ Γιλγαμές, ἱδρύσε τὴ δυναστεία τῆς πόλης Οὐρ. Στὰ χρόνια του οἱ τρεῖς μεγάλες δυναστείες τῶν πόλεων Κίς, Οὐρούκ καὶ Οὐρ μάχονται γιὰ

τὸ θρησκευτικὸ κέντρο τῆς πόλης Νιππούρ. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι τὴν Πρωτο-σουμερικὴ περίοδο (3000-2350 π.Χ.) ἡ κατοχὴ τῆς Νιππούρ καὶ ἡ ἀναγνώριση ἑνὸς ἰσχυροῦ ἡγεμόνα ἀπὸ τὸ ἱερατεῖο τοῦ Ἐνλίλ εἶχε ἀρχίσει νὰ θεωρεῖται ἀπαράιτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν νομιμοποίησή του σὰν «λουγκάλ» (= βασιλιᾶ) στὴ Σουμερία.

δ) Δυναστεία τῆς Ἀδὰδ (2600 π.Χ.). Ὁ Λουγκαλανεμόντου ἔνωσε τὴ Σουμερία ὑπὸ τὴ κυριαρχία τῆς πόλης του ὕστερα ἀπὸ ἐπιθέσεις τῶν Ἐλαμιτῶν σὲ διάφορες σουμερικὲς πόλεις.

ε) Δυναστεία τῆς Λαγκάς (2500-2350 π.Χ.). Εἶναι ἡ τελευταία μεγάλη δυναστεία τῆς Πρωτοσουμερικῆς περιόδου. Τὸ 2350 π.Χ. οἱ Σημίτες τῆς Ἀκκάδ μὲ τὸ βασιλιᾶ Σαργῶν τὸν Ἀ' τὸν Μέγα καταλύουν τὸ κράτος τῶν Σουμερίων, ποὺ ἤκμασε περὶ τὴν χιλιετία. Σπουδαιότεροι βασιλεῖς τῆς δυναστείας τῆς πόλης Λαγκάς ὑπῆρξαν ὁ Μεσιλιν (2500 π.Χ.), ὁ Οὔρ Νανθὲ (2450 π.Χ.), ὁ Ἐαννατοῦμ (ὁ ἰσχυρότερος τῆς δυναστείας τῆς Λαγκάς), ὁ Οὔρουκαγκίνα (ὁ «κοινωνικὸς μεταρρυθμιστής») καὶ τέλος ὁ Λουγκαταγγεσί, ὁ τελευταῖος βασιλιᾶς τῆς Σουμερίας, ὁ ὁποῖος συνελήφθη αἰχμάλωτος ἀπὸ τὸν Σαργῶν τὸν Μέγα (2350 π.Χ.) καὶ νικημένος σύρθηκε στὴ Νιππούρ, δεμένος ἀπὸ τὸ λαιμὸ στὸ ζυγό.

Νεοσουμερικὴ Περίοδος (2050 π.Χ.-1750 π.Χ.)

α) Νέα δυναστεία Λαγκάς (2050 π.Χ.). Οἱ Γκουτί κατέλυσαν τὴν αὐτοκρατορία τῶν Ἀκκάδ. Τὴ νέα δυναστεία τῆς Λαγκάς ἰδρύει ὁ Οὔρ-Μπάου. Σημαντικότερος βασιλεὺς τῆς περιόδου ὁ Γουδέας.

β) Νέα δυναστεία Οὔρουκ (2070 π.Χ.). Ὁ βασιλεὺς Οὔτουχεγκάλ τῆς Οὔρουκ σώζει τὴ χώρα τῶν Σουμερίων ἀπὸ τοὺς Γκουτί.

γ) Τρίτη δυναστεία Οὔρ (2050-1950 π.Χ.). Πρόκειται γιὰ τὴν τελευταία σουμερικὴ δυναστεία. Σπουδαιότερος βασιλεὺς ὁ Οὔρ-Ναμμόν, ὁ «πρῶτος γνωστὸς νομοθέτης τῆς ἱστορίας». Τὸν διαδέχθηκε ὁ Σουλγκί, ὁ Ἀμάρ-Σίν καὶ ὁ Σοῦ-Σίν. Τελευταῖος βασιλεὺς τῆς δυναστείας ὑπῆρξε ὁ Ἰμπί-Σίν. Περὶ τὸ 1950 π.Χ. ἡ Σουμερία καταλαμβάνεται πάλι ἀπὸ τοὺς Ἐλαμίτες.

δ) Δυναστείες Ἰσὶν καὶ Λάρσα (1950 π.Χ.-1750 π.Χ.). Ὁ Ἰσβρί-Ἐρρά κατέλαβε τὴν Οὔρ διώχνοντας τὴν Ἐλαμιτικὴ φρουρὰ καὶ ἱδρύσε στὴν πόλιν νέα δυναστεία. Ἀργότερα ὁ Γκουνγκουνούμ ἰδρύει νέα δυναστεία στὴν πόλιν Λάρσα. Στὰ χρόνια τοῦ βασιλιᾶ Ρίμ-Σίν, τελευταίου τῆς δυναστείας Λάρσα, ὁ γνωστὸς βασιλεὺς τῶν Βαβυλωνίων Χαμμουραμπὶ καταλύει ὀριστικὰ πιά τὸ κράτος τῶν Σουμερίων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τότε ἐξαφανίστηκαν ἀπὸ τὸ προσκήνιο τῆς ἱστορίας (1750 π.Χ.). Ἐκτοτε πάνω στὰ σουμερικὰ θεμέλια ἀκμάζει τὸ ἐκτεταμένο, σημιτικὸ πιά, βαβυλωνιακὸ κράτος.

[**ΣΗΜΕΙΩΣΗ:** Τὸ παραπάνω ἱστορικὸ περίγραμμα τῆς Σουμερίας ἔχει συνταχθεῖ ἀπὸ τὶς ἐξῆς πηγές: α) τὶς ἀφιερωματικὲς ἐπιγραφές, β) τὶς στήλες ὅπου καταγράφηκαν συνθήκες, γ) τὸν «*Βασιλικὸ Κατάλογο*» (γιὰ τὸν ὁποῖο θὰ γίνει ἐκτενέστερος λόγος παρακάτω) καὶ δ) τὰ σύγχρονα ἔγκυρα ἔργα γιὰ τοὺς Σουμερίους ἀπὸ τοὺς S.N. Kramer (*The Sumerians*, Chicago, 1972), G. Roux (*Ancient Iraq*, Penguin Books, 1976) καὶ H. Schmökel (*Das Land Sumer*, Stuttgart, 1956)].

3. ΓΡΑΠΤΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΣΟΥΜΕΡΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Ἡ κυριώτερη φιλολογικὴ μαρτυρία γιὰ τὴ συγκρότηση τοῦ ἱστοικοῦ περι-

γράμματος της Σουμερίας είναι –όπως προαναφέραμε– ό «*Βασιλικός Κατάλογος*». Πρόκειται για κείμενο που συντάχθηκε στα χρόνια της δυναστείας Ίσιν (περί το 1900 π.Χ.), αλλά ανάγεται στη 3η χιλιετία π.Χ. Σ' αυτόν καταγράφονται τα όνόματα των περισσότερων βασιλέων με αρχή τον 'Αλουλίν, «*όταν ή βασιλεία είχε κατέβει από τον ούρανο και ή 'Εριντου έγινε ή έδρα της βασιλείας*», μέχρι τον προτελευταίο βασιλιά της πόλης Ίσιν, τον Σιν-Μαγκίν (περί το 1820 π.Χ.). Στον «*Βασιλικό Κατάλογο*» αποδίδονται με μυθικούς αριθμούς τα έτη της βασιλείας των δυναστειών: «*στην 'Εριντου ό 'Αλουλίν βασίλεψε 28.000 έτη ως βασιλιάς. 'Ο 'Αλαλγκάρ βασίλεψε 36.000 έτη. Δύο βασιλιάδες βασίλεψαν 64.800 έτη. 'Η 'Εριντου εγκαταλείφθηκε και ή βασιλεία της μεταφέρθηκε στη Μπαντιμπίρ...*». (Ο «*Βασιλικός Κατάλογος*» υπάρχει δλόκληρος δημοσιευμένος στο προαναφερθέν έργο «*The Sumerians*» του S.N. Kramer, σ. 328-331).

Στον «*Βασιλικό Κατάλογο*» επίσης αναφέρεται και ό κατακλυσμός που συνέβη στα χρόνια του Ούμπάρ-Τουτού, βασιλέα της πόλης Σουρουππάκ (περί το 2600 π.Χ.). Η διήγηση του κατακλυσμού και της κεντρικής μορφής του Ζιου-σούδρα (γνιου του Ούμπάρ-Τουτού) έγινε εύρέως γνωστή στο μεταγενέστερο έπος του Γιλγαμές, που αποτελεί βαβυλωνιακή παραλλαγή του σουμερικού μύθου. (Από το βαβυλωνιακό έπος του Γιλγαμές –που ήταν Σουμεριος βασιλιάς της Ούρουκ– είναι έπηρεασμένη, ως γνωστόν, και ή *Παλαιά Διαθήκη* στη γνωστή διήγηση περί Νώε).

'Από το σύνολο των σουμερικών πινακίδων, που έχουν βρεθεί στα κέντρα της νοτίου Μεσοποταμίας (Ούρ, Ούρουκ, Λαγκάς, Νιππούρ κ.λπ.), το 95% είναι κείμενα διοικητικού ή οικονομικού χαρακτήρα. Ένα άλλο ποσοστό 3% είναι αφιερωματικές στήλες (άπ' όπου ανασυνθέτουμε τη πολιτική ιστορία της Σουμερίας σέ συνδυασμό με τον «*Βασιλικό Κατάλογο*»). Ένα ποσοστό 1% είναι κείμενα διαφόρων περιεχομένων (συμβόλαια, υίοθεσίες κ.λπ.) και μόνον το 1% των σουμερικών πινακίδων αποτελείται από μία ομάδα «*λογοτεχνικών*» αναγραφών, που χρονολογούνται γύρω στα 1750 π.Χ. Οί περισσότερες «*λογοτεχνικές*» πινακίδες της σουμερικής γλώσσας βρέθηκαν στίς ανασκαφές της Νιππούρ και σήμερα βρίσκονται διασπαρμένες στα πανεπιστημιακά μουσεία της Ίένας στη Γερμανία, της Φιλαδέλφειας στίς ΗΠΑ κ.λπ. Τα αρχαιότερα γνωστά μνημεία γραφής που βρέθηκαν στη Μεσοποταμία χρονολογούνται στο 3000 π.Χ., είναι γραμμένα σέ ιδεογραφική γραφή και δέν έχουν ακόμη αποκρυπτογραφηθεί.

Σημαντικός αριθμός διοικητικών κειμένων σώζονται από την Νεοσουμερική περίοδο (2300 π.Χ.) και βρέθηκαν στίς ανασκαφές της Λαγκάς και της Ούρ. Όμως τά σημαντικότερα σουμερικά κείμενα ανάγονται –όπως προαναφέραμε– στη Μετασουμερική περίοδο (1750 π.Χ.) και βρέθηκαν στη Νιππούρ, το θρησκευτικό κέντρο του θεού Ένλίλ, με γνωστότερο κείμενο το «*Έπος του Γιλγαμές*». (Βλ. S.N. Kramer, *Sumerian Mythology. A study of Spiritual and Literary Achievement in the Third Millenium B.C.*, Philadelphia, 1944. Αναθεωρημένη έκδοση: Univ. of Pennsylvania Press, Phil. 1972).

4. Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΣΟΥΜΕΡΙΩΝ

Όλα τά σουμερικά κείμενα είναι γραμμένα σέ σφηνοειδή γραφή. (Έξαίρεση αποτελούν τά ιδεογραφικά κείμενα της Πρωτοσουμερικής περιόδου, που –όπως προαναφέραμε– δέν έχουν ακόμη αποκρυπτογραφηθεί). Για την αποκρυπτο-

γράφηση της σφηνοειδούς γραφής εργάστηκαν πολλοί έρευνήτες, ειδικοί και μή. Τò σημαντικότερο έργο όμως πρόσφεραν ό Georg Friedrich Grotefend (1775-1853), καθηγητής τών Έλληνικών στο Γυμνάσιο της Γοττίγγης της Γερμανίας (ό όποιος διάβασε τò 1802 τις τρίγλωσσες έπιγραφές της Περσέπολης) και ό Henry Greswicke Rawlinson (1810-1895), στρατιωτικός σύμβουλος τού αδελφού τού Σάχη της Περσίας (ό όποιος διάβασε τò 1836 τις έπιγραφές τού όρους Μπεχιστρούν).

Όμως πρώτος ό Hincks στà 1850 άμφισβήτησε τη δημιουργία της σφηνοειδούς γραφής από τούς Σημίτες της Βαβυλωνίας. Τò κύριο έπιχείρημά του ήταν, ότι στη σφηνοειδή γραφή, πού είναι συλλαβική, τà σύμφωνα και τà φωνήεντα έμφανίζονται έξ ίσου σταθερά, ένώ στις σημιτικές γλώσσες τà σταθερά στοιχεία είναι τà σύμφωνα. Έξ άλλου οί συλλαβικές φωνητικές άξίες τών συμβόλων της σφηνοειδούς γραφής δέν σήμαιναν τίποτα στις σημιτικές γλώσσες της Άκκάδ ή της Βαβυλώνας. Τò συμπέρασμα τού Hincks ήταν, ότι ή σφηνοειδής γραφή είχε άνακαλυφθεί από κάποιον άλλο μη-σημιτικό λαό, πού έζησε στη Μεσοποταμία πριν από τούς Σημίτες. Πράγματι τò 1852 ό Rawlinson άναγνώρισε, ότι τà συλλαβάρια της Νινευί ήσαν δίγλωσσα και ότι οί βαβυλωνιακές λέξεις σ' αυτά μετέφραζαν λέξεις μās άγνωστης ως τότε γλώσσας. Τέλος ό Oppert τò 1869 απέδωσε στόν άγνωστο λαό, πού έζησε στη Μεσοποταμία πριν τούς Σημίτες, τò όνομα Sumer (Σουμέριοι), στηριζόμενος σέ έπιγραφές βασιλέων πού έφεραν τόν τίτλο «βασιλεύς της Σουμέρ». Στόν Oppert μάλιστα όφείλεται και ή διαπίστωση, ότι ή σουμερική γλώσσα έχει ίδια περίπου ή παρόμοια δομή με τις άλλες προσθετικές/συγκολλητικές γλώσσες, όπως τà τουρκικά ή τà ούγγρικά. Η «ούραλο-αλταϊκή» όμογλωσσία άπαρτίζεται από εκείνες τις γλώσσες, στις όποιες ή γραμματική δομή άποτελείται από σύμπλεγμα μορφημάτων, πού προστίθενται στο βασικό λεκτικό πυρήνα (έξ ού άπεκλήθησαν «συγκολλητικές» γλώσσες). Στήν «ούραλο-αλταϊκή» όμογλωσσία άνήκουν τà Φινλανδικά, τà Ούγγρικά, τà Τουρκικά και ή (άρχαία) Σουμερική. Οί λέξεις της Σουμερικής είναι στην πλειοψηφία τους μονοσύλλαβες π.χ. *an* = ούρανός, *ki* = γή, *lu* = άνδρας κ.λπ.

Γιά νά άντιληφθούμε τη δομή τών «συγκολλητικών» γλωσσών, όπως είναι ή Σουμερική, άς παρακολουθήσουμε τò σχηματισμό διαφόρων λεκτικών τύπων: *lu* = άνδρας, *gal* = μεγάλος, *lugal* = βασιλεύς, *nam* = μεταφορικό μέσο (κάτι άνάλογο της άγγλικής κατάληξης *-ship*), *namtutgal* = βασιλεία. Λεξιλογικά ή Σουμερική είναι άρκετά φτωχή γλώσσα, γι' αυτό κυριαρχούν στο λεξιλόγιό της τà «όμόηχα»: *du* = χτίζω, δάθος, έχθρός, άπελευθερώνω, δουνό κ.λπ. Στή Σουμερική έπίσης δέν υπάρχουν

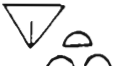
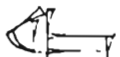
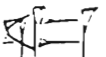
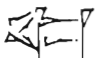
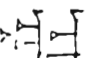
α) διάκριση τών μερών τού λόγου (δηλ. δέν ξεχωρίζεται τò ρήμα από τò ουσιαστικό, τήν πρόθεση, τήν άντωνυμία κ.λπ.)·

β) διάκριση τών διαθέσεων και τών φωνών (ένεργητική, μέση, παθητική)·

γ) διάκριση τών χρόνων (ένεστώς, παρατατικός κ.λπ.)·

δ) διάκριση προσώπων (*έγώ, αυτός* κ.λπ.).

Όλ' αυτά άποκαλύπτουν τόν πρωτόγονο χαρακτήρα της Σουμερικής γλώσσας, και γίνεται άντιληπτό ότι ή άποκρυπτογράφηση της από τόν Rawlinson συνιστά όντως άθλο. Π.χ. Η λέξη *dug*, γιά νά μεταφραστεί έπακριδώς (λόγω της πληθώρας τών σημασιών της: «καλός», «καλωσύνη», «βοηθώ», «συμπαρίσταμαι», «άγαθοί άνθρωποι» κ.λπ.), έχει άνάγκη από τήν έρμηνεία τών συμφραζομένων, τà όποια έπίσης έχουν πολλές σημασίες. Γι' αυτό ύπέρξαν και εκείνοι πού ύπεστήριξαν, ότι ή Σουμερική είναι μία τεχνητή-συνθηματική γλώσσα τών Σημιτών

	I	II	III	IV	V
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					

Ἡ σφηνοειδῆς γραφή τῶν Σουμερίων. Εἶναι γραφή τοῦ ἱερατείου. Ὁ λαὸς τὴν ἀγνοοῦσε. Οἱ πίνακες δείχνουν τὴν καταγωγή της ἀπὸ τὴν ἰδεογραφικὴ (στήλη I) καὶ τὴν ἐξέλιξί της μέχρι τὴν γραφή τῶν βασιλικῶν γραφέων τῆς ἀσσυριακῆς ἐποχῆς – 600 π.Χ. (στήλη V). Ἀπὸ τὸ ἔργο “Sumerians” τοῦ Kramer, εἰκ. 6-7.

ιερέων και όχι πραγματική, ύπαρκτη γλώσσα. Σήμερα βέβαια, μετά τον πολλαπλασιασμό του επιγραφικού υλικού από τις ανασκαφές, έχει αποδειχθεί ότι η Σουμερική είναι μία πρωτόγονη «συγκολλητική»/«προσθετική» γλώσσα της «Ούραλο-αλταϊκής» όμογλωσσίας, παρόμοια στη δομή με τα Φινλανδικά, τα Ούγγρικά, τα Τουρκικά κ.λπ. (βλ. Hartmut Schmökel, *Das Land Sumer, Die Wiederentdeckung der ersten Hochkultur der Menschheit*, Stuttgart, 1956, σ. 46-47· επίσης, *The Cambridge Ancient History*³, I, 1, 146, Albright-Lammbdin).

Αλλά, για να έχουμε μια σαφή ιδέα της ύψης και των δυνατοτήτων της Σουμερικής γλώσσας, ας δούμε ένα κείμενο από επιγραφικό υλικό σε άγαλμα της εποχής του Γουδέα της πόλης Λαγκάς (περί το 2000 π.Χ.):

ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΕ ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ:

“alam-Gudea-ensik-Lagashak-lu-E-ninnu-in-du-a-ke”.

ΚΑΤΑ ΛΕΞΗ ΑΠΟΔΟΣΗ:

«άγαλμα-Γουδέα-ήγέτης (της)-Λαγκάς (της) -άνδρας - σπίτι- Νίννου - έκτισε - αυτός - τουτο - αυτής».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΤΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ:

«Το άγαλμα του Γουδέα, ήγέτη της Λαγκάς, που έκτισε το ναό της Νίννου».

Γίνεται αντιληπτό, ότι μια τέτοια πρωτόγονη γλώσσα σαν τη Σουμερική αδυνατεί να εκφράσει ύψηλές, αφηρημένες έννοιες και να διατυπώσει ακριβείς συλλογισμούς με σαφήνεια και πληρότητα (βλ. *The Cambridge Ancient History*³, I, 1, 146, Albright-Lammbdin). Είναι επίσης προφανές, ότι με τέτοιο πρωτόγονο γλωσσικό όργανο δεν είναι άναμενόμενη ή ανάπτυξη αξιόλογου πνευματικού πολιτισμού. (Σ’ αυτό το σημείο θα έπρεπε να προσέξουν οι Πανσουμεριστές, που διαλαλούν τα δήθεν «ύψηλα» επιτεύγματα των Σουμερίων, γιατί ή ίδια ή Σουμερική γλώσσα αποκαλύπτει το αληθινό χαμηλό ύψος και τη στοιχειώδη δομή εκείνου του αρχαίου πολιτισμού. Βέβαια είναι αναμφισβήτητο, ότι οι Σουμεριοί δεν αποτελούν την πνευματική πρωτοπορία της ανθρώπινης ιστορίας, όπως θέλουν να τους παρουσιάσουν οι Πανσουμεριστές. Κι αδιάφυστη μαρτυρία γι’ αυτό αποτελεί ή πρωτόγονη και φτωχή Σουμερική γλώσσα).

5. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΟΥΜΕΡΙΩΝ

Ο πολιτισμός των Σουμερίων σ’ όλη την χιλιετή διαδρομή του ήταν σαφώς και αύστηρως θεοκρατικός πολιτισμός. Στο κέντρο κάθε σουμερικής πόλης υπήρχε ο ναός στην κορυφή ενός βαθμιδωτού πύργου, του γνωστού ζιγκουράτ. Ο ναός υπήρξε το κέντρο της ζωής της πόλης. Ο κυρίαρχος θεός του σουμερικού πολυθεϊστικού πανθέου ήταν ό Ένλίλ, που μαζί με τη σύζυγό του Νάννα διοικούσαν τη Σουμερία με κύριο θρησκευτικό κέντρο την πόλη Νιπούρ. Το ιερό του ναού άπετελείτο από ένα παραλληλόγραμμο κεντρικό σηκό, όπου στην μιά, στενή πλευρά του υπήρχε το ξόανο του θεού με τη τράπεζα προσφορών. Δεξιά και αριστερά του σηκού υπήρχαν τα δωμάτια των ιερέων.

Την εξουσία σε κάθε σουμερική πόλη ασκούσε ό Ένσι (=ήγέτης) και ή οίκογένειά του, που ήταν ταυτόχρονα άρχιερέας, δικαστής, στρατηγός και κυβερνήτης της πόλης. Στους Σουμερίους ανήκει ή πρωτοπορία στο θεοκρατικό σύστημα: Βασιλεύς της χώρας και του κόσμου όλόκληρου είναι ό θεός Ένλίλ, ήγέτης του σουμερικού πανθέου. Έκπρόσωπος του θεού στη γή είναι ό άρχιερέας-βασιλεύς, ό Ένσι. Ο Ένσι της πιο ισχυρής πόλης, που ήγεμονεύει σ’ όλη τη χώρα

της Σουμερίας, αποκαλείται «μέγας άνήρ» (= λουγκάλ) και είναι ό γυιός του θεο-
ού Ένλίλ.

Τό κέντρο της πολιτικής έξουσίας στη Σουμερία ήταν, όπως προαναφέραμε, ό ναός, ό όποιος δέν ήταν μόνο τόπος λατρείας και κατοικίας του θεού αλλά και αποθήκη, θησαυροφυλάκιο, διοικητήριο, χρηματιστήριο κ.λπ. Όταν μιá πόλη παρήκμαζε μετά από τους συνήθεις εμφύλιους πολέμους, ή έξουσία του Ένσι έπισκιαζόταν από την έξουσία του ίερατείου. Ό ανταγωνισμός μεταξύ του άρχιερέα-δασιλέα και της «άριστοκρατίας» του ίερατείου θά πάρει δραματικές δια-
φορές στα χρόνια του Ούρουκαγίνα της Λαγκάς (περί τό 2300 π.Χ.), του λε-
γομένου «κοινωνικού μεταρρυθμιστή», ό όποιος θέλοντας νά περιορίσει την οικο-
νομική δύναμη της άριστοκρατίας και του ίερατείου έλαβε «φιλολαϊκά» μέτρα.

Πάντως τό σουμερικό «πολίτευμα» θά μείνει μέχρι του τέλους θεοκρατικό. Διά-
φοροι έρευνητές (σ' αυτούς άνήκει και ό S. Kramer), πού βλέπουν ίχνη... «δημο-
κρατίας» (στό έπικό -μεταγενέστερο- ποίημα, πού περιγράφει τή διαμάχη των
πόλεων Ούρουκ και Κίς και παρουσιάζει τόν Γιλγαμές νά εμφανίζεται στη «γε-
ρουσία» των προυχόντων και στη «συνέλευση» των στρατιωτών), διαπράττουν
προφανή άναχρονισμό, πού δέν δικαιολογείται από τά αρχαιολογικά πορίσμα-
τα και τό ιστορικό περιβάλλον. (Ας σημειωθεί, ό τι ή σουμερική γλώσσα αποδί-
δει τό έννοιολογικό περιεχόμενο της λέξης «έλευθερία» με τή λέξη «*amargi*», πού
σημαίνει κατά λέξη... «έπιστροφή στη μητέρα»! Είναι έξωπραγματικό λοιπόν νά
μιλάμε περί «δημοκρατίας» και «έλευθερίας» στους Σουμερίους).

Η οικονομία της Σουμερίας ήταν φυσικά άγροτική. Σχεδόν όλόκληρη ή γή
άνηκε στο Ναό. Αυτή ή γή χωριζόταν σε τρεις κυρίως κατηγορίες: α) Στη «Γή
του Κυρίου», πού την καλλιεργούσαν οι κάτοικοι προς όφελος των έσόδων του
Ναού, β) στη «Γή της Τροφής», από την όποία έσυντηρείτο τό προσωπικό του Να-
ού και γ) στη «Γή του Άρότρου», πού δινόταν σε ένοικιαστές με άντάλλαγμα τό
1/7 της σοδειάς. Φυσικά τό μεγαλύτερο μέρος της γής, άφου ήταν ναϊτικό, άνηκε
στην τάξη των ευγενών, πού περιλάμβανε τους ίερείς και τους άξιωματικούς του
παλατιού. Οι «έλεύθεροι πολίτες» της Σουμερίας υπάρχουν συνήθως ως «πελά-
τες» στα κτήματα του Ίερατείου και του Άνακτόρου ή είναι τεχνίτες με κάποιο,
σχετικά προσοδοφόρο, επάγγελμα. Δίπλα σ' αυτούς υπάρχει φυσικά και ή μεγάλη
πλειοψηφία των δούλων, οι όποιοι είτε δούλευαν μαζί με τους «πελάτες» στα
ναϊτικά κτήματα είτε έχρησιμοποιούντο σε βαρειές, οικοδομικές ή άλλες, έργα-
σίες.

Στό δίκαιο οι Σουμεριοι θεωρούνται οι πρώτοι, πού κατέγραψαν τους έθιμικούς
κανόνες. Ένδιαφέρον έχει ό κώδικας του Ούρ Ναννονού (2000 π.Χ.), ό όποιος
θέσπισε τή χρηματική ποινή για κάποια άδικήματα, ένω μέχρι τότε έπικρατούσε
τό «όφθαλμόν άντι όφθαλμού». Άξιόλογα επίσης υπήρξαν τά έπιτεύγματα των
Σουμερίων στην πλαστική τέχνη, τή γλυπτική και την αρχιτεκτονική. Τά γνωστά
μας ζιγκουράτ, οι θαμνιδωτοί ναοί, υπήρξαν σουμερικές δημιουργίες. Όλη επί-
σης ή μεσοποταμιακή πλαστική (άνάγλυφα, σφραγιδογλυφίες κ.λπ.) έχει έμπνευ-
στεί από τή σουμερική τέχνη. Ένα έπίτευγμα επίσης του σουμερικού πολιτισμού
-ίσως τό σημαντικότερο- είναι ή έφεύρεση της σφηνοειδοϋς γραφής, πού άπε-
τέλεσε τό γραφικό σύστημα όλων σχεδόν των λαών της Άνατολής. Η σφηνο-
ειδής γραφή, πού εξαπλώθηκε σ' όλη την Έγγϋς Άνατολή κατά την 2η χιλιετία
π.Χ., προέρχεται, ως γνωστόν, από τή μετεξέλιξη της ίερογλυφικής και των ιδε-
ογραμμάτων. (Ένώ στο Αίγαίο ή ίερογλυφική μετασχηματίζεται σε Γραμμική,

στη Μεσοποταμία ή ιερογλυφική γίνεται σφηνοειδής. Ώς γνωστόν, και ή Γραμμική και ή Σφηνοειδής Γραφή είναι συλλαβικές γραφές).

Είναι επίσης προφανές, ότι ή γραφή στη Σουμερία εδιδάσκετο σέ ειδικά «σχολεία» (έντουμπά), όμως πάντα οί γραφείς αποτελούσαν ειδική «κάστα», ενώ αντίθετα στίς αρχαίες έλληνικές δημοκρατίες ή γνώση τής γραφής ήταν απαραίτητη προϋπόθεση-ύποχρέωση για κάθε πολίτη. Πάντως ενώ τά αρχαιοελληνικά σχολεία «έβγαζαν» πολίτες (και άφορούσαν όλο τó λαό), στη Σουμερία τά σχολεία «έβγαζαν» αποκλειστικά τούς γραφείς για τίς ανάγκες του Ναού και τής Αύλης. Δέν ύπάρχει δηλ. γενική εκπαίδευση στους Σουμερίους.

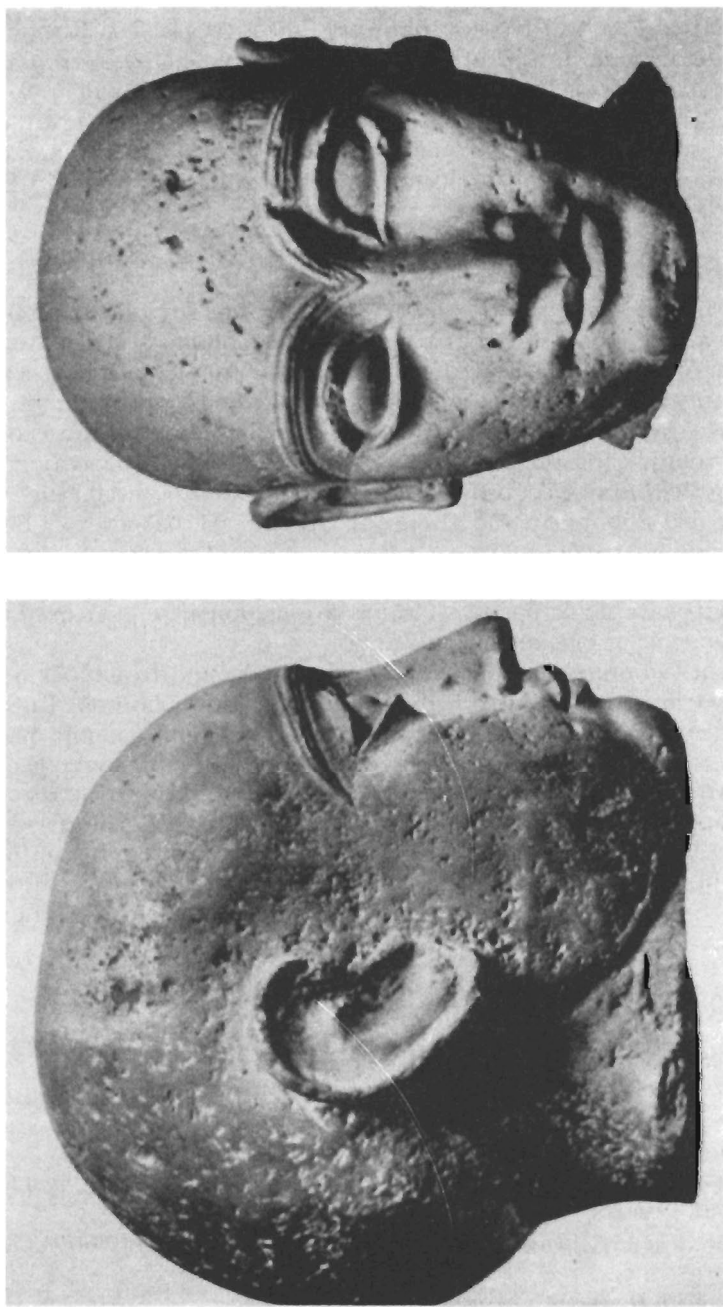
Τέλος, όσον άφορά τόν τομέα τής έπιστήμης, οί Σουμεριοί δέν ξέφυγαν ποτέ από τó μυθολογικό στάδιο, όπως άλλωστε και όλες οί θεοκρατίες. Ή έμπειρική «έπιστήμη» και οί πρακτικές έφαρμογές της (άστρονομία, ιατρική κ.λπ.) είναι φορτισμένες φυσικά μέ μαγικές άντιλήψεις, όπως διαθάζουμε σ' ένα «ξόρκι», πού άπήγγειλε ό «γιατρός» κατά τήν βίαιη έξαγωγή ένός χαλασμένου δοντιού: «Έτσι ό Έα, είθε νά σέ συντρίψει, ώ σκουλήκι, μέ τή δύναμη του χεριού του» (Pritchard, *The Ancient Near East*, I, 75-76).

Έάν προσπαθούσαμε μονολεκτικά νά περιγράψουμε τόν πολιτισμό τών Σουμερίων, ό τίτλος «θεοκρατία» θά ήταν ό άντιπροσωπευτικότερος μέ ό,τι συνεπάγεται αυτό, γιατί στίς σουμερικές πόλεις ούσιαστικά επικρατούσε ένα καθεστώς όλοκληρωτικής οικονομικής και πολιτικής κυριαρχίας του Ναού, πού ήταν –όπως προαναφέραμε– τó κέντρο τής ζωής τών Σουμερίων.

6.Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΣΟΥΜΕΡΙΩΝ

Περί τής καταγωγής τών Σουμερίων έχουν είπωθει άρκετά και από πολλούς μέ πρώτο τόν H. Frankfurt, ό όποιος τó 1932 μίλησε για τó «άνθρωπολογικό πρόβλημα» τής προέλευσης τών Σουμερίων (Henri Frankfurt, *Archaeology and the Sumerian Problem*, SAOC, 4, 1932). Πάντως τά εύρήματα από τούς σουμερικούς τάφους (Ούρ, Έριδού, Κίς) καθώς και τά πρόσωπα στα άνάγλυφα και τά άγάλματα δείχνουν, ότι οί Σουμεριοί άνήκαν άνθρωπολογικά στην «προσασιατική» ή «άρμενοειδή» φυλή. Ή φυλή αυτή θεωρείται συγγενής τών «Πελασγών», δηλ. τής λεγομένης «μεσογειακής» φυλής του Αίγαίου (πρίν τήν ύποτιθέμενη... κάθοδο τών «Ίνδοευρωπαίων»). Τά κρανία πάντως τών σουμερικών τάφων «δείχνουν άνάμειξη τής λεγομένης Άρμενοειδοϋς και τής Μεσογειακής φυλής, μέ κάποια επικράτηση τής δεύτερης» (S.N. Kramer, *History begins at Sumer*, N.Y. 1959, στη γαλλική έκδοση Arthand, Paris 1955, μέ συμπλήρωμα του Bottero για τή σουμερική γλώσσα και γραφή). Στο γεγονός αυτό βασιζόμενοι όρισμένοι μίλησαν για Αίγαιακή προέλευση τών Σουμερίων (βλ. Ι.Δ. Πασσάς, *Ή Άληθινή Προϊστορία*, έκδ. «Ήλιος», Άθήναι 1985, σ. 100 κ.έ.).

Ή άλήθεια είναι πάντως, ότι στην Ίστορία πολύ σπάνια ύπήρξαν σέ κάποιον χώρο άκραιφνείς και «καθαρές» φυλές –είδικά σέ περιοχές «σταυροδρόμια» όπως ή Μέση Άνατολή ή τó Αίγαίο. Έτσι και οί Σουμεριοί αποτελούν μίγμα πολλών άνθρωπολογικών ομάδων, ώστε κάθε σχετικό συμπέρασμα είναι άκρως έπισφαλές. [ΠΑΡΕΚΒΑΣΗ: Χρρίζει πάντως ειδικής έρευνας τó πότε οί Αίγαιοί βρέθηκαν στη Μεσοποταμία. Πάντως στό Αίγαίο ύπάρχει διαπιστωμένη ναυσιπλοία από τήν 7η χιλιετία π.Χ.: βλ. T. Jacobsen, *17.000 years of Greek Prehistory*, "Scientific American", 234/1976. Σίγουρα δέν μπορεί νά παραβλεφθεί τó γεγονός τής άνθρω-

Κεφαλές Σουμερίων από άγαλμάτια της σουμερικής τέχνης. Βρέθηκαν στην Λαγκάς. Είναι έμφανη τὰ μογγολοειδή ἢ οὐδαλοαλταϊκά χαρακτηριστικά. (Απόκείνται στὸ Vorderasiatisches Museum τοῦ Βερολίνου).

πολογικής ομοιότητας τμήματος των Σουμερίων με τούς αρχαίους Κρήτες. Και ἡ ομοιότητα αὐτὴ φέρνει στὸ νοῦ τὴ γνωστὴ διήγηση τοῦ Διοδώρου Σικελιώτη περὶ τῆς νήσου Παγχαίας τοῦ Ἰνδικοῦ, ὅπου οἱ Μακεδόνες τοῦ Ἀλεξάνδρου συνάντησαν προκατακλυσμαίους Κρήτες· βλ. Διόδωρος Σικελιώτης, *Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη*, 5ο βιβλίο, 41-46. Πάντως, ἡ γλῶσσα τῶν Σουμερίων –καὶ ἡ γλῶσσα ἀποτελεῖ τὸ πλέον ἀσφαλὲς τεκμήριο γιὰ τὴ ταυτότητα ἐνὸς λαοῦ– εἶναι, ὅπως προαναφέραμε, «συγκολλητικὴ»-«προσθετικὴ» καὶ ἀνήκει στὴν «οὐραλο-αλταϊκὴ» ὁμογλωσσία, δὲν ἔχει δηλ. οὐδεμίαν σχέσιν μετὰ καμμίαν μορφή τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας].

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἀφορμὴ γιὰ τὸ παρὸν ἄρθρο ὑπῆρξαν οἱ ὑπερβολὲς τῶν Πανσουμεριστῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ σκοπὸς τοῦ γράφοντος ἦταν νὰ δώσει μὰ ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ ἀντικειμενικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ περιγραφὴ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Σουμερίων. Ἐκεῖνο ποὺ μπορεῖ νὰ συναχθεῖ ὡς συμπέρασμα ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐρευνα γιὰ τοὺς Σουμερίους εἶναι, ὅτι ὁ σουμερικὸς πολιτισμὸς ἦταν ὁ πρῶτος θεοκρατικὸς πολιτισμὸς τῆς ἱστορίας (καὶ μάλιστα ὁ πλέον ἴσως ἀκραιφνὴς θεοκρατικὸς – ἀν' ἐξαιρέσουμε τὴν Ἰουδαϊκὴ Θεοκρατία). Ἐπίσης δύο ἄλλα στοιχεῖα θὰ ἔπρεπε νὰ καταγράψουμε στὰ πορίσματα τῆς Σουμερολογίας: α) Ἡ γλῶσσα τῶν Σουμερίων ἦταν πρωτόγονη στὴ δομὴ, φτωχὴ στὸ λεξιλόγιο καὶ ἀνήκει στὴν «οὐραλο-αλταϊκὴ» οἰκογένεια τῶν «συγκολλητικῶν-προσθετικῶν» γλωσσῶν. Καὶ β) τὸ μεγαλύτερο ἐπίτευγμα τῶν Σουμερίων ὑπῆρξε ἀναμφισβήτητα ἡ μετεξέλιξη τῆς ἱερογλυφικῆς γραφῆς σὲ σφηνοειδῆ-συλλαβικὴ.

Τέλος θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε, ὅτι ἡ σουμερικὴ θεοκρατία ὑπῆρξε ἡ ἀφετηρία ὅλων τῶν θεοκρατιῶν τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ὁποῖες (διὰ μέσου τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἑβραίων) ἔκρουσαν τὴ θύρα τῆς Εὐρώπης δύο φορές· τὴν πρώτη –ἀνεπιτυχῶς– στὴν περίοδο τῶν Περσικῶν Πολέμων, τὴ δεύτερη –μετ' ἐπιτυχίᾱ– στὰ χρόνια τῆς ὑστερορρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Μέσα στὴν ἱστορικὴ αὐτὴ προοπτικὴ ἡ ἐπιδίωξις ἐκείνων ποὺ ἐλέγχουν σήμερον τὴν ἀμερικανικὴ διανόηση, νὰ ἀποβάλῃ ὁ ἀμερικανικὸς πολιτισμὸς τὴν ἑλληνικὴ βάση του (δημοκρατία, ἐπιστήμη, λογικὴ κ.λπ.), τείνει προφανῶς στὸν μετασχηματισμὸ τῆς Ἀμερικῆς σ' ἓνα ἄλλου τύπου κοινωνικοπολιτικὸ πρότυπο μετὰ θεοκρατικὴ ὑπόσταση ἀνατολικῆς ἔμπνευσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΤ' ΕΠΙΛΟΓΗΝ:

S.N. Kramer, *History begins at Sumer*, N.Y. 1959.

Τοῦ ἰδίου, *The Sumerians, Their History, Culture and Character*, The Univ. of Chicago Press, 1972.

Georges Roux, *Ancient Iraq*, Penguin Books, 1976.

Hartmut Schmökel, *Das Land Sumer, Die Wiederentdeckung der ersten Hochkultur der Menschheit*, Stuttgart, 1956².

C. Leonard Woolley, *The Sumerians*, Oxford Univ. Press, 1929 (ἀνατύπωση Norton Library, N.Y. 1965).

Sir Leonard Wolley, *Ur. Histoire d' une découverte*, Paris 1957.

«*The Cambridge Ancient History*»³, vol. I-II, Cambridge 1970-75.

ΣΑΒΒΑΣ ΚΟΥΜΠΟΥΡΑΣ

Ἱστορικό τῶν προσπαθειῶν ἀναδιώσεως τῶν νεωτέρων «Ὀλυμπιακῶν» Ἀγώνων

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΑΒΙΩΤΗΣ Ο ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

Ἡ διαταγή ἦτο ρητὴ καὶ σαφής: «ἐς γῆν φέρειν». Καὶ κατηγορήθη τῷ ἔτει 393 μ.Χ. ὅτι τ' ἀξιώτερον καὶ ἑλληνικώτερον ἐγεννήθη μέσω τῆς ἀγωνιστικῆς ἐκδηλώσεως τοῦ Ἑλληνος Λόγου, ἤτοι οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες, ἐκεῖ εἰς τὴν μήτραν των, τὴν γῆν τὴν ὅποιαν ἐπέλεξαν οἱ θεοί, ἵνα δώσουν τὴν θεομαχίαν των. Καὶ τὸ κλέος τῶν Ὀλυμπιακῶν θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων, ἡ λατρευτικὴ ἀνάγκη καὶ συμπεριφορὰ, ἡ ἀνάγκη ἐνώσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις ὡς τρόπος ζωῆς διὰ τὴν ἐξελικτικὴν πορείαν τοῦ Ἑλληνος Λόγου περιέσωσαν τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἕως τὸ ἔτος 521 μ.Χ., ἔφθασε δὲ ὁ θεσμός εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ ἄλλας μορφάς, ἐκφράζων ἢ μᾶλλον παραχαράττων τὴν Ὀλυμπιακὴν ἰδεολογίαν, ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ ἑλληνοκτόνου διατάγματος τοῦ Μ. Θεοδοσίου καὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Καίτοι ἐπεδλήθη πνευματικὸς σκοταδισμὸς καὶ ἀπαγόρευσις παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, τὸ Ἑλληνικὸν Πνεῦμα, λακτίζον εἰς τὰς καρδίαις τῶν Ἑλλήνων, διετήρησε τοὺς ἀρχαίους ἀθλητικοὺς ἀγῶνας εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν καὶ δὴ εἰς τὰ προαύλια ἢ τοὺς περιγύρους τῶν ναῶν τοῦτο καταμαρτυρεῖ τὴν ἱερότητα τῶν ἀγώνων καὶ ὅτι ὁ Ἕλλην, καίτοι διωκόμενος εἰς τὴν προπατορικὴν του γῆν, δὲν ἐλησμώνησεν. Ὑποδηλοῦται ἐπίσης καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γυμναστικῆς παραδόσεως, ἱκανῆς ν' ἀντίσχη ἐπὶ αἰῶνας εἰς τὸν κατ' αὐτῆς ἐπίμονον καὶ συστηματικὸν πόλεμον τῆς Ἐκκλησίας¹. Οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο πλέον «ὡς λαϊκὸν δρώμενον» ἕως τὸ ἔτος 1453 μ.Χ.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους χρόνους τῆς δουλείας τῆς Τουρκοκρατίας οἱ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες, καίτοι περιορισμένως, δὲν ἐπαυσαν νὰ τελῶνται. Συμμετεῖχον οἱ ἄρματολοι καὶ οἱ κλέφτες. Κυριώτερα ἀγωνιστικὴ ἐκδήλωσις παρετρεῖτο κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα κατὰ τοὺς Χριστιανούς, ἡ τὴν Λαμπρὴν κατὰ τοὺς Ἑλληνας, ἐκδήλωσις διατηροῦσα τὴν ἀρχαίαν λατρείαν. Δὲν ἀπεκαλοῦντο Ὀλυμπιακοί, διότι ἐκεῖνοι ἦσαν ἀγῶνες λατρείας εἰς τὸ Δωδεκάθεον καὶ δὴ τὸν Δία καὶ ἐπίσης συνυφασμένοι μὲ τὴν γυμνότητα, πρᾶξιν κολάσιμον διὰ τὸν Χριστιανισμόν. Τὴν προέλευσιν καὶ τὴν ἱερότητα τοῦ λαϊκοῦ αὐτοῦ δρώμενου διετήρησεν ἡ ἱστορικὴ πραγματικότης τοῦ Ἑλληνος, ὅστις οὐδέποτε ἀπέβαλε τὴν ἐθνικὴν του συνείδησιν, μολονότι κατεσφάζετο εἰς τὴν προπατορικὴν του γῆν.

Ἡ ἀνθρωπότης προσπαθεῖ νὰ μιμηθῇ τὴν Ἑλλάδα

Αἱ πρώται μεταφράσεις τοῦ ἔργου τοῦ Παισανίου καὶ τῶν Ὠδῶν τοῦ Πινδάρου τῷ ἔτει 1.516 μ.Χ. ἐπαναφέρουν εἰς τὸ φῶς τὸν «μῦθον» τῶν ἀγώνων. Τῷ ἔτει 1723 μ.Χ. Γάλλος βενεδικτίνος μοναχός, ὁ Δομ. Βερνάρδος de Montfaucon, στέλλει ἐπιστολὴν εἰς τὸν καρδινάλιον Κουϊρίνην, ἀρχιεπίσκοπον Κερκύρας, ἐπισημαίνων ὅτι ὁ χῶρος τῆς Ὀλυμπίας συμφώνως μὲ τὰς μαρτυρίας τοῦ Παισανίου πρέπει νὰ περιέχῃ ἱερὰ μνημεῖα καὶ ἐπιγραφάς². Τῷ ἔτει 1763 μ.Χ. ὁ Joachim Winckelmann, Πρῶσσος ἀρχαιολόγος, ξεκινᾷ ἕνα πρόγραμμα ἀνασκαφῶν, ἀλλὰ αἰφνιδίως (!) ἀπεβίωσεν τῷ ἔτει 1768 μ.Χ. πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ἔργου του. Τὴν αὐτὴν περίοδον ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς καὶ ἐπιστήμων Richard Standler ἐπισκέπτεται τὴν περιοχὴν τῆς Ἡλίδος, ἀναζητῶν ἵχνη τῆς Ὀλυμπίας. Τῷ ἔτει 1787 μ.Χ. ὁ Γάλλος Sebastien Fauvel ἀνακαλύπτει τὸν Μέγαν Ναὸν τοῦ Διός. Τῷ ἔτει 1788 μ.Χ. ὁ T.B. Hollis γράφει εἰς τὸν πρόεδρον Josiah Willard τοῦ ἀμερικανικοῦ Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, ὅτι θὰ ἦτο σκόπιμον, αἱ Η.Π.Α. «ἀκολουθεῖν

¹ Ο κ. Σ.Κ. εἶναι καθηγητὴς Σωματικῆς Ἀγωγῆς καὶ τῶς πρωταθλητῆς στίβου.

τὰ ἑλληνικὰ πρότυπα» ν' ἀναβιώσουν τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Τῷ ἔτει 1813 μ.Χ. ὁ Ἀγγλος λόρδος Stanhope κάμνει μίαν τοπογραφικὴν ἀποτύπωσιν τοῦ χώρου τῆς Ὀλυμπίας. Τῷ ἔτει 1829 μ.Χ. ὁ Abel Blouet, ἐπικεφαλῆς γαλλικῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἀρχαιο-λογικῆς ἐπιτροπῆς (γνωστῆς ὡς ἐπιτροπῆς τοῦ Μορέως), ἀποκαλύπτει ἀρχιτεκτονικὰ στοιχεῖα ἐκ τοῦ Ναοῦ τοῦ Διὸς. Ἡ ἑλληνικὴ κυβερνήσις «εἰς ἐνδειξὴν εὐγνωμοσύνης» τοῦ χαρίζει (!) μίαν μετόπην, ἡ ὁποία φυλάσσεται ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λούβρου. Τὸ οὐσιαστικὸν μέρος τῶν ἀνακαλύψεων θὰ γίνῃ ὑπὸ Γερμανῶν ἀρχαιολόγων καὶ κυρίως τοῦ Ernst Curtius μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1857-1881, κατόπιν τῷ 1890-1897.

Ὁ «μύθος» τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων κατέστη γνωστὸς μετὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Δύσεως (16ος-18ος αἰὼν) καὶ πολλοὶ ψευδο-Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν ἔκτοτε. Ὁ Ἀγγλος Robert Dover (1582-1652) διοργανώνει τοὺς πρώτους ψευδο-Ὀλυμπιακοὺς, τὰ γνωστὰ καὶ ὡς «*Costward Games*». Ἐσταμάτησαν μετὰ τὸν θάνατόν του καὶ ἀνεβίωσαν τὰ ἔτη 1660, 1852 καὶ ἐκ νέου τῷ ἔτει 1951 μ.Χ. Ἐπίσης ψευδο-Ὀλυμπιακοὶ διοργανώθησαν εἰς τὸ Βόρλιτς τῆς Πρωσίας τῷ ἔτει 1779 μ.Χ. Τὴν 14ην Ἰουλίου 1834 εἰς τὴν πόλιν Ramlösa τῆς Σουηδίας ὁ Gustav Johan Schartau, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λούντ, ὁργανώνει πανσκανδιναυικοὺς ἀγῶνας μετὰ τὴν ὀνομασίαν «Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες». Μετὰ δύο ἔτη, τὴν 4ην Αὐγούστου, εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν ὁ Schartau καλεῖ ἀθλητὰς ἐξ ὅλης τῆς Σκανδιναβίας νὰ συμμετάσχουν εἰς «Σκανδιναυικοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας». Τῷ ἔτει 1830 εἰς τὸ Πόζναν ὁργανώνονται «Ἑλληνικοὶ Ἀγῶνες». Τῷ ἔτει 1853 εἰς τὸν ἱππόδρομον Franconi τῆς Νέας Ὑόρκης ὁργανώθησαν ἐπὶ πέντε μῆνας ἔκτος τῶν ἄλλων καὶ «Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες». Τῷ ἔτει 1842 ἀθληταὶ τοῦ Κεμπέκ ἰδρύουν ἕνα «Ὀλυμπιακὸν Ὀμίλον Δρόμου» καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1844 ὁργανώνονται οἱ «Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες τοῦ Μόντρεαλ» κατὰ τὴν 28ην καὶ 29ην ἡμέραν τοῦ Αὐγούστου. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1840-1880 μ.Χ. ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Γκρενὸμπλ ὁργανώνει «Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας».

Εἰς τὸ Σροπσάιρ Ἀγγλίας ὁ δρ. Brooks ἀπεφάσισε ν' ἀναβίωσιν τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας κατὰ τὸ ἔτος 1849. Οἱ ἀγῶνες ἐπλαισιώνοντο μετὰ τελετὰς, ὡς ἦσαν αἱ παρελάσεις μετὰ λάβαρα καὶ μετὰ ἐπιγραφὰς ἑλληνιστὶ γεγραμμένας, ὕμνους καὶ ψαλμοὺς. Οἱ μετέχοντες ἐφύτευον σπάνια δένδρα, τὰ ὁποῖα «ἐπότιζον μετὰ ἀφρώδη οἶνον» (!) καὶ ὑπέβαλον τὰ σέβη των παρὰ τῇ βασιλικῇ οἰκογενεῖᾳ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς ἀνταπόδοσιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ἐπρόσφερεν ἀργυρὰν ὑδρίαν. Ἐπίσης τὸ πολιτιστικὸν κίνημα τὸ ὁποῖον διεμορφώθη εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρετανίαν περὶ τὸν Ὀλυμπισμόν εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐντυπωσιακὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀγγλικῶν ἀθλητικῶν ἐκδηλώσεων. Τέσσαρες «Ὀλυμπιακαὶ» ἑορταὶ κατεγράφησαν μετὰ κορυφαίαν ἐκείνην τῆς 14ης Ἰουνίου 1862 εἰς τὸ Mount Vermont Parade Ground τοῦ Λίδερπουλ. Εἶχε διοργανωθῇ ὑπὸ δύο διακεκριμένων «*muscular Christians*» (μυώδεις χριστιανοί!). Ἐκτὸς τῶν ἀθλητικῶν ἀγωνισμάτων καθιερώθη καὶ ἕνας διαγωνισμὸς λογοτεχνικῶν δοκιμῶν. Τὸ πρῶτον βραβεῖον ἐδόθη εἰς ἐργασίαν μετὰ τίτλον: «*Νοῦς ὑγιὲς ἐν σώματι ὑγιεῖ*». Εἰς τοὺς «Ταῖμς» ὁ J. Asley Cooper ἐπρότεινε τὴν 3ην Ὀκτωβρίου 1891 τὴν ὁργάνωσιν μιᾶς «Anglo Saxon Olympiad» καὶ μιᾶς «Παμ-βρετανικῆς Συναθροίσεως».

Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ Philippe Daryl ἐξήτησε τὴν ἀναβίωσιν γαλλικῶν «Ὀλυμπιακῶν» ἀγῶνων. Τὴν 25ην Νοεμβρίου 1892 εἰς τὸ ἀμφιθέατρον τῆς Σορβόνης κατὰ τὴν διάρκειαν ἐνὸς συνεδρίου τῆς Ἑνώσεως Ἀθλητικῶν Σωματείων ὁ Pierre de Coubertin ἔκλεισε τὴν ὁμιλίαν του ἀπευθύνων ἑκκλησίαν διὰ τὴν ἀναβίωσιν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων, ἡ ὁποία ἠκούσθη μετὰ πλήρους ἀδιαφορίας. Τὴν 16ην Ἰουνίου 1884 εἰς τὸν ἴδιον χώρον συγκαλεῖ νέον συνέδριον, διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν πρότασιν του. Τὴν 23ην Ἰουνίου 1884 ἀπεφασίσθη ἡ ἀναβίωσις τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων.

Αἱ προσπάθειαι εἰς τὸν Ἑλλαδικὸν χρόνον

Εἰς τὸν Ἑλλαδικὸν χρόνον περὶ τὸν 18ον αἰῶνα ὁ Εὐγένιος Βουλγαρις (1716-1806), ὁ ὁποῖος κατάγεται καὶ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῶν Ἑπτανήσων, μεταφράζει τὸ γυμναστικὸν ἔργον τοῦ Ἱερωνύμου Μερκουριάλου (1530-1606) «*De acte Gymnastica*». Ἡ Ὀλυμπιακὴ κληρονομία ἡτο πανελλήνιος καὶ ἀσβεστος σκέψις, πόθος καὶ ὁργανώσεις ἀγῶνων ἐσημειώνοντο διὰ-

σπαρτοι εις τὸν Ἑλλαδικὸν χώρον³. Ὁ Γρηγόριος Παλιουρίτης ἐξ Ἰωαννίνων γράφει: «...τοῦ-
του τοῦ ἀγῶνος (τοῦ Ὀλυμπιακοῦ) ἔχην μένουσιν ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ μάλιστα ἄχρι τῆς σήμερον
εἰς τοὺς 1794 ἔτυχον εἰς ἐν χωρίον τῆς πατρίδος μου, ἐν ᾧ ἐπανηγυρίζον μεγαλοπρεπῶς τὴν μνή-
μην τοῦ Ἀγ. Γεωργίου. Ὅθεν μετὰ τὸ γεῦμα ἐδγῆκαν ὅλοι οἱ χωριάται εἰς ἐν ἐπίπεδον νὰ τρέ-
ξουν τὸ στάδιον... πάλην...»⁴. Ὅσον κι ἂν φαίνεται αὐθόρμητον τὸ ἀγωνιστικὸν αὐτὸ κοινω-
νικὸν φαινόμενον, ἐμπεριέχει ἀρχαῖα ἑλληνικὰ δρώμενα. Διαπιστώνομεν ἱερότητα εἰς τὸν ἀγῶνα
ὑπὸ τ' ὄνομα «τοῦ Ἀγ. Γεωργίου» καὶ Ὀλυμπιακὴν ὁρολογίαν τῶν ἀγωνισμάτων («στάδιον,
πάλην...»).

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ συγκεκριμένως τῷ ἔτει 1797 οἱ Κεφαλλῆνες ἀπελευθε-
ρώθησαν ἐκ τοῦ βενετικοῦ καθεστώτος, ἔχοντες τὴν βοήθειαν τῶν Γάλλων καὶ ἵδρυσαν τὸν «Σύλ-
λογον τῶν Ἰακωβίνων», οἵτινες ἐνεφοροῦντο ἀπὸ ἐπαναστατικὰς ἰδέας. Οὗτοι λοιπὸν, οἱ Ἑλλη-
νες Ἰακωβῖνοι, μετὰ τῶν ἄλλων ἐπρότειναν τὴν ἀναβίωσιν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων, τὴν
κατάργησιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας... καὶ τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ Δωδεκαθέου. Συγκεκρι-
μένως γράφει ὁ Γ. Μαυρογιάννης: «...ἐπειδὴ δὲ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐφαίνετο ἀνάρμοστος
πρὸς τὰς νέας πολιτικὰς ἀρχάς, εἶχε προταθῇ ἐν τῷ Συλλόγῳ ἐκείνῳ (Ἰακωβίνων) ἡ κατάργη-
σις αὐτῆς καὶ ἡ ἀνασύστασις τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων καὶ ἡ ἐπάνοδος τῆς ἀρχαίας θρη-
σκείας...»⁵. «Τὰ ἔτη 1807-1814 οἱ Ἑπτανήσιοι προκηρύσσουν ἀγῶνας μὲ τὴν ἐπωνυμίαν "*Prix
Olympia Dignes*" (Ὀλυμπιακὰ βραβεῖα) εἰς πνευματικὸς τομεῖς, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦσαν τὸ
κέντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Ἰονικῆς Ἀκαδημίας, ποὺ οἱ ἴδιοι οἱ Γάλλοι εἶχαν ἰδρύσει...»⁶.

Τῷ ἔτει 1829 παρὰ τὸ στρατόπεδον τῶν Μεγάρων ἐτελοῦντο ἀθλητικοὶ ἀγῶνες εἰς τὴν σκο-
ποβολήν, τὸν δρόμον καὶ τὸ πῆδημα⁷. Ἐξ ἑτῆ ἀργότερον διεξάγονται (21-23 Μαΐου 1835) ἐπι-
σήμως ἀγῶνες εἰς τὰς Ἀθήνας: «...εἰς τὰς ἐρχομένας ἡμέρας θέλουσιν γίνεαι ἀγῶνες, τὴν 21ην
δρόμος, τὴν 22αν πῆδημα καὶ τὴν 23ην ἡ ἵπποδρομία. Οἱ νικηταὶ θέλουσι λάβει βραβεῖα...»⁸.
Κατὰ τὸ ἔτος 1829 ὁ Γρηγόριος Καλλιρρόης, ἐν Ἰταλίᾳ, ἐκδίδει ἱατρικο-γυμναστικὸν σύγ-
γραμμα⁹.

Ἄλλος οὐσιαστικὸς ἐμπνευστὴς καὶ ὁραματιστὴς διὰ τὴν ἀναβίωσιν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶ-
νων ἦτο ὁ Παναγιώτης Σούτσος¹⁰, ὅστις μὲ ἐπανειλημμένας γραπτὰς προτάσεις πρὸς τὸτε
κυβέρνησιν ἐξήτει τὴν θεσμοθέτησιν τῆς 25ης Μαρτίου ὡς ἐθνικῆς ἑορτῆς καὶ τὴν ἀνασύστα-
σιν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων. Τῷ ἔτει 1833 ἔλεγε πρὸς τὴν κυβέρνησιν: «Ποῦ αἱ εἰκόνες καὶ
οἱ ἀνδριάντες, ποῦ οἱ ὥραιοι Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες;». Τῷ ἔτει 1835 ἐπρότεινε εἰς τὴν κυβέρ-
νησιν τὴν ἀναβίωσιν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων. Ἡ ἀδιαφορία καὶ ἀδικία τὸν ὑποχρεώνει νὰ
ἐπαναλάβῃ τὴν πρότασιν καὶ τῷ ἔτει 1842: «ἄς ξαναζωντανεύσουν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀρχαῖοι
Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες»¹¹. Ὁ ὑπουργὸς Ι. Κωλέττης συμπαρίσταται εἰς τὸ αἶτημα τοῦ Ι. Σού-
τσου τῷ ἔτει 1834 διὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἀγῶνων «κατὰ μίμωσιν τῶν παλαιῶν»¹². Ἔτσι «...ἀπεφα-
σίσθη νὰ πανηγυρίζουν οἱ Ἑλλῆνες κατὰ 4ετίαν, πότε μὲν ἐν Ὑδρᾷ ἢ ἐν Ναυπλίῳ, ἄλλοτε δὲ
ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Κορίνθῳ...»¹³. Ἀπὸ τὴν ὥραιαν αὐτὴν πρότασιν ὁ τότε πρόεδρος τῆς κυβερ-
νήσεως¹⁴ καὶ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Ἰγνάτιος φὸν Rudhart, φίλος τοῦ Ὁθωνος καὶ Γενικὸς
Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας τῆς Βαυαρίας, «...ἐκπλαγεῖς ἀπὸ τοῦ σχεδίου τούτου τὴν μα-
γευτικὴν ζωγραφικὴν, διέταξε τὸν τυποκτόνον Πολυζωΐδην-Ὑπουργὸν Ἐσωτερικῶν καὶ
Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως (2/4/1837-22/11/1837) –νὰ ἀναγνωρίσῃ μόνον τὴν
Ἑθνικὴν Ἑορτήν...»¹⁵, καὶ νὰ τελεῖται αὕτη τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ (1837).

Τῷ ἔτει 1837 ἔχουμεν τὰς πλέον σημαντικὰς δραστηριότητας: ἐκδίδεται τὸ πρῶτον γυμνα-
στικὸν βιβλίον ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Παγώνδα μὲ τίτλον «Περὶ τῆς Γυμναστικῆς»¹⁶.
Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος μὲ Β.Δ. τοῦ βασιλέως Ὁθωνος «περὶ συστάσεως Ἱμμελοῦς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ
τῆς ἐμφυσώσεως τῆς ἐθνικῆς διοικητικῆς, γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας»¹⁷ παρουσιάζεται διὰ
πρῶτην φορὰν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὡς πρὸς τὴν φυσικὴν ἀγωγὴν: «...διὰ νὰ δώσωμεν εἰς τὴν ἑορ-
τὴν ταύτην χαρακτῆρα πανηγυρικὸν καὶ ἐθνικώτερον, διατάττομεν τὴν τῶν Ἐσωτερικῶν Γραμ-
ματεῖαν νὰ λαμβάνῃ συνεννοουμένη μετὰ τῆς Ἐπιτροπῆς τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, ὥστε εἰς τὸ ἐφ'
ἑξῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ μάλιστα μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀνω ἐκθέσεως καὶ δοκιμασίας νὰ λαμβάνουν
χώραν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος διάφοροι δημόσιοι ἀγῶνες, ὀνομαστὶ ἡ ἵπποδρομία, ἡ πάλη, ὁ δρό-
μος, ὁ δίσκος, τὰ πηδήματα, τὰ ἀκοντίσματα, οἱ ἐθνικοὶ χοροὶ καὶ ἄλλα γυμνάσματα, τὰ ὁποῖα

θέλουν ἐκτελεῖσθαι κατὰ τὴν τάξιν τῆς μουσικῆς»¹⁸. Τῷ ἔτει 1837 ὁ Δῆμος τῶν Λετρίνων τῆς Ὀλυμπίας, διὰ τὰ ἐμφυγῶση τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ διὰ τὰ προβληματίσει ὡς πρὸς τὴν βαρεῖαν Ὀλυμπιακὴν κληρονομίαν, παίρνει μίαν ἱστορικὴν ἀπόφασιν: «καὶ λαβὼν ἀφορμὴν τὴν καθιέρωσιν τῆς 25ης Μαρτίου ὡς ἐθνικῆς ἐορτῆς ἀπεφάσισε τὸ ἐπόμενον ἔτος 1838 ν' ἀνασυστήσῃ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας καὶ τὰ τελεῖ τούτους εἰς τὸν Πύργον...».

Εὐάγγελος Ζάππας: Ὁ πραγματικὸς ἀναδιωτῆς

Ἐκεῖνος ὅμως ὅστις εὐαισθητοποίησε καὶ συνεκλόνησε τοὺς καθ' ἑλὴν ἀρμοδίους τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἦτο ὁ Εὐάγγελος Ζάππας (1800-1865), ὁμογενὴς ἐκ τῆς Ρουμανίας, ὅπου διέμενε καὶ εἶχε δημιουργήσει μεγάλην περιουσίαν. Εἰσηγεῖται εἰς τὸν βασιλεῖα Ὁθωνα τὴν ἀναβίωσιν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων, ἀναλαμβάνων μὲ δαπάνας τοῦ τὴν χρηματοδοτήσιν τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος¹⁹.

Ἡ πρότασις τοῦ Ζάππα ὑποβάλλεται πρὸς τὴν κυβέρνησιν τὸν Μάρτιον τοῦ ἔτους 1856²⁰ πρὸς τὸν ὑπουργὸν Ἐξωτερικῶν Ἀλέξανδρον Ρίζον Ραγκαβῆν, ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ ἰδίου Ραγκαβῆ: «...Ὁ πολὺν χρόνον ἀφ' οὗ ἐγκατέστην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ἔλαβον παρὰ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Γενικοῦ προξένου κ. Σπυριδῶνος Σκούφου ἐπιστολὴν περιέχουσαν ἄλλην διὰ πολλῶν σφραγίδων... ἣν δὲ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Εὐαγγέλου Ζάππα ἠπειρώτου... ἀνέφερε πρὸς τὸν βασιλεῖα, ὅτι ἀνελάμβανεν αὐτῶν τῶν Ὀλυμπίων...»²¹. Ἡ πρότασις τοῦ Ε. Ζάππα ἐσχολιάσθη εἰρωνικῶς ἐκ μέρους τοῦ Ραγκαβῆ: «...ὅτι ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι οὐχὶ οἱ ἀγῶνες τῆς πνυχῆς ἢ τῆς πάλης, ἀλλὰ οἱ διανοητικοί, οἱ τῆς βιομηχανικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως»²². Γίνονται προσπάθειαι ἀπὸ τὸν Ραγκαβῆν διὰ τὴν προβολὴν τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐμμέσως διὰ τὴν διοργάνωσιν «ἀγῶνων γυμνικῶν». «Διὰ τῆς πρώτης του ἀπατήσεως παρεδέχτο ἐνθουσιωδῶς τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον τῷ ἐξέθηκε...»²³.

Ὁ Ραγκαβῆς, ἴσως καὶ λόγῳ τοῦ κύρους τοῦ ἴσως καὶ διὰ ἄλλον τινα ἄγνωστον λόγον, πείθει τὸν Ε. Ζάππαν, ὅπως συμβιβασθῇ μὲ τὴν ἀρχικὴν του πρότασιν καὶ δεχθῇ τὸ σχέδιόν του, δηλ. τὴν σύστασιν διαφόρων διαγωνισμῶν κυρίως βιομηχανικῶν προϊόντων. Μεταξὺ τῶν διαγωνισμῶν θὰ περιελαμβάνοντο καὶ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες. Οἱ διαγωνισμοὶ θὰ ἔφερον τὴν ὀνομασίαν «Ὀλύμπια» καὶ θὰ ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν ἐθνικὴν πρόοδον. Ὁ Ζάππας ἐπιμένει: «τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων νὰ ἐνεργηθῶσι τὰ πάντα ταχέως, ὥστε ὁ πρῶτος ἀγὼν ν' ἀρχίσῃ εἰ δυνατόν τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 1857, ὅτε θὰ ἔλθῃ καὶ παραστῇ καὶ ὁ ἴδιος»²⁴. Μὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Ε. Ζάππα ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τῆς 19-8-1858 τὸ Βασιλικὸν Διάταγμα «Περὶ Συστάσεως τῶν Ὀλυμπίων»²⁵. Παρὰ τὴν ζέουσαν ἐπιθυμίαν τοῦ Ε. Ζάππα ἢ Α' Ὀλυμπίας ἢ Ζάππειος Ὀλυμπίας δὲν ἐτελέσθη τῷ ἔτει 1857 διὰ οἰκονομικοὺς καὶ πολιτικοὺς λόγους. Ἐτελέσθη ὅμως τῷ ἔτει 1859 ἐν τῇ πλατεῖᾳ Λουδοβίκου.

Τὸ Βασιλικὸν Διάταγμα, ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν ἀνταπεκρίνεται εἰς τὰς προθέσεις καὶ τοὺς ὁραματισμοὺς τοῦ Ε. Ζάππα, ἐσηματοδότησε τὴν πορείαν τοῦ Ὀλυμπισμοῦ καὶ τοῦ Ἀθλητισμοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ διεδραμάτισε σημαίνοντα ρόλον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν Α' Διεθνῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων. Παραλλήλως ἐπέδρασε καθοριστικῶς καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν²⁶. Ἡ διεύθυνσις καὶ ἡ ἐπιστάσις τῶν «Ὀλυμπίων» ἀνετέθη εἰς ἐπιτροπὴν ἐκ προσωποποιήτων μὲ πρόεδρον τὸν ἐκάστοτε ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὡρισμένοι ἐφημερίδες ἐγράψαν διὰ τὴν ἀνάγκην ἐκδόσεως Διαταγμάτων ἀνασυστάσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων. Εἰς τοῦτο συνέβαλε καὶ ἡ χρησιμοποίησις ὥρων, οἵτινες ἀπεσκοποῦν νὰ δοθῇ κύρος εἰς τοὺς ἀγῶνας διὰ τῆς συνδέσεώς των μὲ τοὺς ἀρχαίους Ὀλυμπιακοὺς, ὅπως: Ὀλύμπια, Ὀλυμπιάδες, ἑλληνοδικαί, ἀλυτάρχης, γυμνικοὶ ἀγῶνες καὶ λοιπά, πλεῖστα τῶν ὁποίων καὶ σήμερον χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀθλητισμοῦ. Παραλλήλως ἠκούσθησαν φωναὶ καὶ εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἄρθρα ἐπικριτικά διὰ τὴν μὴ υἱοθέτησιν τοῦ σχεδίου Ζάππα. Ἀκόμη καὶ ὁ Ἕλληνας καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς καὶ συγγραφεὺς ἐκ Σερρών Κωνσταντῖνος Μινωΐδης ἐπισπεύει τὴν δημοσίευσιν ἐκ τοῦ ἀνά χεῖρας τοῦ χειρογράφου τοῦ γνωστοῦ σημαντικοῦ βιβλίου «Φιλοστράτου περὶ Γυμναστικῆς ὑπὸ Μινωΐδου Μηνᾶ» γαλλιστί καὶ ἑλληνιστί. Παραθέτει δὲ καὶ ἰδιαίτερον κεφάλαιον εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου του μὲ τὸν τίτλον «Περὶ τῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων ἐν Ἑλλάδι συστάσεως», ὅπου ὑπεραμύνεται μὲ πάθος τῆς προτάσεως τοῦ Ε. Ζάππα.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐκείνους παρευρέθησαν οἱ βασιλεῖς, πολιτικά καὶ στρατιωτικά ἀρχαὶ καὶ πλῆθος κόσμου. Εἰς τὸν ἀκατάλληλον χώρον τῆς πλατείας ἐκ τοῦ προχείρου διεξήχθησαν τ' ἀγωνίσματα δρόμος, ἄλμα, δίσκος, ἀκόντιον, ἀναρριχήσεις ἐπὶ ἰσοῦ. Ὁ Ἑλληνικὸς Τύπος εἰς τὸ σύνολόν του ἐσχολίασεν ἀρνητικῶς τὸν τρόπον διεξαγωγῆς τῶν ἀγῶνων καὶ ἐκαυτηρίασεν τοὺς ὑπευθύνους. Ἡ ἀποτυχία τῶν Ἀ' Ὀλυμπίων ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπακολούθησαν γεγονότα ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἡ ἔξωσις τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μὴ πραγματοποιηθοῦν τὰ Β' Ὀλύμπια τῷ ἔτει 1863 καὶ ν' ἀδρανήσῃ ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ὀλυμπίων.

Τῷ ἔτει 1865 ἀπεβίωσεν ὁ Ε. Ζάππας. Εἰς τὴν ἰδιόγραφον διαθήκην του, ποὺ συντάξε τῷ ἔτει 1860, ἐξεχώρισε τὰ περιουσιακὰ του στοιχεῖα εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ὀλυμπίων ὥρισε δέ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐξαδέλφου του Κ. Ζάππα, τὸν ὁποῖον ὀρίζει νομέα τῆς κινήτης καὶ ἀκινήτου περιουσίας του, μέγα μέρος αὐτῆς νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ὀλυμπίων μὲ τὴν δέσμευσιν ἀνεγέρσεως τοῦ Μεγάρου τῶν Ὀλυμπίων καὶ τοῦ Σταδίου των. Πρόκειται δεδαιώς διὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς Ζάππειον Μέγαρον, τὸ ὁποῖον ἐγκαινιάσθη τῷ 1878 (Δ' Ὀλύμπια) καὶ τὸ ὁποῖον παρεχωρήθη διὰ τ' ἀγωνίσματα τῶν Ἀ' Διεθνῶν «Ὀλυμπιακῶν» Ἀγῶνων τοῦ ἔτους 1896. Κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ζαπείου Μεγάρου, 20 Ὀκτωβρίου 1887, ἐτονίσθη ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ Ε. Ζάππα, Κωνσταντίνου Ζάππα καὶ κυρίου διαχειριστοῦ του, ὅτι «...ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας μου αἰδίδμος Εὐαγγέλης Ζάππας ἀπεφάσισεν ἐξ ἐμπνεύσεως κλασσικῆς νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων, ὑπὸ τοὺς ὅρους καὶ τὰς συνθήκας τῆς νεωτέρας ζωῆς»²⁷. Μὲ τὸ Β.Δ. τῆς 11-8-1865 συνεκροτήθη ὁριστικῶς ἡ τῶν Ὀλυμπίων Ἐπιτροπὴ, ἐπονομασθεῖσα καὶ Ἐπιτροπὴ Κληροδοτημάτων, μὲ σκοπὸν νὰ λάβῃ τὰ ἀπαραίτητα ἐκεῖνα μέτρα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης τοῦ Ε. Ζάππα. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ὑφίσταται ἕως καὶ σήμερον μὲ τὸν αὐτὸν τίτλον.

Τὰ «Β' Ὀλύμπια» ἐτετέλεστοσαν τὴν 15ην Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1870 εἰς τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον· καὶ τ' ἀγωνίσματα διεξήχθησαν τὴν ἐπομένην ἡμέραν παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως. Διὰ πρώτην φορὰν ἠκούσθη καὶ τὸ χορικὸν ᾄσμα, τοῦ ὁποῖου τοὺς στίχους ἐγράψεν ὁ καθηγητὴς Ὀρφανίδης. Πρόκειται διὰ τὸν ἀντίστοιχον Ὀλυμπιακὸν Ὑμνον τῶν μετέπειτα χρόνων. Τὰ Β' Ὀλύμπια ἐδικαίωσαν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐπίστευον εἰς τὴν ἀναδίωσιν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων. Ἡ ἐπιτυχία τῶν Β' Ὀλυμπίων ἐστιάζεται καὶ εἰς τὴν ἔγκαιρον προκήρυξιν τῶν «Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων Γυμνικῶν τε καὶ Λεμβοδρομικῶν», ἡ καθημερινὴ καὶ ὑποχρεωτικὴ ἐκγύμνασις ἐπὶ σαράντα πέντε ἡμέρας τῶν ὑποψηφίων ἀθλητῶν ὑπὸ τὴν ἐπιθλῆψιν ἐιδικοῦ, ἡ ὁμοίομορφος ἐνδυμασία τῶν ἀθλητῶν, τὸ τελετουργικὸν τῶν ἀγῶνων, ἡ ἐπιλογὴ τῶν ἀγωνοδικῶν καὶ ἡ ἐπιλογὴ ὡς χώρου τελέσεώς των τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου.

Εἰς τὰς 3-9-1869 ἐδημοσιεύθη ὁ ἐξ ἐξηνηταεννέα ἄρθρων Κανονισμὸς των. Αἱ διατάξεις του ἀναφέρονται εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπὶ μέρους ἀγωνισμάτων καὶ εἰς τὸ τελετουργικόν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναφέρονται:

– Προκήρυξις «Διαγωνισμοῦ Ποιήσεως» μὲ ἔκκλησιν πρὸς τοὺς λογίους τοῦ ἔθνους, ἵνα συμμετάσχουν εἰς τὸν διαγωνισμὸν συμφώνως μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ε. Ζάππα.

– Σύστασις διὰ τὴν καλυτέραν προβολὴν καὶ διοργάνωσιν τῶν Ἀγῶνων, ἐιδικῶν ἐπιτροπῶν εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν μὲ εὐθύνην τῶν νομαρχῶν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν μὲ εὐθύνην τῶν διπλωματικῶν ὑπηρεσιῶν.

– Προσθήκη καὶ νέων ἀγωνισμάτων καὶ ἀθλημάτων, ὅπως τῆς πάλης καὶ τοῦ ἄλματος ἐπὶ κοτῷ.

– Καθιέρωσις διὰ πρώτην φορὰν ἐιδικῶν θραβείων διὰ τὴν καλυτέραν μουσικὴν σύνθεσιν, τὴν σκοποβολὴν, τὰς λεμβοδρομίας καὶ λοιπά.

– Πρόσκλησις ἐιδικοῦ ὁμηλήτου εἰς ἐιδικὴν ἐκδήλωσιν τῶν Ὀλυμπίων, προκειμένου νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν «Ὀλυμπιακὸν Λόγον».

– Καθορισμὸς τοῦ τελετουργικοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον προεβλέπετο: θρησκευτικὴ τελετὴ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν Ἀγῶνων, δημοσίᾳ ὑπόσχεσις-ὄρκος ἐνώπιον τῶν ἀγωνοδικῶν. Ἐναρξεις τῶν ἀγωνισμάτων ὑπὸ σαλιγκτῶν. Ἀνακήρυξις τῶν νικητῶν ὑπὸ τῶν ἀγωνοδικῶν καὶ ἐκφώνησις ὑπὸ κήρυκος τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς γενετείρας πόλεως τοῦ νικητοῦ ὑπὸ μουσικὴν ὑπόκρουσιν.

Τὰ Γ' Ὀλύμπια προεκηρύχθησαν τῷ ἔτει 1874 καὶ ἐτελέσθησαν διὰ πρώτην φορὰ τὸν Μάιον τοῦ ἔτους 1875. Ἡ διοργάνωσις τοῦ ἀγωνιστικοῦ μέρους ἀνετέθη εἰς τὸν Ἰωάννην Φωκιανόν. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ Γάλλος βαρὼνος Coubertin δεκαεννέα ἔτη ἀργότερον τὸν ἀνέφερεν «*τιμῆς ἔνεκεν*». Σήμερον τιμᾶται ὁ μεταγενέστερος «ἐμπνευστὴς» Coubertin, ἐν' ᾧ οἱ προγενέστεροι ὁραματισταὶ μνημονεύονται μόνον εἰς τὰ ἱστορικὰ διβλία. Τ' ἀγωνίσματα ἐτελέσθησαν εἰς τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον τὴν 21ην Μαΐου. Μετὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ Ι. Φωκιανοῦ προσετέθησαν ἄνευ βραδείων ἀγωνίσματα ὅπως ἄλλα ὑπὲρ τὸ δίζυγον, ἄλλα διὰ τοῦ μονοζύγου καὶ λοιπὰ καὶ διὰ πρώτην φορὰν ὁ κανονισμὸς προέβλεπε τὴν χορήγησιν διπλώματος εἰς τὸν νικητὴν.

Τὰ Δ' Ὀλύμπια ἐτελέσθησαν τὸν Μάιον τοῦ 1889 εἰς τὸν μικρὸν χώρον τοῦ «Κεντρικοῦ Γυμναστηρίου» παρουσία πλείστων ἐπισήμων. Ἐδημοσιεύθη τὴν 11ην Ἰανουαρίου 1888 τὸ Β.Δ. «*Περὶ ἔγκαινίων τοῦ Ζαπείου Μεγάρου καὶ τῆς οὐσιαστικῆς ἐνάρεως τῆς προετοιμασίας τῆς Δ' Ὀλυμπιάδος*». Τὸ μεγάλο διάστημα, ποῦ ἐμεσολάβησε μεταξὺ τῆς Γης καὶ Δης Ὀλυμπιάδος, ὀφείλεται εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπίων, ἵνα ὑλοποιήσῃ τοὺς δύο ὅρους τῆς διαθήκης τοῦ Ε. Ζάππα, ἥτοι τῆς λειτουργίας γυμναστηρίου διὰ τὴν ἄθλησιν τῶν νέων καὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Μεγάρου τῶν Ὀλυμπίων. Ὁ μέγας εὐεργέτης Ε. Ζάππας καθέρωσεν ἀθλητικὸν ἀγῶνα μετ' ὄνομα Ὀλυμπιακοῦ Ἀγῶνος ἢ Ζάππειο Ὀλυμπιάδες. Ὁ Ε. Ζάππας «...*ζητεῖ τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος... οὐχὶ λοιπὸν τὴν πρόοδον τῶν διομηχανημάτων σκοποῦν εἶχον τὰ Ὀλύμπια τῶν ἀρχαίων... τὸν αὐτὸν σκοποῦν ἔχουσι καὶ τὰ Ὀλύμπια τὰ παρὰ τοῦ Ζάππα συσταθέντα...*»²⁸.

Τὸ αἶτημα τῶν Ἑλληνικῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων

Σήμερον, ἑκατὸν σαράντα ἔτη ἀργότερον ἀπὸ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα ἢ Ζάππειον, ὡς καθιερώθη νὰ λέγεται καὶ ἐνενήντα ἐννέα ἀπὸ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα μετὰ τὸν διεθνοποιημένον τῆς χαρακτῆρα, προβάλλουν ἀμείλικτα ἐρωτήματα ἐναντὶ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, τῆς μέσῃ τοῦ ἀθλητισμοῦ ἀγωνιστικῆς ἐκδηλώσεως καὶ κυρίως τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὡς συνόλου ἀξιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τρόπον ζωῆς.

Ὁ ὅρος –ἐννοία Ὀλυμπισμός καὶ διὰ τὰ παράγωγά του ἐκφράζουν καὶ καταμαρτυροῦν πνευματικὴν δημιουργίαν, χαρακτηρίζουσιν πολιτιστικὸν γίγνεσθαι. Τοῦτο τὸ γίγνεσθαι εἶναι συγκεκριμένον καὶ ἐκφράζει τὴν ἐννοίαν τὴν ὁποῖαν περιέχει. Εἶναι ἀσέλγεια καὶ ἀνίερος πράξις ἢ παραχαράξις μιᾶς ἐννοίας, ἢ ὁποία ἐν' ᾧ συνελήφθη ἐκφράζουσα κάτι τὸ συγκεκριμένον, μετὰ σκοποῦν νὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν τελειοποίησιν τ' ἀνθρώπου, παραχαράσσεται εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε ἐκ δολιότητος.

Πνευματικὸς ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ συλλάβῃ καὶ ἐκφράσῃ ἀνωτέρας ιδέας καὶ ἀξίας πνευματικῇ δὲ ζωῇ ἐκεῖ, ὅπου πραγματώνονται εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν ὅλα ὅσα συνέλαβεν ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος. Ὁ σημερινὸς τρόφιμος τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, τῆς μόνης δημιουργικῆς πραγματικότητος, καλεῖται νὰ διατηρήσῃ τὸν ὁμφάλιον λῶρον τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας, τὸν οὐδέποτε παυθέντα καὶ τὸν ἐς αἰὶ ὑπάρχοντα («*τοῦτου τοῦ ἀγῶνος ἵχνη μένουσιν ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ μάλιστα ἄχρι καὶ σήμερον*»). Ὁ Ἕλλην ἔξῃ μετ' ὄραμα τῆς Κλασσικῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὰ δρώμενα τοῦ καλλίστου τόπου, τῆς Ὀλυμπίας τῆς Ἑλλάδος²⁹.

Εἶναι δυνατόν, τὴν πνευματικὴν του ἐκφρασιν, ἥτοι τὸν Ὀλυμπισμόν, νὰ τὴν χρησιμοποιοῦν οἱ ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου βάρβαροι; Εἶναι δυνατόν καὶ σήμερον νὰ διοργανώωνται ποικίλα ἐκδηλώσεις, ὡς εἶναι ἐκεῖναι τῶν ὁμοφυλοφίλων, ἐρμαφροδίτων, θῶν ψυχικῶς καὶ σωματικῶς νοσοῦντων καὶ λοιπῶν ὅσοι ἐπιθυμοῦν μέσῃ τοῦ παμμεγίστου θεσμοῦ, νὰ προσδώσουν κύρος εἰς τὰς πράξεις των, καὶ ἡ πνευματικότης μας νὰ τ' ἀνέχεται; Μήπως εἶναι καιρὸς, ὁ Ἕλλην νὰ κλείσῃ τὰ ὦτα του εἰς τὰ φερέφωνα τῆς ἐξουσίας καὶ νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα του πρὸς τὴν Ἱερὰν Ἀλὶν καὶ τὴν τέλει Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων μετὰ τὴν μορφήν ἐκείνην, ἢ ὁποία τοὺς ἐχαρακτήριζεν ἐν Ὀλυμπίᾳ; Μήπως ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐθνικῆς ὁμοφυχίας-δημιουργίας τοῦ Ἑλλήνος μέσῃ τῆς τελέσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων;

Ὁ γράφων κατέθεσε παρὰ τῇ Ἐπιτροπῇ Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τὴν 1ην Νοεμβρίου 1994 ἀναφορὰν μετὰ θέμα τὴν ἵδρυσιν καὶ ἀναδίωσιν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων. Ἀνεφερόμεθα εἰς

τὸ ἀνιστόρητον τῆς ἀποδοχῆς ὡς ἀναβιωτοῦ τῶν Ὀλυμπιάδων τῶν συγχρόνων χρόνων τοῦ Γάλλου θαρώνου Pierre de Coubertin, ὅταν ὁ εὐπατρίδης Ε. Ζάππας διέθεσε τὴν περιουσίαν του πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου καὶ ἐτελέσθησαν οἱ πρῶτοι Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες τῷ ἔτει 1859, τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Coubertin. Ἐπίσης, ὅτι ἡ ὅποια τιμὴ τοῦ ἀναβιωτοῦ δὲν δύναται νὰ ὑπερκεράσῃ ἐκείνην τοῦ ἴδρυτοῦ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων – ἰδρυτῆς δὲ καὶ προστάτης των ὑπῆρξεν ὁ Μέγας Ζεὺς. Τιμᾶται ὁμως ἐν Ὀλυμπίᾳ ὁ Γάλλος Coubertin, ἐν ᾧ ὁ ἰδρυτῆς καὶ ὁ ἀναβιωτῆς οὐδόλως ἀναφέρονται.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ὅποτε τὸ σκότος ἐπεβλήθη ἐν Ὀλυμπίᾳ τῷ ἔτει 393 μ.Χ. οὐδέποτε ἐτελέσθησαν Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες ὑπὸ πνεύμα Ὀλυμπιακόν, καίτοι ὁ ἀναβιωτῆς των Ε. Ζάππας τοῦτο ἐπεδίωξεν. Ἀνεμένονται σήμερον οἱ σπονδοφόροι ν' ἀναγγείλουν τὴν ἑναρξιν τοῦ ἀγῶνος τῶν καλλίστων ἄθλων τῶν τῆς ἡμετέρας παιδείας μετεχόντων.

Παραπομπαί:

1. Φ. Κουκουλές, «*Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμός*», τόμος Γ', σελ. 81.
2. C. Fleuridas-R. Thomas, *Les Jeux Olympiques*, éditions EPS 1984.
3. Ν.Γ. Πολίτης «*Λαογραφία*» 3, 171· ὅρα Μ. Σαράντης, «*Πανηγύρια Θράκης*» («*Θρακικά*» 8, 418, 18, 236).
4. Φ. Κουκουλές, «*Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμός*», τόμος Γ', Ἀθῆναι 1949, σελ. 96.
5. Γρηγ. Παλιουρίτης, «*Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογία*», 6' τόμος, Βενετία 1815, σ. 169-173· ὅρα Θ. Γιαννάκης, «*Λαογραφία Γυμναστικῆς*», Ἀθῆναι 1991, σελ. 96.
6. Μαυρογιάννης Γ., «*Ἱστορία τῶν Ἰονίων Νήσων ἀρχομένη τὸ 1797 καὶ λήγουσα τὸ 1815*», τόμος 6', σελ. 92.
7. Δημήτρη Πικραμένου-Βάρφη, «*Τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ Σῶμα*», ἔκδ. Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ, Ἀθῆναι 1989, σελ. 20.
8. «*Γενικὴ Ἐφημερίς*», 19/10/1829.
9. «*Ἐφημερίς Ἑθνικῆς Ἑλληνογαλλικῆς*», 20/5/1835· ἐπίσης «*Σωτὴρ*» 26/5/1835, Ἀθῆναι 1835: «*Πρόγραμμα, ἀγῶνες, νικηταί*».
10. «*Παραγγελία περὶ Ὑγείας*», Βενετία 1829.
11. «*Τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ Σῶμα*», σελ. 20.
12. «*Ἐφημερίς «ἩΛΙΟΣ» 4/7/1833*, Ναύπλιον, ἀρ. φύλ. 2, 3, 4· Ἀλ. καὶ Π. Σούτσος, «*Ποιήσεις Νέαι*», Ναύπλιον 1833, σελ. 23, 27, 35: «...*ποῦ τῆς παλαιστρας αἱ φωναί... καὶ εἶδα τὴν ζωγραφικὴν εἰς ζωντανὰς εἰκόνας τοῦ Μπότσαρη νὰ παριστᾷ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας... καὶ ὡς μόνους σας ἀγῶνας / τοὺς ἐθνικοὺς σας ἔχετε, καθ' οὓς ἐλαῖας κλάδος / ἐκάλει εἰς τὰ Ὀλύμπια τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος / παλαιοὺς αἰῶνας... //... θαδίζονσα στὰ ἔχρη σου τὰ πρῶτα*». Βλ. ἀνακοίνωσις D. Young ἐν Ὀλυμπίᾳ, Ἰούνιος 1992.
13. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ διατάγματος τοῦ Π. Σούτσου καὶ Ι. Κωλέττη (Δεκέμβριος 1834/Ἰανουάριος 1835).
14. Douglas Dakin, «*Ἡ Ἐνοποίηση τῆς Ἑλλάδος 1770-1923*», Μ.Ι.Ε.Τ., Ἀθῆναι 1984, σελ. 414.
15. Π. Παπαγεωργίου, «*Τὸ Ἑλληνικὸ κράτος 1821-1909*», ἔκδ. Παπαζήση, Ἀθῆναι 1988, σελ. 138, 182.
16. Douglas Dakin, σελ. 414 καὶ Rudhart, Ι.Ε.Ε., τόμος ΙΓ', Ἀθῆναι 1977, σελ. 77-78: βλ. Παρασκευᾶς Σαμαράς, «*Ἡ ἀναβίωση...*», Ἀθῆναι 1992, σελ. 17.
17. Γ. Παγώνδας, «*Περὶ ληψις Γυμναστικῆς*», ἔκδ. Βασιλικὸν Τυπογραφεῖον καὶ Θ. Γιαννάκης, «*Σύγχρονες Ὀλυμπιάδες*», Ἀθῆναι 1992, σελ. 23.
18. Ἀρ. φύλ. 5, 9 Φεβρουαρίου 1837, σ. 17-20· βλ. Θ. Γιαννάκης, «*Ζάππειες καὶ σύγχρονες Ὀλυμπιάδες*», Ἀθῆναι 1992, σελ. 23.
19. «*Ὁργανισμός τῆς ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων καὶ τῶν κληροδοτημάτων Ἐπιτροπῆς*», Ἀθῆναι 1892, σελ. 9-10, Β.Δ. 25/1/1837, ἀρ. 4· Ι. Χρυσάφης, «*Σύγχρονοι Δ.Ο.Α.*», Ἀθῆναι 1930, σελ. 16-17, 29-30.
20. Πικραμένος-Βάρφης ὅπ. ἀν., σελ. 20· βλ. Θωμᾶς Γιαννάκης, «*Ζάππειες καὶ σύγχρονες Ὀλυμπιάδες*», Ἀθῆναι 1991, σελ. 43-62.
21. Πικραμένος-Βάρφης, Α.Γ.Ε., «*Ἀρχεῖον Προξενείου Βουκουρεστίου*», ἔγγραφο 2649 (18/7/1856), ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμ. 2585, Α.Γ.Ε. ἔγγραφο 1854 1/7/1856 καὶ ἔγγραφο «*Ε. Ζάππας πρὸς Ὁθῶνα 2/2/1857*»· βλ. Π. Σαμαράς, ἀρ. παρ. σελ. 21.
22. Α.Ρ. Ραγκαδῆς, «*Ἀπομνημονεύματα*», 6' τόμος, Ἀθῆναι 1895, σελ. 377.
23. Ἐφημερίς «*Ἐστία*», ἔτος ΙΓ', τόμος ΚΕ' 628: Ἐπιστολὴ 10/1/1888, «*Περί τοῦ Ζαππεῖου ἰδρύματος*».
24. Ι. Σαμαράς, ὅπ. παρ., σελ. 25.
25. «*100 χρόνια Δ.Ο.Ε.-Δ. Βικέλας α' Πρόεδρος Δ.Ο.Ε.*», σελ. 4.
26. «*34η Διεθνὴς Σύνοδος γιὰ νέους μετέχοντες*», 18 Ἰουλίου-2 Αὐγούστου 1994. «*100 χρόνια Δ.Ο.Ε. 1894-1994. Ἡ προσφορά τοῦ Δημ. Βικέλα στὴν ἀναβίωση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων*» ὑπὸ τοῦ κ. Γεωργίου Δολιανίτη, Διεθνὴς Ὀλυμπιακὴ Ἀκαδημία.
27. «*Ζάππειον...*», σελ. 26.
28. Ἐφημ. «*Ἡλῖος*», ἔτος Ε', 29 Αὐγούστου 1859, ἀριθ. 227, σελ. 2.
29. Λυσίας, «*Ὀλυμπιακός*» 2-3.
30. Δρ. Θ., Γιαννάκης, «*Τὸ Ὀλυμπιακὸν Κίνημα στὴν Ἑλλάδα*».
31. Διεθνὴς Ὀλυμπιακὴ Ἀκαδημία, *Πρακτικά* 1990.

Τὰ σκοτεινὰ χρόνια

[Τὸ διήγημα ποὺ ἀκολουθεῖ ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἀνέκδοτης συλλογῆς διηγημάτων με τίτλο «Ἡ ἀέναη σύγκρουση». Ἀλλὰ διηγήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς ἔχουν δημοσιευθεῖ στὸν «Δαυλὸ» (στὰ τεύχη 54, 79, 88, 107, 119, 130, 136, 144 καὶ 154). Ὑπάρχει μὴ σύνδεση μεταξὺ τῶν διηγημάτων αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται ἡ αὐτοτέλειά τους. Κἀθε ὁμοιότητα μεῖ ἱστορικὰ πρόσωπα ἢ λαοὺς εἶναι συμπτωματικὴ].

Τὸ ἱερατεῖο γιὰ μὴ ἀκόμα φορὰ εἶχε ἐξουδετερώσει τὸν κίνδυνο. Ὁ βασιλεὺς φιλόσοφος, πληγωμένος θανάσιμα τὴν ὥρα τῆς κρίσιμης μάχης, εἶχε πάψει νὰ ἀποτελεῖ ἐμπόδιο στὸ δόγμα. Ἡ ἐντολὴ τοῦ μυστικοῦ συμβουλίου τῶν μιγάδων εἶχε ἐκτελεσθεῖ μεῖς ἓνα ἀκόντιο ριγμένο πισώπλατα.

Ὁ θάνατος τοῦ διανοομένου βασιλεῖς ἔκλεισε ἓνα μεγάλο κεφάλαιο τῆς ἱστορίας τῆς ἀέναης συγκρούσεως τοῦ συμβουλίου κατὰ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ λαοῦ τῆς χερσονήσου. Τὸ κεφάλαιο ποὺ εἶχε ἀρχίσει πρὶν ἀπὸ ἑπτὰ αἰῶνες μετὰ τὴν ἐκστρατεία ἐνὸς ἄλλου βασιλεῖς-στρατηλάτη.

Ἀπὸ σύμπτωση ἡ μεγάλη αὐτὴ περίοδος τῆς ἱστορίας τοῦ πλανῆτη, ποὺ τελείωσε μετὰ ἓνα ἀκόντιο, εἶχε ἀρχίσει μετὰ ἓνα δόρυ. Τὸ δόρυ, ποὺ ὁ τότε νεαρὸς βασιλεὺς εἶχε καρφώσει συμβολικὰ στὸ ἔδαφος, μόλις πάτησε στὴν ἡπειρο ποὺ θὰ κατακοῦσε, περτώνοντας τὸ θαλάσσιο στενὸ, ποὺ τὴν χώριζε ἀπὸ τὴν ἡπειρο, ἀπ' τὴν ὁποία ξεκίνησε. Τότε ἓνα δόρυ καρφωμένο στὴ γῆ σήμανε τὴν ἑναρξὴ μιᾶς ἐκστρατείας, τὴν ὁποία ἀκολούθησε μεγάλη περίοδος διαδόσεως φωτός. Τώρα ἓνα ἀκόντιο ριγμένο πισώπλατα σήμαινε τὴ λήξη μιᾶς ἄλλης, τὴν ὁποία θὰ ἀκολουθοῦσε μακρὰ περίοδος σκότους, ἓνας μεσαίωνας.

...

Τὴν πλήρη ἐπικράτηση τοῦ δόγματος

ἀκολούθησε μὴ νέα τάξη πραγμάτων, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦταν ἡ καταστροφὴ τοῦ λαοῦ τῆς χερσονήσου. Ὁργανο τοῦ μυστικοῦ συμβουλίου τὸ νέο ἱερατεῖο (ὅπως καὶ τὸ ἱερατεῖο τῶν μιγάδων), δὲν ἄργησε νὰ πάρει σκληρὰ μέτρα κατὰ τοῦ λαοῦ τῆς χερσονήσου. Πάντοτε βέβαια καθοδηγούμενο ἐκούσια ἢ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἀπὸ τὸ Συμβούλιο Σωτηρίας Ἰσχυρῶν Ὁργανωμένων Νόων.

Ὁ λαὸς τῆς χερσονήσου χαρακτηρίστηκε «μυσαρὸν γένος». Ἀπαγορεύτηκε καὶ αὐτὴ ἀκόμα ἡ ἀναφορὰ, ἡ χρῆσις τοῦ ὀνόματός του. Κατακρημνίστηκαν οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἱερά του. Καταστράφηκαν τὰ καλλιτεχνήματά του. Ρίχτηκαν στὴ φωτιὰ τὰ γραπτά μετὰ τίς γνώσεις καὶ τίς σκέψεις τῶν σοφῶν του, στὴν προσπάθεια νὰ ἀφανιστεῖ ὅ,τι ἔχει σχέση μετὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὸν πολιτισμὸ του. Σφαγές, λεηλασίες καὶ ἀγριεὶς θανατώσεις ἀπὸ ὄχλους (lynchaismata) ἦταν ἡ συνήθης τακτικὴ τῆς νέας τάξεως γιὰ αἰῶνες. Πλήθη λαοῦ ἀναγκάστηκαν νὰ ἀσπαστοῦν τὸ δόγμα, γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν ἀφανισμό. Σοφοί, γιὰ νὰ σωθοῦν, ἐγκατέλειπαν τὴ χώρα, προσφεύγοντες ὅπου μποροῦσαν νὰ βροῦν ἀσφάλεια.

Στὴν προσπάθεια νὰ σῇσει ὅ,τι εἶχε σχέση μετὰ τὸν πολιτισμὸ τοῦ λαοῦ τῆς χερσονήσου μοναδικὴ ἐξάιρεση ἀπέτέλεσε ἡ γλῶσσα, ἐπειδὴ τὸ δόγμα τὴν εἶχε ἀνάγκη γιὰ τὴν διάδοσή του στὸ πλῆθος τῶν λαῶν ποὺ τὴν μιλοῦσαν. Ἀργότερα ὅμως δύο μέλη τοῦ ἱερατεῖο τοῦ νέου δόγματος μετὰ τὴν κατασκευή ἀλφαβήτου γιὰ λαοὺς ποὺ ἐστεροῦντο παντελῶς γραπτοῦ λόγου καὶ διέθεταν πτωχότατο λεξιλόγιο, ἀπέκλεισαν τὴν περίπτωσις υἱοθετήσεως τῆς ἀπὸ τοὺς λαοὺς αὐτοῦ.

...

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ δόγματος δὲν ἐφυσῆχε τὸ μυστικὸ συμβούλιο τῶν μιγάδων. Ἐκεῖνο ἤξερε, ὅτι τὰ πράγματα δὲν ἦσαν τόσο ἀπλά. ἤξερε ὅσα δὲν μποροῦσε νὰ γνωρίζει τὸ νέο ἱερατεῖο, μὰ καὶ οὔτε τὸ ἱερατεῖο τῶν μιγάδων εἶχε μάθει ποτέ. Γνώριζε, ὅτι ἡ σύγκρουσις τῶν δύο κόσμων εἶχε ἀρχίσει χιλιετίες πρὶν καὶ εἶχε περάσει ἀπὸ διάφορες φάσεις. Ἦταν ἀκόμα ἐντονες οἱ ὀδυνηρὲς μνήμες τῆς παρ' ὀλίγον ἀφομοιώσεως τῶν μιγάδων, ὅταν ἦλθαν σὲ ἐπαφὴ

μέ τον πολιτισμό του αιώνιου αντιπάλου. Ήξερε, πώς ό αντίπαλος αυτός ήταν λαός με ψυχροσύνθεση τελείως διαφορετική από αυτήν των μιγάδων, έλεύθερος από δογματισμούς και μοναδικές αλήθειες. Ήταν λαός, που στά γονίδια και στους μύθους του έφερε τά ίχνη ενός ανώτερου πολιτισμού, που προϋπήρχε στον πλανήτη και χάθηκε από κάποιο καταστροφικό συμβάν, έναν κοσμογονικό σπασμό, που συνέβη, πριν φτάσουν σ' αυτόν οί εισβολείς. Γνώριζε επίσης τό μυστικό της προελεύσεως των μιγάδων, τους όποιους δημιούργησαν οί εισβολείς σέ επιμίσια μέ τους κατοίκους του πλανήτη, όταν διεπίστωσαν πώς είχαν χάσει την ικανότητα αναπαραγωγής γνησίων απογόνων, μέ σκοπό νά κυριαρχήσουν δι' αὐτῶν στον πλανήτη. Αὐτός ήταν άλλωστε ό λόγος δημιουργίας και ύπάρξεως του όλιγομελούς μυστικού συμβουλίου των μιγάδων. Της ανωτάτης άρχης μετά τον θάνατο των τελευταίων εισβολέων.

...
 'Από τους πρώτους αιώνες επικρατήσεως του δόγματος και του προσηλυτισμού σ' αυτό μέρος του λαού της χερσονήσου τό έρευνητικό και άνεξάρτητο πνεύμα, που φώλιαζε στην ψυχή και στο νοῦ του λαού αυτού, άρχισε νά προκαλεί τριγμούς στο δόγμα μέ τά «πῶς;» και τά «γιατί;».

Πολλοί από αυτούς, που είτε λόγω βίας είτε λόγω πλάνης ή πειθοῦς είχαν άσπασθει τό δόγμα, προσπαθώντας νά έξηγήσουν τά θέσφατά του, άρχισαν νά δημιουργοῦν έρωτήματα, που προκαλοῦσαν ένδοδογματικές αντιθέσεις και μεγάλες συγκρούσεις. Άλλοι πάλι, που ὡς μέλη του ίερατείου προσπαθοῦσαν νά «παντρεύουν» τό δόγμα μέ άποστάγματα της φιλοσοφίας του πολιτισμού των προγόνων τους, άρχισαν νά ξεφεύγουν από τη γραμμή, την όποία είχε χαράξει τό μυστικό συμβούλιο.

Οί γενιές περνοῦσαν και παρὰ τις προσπάθειες του συμβουλίου, παρὰ τις διώξεις που ὑφίστατο ό λαός της χερσονήσου, ό πολιτισμός του εξακολουθοῦσε νά ὑπάρχει διάχυτος παντοῦ. Συγγράμματά του, που έτυχε νά διασωθοῦν, άρχισαν πάλι νά μελετώνται ακόμα και μέσα στις έστίες του

ίερατείου και νά επηρεάζουν στις άπόψεις, πεποιθήσεις και ιδέες πολλούς παράγοντες του δόγματος, στο ὑποσυνείδητο των όποιων παρέμεναν πάντοτε στοιχεία της κληρονομιάς τους.

Τό συμβούλιο, που παρακολουθεί τά πάντα μέ προσοχή, αντιλαμβάνεται, πώς τό δόγμα που δημιούργησε για την καταστροφή του αιώνιου αντιπάλου άρχίζει νά μπολιάζεται μέ τό πνεύμα του. Δέν περνάει άπαρατήρητο και αυτό άκόμα τό όνομα, που έχει δοθεί στο μεγάλο ναό-στολίδι της πρωτεύουσας. Άποτελεί συμβολισμό; έδόθηκε από σύμπτωση; ή μήπως συνειδητά;

Και τό Συμβούλιο Σωτηρίας 'Ισχυρών 'Ωργανωμένων Νόων παίρνει νέες αποφάσεις: 'Εξω από τά ανατολικά σύνορα, στην περιοχή της έρήμου, έτοιμάζεται τό άλλο δόγμα. 'Αγριο, επιθετικό, φανατικό, έπεκτατικό. Στη Δύση τά συμφέροντα τοπικών ήγετῶν του δόγματος και τοπικών άρχόντων προκαλοῦν αντιθέσεις, που θα όδηγήσουν στη ρήξη. 'Αλλά και οί κατά τόπους μιγάδες, της διασποράς, έντείνουν την άφανή δράση τους. 'Εχουν ήδη δάλει στη Δύση τις βάσεις της οίκονομικής τους κυριαρχίας.

...
 Οί φανατικοί της έρήμου μέ σύνθημα «ένas είναι ό προφήτης» κατακλύζουν τις νότιες περιοχές, σαρώνοντας τά πάντα στο δρόμο τους. Τό νέο δόγμα, πιο πρακτικό, ὑπόσχεται πιλάφια, οὔρι και μέλι σ' αυτούς που θα πεθάνουν γι' αυτό, στους έπιζώντες μοιράζει τά λάφυρα.

Μπαίνοντας στην πρωτεύουσα του Νότου, την πόλη των γραμμάτων και των τεχνῶν, που έπί δέκα δόλοκληρους αιώνες αποτελοῦσε φάρο πολιτισμού, ό άγράμματος στρατηγός της έρήμου φτάνει στη βιβλιοθήκη της. Και ό παρευρισκόμενος μιγάδας τόν παροτρύνει: «άν όσα γράφονται στις φυλλάδες αυτές είναι σύμφωνα μέ τό ιερό σου βιβλίο, τότε αυτές είναι άχρηστες· άν δέν είναι σύμφωνα, τότε είναι έπιζήμιες». Και οί φυλλάδες καίγονται.

Πριν τρεις αιώνες τό αντίπαλο δόγμα είχε γκρεμίσει στην ίδια περιοχή μεταξύ άλλων ναῶν και τόν περίφημο ναό-κόσμημα. «...Τοίς γοῦν άνδριάσι και αναθήμασι

ἐς τοσόνδε γενναίως ἐμαχέσαντο, ὥστε οὐ μόνον ἐνίκων αὐτὰ ἀλλὰ καὶ ἔκλεπτον». Τότε τὴν ἐντολὴν εἶχε δώσει ἐγγράμματος πατριάρχης. «*Ἐναντία τ' αὐτά*».

Οἱ ἐπιθέσεις τῶν βαρβάρων ἀκολουθοῦν ἢ μία τὴν ἄλλῃ. Τὸ δόγμα τῆς ἐρήμου ἀπλώνεται σὲ κάθε κατεύθυνση, ἀργότερα ὁρδὲς ἀπὸ τὴ μακρυνὴ Ἀνατολὴ θὰ προσηλυτιστοῦν σ' αὐτὸ καὶ θὰ πάρουν τὴ σκυτάλη τῆς ἡγεσίας του.

Ἡ αὐτοκρατορία, δογματοκρατούμενη καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸ ἀντίθετο δόγμα, παλεύει συνέχεια καὶ παλεύοντας μεταλλάσσεται. Ἀρχίζει ποῦ καὶ ποῦ, δεῖλὰ στὴν ἀρχή, νὰ ψιθυρίζεται τὸ παλιὸ ὄνομα, τὸ ἀπαγορευμένο, τοῦ λαοῦ τῆς χερσονήσου. Εἶναι πιά γεγονὸς καὶ ἡ διάσπαση τοῦ δόγματος σὲ δύο κλάδους, τὸν ἀνατολικὸ καὶ δυτικὸ. Καὶ τὶς διασπάσεις ἀκολουθοῦν συγκρούσεις, ἀσχετα μὲ τί πρόσχημα ἀρχίζουν.

Ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλῃ οἱ ὁρδὲς τῶν βαρβάρων τῆς Δύσεως λεηλατοῦν καὶ καταστρέφουν, μὲ τὸ πρόσχημα πὼς ἔρχονται νὰ ἐλευθερώσουν «τόπους ἱερῶς» ἀπὸ τὴν κατοχὴ τοῦ νέου δόγματος, ἐκείνου τῆς ἐρήμου. Στὴν τελευταία «ἐκστρατεία» του τὸ συνονθύλευμα τῶν πεινασμένων καὶ ξυπόλυτων κουρελήδων προσκυνητῶν τῆς Δύσεως καταλαμβάνει καὶ λεηλατεῖ τὴν πρωτεύουσα. Θὰ διαχθοῦν ἀπὸ αὐτὴν μισὸ αἰῶνα ἀργότερα, μὰ θὰ ἔχουν τραυματίσει θανάσιμα τὴν αὐτοκρατορία. Αὐτὴν, ποῦ μιὰ ὁλόκληρη χιλιετίαν δὲν εἶχε πάψει νὰ παλεύει μ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση. Σ' αὐτὴν, ποῦ οὔτε στιγμή δὲν εἶχε πάψει νὰ δίνει μάχες γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ὁ πολιτισμοῦ τοῦ λαοῦ τῆς χερσονήσου γράφοντας τὴ μεγαλύτερη ἐποποιία του. Κι ἦταν ἐποποιία τὸ κατ' ὀρθὴν νὰ ἐπιζήσῃ διωκόμενος συστηματικὰ τόσους αἰῶνες, μὲ τ' ὄνομά του ἀπαγορευμένο, μὲ τοὺς σοφούς του κατακρεουργημένους, μὲ τὰ ἀγάλματά του ἀκέφαλα, «για νὰ θγοῦν ἀπὸ μέσα τοὺς τὰ δαιμόνια», μὲ τοὺς ναοὺς του γκρεμισμένους, μὲ τοὺς στίβους του, τὰ ἦθη του, τὰ ἔθιμά του ἀπαγορευμένα.

Ἦταν ἐποποιία νὰ ἐπιζήσῃ, ἔστω καὶ ἐπιφανειακά μεταλλαγμένος, κατωρθώνο-

ντας νὰ μεταλλάξῃ, ὅσο ἦταν δυνατό, καὶ τὴν ἐχθρική πρὸς αὐτὸν αὐτοκρατορία. Τὴν αὐτοκρατορία, ποῦ μπόρεσε νὰ ἀντέξῃ μαχόμενη συνεχῶς μὲ πλῆθος ἐξωτερικὸς ἐχθροὺς χάρις στὴ δύναμη τοῦ πολιτισμοῦ ποῦ κατεδίωκε.

Τὴν αὐτοκρατορία, ποῦ ἡ ἐπίδρασή της στὸν πολιτισμὸ τοῦ Βορρᾶ καὶ τῆς Δύσεως ὑπῆρξε σημαντικὴ καὶ δὲν θὰ εἶχε ἐπιτευχθεῖ χωρὶς τὴ βοήθεια τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ λαοῦ τῆς χερσονήσου.

Ἡ πληγωμένη θανάσιμα αὐτοκρατορία μετὰ ἀπὸ χαροπάλεμα ἐνάμισυ αἰῶνα, περιορισμένη πιά στὴν γεμάτη παλαιὰ αἰγλή πρωτεύουσά της, δέχεται τὴ χαριστικὴ βολὴ ἀπὸ τὶς ὁρδὲς τοῦ πορθητῆ. Ὁ τελευταῖος αὐτοκράτορας περνάει στὴν ἀθανασία. «*Τὸ δὲ τὴν πόλιν σοὶ δοῦναι οὐκ ἐμὸν...*». Ἡ πόλη λεηλατεῖται, οἱ νεκροὶ σκυλεύονται, οἱ ζωντανοὶ σφάζονται, ἀτιμάζονται, πουλιῶνται δοῦλοι. Ἐξαιρεῖται ἡ συνοικία τῶν μυγᾶδων. Αὐτοὶ εἶχαν παρὰ σκεπὴ ὑπηρεσίες στὸν πορθητῆ, ἐφόδια καὶ πληροφορίες σύμφωνα μὲ ὑποδείξεις τοῦ ἱερατείου τους.

Τὸ ἄλλο ἱερατεῖο, ἐκεῖνο τοῦ δόγματος, ἔχει καὶ αὐτὸ συμβᾶλει στὴ συμφορὰ: κρατοῦσε χιλιάδες μάχιμους νὰ προσεύχονται στὰ κελλιά τους, ὅταν τὶς ἐπάλξεις τῶν τειχῶν ὑπεράσπιζαν ξένοι μισοθόροι. Δὲν ἔγινε γνωστὸ, ποῖος ἄνοιξε τὴν πόρτα τοῦ τείχους στὸν ἐχθρό. Μὰ δὲν εἶχε καὶ μεγάλη σημασία, μιὰ κι «*ἦταν θέλημα...*», δηλαδή ἦταν ἀποφασισμένο τὸ γεγονός. Κι αὐτό, ἐπειδὴ ἐδῶ καὶ μερικὸς αἰῶνες αὐλή, τιτλοῦχοι, γραμματισμένοι καὶ λαός, ἀκόμα καὶ μέλη τοῦ ἱερατείου εἶχαν ἀρχίσει νὰ συνδέουν ὅλο καὶ περισσότερο τὴν ὑπαρξὴ τους μὲ τὸ ἄλλοτε «*μυσαρὸν γένος*» μελετώντας τὰ ἔργα του καὶ τὸν πολιτισμὸ του. Δηλώνοντας ξεδιάντροπα τὴ σχέση τους μὲ αὐτὸν τὸν πολιτισμὸ.

Τελευταῖα τὰ πράγματα εἶχαν πολὺ χειροτερεύσει. Πλήθαινε μάλιστα στὴ νότια ἄκρη τῆς χερσονήσου ἡ δραστηριότητα γιὰ ἀναβίωση τοῦ πολιτισμοῦ τῆς. Ἦταν πιά καιρὸς νὰ ἐπιβληθεῖ μιὰ νέα τάξη, ποῦ θὰ ἔβαζε τὰ πράγματα στὴ θέση τους.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Π. ΤΣΙΝΑΣ, 'Η Θρησκεία τῆς Ἐρήμου καὶ ἄλλα... Διηγήματα

Ῥολόκληρη ἡ Ἱστορία σύμφωνα με τὸν Ἡρόδοτο μπορεῖ νὰ συνοψισθῇ στὸν ἀδιάλειπτο πόλεμο τῆς Εὐρώπης (= Ἑλλάδος) μετὰ τὴν Ἀσία, τοῦ πολιτισμοῦ μετὰ τὴν βαρβαρότητα. Τὰ ποτάμια τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ὁρδὲς τῶν βαρβάρων ἔχουν στραμμένα τὰ μάτια τοὺς διαρκῶς στὴν Ἑλλάδα, καταδοκῶντας νὰ καταβροχθίσουν τὸν Ἕλληνα, προκειμένου νὰ ἐπιβάλουν τὸ κράτος καὶ τὴν ἐξουσία τοὺς.

Ἡ σύγχρονη Εὐρώπη, δημιούργημα τῆς παρηκμασμένης Ρώμης καὶ τοῦ μισελληνικώτατου Βυζαντίου, ἀποτελεῖ ἓνα δίμορφο τέρας, τὸ ὁποῖο ἐξωτερικὰ ἐλληνίζει, οὐσιαστικὰ ὥστόσο εἶναι ἀσιατική. «Ὁ τέταρτος αἰὼν ἐσφράγιζε μετὰ τὴν σφραγίδα αὐτοῦ, μετὰ τὸ "χάραγμα", γιὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸν ὅρον αὐτὸν (Ἀποκ. ΙΔ' 9), τὸ μέτωπον τῆς λεγομένης πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος μετὰ τὰ δόγματα τῆς "βασιλείας, ἧς οὐκ ἔσται τέλος", ὡς χαρακτηριστικῶς εἰπώθη, καὶ ὁ ἄνθρωπος (τῆς Εὐρώπης) μέχρι σήμερον τουλάχιστον δὲν ἔχει ἀπαλλαγῇ ἀπ' αὐτά. Ὑπῆρξε μίᾳ καλῶς ὀργανωμένη συνωμοσία, ἣτις ἤνοιξεν ἐν τεράστιον χρηματοκιβώτιον, ἐν εἶδος "τραπέζης", καὶ ἐκλήθησαν οἱ πάντες νὰ συνεισφέρουν ὅ,τι ἔχουν καὶ δὲν ἔχουν. Μόλις δὲ ἡ συνεισφορὰ ἐτελείωσε, τὸ κιβώτιον ἐκλείσθη ἐρμητικῶς καὶ εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν πρώην κεφαλαιούχων ἐδίδοντο ψυχία ἐκ τῶν κατατεθέντων καὶ ἐν ἀφθονίᾳ κιβδήλων νομισμάτων. Οὕτω, ὁ Ὀρφισμός, ὁ Μιθραϊσμός, οἱ Ἕλληνες –κυρίως οἱ Ἕλληνες–, οἱ Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Βούδα καὶ οἱ Ἀραβες καὶ ἄλλοι νεκροὶ πλέον λαοὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν προσέφερον πᾶν ὅ,τι εἶχον εἰς τὸν τραπέζιτην, ὅστις ἦτο "ἄνθρωπος νέου τύπου", ὡς λέγει ὁ Κέλσος, ἔχων ἐλληνικὴν ἀμφίεσιν, ρωμαϊκὴν με-

Ἑλληνικὰ τοπωνύμια σ' ὅλη τὴ Γῆ

Ὑπάρχουν πολλὰ στοιχεῖα καὶ ἐπιχειρήματα, μετὰ τὰ ὁποῖα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ γενικώτερα εἰς ὅλην τὴν Οἰκονομένην. Ἐνα μικρὸ παράδειγμα εἶναι ὁ παρακάτω πίναξ: πόλεις, ὄρη, ποταμοί, κόλποι, ἀκρωτήρια, λίμνες μετὰ ἐλληνικὰ ὀνόματα. Εἰς αὐτὸν δὲν συμπεριλαμβάνονται οἱ ἀρχαῖες ἐλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, Ἰταλίας, Σικελίας, Βουλγαρίας, Ἀλβανίας, (πρώην) Γιουγκοσλαβίας, Συρίας καὶ Αἰγύπτου. Τὰ στοιχεῖα ἔχουν ληφθεῖ ἀπὸ τὸν Παγκόσμιον Ἀτλαντα «Internationaler Welt Atlas» (XENOS - Verlagsgesellschaft mbH).

Akron	Κολοράντο	Η.Π.Α.	Alexandra	Αὐστραλία
Akron	Ὀχάιο	Η.Π.Α.	Alexandra	N. Ζηλανδία
Alexander		Η.Π.Α.	Alexandra Falls	Καναδᾶς
Alexander	Ὅρος	Αὐστραλία	Alexandria	Αὐστραλία
Alexander	Ἀρχιπέλαγος	Η.Π.Α.	Alexandria (Κολορ.)	Καναδᾶς
Alexander	Κόλπος	N. Ἀφρικὴ	Alexandria (Ὀντάριο)	Καναδᾶς
Alexander Bay		N. Ἀφρικὴ	Alexandria	N. Ἀφρικὴ
Alexander City		Η.Π.Α.	Alexandria (Ἰνδιάνα)	Η.Π.Α.
Alexander	Νῆσος	Ἀνταρκτικὴ	Alexandria (Λουιζιάνα)	Η.Π.Α.

γαλοσχημοσύνην καί... ιουδαϊκὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν» (σελ. 19).

“Όταν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἀπομόνωσε τοὺς Σημίτες, Βαβυλωνίους καὶ Φοίνικες, καὶ τοὺς ἀπέκλεισε ἀπ’ τοὺς γνωστούς γάμους, ποὺ ἀπέβλεπαν στὴ συμφιλίωση καὶ ἀδελφοποίηση τῶν λαῶν, δὲν τὸ ἔκανε ἀσφαλῶς ἐπειδὴ ἦταν ἀντισημίτης· διεῖδεν ὅμως τὴν θρησκοληψία καὶ τὴν ἐξ-ουσιαστικότητα τῶν λαῶν αὐτῶν – μὲ τοὺς ποντικοειδεῖς ὀφθαλμούς, τὰ γένεια καὶ τὴν κυρτὴ σπονδυλικὴ στήλη – καὶ τοὺς ἀπέρριψε (βλέπετε: «Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας» τοῦ Θ. Μπίρτ).

Ὁ Πάνος Τσίνας, ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρουνιαζόμενου διδλίου, ἀναφερόμενος στὴ μυστικοπάθεια, τὴ θρησκοληψία καὶ τὴν ἐξ-ουσιαστικότητα τῶν παραμεσοποτάμιων λαῶν, ἀποδίδει τὴ νόσο τους στὸ φυσικὸ περιβάλλον τους: «Ἡ ἔρημος, ὡς τοπίον, ἐξάπτει τὴν φαντασίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀπεραντοσύνη, ἣν δίδει εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἄμμος, ἡ δίψα κατὰ τὰς πορείας, ἡ ὑπερβολικὴ θερμοκρασία κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ τὸ ὑπερβολικὸν ψυχρὸς κατὰ τὴν νύκτα, ὁ πόθος νὰ εὑρεθῇ κάπου μία ὁάσις κατὰ τὰς μεγάλας πορείας κάμνουν τὸν ἄνθρωπον νὰ ἔχῃ ὑπερβολικὸν πάθος, ὅπερ μετατρέπεται εὐκόλως εἰς μόνιμον κατάστασιν νοσηρότητος, δημιουργοῦσαν παραισθησιακὰς ἐπιπτώσεις, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν τὸν πλήρως ἐξουδενωμένον τύπον, τὸν μοιρολάττην... Τὰ ἄτομα αὐτὰ θέλουν νὰ μεταδώσουν τὰς φαντασιώσεις τους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καί, ἂν μπορέσουν, ὁδηγοῦν αὐτοὺς ἐκεῖ, ὅπου αἱ ψευδαισθήσεις τους κελεύουν. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου καὶ οἱ κατὰ καιροὺς ἡγέται τοῦ χώρου αὐτοῦ ἀπετέλεσαν καὶ ἀποτελοῦν καὶ σήμερον μέγαν κίνδυνον διὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Δύσιν γενικώτερον...» (σελ. 22).

Ὅσο κι ἂν εἶναι εὐστοχες οἱ παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέως, ὁ κίνδυνος δὲν θὰ ἦτο ποτὲ μέγας, ἂν δὲν εὐρίσκοντο πάντοτε μεταξὺ τοῦ πολιτισμένου κόσμου οἱ ὅμοιοί τους, οἱ ἐξ-ουσιαστικοὶ τύποι, ποὺ τοὺς παρέχουν προστασία καὶ δύναμη, προκειμένου νὰ τοὺς προσεταιρισθοῦν. Πράγματι τόσο ὁ Ἰουδαϊσμός, ποὺ οὕτως ἢ ἄλλως ἀποτελεῖ οἰκογενειακὴν ὑπόθεση τοῦ «ἐκλεκτοῦ λαοῦ», ὅσο κι ὁ Χριστιανισμός, κι ὁ

Alexandria	(Μινεσσότα)	Η.Π.Α.	Arcadia	(Οὐνίσκόνσιν)	Η.Π.Α.
Alexandria	(Ν. Ντακότα)	Η.Π.Α.	Argo		Σουδάν
Alexandria	(Βιρτζίνια)	Η.Π.Α.	Argus	Πάρκον	Η.Π.Α.
Alexandria Bay		Η.Π.Α.	Aria		Ἰσπανία
Alexandria	Λίμνη	Αὐστραλία	Asbestos		Καναδάς
Alexis	Ποταμὸς	Καναδάς	Athens	(Ἀλαμπάμα)	Η.Π.Α.
Alexis Greek		Καναδάς	Athens	(Γεωργία)	Η.Π.Α.
Anapolis		Βραζιλία	Athens	(Ν. Ὑόρκη)	Η.Π.Α.
Andros	Νῆσος	Μπαχάμες	Athens	(Ὁχάιο)	Η.Π.Α.
Andros Town		Μπαχάμες	Athens	(Πενσυλβανία)	Η.Π.Α.
Angeles		Φιλίππινες	Athens	(Τέννεση)	Η.Π.Α.
Annapolis		Η.Π.Α.	Athens	(Τέξας)	Η.Π.Α.
Annapolis Royal		Καναδάς	Atico		Περοῦ
Antioch		Η.Π.Α.	Attica		Η.Π.Α.
Antipodes	Νῆσοι	Εἰρ. Ὁκεανὸς	Bet Alfa		Ἰσραὴλ
Apollo		Βολιβία	Big Cypress Swamp		Η.Π.Α.
Apostle	Νῆσος	Η.Π.Α.	Calahora		Ἰσπανία
Apostoles		Ἀργεντινὴ	Caledon		Ν. Ἀφρική
Arcade		Η.Π.Α.	Caledon	Ποταμὸς	Ν. Ἀφρική
Arcadia	(Φλόριντα)	Η.Π.Α.	Caledon B.		Αὐστραλία
Arcadia	(Λουιζιάννα)	Η.Π.Α.	Caledonia		Καναδάς
Arcadia	(Νεμπράσκα)	Η.Π.Α.	Caledonia		Η.Π.Α.
Arcadia	(Πενσυλβ.)	Η.Π.Α.	Calliope		Αὐστραλία

Μωαμεθανισμός, αλλά κι ὁ Μαρξισμός –ἡ τέταρτη θρησκεία τῆς ἐρήμου, κατὰ τὸν συγγραφέα– οὐδεμίαν ἐλπίδα ἐπικράτησης εἶχαν χωρὶς τὴν συμβολὴν τῶν ψυχο-πνευματικῶν ὁμοίων τους, τῶν προδοτῶν τοῦ πολιτισμοῦ. " Ἀν γιὰ παράδειγμα δὲν βρισκόταν «ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ὁποῖος ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεὸς ἐνομιμοποίησεν αὐτὸ τὸ κοινωνικὸν ρεῦμα τῶν Χριστιανῶν – ἓνα κίνημα ἀκέφαλον τότε– τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου χρόνου θὰ διελύετο... Ὁ Κωνσταντῖνος ὁμῶς ἀπεφάσισε νὰ τὸ νομιμοποιήσῃ καὶ νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος ἀρχηγὸς τῶν Χριστιανῶν, ἵνα δυνήθῃ νὰ μετατρέψῃ τὴν ἐχθρικὴν αὐτῶν (ἐναντίον τῆς ἀνθρωπότητος) διάθεσιν εἰς συμμαχίαν καὶ ὑποστήριξιν τοῦ ἰδίου, πρᾶγμα ὅπερ καὶ ἐπέτυχεν» (σελ. 80).

Ἐκτοτε ἡ ἀνθρωπότητα περιέπεσε σταδιακὰ εἰς πλήρη παρακμὴ καὶ εἰς κατάστασιν ἀπέραντης δουλείας, τὸν γνωστὸ «Μεσαίωνα». Ἱερὲς ἐξετάσεις ἀνέμεναν τοὺς ἔστω καὶ φιλοσοφικὸ τριβῶνα μόνον φέροντας, οἱ δὲ ἱερὲς πυρεὲς «ἐξάγνιζαν» τὰ ἁμαρτωλὰ σώματα τῶν «μάγων καὶ μαγισσῶν», ποὺ ἀντὶ τοῦ «ἡγίασμένου ὕδατος» χρησιμοποιοῦσαν τὶς ἱατρικὰς μεθόδους τοῦ Ἱπποκράτους καὶ Γαληνοῦ πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν.

«Ὅταν κάποτε ἡ Εὐρώπη ἡγέρθη ἐκ τοῦ ληθάργου, εἰς δὲ ὁ νέος αὐτὸς ἀνθρώπος τοῦ 4ου αἰῶνος τὴν ἔρριπεν, ἤρchiσε νὰ περιφέρεται ὡς τὸ στρουθίον ὅπερ ἐνεπλήχθη εἰς θρόχον τι. Ἐπετροκόπει ὀλίγον, ἐκουράζετο καὶ ἔμενε πάλιν ἀσάλευτον. Καὶ πάλιν ἐπετροκόπει, διὰ ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ θρόχιον, ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπίαζεν. Ἡ σύγχυσις ἰδεῶν, ἣν ἐδημιούργησεν ὁ 4ος αἰὼν, παρέμεινε σύγχυσις, καὶ οὐδέποτε μέχρι σήμερον τουλάχιστον ἡδυνήθη ν' ἀνανήψῃ...» (σελ. 19).

Σήμερα κυβερνήσεις καὶ πανεπιστήμια, Μ.Μ.Ε. καὶ Ἀκαδημίες, ἤθη, ἔθιμα καὶ συρμοὶ συνηγοροῦν ἀσυναίσθητα ἢ μᾶλλον ἀναίσθητα στὴν χρησιμοποίησιν πολιτικῶν καὶ ἀστυνομικῶν μέσων πάσης μορφῆς, προκειμένου νὰ καταπνίξουν τὸ πνεῦμα, νὰ ἐκτρέψουν τὴ φιλοσοφία, τὶς τέχνες καὶ τὶς ἐπιστῆμες ἀπ' τὸν πραγματικὸν τους προορισμὸ καὶ νὰ ὑπηρετοῦν τὴν ἐξουσία. Ὁ Μεσαίων συνεχίζεται.

Σαράντος Πάν

Castor		Καναδάς	Dorion		Καναδάς
Catoche		Μεξικό	East Helena		Η.Π.Α.
Chara		Ρωσία	Electra	Ποταμός	Μοζαμβίκη
Chariton	Ποταμός	Η.Π.Α.	Elektrostal		Ρωσία
Copperopolis		Η.Π.Α.	Eleuthera		Μπαχάμες
Coraopolis		Η.Π.Α.	Butte Res.		Η.Π.Α.
Corinth	(Μισισ.)	Η.Π.Α.	Elephant	Νῆσος	Ἀνταρκτική
Corinth	(Ν.Υ.)	Η.Π.Α.	Emporia	Κάνσας	Η.Π.Α.
Corintho		Βραζιλία	Emporia	Βιρτζίνια	Η.Π.Α.
Corintho		Νικαράγουα	Emporium		Η.Π.Α.
Crete		Η.Π.Α.	Evebus	Ὅρος	Ἀνταρκτική
Cypress Hills		Καναδάς	Erimo-nisaki		Ἰαπωνία
Delphi		Η.Π.Α.	Eritrea		Αἰθιοπία
Delphos		Η.Π.Α.	Eresma	Ποταμός	Ἰσπανία
Delta	(Κολορ.)	Η.Π.Α.	Esparta		Κόστα-Ρίκα
Delta	(Γιούτα)	Η.Π.Α.	Eunice	(Λουϊζιάνα)	Η.Π.Α.
Demopolis		Η.Π.Α.	Eunice	(Νέο Μεξικό)	Η.Π.Α.
Diamante		Ἀργεντινὴ	Eureka		Καναδάς
Diamante	Ποταμός	Ἀργεντινὴ	Eureka	(Καλιφόρνια)	Η.Π.Α.
Diamantina		Βραζιλία	Eureka	(Κάνσας)	Η.Π.Α.
Diamantina	Ποταμός	Αὐστραλία	Eureka	(Μοντάνα)	Η.Π.Α.
Dolphin	Ἀκρωτ.	Φώκλαντ	Eureka	(Νεβάδα)	Η.Π.Α.
DolphinUn.St.		Καναδάς	Eureka	(Ν.Ντακ.)	Η.Π.Α.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Β. ΜΠΟΣΔΑΣ, *Περὶ τοῦ γάμου*

Μελέτη τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου ἐπικεντρωμένη στὸν θεσμὸ τοῦ γάμου. Ὁ συγγραφέας δὲν βλέπει τὸ ἔθιμο τοῦ γάμου στατικά, ἀλλὰ ἐπιχειρεῖ ἱστορικές ἀναδρομές πρὸς τὴν κλασσικὴ Ἑλλάδα, τὴν Ὀμηρικὴ ἐποχὴ, καθὼς καὶ πρὸς τὰ ἰσχύοντα περὶ τοῦ γάμου στὴν Αἴγυπτο τὴν Πτολεμαϊκὴ περίοδο. Ὑπὸ τὴν σκοπιὰ αὕτῃ τὸ ἔργο εἶναι σημαντικότερο, γιατί ἐκτὸς τῶν ἄλλων δείχνει τὸ πῶς ὁ Χριστιανισμὸς εἰσέβαλε καὶ ἄλλαξε τὰ ἤθη καὶ τὶς συνήθειες: «Ὁ χριστιανισμὸς ἔχει διεισδύσει καὶ εἰς τὰς παραμικροτέρας ἐκδηλώσεις τοῦ κοινωνικοῦ βίου τοῦ ἔθνους εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε καὶ αὕτῃ ἡ νομοθεσία νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ παραμείνῃ ἀνεπηρέαστος ἐκ τῶν ἀντιλήψεων τῆς Ἐκκλησίας».

Κατὰ τὴν «Ἐκλογὴ» λοιπὸν (ἀστικὸς κώδιξ ποὺ δημοσιεύθηκε τὸ 726 μ.Χ. ἀπὸ τὸν Λέοντα Γ') ἡ μνηστεία προηγεῖται τοῦ γάμου, καὶ συνιστᾶται εἴτε μὲ ἀρραβῶνα (δῶρο τοῦ μνηστήρα πρὸς τὴν νύφη) εἴτε ἐγγράφως. Ἡ μοιχεία κατὰ τὴν περίοδο τῆς μνηστείας τιμωρεῖται διὰ ρινοτομίας, πρᾶγμα ποὺ φανερώνει τὶς ἐπιδράσεις ποὺ δέχθηκε τὸ Βυζαντινὸ δίκαιο ἀπὸ τὸν μωσαϊκὸ νόμο.

Ὁ γάμος εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ εἴτε ἐγγράφως μὲ τὴν παρουσία τριῶν μαρτύρων, ἀφοῦ λάβει ὁ γαμβρὸς προίκα, προγαμιαία δωρεὰ καὶ «κάσον ἐξ ἀπαιδίας»· εἴτε ἀγράφως γινόμενος στὴν ἐκκλησία ἢ ἐνώπιον φίλων ἢ καὶ «δι' ἀπλῆς συνοικήσεως καὶ σαρκικῆς ὁμιλίας». Αὐτὸ δείχνει, ὅτι ὁ γάμος δὲν εἶχε καθιερωθεῖ ὡς ἀποκλειστικὸ μυστήριον τῆς ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐπίκλησης τῶν θείων ἕως τὸ ἔτος 726 μ.Χ. Ὡστόσο ἡ Ἐκλογὴ ἐπεηρεασμένη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ἀπαγορεύει τὴν τριτογαμία καὶ ἐπιτρέπει μόνον τὴν δευτερογαμία.

Σύμφωνα μὲ τὸ περιουσιακὸ δίκαιο τῶν συζύγων ἡ κυριότητα τῆς προίκας ἀνήκει στὴν γυναῖκα καὶ μόνον ἡ διαχείρισή της ἀνήκει στὸν ἄνδρα, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ Ρωμαϊκὸ δίκαιο, ποὺ ἀναγνωρίζει τὴν κυριότητα τῆς προίκας στὸν ἄνδρα. Αὐτὸ ἀπο-

Eureka	(Γιοῦτα)	H.Π.Α.	Idria	H.Π.Α.
Eureka	Ὅρος	Αὐστραλία	Ithéus	Βραζιλία
Europa		Ἰσπανία	Ilion	H.Π.Α.
Europa		Γιβραλτάρ	Ionia	H.Π.Α.
Florianópolis		Βραζιλία	Itaka	Τανζανία
Gallipolis		H.Π.Α.	Ithaka	H.Π.Α.
Geographie	Κόλπος	Αὐστραλία	Kénogami	Καναδάς
Geographie	Διάνυλος	Αὐστραλία	Kenogami	Καναδάς
Georgia		H.Π.Α.	Kirke	Ἰνδία
Georgia		Καναδάς	Kirkenes	Νορβηγία
Giganta		Μεξικόν	Lacona	H.Π.Α.
Greece		H.Π.Α.	Laconia	H.Π.Α.
Helan		Κίνα	Las Heras	Ἀργεντινὴ
Helena	(Ἀρχάνσας)	H.Π.Α.	Lida	H.Π.Α.
Helena	(Μοντάνα)	H.Π.Α.	Marathon	Αὐστραλία
Helendoorn		Ὁλλανδία	Marathon	Καναδάς
Hellin		Ἰσπανία	Marathon	H.Π.Α.
Heroica		Μεξικόν	Marathon	(N.Y.)
Hesperia		H.Π.Α.	Meda	(Τέξας)
Hesperia		H.Π.Α.	Meda	H.Π.Α.
Homer	(Ἀλάσκα)	H.Π.Α.	Medea	Αὐστραλία
Homer	(Λουϊζιάνα)	H.Π.Α.	Media	Ἀλγερία
Hormus	Ρεῦμα	Περσ. Κόλπος	Medias	Ἀργεντινὴ
Hornitos		H.Π.Α.	Mega	Ρουμανία
				Αἰθιοπία

τελεῖ ἀπόρροια τῆς ἐπίδρασης τοῦ Ἑλληνικοῦ κλασσικοῦ δικαίου.

Κατὰ τὴν Ἑκλογὴ τὸ διαζύγιον ἀπαγορεύεται ρητῶς. Κατ' ἐξαίρεσιν ἀναγνωρίζεται ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς ὡς λόγος διαζυγίου ἢ μοιχεία τῆς γυναίκας, ἐφόσον ἀποδειχθεῖ δικαστικά. Ὑπὲρ τῆς γυναίκας ἀναγνωρίζεται ὡς λόγος διαζυγίου ἢ «πρὸς συνάφειαν ἀνικανότης τοῦ ἀνδρός», ἐφ' ὅσον αὐτὴ διαρκέσῃ γιὰ μιὰ τριετία καὶ ἄνω.

Τὸ οἰκογενειακὸ δίκαιο, πού καθιερώνει ἡ Ἑκλογὴ, ἀποτελεῖ ἀκόμη ἓνα κράμα ἀπὸ ἀρχαῖες ἐλληνικὲς συνήθειες καὶ τὶς νέες ἀντιλήψεις, πού ἐπιδιώκει νὰ ἐπιβάλλει ὁ Χριστιανισμός. Οἱ ἐπόμενοι ἀστικοὶ κώδικες τοῦ Βυζαντινοῦ δικαίου (Ἑπαγωγὴ, Πρόχειρον κ.λπ.) δείχνουν τὴν σταδιακὴ ἐπικράτηση τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν σὲ δάρος τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἰδεῶν.

Παν. Α. Κουδαλάκης

ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΕΛΙΣΣΙΝΟΣ, ² Ασμα Ἀσμάτων

Βέβαια τὸ ἐδραϊκὸ αὐτὸ κείμενο εἶναι γνωστὸ καὶ μάλιστα γνωστότατο ὡς «τραγούδι πού ξεπερνάει κάθε ἄλλο προηγούμενό του ἢ σημερινό σὲ ποιητικὴ ἀξία καὶ ὁμορφιὰ ἀναλλοίωτη»· κι αὐτὸ θέλω νὰ τονίσω ἀκριβῶς: Τὴν ἀκρισία τῶν σοφῶν καὶ αἰσθητικῶν, πού αἰῶνες τώρα τὸ προβάλλουν ὡς τοιοῦτο, ἐπικαλούμενοι ἐπιπλέον τὴν ἀρχαιότητά του. Τὴν ἀφορμὴ πού γράφω τὶς ἀράδες αὐτὲς μοῦ ἔδωσαν οἱ ἐπανειλημμένες παρουσιάσεις του ἀπ' ὅλα τὰ Μ.Μ.Ε. (τηλεοπτικούς σταθμούς καὶ ἐφημερίδες), σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες «τὸ ποίημα αὐτὸ ἀποδίδεται στὸ σοφὸ Σολομώντα, εἶναι ἀνώτερο παντὸς ἄλλου λυρικοῦ ποιήματος καὶ ἐγράφη τὸ 3.000 π.Χ.»!

Εἶναι ν' ἀπορῇ κανεὶς μὲ τὴν ἀδελτηρία καὶ τὴν ἀναισχυντία τῶν παρουσιαστῶν αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ὑποτιμοῦν τόσο πολὺ τὴ νοημοσύνη τῶν τηλεθεατῶν ἢ ἀναγνωστῶν τους. Γιατί, ὅσο «χοντρά» κι ἂν «τὰ πιάνουν», πρέπει κάποτε ν' ἀντιληφθοῦν, ὅτι θὰ ἔρθῃ καιρὸς –κι εἶναι πολὺ κοντά μας–, πού δὲν θὰ τοὺς ἀκούει καὶ δὲν θὰ τοὺς δια-

Metropolis	H.Π.Α.	Oasis	(Νεβάδα)	H.Π.Α.
Minas	Οὐρουγονάη	Olimpia		Βραζιλία
Minas	Γουατεμάλα	Olympia		H.Π.Α.
Minas	Καναδάς	Olympic	Πάριον	H.Π.Α.
Minas	Ἰσπανία	Olympishes	Ὑδροσ	H.Π.Α.
Minas	Βραζιλία	Olympus	Ὑδροσ	H.Π.Α.
Mineapolis (Κάνσας)	H.Π.Α.	Ophthalmia		Αὐστραλία
Mineapolis (Μιννεζότα)	H.Π.Α.	Organos		Κανάριοι
Mino	Ἰαπωνία	Pandona		Κόστα-Ρίκα
Mino Ποταμός	Ἰσπανία	Paradise	(Καλιφόρνια)	H.Π.Α.
Monastir.	Τυνησία	Paradise	Ὑδροσ	H.Π.Α.
Monolith.	H.Π.Α.	Paradise	(Νεβάδα)	H.Π.Α.
Monopoli	Ἰταλία	Paradise	Ποταμός	Καναδάς
Musa.	Αἴγυπτος	Paradise Valley		H.Π.Α.
Musa Thel.	Πακισταν	Perinth		Αὐστραλία
Musa	Ἀφγανιστάν	Perinth		Ἀγγλία
Mustik	H.Π.Α.	Patropolis		Βραζιλία
New Philadelphia	H.Π.Α.	Phenix City		H.Π.Α.
Nice	Γαλλία	Philadelphia	(Μισισι.)	H.Π.Α.
Nikopol	Οὐκρανία	Philadelphia	(Ν. Υ.)	H.Π.Α.
Nysa	Πολωνία	Philadelphia	(Πενσυλδ.)	H.Π.Α.
Nysa	H.Π.Α.	Philip		H.Π.Α.
Oasis (Καλιφόρνια)	H.Π.Α.	Philippeville		Βέλγιον

βάξει κανείς, ὅσα σπίτια ἢ αὐτοκίνητα κι ἂν τοὺς τάζουν. Γιατί, ἀνοίγοντας μιὰ οἶαν-
δήποτε ἐγκυκλοπαίδεια, θ' ἀνακαλύψουν ὅτι οἱ «Ψαλμοί», τὸ «᾿Ασμα Ἀσμάτων», ἢ
«Σοφία Σολομώντος», ἢ «Σοφία Σιράχ», οἱ «᾿Αριθμοί», οἱ «Παροιμίες», ἢ «᾿Εξοδος»,
ἢ «Γένεσις», τὸ «Δευτερονόμιον», δηλαδή ὅλη ἡ Βίβλος, ἀποτελοῦν ἔργο τῶν ἑλλη-
νοθρεμμένων ἢ ἑλληνομαθῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι δανειζόμενοι τὰ πρότυπα καὶ τὸ
λεξιλόγιο τῶν Ἑλλήνων τὰ δημιούργησαν μὲ σκοπὸ νὰ πείσουν τὴν ἀνθρωπότητα,
ὅτι ὁ «ἐκλεκτὸς λαὸς» δὲν εἶναι μιὰ περιθωριακὴ, κλειστὴ, ἰδιόρρυθμη καὶ ἀπρο-
σάρμοστη κοινωνικὴ ὁμάδα κι ὅτι τὰ κοσμοεῖδωλά τους ἦσαν ἀντίγραφα πανομοιό-
τυπα μὲ ἐκεῖνα τῶν Ἑλλήνων. Κι αὐτὰ συνεγράφησαν ἀπὸ τὸ 300-150 π.Χ. (βλέπετε
καὶ Μ. Κοπιδάκη, «Τὸ Γ Μακκαβαίων καὶ ὁ Αἰσχύλος»).

Γίνεται σαφές, ὅτι τὰ περὶ Σολομώντος καὶ τὰ σχετικὰ ἀποτελοῦν πλάνην, κάτι ποὺ
φαίνεται κι ἀπ' τὸ ἴδιο τὸ ποίημα. Σύμφωνα μὲ τὸ Σταῦρο Μελισσινὸ «ὁ συγγραφεὺς
τοῦ ἔργου ἔζησε σὲ μιὰ ἐποχὴ κοντινὴ μὲ τὴ δική μας, ὁ δὲ Σολομὼν ἀναφέρεται σὲ
τρίτο πρόσωπο, πέραν τῆς γλώσσας, πού 'ναι δανειοδοτημένη ἀπὸ περσικὲς καὶ ἑλλη-
νικὲς λέξεις». Τώρα, ὅσον ἀφορᾷ στὴν τεχνικὴ τοῦ ποιήματος, στὸ ὕφος καὶ θεαίως
στὸ πνεῦμα, καλύτερα νὰ μὴ μιλήσουμε· διότι τὸ ἔργο βοᾷ, ὅτι ἀνήκει στὸ λαό, πρό-
κειται γιὰ δημοτικὰ τραγούδια, συγκεντρωμένα καὶ ὑποταγμένα μερικῶς στὸ ὕφος
τοῦ συγγραφέα, κάτι ποὺ δικαιολογεῖ τὴν ἀπουσία συνοχῆς, εἰρμοῦ καὶ ἀλληλου-
χίας.

Ἄς πάψουν λοιπὸν οἱ παρουσιαστὲς νὰ ἐκτελοῦν τὸ ἄχαρο αὐτὸ ἔργο καὶ νὰ δια-
τρωνῶνουν τὴν κακιά πίστη, ἢ ὁποία οὕτως ἢ ἄλλως κυριαρχεῖ μεταξὺ τῆς κοινωνίας.
Εἴπαμε, φίλοι οἱ Ἑβραῖοι –«περιούσιος λαὸς» ἄλλωστε–, ὅμως φιλτέρα ἢ ἀλήθεια.

Σαράντος Πάν

Philippi	Αὐστραλία	Sparta	(Οὐϊσκόνοι)	H.Π.Α.
Philippolis	N. ᾿Αφρικὴ	Spartanburg		H.Π.Α.
Philloti	Αὐστραλία	Spartanburg		H.Π.Α.
Phoenix (᾿Αριζόνα)	H.Π.Α.	Starrropol		Ρωσία
Phoenix (N. Υόρκη)	H.Π.Α.	Stephan		H.Π.Α.
Phoenixville	H.Π.Α.	Syracuse	(Κάνσας)	H.Π.Α.
Phon	Ταϊλάνδη	Syracuse	(N.Y.)	H.Π.Α.
Phonix	Kiribati	Thermopolis		H.Π.Α.
Phonum	Ταϊλάνδη	Thessalon		Καναδάς
Phosphate Hill	Αὐστραλία	Trion		H.Π.Α.
Plato	Κολομβία	Troy	(᾿Αλαμπ.)	H.Π.Α.
Porto-Empedocle	Ἰταλία	Troy	(᾿Αϊντάχο)	H.Π.Α.
Prophet Ποταμός	Καναδάς	Troy	(Κάνσας)	H.Π.Α.
Puerto Pyramides	Ἀργεντινὴ	Troy	(Μιζούρι)	H.Π.Α.
Pyramid Λίμνη	H.Π.Α.	Troy	(Μοντάνα)	H.Π.Α.
Pyramid Πάγκον	H.Π.Α.	Troy	(N. ᾿Υόρκη)	H.Π.Α.
Isthmus	Καναδάς	Troy	(᾿Οχάιο)	H.Π.Α.
Santa Eygenia	Μεξικόν	Troyes		Γαλλία
Santa Eulabia	Ἰσπανία	Tryon		H.Π.Α.
Sappho	H.Π.Α.	Xenia		H.Π.Α.
Simferopd	Οὐκρανία			
Sisophon	Καμπότζη			
Sparta (Γεωργία)	H.Π.Α.			

Νιχ. Στ. ᾿Ασπιώτης
Wolfsburg Γερμανίας